

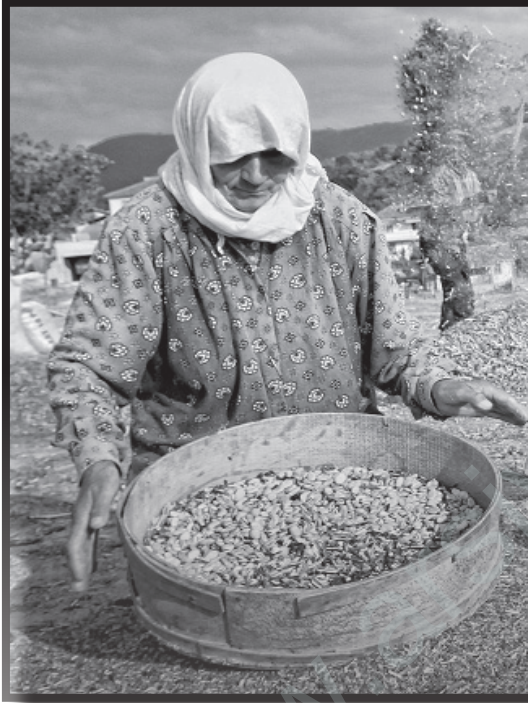
KOMÜNAR

*Sosyalizmden Kuşku Duymak İnsandan ve Onun
Geleceğinden Kuşku Duymaktır*

Eylül-Ekim-Kasım 2012
Yıl-7 Sayı 54

Üç Aylık İdeolojik-Teorik Dergi

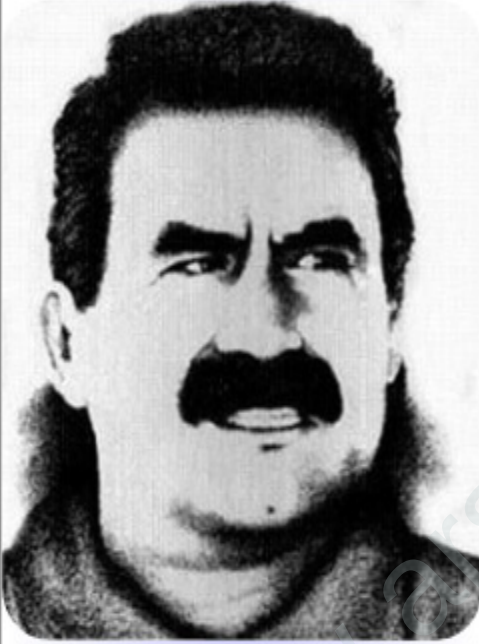
TOPLUMYAPIM OLARAK;

KÜLTÜR

TOPLUMKIRIM OLARAK;
UYGARLIK

İÇİNDEKİLER...

Tarihte felsefe ve ahlaki
öğretiler, tüm erdemli
bilgelikler,
dönemlerindeki modernite
sorunlarına yanıt olmak için
geliştirilmişlerdir

YA ÖZGÜR YAŞAM YA SOYKIRIM!.....	3
EVRENİN KENDİNİ ANLAMLANDIRMASI OLARAK TARİHSEL TOPLUM, KİMLİK VE KÜLTÜR.....	14
TOPLUMYAPIM OLARAK KÜLTÜR KOMÜNAL DEMOKRATİKTİR.....	23
KÜLTÜRÜN YARATIMINDA EDEBİYATIN ROLÜ.....	35
TOPLUMSALLIĞIN BİRLEŞTİRİCİ KÜLTÜRÜ DİNSEL DİR.....	45
KÜLTÜR KAYNAĞINDAN IRMAK OLUP ZAMANDA AKMAK VE YENİ MEKÂNLARDA YOL ALMAK ÜZERİNE.....	60
UYGARLIK TARİHİ KÜLTÜRKIRIM TARİHİDİR.....	71
TECAVÜZ KÜLTÜRÜ TOPLUM İRADESİNİN KIRILMASIDIR.....	87
KAPİTALİZMİN TOPLUMU ÖĞÜTME MAKİNESİ OLARAK POPÜLER KÜLTÜR.....	96
SOYKIRIM BİR MERKEZİ UYGARLIK YARATIMIDIR.....	108
ÖZGÜRLÜĞÜN EVRENSEL ŞİFRESİ KÜLTÜREL DİRENİŞ.....	116

KOMÜNARDAN

Merhaba değerli Komünar okuyucuları;

İnsan olmanın temel erdemlerinden biri olan Komünal Demokratik Kültür konulu yeni bir Komünar'la yine sizinle birlikte olabilmenin heyecanını yaşıyoruz.

Demokratik Komünal Kültürün ve bunun karşısında uygarlığın merkezine konulduğu bu sayımızda daha çok toplum yapım olarak Komünal Kültür üzerine ve toplum kırım olarak da Uygarlığın; etkilerini konu edinmeye çalıştık. Konunun önemi ve yakıcılığı ortada! İnsanlığın temel sorunlarından bir tanesi olan ve Önder APO'nun temel çalışma alanlarından biri olan demokratik toplum inşasında; tarihin bütün duraklarında toplumsallığın başat unsurları olarak Kimlik ve Kültür üzerine çeşitli analizlerde bulunmaya çalıştık.

Elbette hazırlamaya çalıştığımız bu konu başlıkları ve konunun içindeki ayrıntıların hepsini bir nefeste ortaya koyabilmek zor! Fakat genel hatlarıyla da olsa; yanlıştın nerede başladığını ve ihtimallerin üzerine oturtulan yalanların-günümüzde gerçekliğe nasıl dönüştürüldüğünü vurgulamaya çalıştık. Kültürün toplum yapımındaki yeri ve önemi üzerine durmaya çalışırken; "Nasıl Yaşanmalı" sorusuna kültürel boyutlarda cevap aramaya çalıştık. Yine insana ve onun var olma biçimi olarak toplumsallığa değindiğimizde; "Ben Kimim?" ve "Biz Kimiz?" sorusuna cevap aramaya çalıştık.

Ortaya koymaya çalıştığımız bu tarihsel süreç içerisinde uygarlığın hastalıklarını ve kültürel mirasın nasıl da çarçur edildiğini, günümüz dünyasında başta popüler kültür olmak üzere oluşturulan insafsız çarklılarla insanın ve toplumun nasıl öğütüldüğünü bir kez daha gördük...

Büyük direnişlerden örnekler vermeye çalışırken, direnişin aslında her yönüyle demokratik kültürel komünaliteye dayalı olduğunu ve onun vazgeçilmez bir enstrümanı olduğunu da gördük...

İşte bu gördüklerimizi ve görmeye çalıştıklarımızı, Komünar'ın 54. Sayısında sizlere de göstermeye çalıştık...

Devrimci Selam ve Saygılarımızla

YA ÖZGÜR YAŞAM YA SOYKIRIM!

“Sümer kölecı uygarlığı, halkların Verimli Hilal’de yaklaşık 10 bin yıllık süre içinde geliştirdiği neolitik toplumun değerleri üzerinde yükselmiştir. Bazen ticaret, bazen şiddetle ve çoğunlukla kendi verimli sistemini ikna ederek neolitik teknolojiyi ve bilimi tümüyle kendisine mal ettiği gibi, zanaat ve meslek kolları halinde kurumlaştırarak kendi varlığı için olağanüstü bir zenginliğe ve verime dönüştürmüştür. Çağımızın ABD emperyalizminin halklara karşı tutumunda olduğu gibi, neolitik toplumu oluşturan halklar ve etnik gruplar da Sümer kölecı uygarlığının bu yükselişi karşısında çakılıp kalmışlardır. Sümer emperyalizmi, özellikle Asur döneminde halkları öyle alt üst etmiş ve yerlerinden atmıştır ki, Ortadoğu ve tüm

dünyada etkisi halen yaşanmaktadır. Bir yandan yere çakma, kazığa çakılma, diğer yandan dağıtma bir terör ve soykırım yöntemi haline getirilip insanlığın belleğinde silinmez izler bırakmıştır. Sınıflı toplumda sömürü ve hakimiyetin insan türü üstünde bu ilk planlı ve sistemli yürütülmesi, günümüze kadar yetkinleşerek sürüp gelmiştir.

Eğer çağımızda da planlı ve sistemli insan kırımı teknik gelişmeyle orantılı olarak daha da büyüyerek yürütülüyorsa, bu durum toplumun hafızasına bir gen olarak yerleşmiş olan bu ilk uygarlık pratiğine derinliğine bağlı olmasından ileri gelmektedir. Canlı türün, insanın genleri nasıl oluşup benzer örneklerle yol açıyorsa, toplumsal hafızanın da oluşan genleri vardır ve daha sonraki toplumlara yerleşerek benzer etkilere yol açarlar. Toplumun hakim ve sömürücü kesimi sürekli şişip bir fazlalığa yol açarken, sömürülen ve yönetilen kesimler zayıflayarak hep bir eksikliği yaşarlar. İnsan türündeki zalimliğin ve sömürünün diyalektiği bir kurulmaya görsün, bu çarkın durdurulması henüz mümkün olamamaktadır. İnsanlık atomu parçalıyor, ama bu çarkı parçalamaktan hala uzaktır.

Soykırım Sisteminin Kilit Kavramı: Nesnellik

Bilimsel yöntemde ‘nesnellik’ kavramını yeniden ve çok derinlikli olarak yorumlamak gerekir. Analitik düşünce dışında, insan bedeni de dahil canlı ve cansız tüm doğanın nesne olarak tanımlanması, esasta kapitalizmin doğayı ve toplumu sömürsünde ve tahakküm altına almasında kilit bir işleve sahiptir. Özne ve nesne ayrımını derinleştirmeden ve büyük bir meşruiyete kavuşturmadan, yeniçağa ilişkin zihniyet dönüşümü sağlanamaz.

Özne analitik düşüncenin en meşru geçerli faktörü iken, nesne de üzerinde her

tür spekülasyonun yapılabileceği 'mad-di' ögedir. Diğer bir deyişle 'objektivite'yi temsil etmektedir. Bu ayırım uğruna büyük kavgalar verilmiştir. Kiliseyle bilimin kavgasını salt 'doğruluk' hakkında bir çekişme olarak görmemek gerekir. Bu kavganın altında büyük toplumsal mücadeleler yatmaktadır; bir anlamda ahlâk yüklü eski toplumla ahlâki örtüden soyunmak isteyen çıplak kapitalist toplumun çekişmesi vardır. Mesele salt kilise ile bilim çekişmesi de değildir. Daha genelinde tarih boyunca toplum vicdanının muhafaza ettiği değerler temelinde istismarı yasaklayan, lanetleyen ve günah sayan sistemle hiçbir yasak, günah ve lanet tanımadan toplumu ardına kadar sömürüye ve tahakküme açmak isteyen kapitalist yeni toplumsal projenin çatışması söz konusudur. 'Nesnel yaklaşım' bu projenin kilit kavramıdır.

'Herkesin Herkesle Savaş Hali'

'Analitik düşünce'nin 'nesnellik' kavrayışı altında operasyona yatıramayacağı hiçbir 'değer' yoktur. Sadece insan emeği değil, tüm canlı ve cansız doğa tasarruf altına alınıp mülkleştirilebilir. İnceleme ve araştırmalara tabi kılınıp üzerinde her türlü sömürü yapma hakkı kazandırılabilir. Seçkin öznel dışı her şey mekanik olarak değerlendirilip acımasızca tahakküme ve istismara tabi tutulabilir. Doğaya ve topluma karşı temel özne olarak örgütlenen birey-vatandaş ve ulus-devlet toplumu, yeni maskesiz tanrılar olarak, soykırımlar düzenlemekten, çevreyi yaşanmaz hale getirmeye kadar her türlü çılgınlığı yapma kudretine sahip 'yeni icat'lardır. Eskinin 'Leviathan'ı artık kudurmuştur; hükmetmeyeceği, parçalamayacağı bir nesne yok gibidir. Nesnel yaklaşımı bilimsel yöntemin son derece masum bir kavramı gibi algılayanın büyük felaketlere, sapmalara ve ortaçağın engizisyonlarının yaptığından daha acımasız katliamlara yol açtığı iyi anlaşılmalıdır. Nesnelliğin hiç de masum bir bilim kavramı olmadığı önemle belirtilmelidir.

Modernitede iktidar hem toplumun içinde hem de toplumlar arasında (Artık devlet ile toplum ayrımı anlamsızlaşmıştır) sürekli savaş anlamına bürünmüştür. Hobbes'un kapitalizm öncesi toplum için

söylediği 'herkesin herkesle savaş hali', esas olarak kapitalist modernite altında en yetkin halini almıştır. Soykırımlar bu savaşımın zirvesidir.

Yöntem ve bilim sistematizmini kendimizle yeniden başlatmak gibi bir haddini bilmezlik içinde değiliz. Ama değinmeye çalıştığım tüm konularda bir şeylerin yanlış gittiğini ve bunun temelde paradigmasal olduğunu göstermeye çalışıyorum. Yorum ve gerçekleştirme çabalarımın ne yeni bir sistemin kökünden kuruluşu, ne de eleştirdiklerimin tümüyle (inkârcılık, nihilistlik) reddi olarak görülmemesi gerektiğini önemle belirtiyorum. Nihayetinde durumuma benzer milyonlarca olaya, trajediye (sayısız katliam, soykırım ve savaşlar) yol açan kapitalist moderniteyi eleştirmek önemlidir. Hele mensubu olduğum halk ve bölge (Kürtler ve Ortadoğu) tarihin en acımasız bir trajik sürecinden geçerken, bundan sorumlu tutulması gereken tüm etkenleri layıkıyla yorumlamak aydın olmanın asgari şartıdır.

Ne yazık ki, modernite olguculuk üzerine inşa edilmiş bir yaşamın resmidir. Bilinçli olarak 'resim' kelimesini kullanıyorum. Çünkü modernite yaşamın özünü değil, en yüzeysel biçimiyle ilgilidir. Adorno'nun dile getirip de çözemediği "Yanlış hayat doğru yaşanmaz" deyişi, Yahudi soykırımı karşısında duyduğu büyük hayal kırıklığının sonucudur. Bu aslında kilit bir deyimdir ama açıklamasızdır. Hayatın temel yanlışlığı nerededir? Yanlış hayattan kim sorumludur? Nasıl inşa edilmiştir? Yanlış yaşamın hâkim toplum sistemiyle ilişkisi nedir? Benzer soruların cevabı yoktur. Sadece kökenlerini Aydınlanma ve rasyonalite sürecine dayandırmakla yetinmişlerdir. Konu, yani yanlış olan hayat biçimi muğlak bırakılmıştır.

'Ya Özgür Yaşam Ya Soykırım' Asla Birlikte Yaşanacak Bir İkilem Olamaz

Eleştirilerimiz olsa bile, bilimin parçalanmış halinden de öğrenebildiklerimiz vardır. Toplumsal gerçekliğin farklı bir algılama düzeyi olduğunu sıkça belirtmemiz, diğer bilimlerle aradaki farkı iyi kavramak içindir. Bu farkı yakalamadan, pozitivistlerin düştüğü büyük hataya düşüp 'bilimcilik' hastalığından kurtulamayız. Bu

hastalıklı halin sonucu ise, kapitalist modernite döneminde yaşanan soykırımdır. Tekrar vurgulamalıyım ki, kendisini dehşete düşüren, hiçbir tanrısal ve insani yaklaşımın neden gerçekleştiğini asla izah edemeyeceğini söylediği soykırım, Adorno'nun hayatın yanlış kurulmasına dayandırdığı büyük suçtur. Adorno, mevcut bakış açıları ve zihniyet kalıplarının soykırım suçu karşısındaki sorumluluklarından hareketle tüm kitapların ateşe atılması gerektiğini belirtir. Soykırım kurbanlarının bunun dışında bir anlamla anılamayacağını belirtmek önemli bir tespittir. Modern yaşam, pozitivizm bu gerçeği kabul etmemekte direnir. Sanki soykırımlara rağmen toplumsal yaşamın yine de yaşanabileceğini sanıyor. Veya Adorno, bu suçu temel dayanaklarıyla yok etmeden hiçbir kitapta, dolayısıyla zihinde yer bulmaması gereken bu suça cüret etmekten dolayı irkiliyor, kabuğuna çekiliyor ve ölüyor.

Benim yapmaya çalıştığım, bu 'CÜRET'in kaynaklarını ve olası aşılma biçimlerini sorunsallaştırıp cevap verme yeteneklerimizi açığa çıkararak anlam ve eyleme kavuşturmadır. Sürüp giden modernitenin gittikçe kurumlaşmış soykırım odaklarına yol açtığını göz ardı edemeyiz. Gözümüzün önündeki Irak gerçeği, Ortadoğu'nun tüm rejimlerinin açık veya örtük soykırımcı niteliğini ve suç ortaklığını gayet açık ve dehşet içinde, sadece içerisinde yanarak eriyenlere değil, gözlemleyenlere de hissettirmektedir. Ama diğer yanda muazzam bir özgür yaşam arayışı da vardır. 'Ya özgür yaşam ya soykırım' asla birlikte yaşanacak bir ikilem olamaz. Böyle yaşayarak bu suça asla ortak olamayız. Nasıl oldu da yaşamın en zengin anlamına yol açan bu topraklar, bu tarih bu hale geldi? Bir yandan yaşamın ilk anlamına yol açmış etnisitelerin savaşı, diğer yandan modernitenin son büyük tanrısının önderliğindeki savaşlar? Demek ki, konuya döne dolaşa yüklenmekten, cevabını vermek ve eylemini gerçekleştirmekten kaçınılamaz.

Adorno'nun söylediği gibi, "Soykırım kamplarından sonra, gökteki tüm tanrıların -sözcü bilim adamlarının- söyleyecekleri tek bir sözcükleri olamaz."

Uygarlık sadece bir 'kanlı mezbahalar seremonisi' değil, daha fazlası olan bir şeydir; insan yaşamının biricik nedeni olan özgürlüksen anlamının sürekli soykırıma tabi tutulmasıdır. Geriye kalan yaşamın posasıdır.

Uygarlık Özgür Yaşamın Anlamının Boşaltılmasından Geriye Kalandır

En basit canlı yaşamına baktığımızda gördüğümüz şey yaşama verdiği anlamdır. Bu öyle bir anlamdır ki, milyonlarca çeşide ulaşabilme, kayalıklara kök salma, gerektiğinde kutup soğuklarında varlığını sürdürme, gerektiğinde uçma, insan buluşlarının yanından bile geçemeyeceği sınırsız teknikleri geliştirme gücüne erişir. Uygar toplum ise, başlangıcında yalan dolan ve örgütlenmiş zorla en gelişmiş yaşam varlığını anlam yitimine uğratma, son aşamasında ise intiharın eşliğine getirme gücünden başka hangi anlama veya anlamsızlığa sahiptir?

Sosyoloji Avrupa merkezli uygarlık aşamasında ona bu gücünü yeniden tanıtmaya söz olmuştur. Hristiyanlıktaki deyişle Tanrının son 'sözü' olmuştur. Bu sözleri terk etmek, en basit canlının sahip olduğu yaşamın anlamına saygının gereğidir. Ahlâkın en gelişkin varlığı, bu kadar ahlâksızlığı hiçbir şeyle izah edemez. Tekrar hatırlatalım: İLAHLARIN SÖYLEYEĞİ TEK SÖZ KALMAMIŞTIR.

Anlamın büyük yitimi karşısında en gelişkin aşamasına ulaşmış maddi uygarlıkla kuşatılmış bulunmaktayız. Sermaye-bilim-politik güç çemberinden kurtuluş nasıl sağlanacaktır? Nietzsche'den Michel Foucault'ya kadar özgürlük filozoflarının cevabını aradıkları bu soru kolayca cevaplandırılacak cinsten değildir. Modernite karşısında 'iğdiş edilmiş toplum' ve 'insanın ölümü' yargılarına ulaşan bu filozofları anlamak gerekir. Ölüm kampları, atom bombası, etnik temizlik savaşları, çevrenin yıkılması, kitlesel işsizlik, yaşamın aşırı sıkışması, kanserde artış, AIDS türü hastalıklar bu yargıları doğruladığı gibi, karşı hakikat arayışlarını da o denli ivedi ve gerekli kılmaktadır.

Ulus Devletçi Tanrı...

Kapitalizm bilimi geliştirmede, kul-

landı. Bilimin iktidarın hizmetinde kâr amaçlı kullanımı sadece ahlâki olarak en kötücül durumlara yol açmakla kalmaz, Hiroşima'ları genelleştirir; anlamlı yaşamı bitirir. Medyatik yaşam ve simülasyon bilimin zaferi midir, yoksa yaşamın anlam yitimi mi? Burada teknolojiden, bilimsel keşiflerden bahsetmiyorum; bilimcilik dini olarak pozitivist bilimin olmadığını açıklamak istiyorum. Pozitivizmin bilimsellik hükümranlığından kurtulmadan, başta ulus-devlet olmak üzere hiçbir iktidar hükümranlığından kurtulamaz. Pozitivizm çağımızın gerçek putçuluğunun dinidir.

Kapitalizmin zihniyet boyutuyla tanımlanması çeşitli açılardan yapılabilir. Başta yapılması gereken şey bu zihniyeti eklektik, her kalıba giren, aldatma riski yüksek, bir yandan en katı dinsel dogmalardan daha dogmatik, diğer yandan en soyut felsefelerden daha saçma, spekülatif, putçuluğun bile asla içine düşmediği kadar sığ putçuluk olan pozitivism ve liberalizm olarak tanımlamaktır. Kapitalizm pozitivismle bilimi iğdiş edip inanç ve ahlâk dünyasına karşı çıkarırken, liberalizmle de toplumun canına okuyan bireyciliği soykırıma kadar tırmandıran ulus-devletçi tanrıya dönüştürmüştür. Hiçbir dinsel zihniyet kapitalizm zihniyeti kadar savaş, baskı ve işkence doğurmadı. Hiçbir toplum bireyinin zihni kapitalizmin zafer kazandığı toplumdaki bireyin zihni kadar sorumsuz ve çıkar düşkünü olmadı; bu kadar zalim, soykırımcı, asimilasyonist ve diktatör doğurmadı.

Mal ve para dünyası üzerine kurulan tekel sistemi olarak kapitalizm günümüzdeki finansçı zihniyetini inşa ederken, insan toplumunu hiçbir nemrut veya firavunun yapmayı aklından geçiremeyeceği zihniyet kalıplarına bağlar ve en aşağılık putları karşısında küresel insanlığı secdeye kapandırırken, ancak zihinsel iflas ve çürümeden bahsedilebilir.

Ekonomik bazda kâr-ücret, sosyal bazda burjuva-proleter gibi kavramlaştırmalar, kapitalizm tarafından paramparça edilen insanlığın tüm tarihsel birikimini en acımasız ve ince yöntemlerle asimile eden ve sonunda soykırım ve nükleer dehşetle gezegene salan bir

sistemi pozitivist tarz bilimselleştirmenin ilk adımlarıdır. Endüstriyalizm sanıldığı gibi aksine, ekonomiye ve topluma saldıran en temel araçtır. Gerçek sanayinin de yıkım gücüdür. Kapitalizmin azamî kâr hırsıyla yürütülen endüstriyel kalkınmacılık ülkeleri refaha, zenginliğe değil, yıkıma ve yoksulluğa götürür. Krizden öteye harabeye çevirir. Sadece Afganistan için yürütülen haşhaş endüstrisiyle Irak için yürütülen petrol endüstrilerinin bu alanları içine düşürdüğü harabiyet, gerçeği apaçık kılmaktadır. Harap olan sadece ülkeler değildir; tarihsel toplumdur, kültürdür.

Dünya kapitalist sistemi günümüzde küresel finans tekellerinin hegemonyasında sistemik genel bunalımı kadar finansa özgü krizleri de ortaklaşa yaşamaktadır. Sistemsel genel bunalımlar (Ekonomi krizliğinden kaynaklanıyor), finansa özgü krizlerle (paranın üretiminden, altından, hatta Dolardan sıkça kopan çeşitli sanal kâğıt vb. argümanlarla temsil edilen) iç içe ve tarihinin en dip sürecini yaşamaktadır. Sistem şimdiye kadar esas olarak iki yolla bunalımlarını aşmıştı: Birincisi, sürekli çoğaltılan iktidar ve ulus-devletin maddi zor aygıtlarıyla. Bunlar her tür savaşlar, hapishaneler, tımarhaneler, hastaneler, işkenceler, gettolar ve en tehlikeli soykırımlar ve toplumkırımlardır. İkincisi, sürekli eklenerek geliştirilen liberal ideolojik hegemonya aygıtlarıyla. İdeoloji olarak merkezde kendisi ve eklentileri milliyetçilik, dincilik, bilimcilik ve cinsiyetçiliklerdir. Arada olarak okul, kışla, ibadetgâhlar, medya organları, üniversiteler ve en son internet ağları. Buna sanatın kültür endüstrisi haline getirilmesini de eklemek gerekir.

Ekonomi üzerinde endüstriyel tekellilik ve finans kapital tekelliliği ulus-devlet tekelliliğiyle birbirine destek temelinde iç içe inşa edilir. İdeolojik alanda milliyetçi tekelliliğin inşasıyla süreç tamamlanır. Sonuçta amaçlanan homojen toplum gerçekleştirilmiş olur. Bu ise faşizmin zaferi anlamına gelir. Faşizmi Hitler ve Mussolini'nin uygulamalarına indirgemek, bunları sanki faşizmin biricik olgularıymış gibi değerlendirmek liberal ideolojinin en önemli saptırmalarından birisidir.

Homojen Toplum Soykırımdan Geçirilmiş Toplumdur

Faşizmin birçok tahlili yapılmıştır. Başta Marksistlerce, yine liberaller, muhafazakârlar ve anarşistlerce yapılan tahliller de dâhil, hepsi fena yanıltıcıdır. Hiçbiri olup biteni dürüstçe ve doyurucu olarak açıklama gücünde veya niyetinde değildir. Soykırım kurbanı Yahudilerin müthiş entelektüelleri de bu yanıltmada başta gelirler. Çünkü Hitler hepsinin ortak entelektüel pisliği, siyasi pratiklerinin ortak 'kusmuğudur.' "Kargaya yavrusu Anka görünür" derler. Hiçbiri ideolojik ve eylemsel olarak "Pislik kustum" der mi?

Adorno'nun, "Tüm tanrısallıklar ve kutsallıklar adına insanoğlunun söz söyleme hakkı bitmiştir." yargısını çok anlamlı buluyorum. Soykırımların izahı olamaz demektir. Uygarlığımızın maskesi düşmüş, söz hakkı kalmamıştır. Üçüncü büyük küreselleşme (Finans çağı küreselciliği) hamlesi, krizi zamana ve mekâna derinliğine yayarak kontrol etme pratiğidir. 1989'da resmen de dağılmasıyla Sovyet sisteminin hem ulus-devlet niteliği, hem de daimi krizdeki rolü itiraf edilmiştir. 1945 sonrasının yeni hegemon gücü ABD, Soğuk Savaşın galip gücü olarak, sistemin uzun süreli ana kriz bölgesi olan Ortadoğu'yu stratejik savaş bölgesi ilan etmiştir.

Kapitalist modernite döneminde toplumun tüm bütünlüğüne yayılmış iktidar aygıtları ile vatandaş denilen bireylerin hukuki çerçeve içindeki birliğine ulus-devlet demek mümkündür. Buradaki belirleyici kavram, toplumun tümüne yayılmış iktidar olgusudur. Daha önceki tüm devletlerin meşruiyeti kendi kurumları ve kadrolarıyla sınırlıydı. Ulus-devlette bu sınır aşılır. Vatandaş denilen veya devletin kendi ideolojik, kurumsal ve ekonomik çıkarlarına göre oluşturmaya çalıştığı bireylerin, sanki devletin hak ve görevleri olan birer üyesiymiş gibi devletleştirilmesi ulus-devletin özüdür. Vatandaş oluşturulması ulus-devletin en çok önem verdiği konuların başında gelmektedir. Bunun için ideolojik, siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel, cinsiyetçi, askerî, dinsel, eğitsel, medyatik türünden

birçok unsurdan yararlanmaya çalışılır.

Soykırım...

Homojen toplum soykırımdan geçirilmiş toplumdur. Homojenleştirme ile toplum gerçek tarihinden kopartılır, ideolojik bir kurgulamayla tüm farklı kültürler yok edilir. Böylece ekonomi üzerinde azami kâr kanunu geçerli kılınırken, iktidar üzerinde de ulus-devlet tekelciliği gerçekleştirilmiş olur. İkinci Dünya Savaşıyla gerçekleşen, Alman, Japon ve İtalyan hegemonyacılığına karşı İngiltere, ABD ve Rusya hegemonyacılığıdır; iki tekeli hegemonik bloktan birinin diğerini yemesidir. Yoksa liberalizmin idea ettiği gibi faşizme karşı demokrasinin zaferi değildir. Alman bloğu yenilmiş, ama faşizm bir iktidar biçimi olarak dünya çapında egemenlik çağına girmiştir. Kapitalist modernitenin yükseliş ve hegemonik çağı, geç dönem finans kapital çağı (1970'ler sonrasında ekonomi üzerindeki hegemonya) ve bu da homojenleştirilmiş (soykırımdan geçirilmiş) toplum üzerinde ulus-devlet çağıyla tamamlanır.

Soykırım kavramını çözümlerken, daha genel ve sistemik özü yakalayarak bunu başarabiliriz. Yahudi soykırımı için 'biricik' sözcüğü özenle kullanılır. Gerçek bunun tersidir. Kapitalist modernite sisteminde 'biricik' soykırımlar yoktur. Her toplumda, halkta ve de ulus-devlette az veya çok soykırımlar vardır. Kiminde fiziki uygulamalarla yürütülür, çoğunlukla örtülü ve kültürel olarak gerçekleştirilir. Tarihsiz, ekonomisiz, yönetimsiz ve zihniyetsiz bırakılmak, en az fiziki ve kültürel soykırımlar kadar etkili ve acımasızdır.

Soykırım, asimilasyon yöntemiyle üstesinden gelinemeyen halkların, azınlıkların, her türden dinsel, mezhepsel ve etnik grupların fiziki ve kültürel olarak tamamen tasfiyesini amaçlar. Duruma göre bu her iki yöntemden biri tercih edilir. Fiziki soykırım yöntemi genellikle hâkim elit kültürüne, yani ulus-devlet kültürüne göre üstün konumda olan kültürel gruplara uygulanır. Bunun tipik örneği Yahudi kültürüne ve halkına uygulanan jenositlerdir. Tarih boyunca Yahudiler hem madde hem de manevi kültür alanında en güç-

lü kesimleri oluşturdıklarından, karşıt hâkim kültürlerin fiziki darbe ve imhalarına maruz kalıp, sık sık pogrom denilen soykırımlara da uğratılmışlardır.

İkinci soykırım yöntemi olan kültürel soykırımlar ise, daha çok hâkim elit ve ulus-devlet kültürüne göre zayıf ve gelişmemiş durumda bulunan halklar, etnik topluluklar ve inanç grupları üzerinde uygulanır. Temel mekanizma olan kültürel soykırımla bu halkların, etnik ve dinsel grupların hâkim elit ve ulus-devletin dil ve kültürü içinde tümüyle tasfiye edilmesi amaçlanır; başta eğitim kurumları olmak üzere her türlü toplumsal kurumun cenderesi içine alınarak varlıkları sona erdirilmeye çalışılır. Kültürel soykırım fiziki imhaya göre daha sancılı ve uzun sürece yayılmış bir soykırım türüdür. Yarattığı sonuçlar fiziki soykırımdan daha felaketlidir; bir halk veya herhangi bir topluluk için yaşamda karşılaşılabileceği en büyük felaket niteliğindedir. Varlığını, kimliğini, toplum doğasının tüm maddi ve manevi kültürel unsurlarını terk etmeye zorlanmak, uzun sürece yayılmış kitlesel çarmıha gerilmekle özdeştir. Burada soykırıma yatırılmış kültürel değerleri için yaşamaktan değil, ancak inim inim inlemekten bahsedilebilir. Kapitalist modernitenin azami kârını gerçekleştirirken tüm halklara, ezilen ve işsiz bırakılan sınıflara çektirdiği asıl acı sadece maddi

olarak sömürülmelerinden değil, diğer tüm kültürel değerlerinin çarmıha gerilmesinden duyulan acıdır. Ulus-devletin resmi kültürü dışındaki tüm maddi ve manevi kültürel değerlerin yaşadığı gerçeklik, çarmıhta can vermedir. Zaten başka türlü insanlığın ve ekolojik çevrenin sömürü kaynağı durumuna dönüştürülerek tüketilmesi mümkün değildir.

Çoğaltılan iktidar

Kapitalist sömürü biçiminin, azami kâr kanununun işleyebilmesi için endüstriyalizm ve finans kapitalin tekelleşmesi gerekir. Tekelleşme ise, milliyetçi ideolojinin hegemonyası altında, kılcak damarlarına kadar iktidar aygıtlarının kontrolü ve gözetimine alınan homojen toplum yaratma amaçlı ulus-devlet egemenliğini gerektirir.

Ulus devlet egemenliğinde;

1- En etkili ideolojik araç milliyetçiliktir. Yeni din değerindedir. Milliyetçilik ulus-devlete 'tanrının yeryüzündeki hali' gibi bir kutsallık atfetmektedir. Devlete ölümüne bağlanmak, onu en üst değer olarak benimsemek yeni dinin gereğidir.

2- Siyasi iktidarın çekiciliği ve etki gücü bireyi vatandaş kılmak için yoğunca kullanılır. Siyasi partiler özellikle bu amaçla rol ifa ederler. İktidara kapılanmak, "Devlet benimdir" demek birey için güvenlik ve itibarın en kestirme yoludur.

3- Devletin ekonomik tekel niteliği sanayi devrimiyle daha yaygınlaştığı ve sanayi tekelciliği çok geliştiği için, neredeyse toplumun yarısı devlet kurumlarında işçi-memur olarak istihdam edilir. Kendi başına bu durum toplumun büyük kısmını ulus-devlet üyesi, yani vatandaşı olmak için yarış durumuna sokar. Özel denilen tekelleri ulus-devlet tekellerinden ayırmak güçtür. İkisi arasında çok sıkı birlik, ortaklık hali mevcuttur. Devlet tekelinin nerede başlayıp nerede bittiğini ve özel tekelin yerini tespit etmek güçtür. Özel tekeller kârın yarısından çoğunu devlete

verirken, devlet de kendilerine bir nevi modern iltizamlar biçiminde sınırsız kolaylıklar sağlar. Dolayısıyla özel tekellerin bireyi vatandaşlaştırması devletinkinden bazen daha da gericedir. Çünkü işsiz bırakma tehdidiyle istediği kıvamda eğitmesi çok kolaylaşır. Sendikaların son dönemlerinde tutuculaşıp ulus-devletçi kesilmesi de bu gelişmelerle bağlantılıdır. İşçiler reel-sosyalizmle âdeta ulus-devletin militan haline getirilir.

4- Hukukun vatandaşlıkla ilişkisi çok somuttur. İşini yürütmek isteyen her birey nüfus kimliğine sahip olmak zorundadır. Kimlik zaten kendi başına devlet vatandaşlığı anlamına gelir. Devlet üyesi olduğunun simgesel ifadesidir.

5- Tarih boyunca canlı tutulan iktidar ve devlet bilinci, yani geleneği açık ki vatandaşlık biçimlenmesine önemli katkılarda bulunur.

6- Cinsiyetçiliğin etkisi babanın aile ocağında devletin temsilcisiymiş gibi algılanmasından ileri gelir. Evde her erkek kadınlar karşısında devlet demektir. Bu algı toplumun bütünlüğü açısından da geçerlidir. Ulus-devlet bu algıyı daha da eğitip kendisine uyarlamaya çalışır.

7- Ulus-devletin en temel değeri olarak askerlik kurumu, beynine ve duygularına kazımak suretiyle bireyin kimliğinin yeniden şekillendirildiği devlet kurumlarının başında gelir. Her ulus-devlet kurumunun benzer işlevi vardır. Ama hiçbiri askerlik kurumunun rolüne erişemez.

8- Din ulus-devlet sürecinde milliyetçiliğin en çok kullandığı, direkt ulus-devlet dinine dönüştürdüğü araç konumundadır. Hem ulusallaştırılan hem de milliyetçileştirilen din, ulus-devlet döneminde toplumsal kurum olarak ahlaki özüne en ters konuma düşürülür. Seküler milliyetçiliğin dışında kalan toplum kesimlerinin dinî milliyetçilikle, eski tanrının yeni haliyle bilinçli veya kendiliğinden kulu biçiminde bütünleştirilmesiyle birlikte din bir nevi kendi iç ihanetini de yaşamış olur. Din-laiklik çatışması bu ihanetle yakından bağlantılıdır.

9- Eğitim ilkokuldan üniversiteye kadar bireyi vatandaş kılmakta en etkili modernite kurumudur. Askeri kurumlarla

bu konuda yarış halindedir. Farklılaşarak gelişim ve değişimini sürdüren tarihsel toplumun oluşturduğu değerleri kapitalist modernite için önce dinciliğin, sonra milliyetçiliğin süzgecinden geçirerek, resmi ideolojinin potasında yoğrulan en aptallaştırılmış vatandaş yetiştirilmesinde kullanmak bu kurumların öncelikli hedefidir. Bu konudaki softalık ortaçağ skolastiğini fersah fersah geride bırakmıştır.

10- Medya modernizmin en etkili beyin ve yürek yıkama aracıdır. Bu aygıt iletişim teknolojisinin sunduğu olanaklardan yararlanan ulus-devlete dilediği vatandaş yetiştirmekte büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Özellikle seks, spor ve sanatın popülerleştirilip özünden boşaltılarak topluma sunulmasında ve böylece en aptal, banal ve afyonlanmış vatandaş oluşumunda medya başat rol oynamaktadır.

‘Vatandaş Sürüsü’ ‘Kitle Toplumu’ ‘Bireysizlik’

Ana başlıklar halinde daha da çoğaltabileceğimiz bu araç ve yöntemlerle tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir vatandaş tipi yetiştirilmektedir. Esas yaşam hedefi bir araba + aile (karı veya koca bulmak, bir iki çocuk sahibi olmak) + daire sahibi günlük standart tüketici olabilmektir. Toplumsallığın anlamı en süflü bireyci ihtiraslar için rahatlıkla bir tarafa bırakılır. Hafızasızlaştırıldığı için tarihten de kopmuştur. Tarih sandığı şey milliyetçi ulusal klişelerdir. Felsefesizdir ya da en dar faydacılık dışında bir mutluluk felsefesinin olabileceğine hiç inanmaz. Görünüşte modernidir. İçerikte ise en kof, içi boşaltılmış, en karanlık emeller (faşizm) için koşmaya hazırlanmış ‘vatandaş sürüsü’ ve ‘kitle toplumu’ bireyi, daha doğrusu BİREYSİZLİĞİ söz konusudur.

Ulus-devletin en vahim sonuçlarından biri de kültürel miras üzerinde yol açtığı tarihte eşi görülmemiş yıkım, tasfiye ve asimilasyon hareketidir. Ulus-devletin en ayırt edici özelliklerinden biri, hâkim bir ulus-etnisitesine dayanarak, kendi dışındaki diğer tüm etnisiteleri binlerce yıllık kültürleriyle (Tek dil, tek ulus, tek vatan,

tek devlet Hitler'in baş sloganıydı) yok sayması, buna dayalı olarak yıkması, tasfiye ve asimile etmesidir. Tarihte hiçbir baskıcı ve ideolojik gücün başvurmadığı bu hareketler ulus-devletin yapısıyla ilgilidir. "Tek devlet, tek millet, tek dil" gibi tekli nakaratlardan başlayarak hep birbirine benzeyen vatandaşlar ve kurumlardan ibaret tek renkli, ya siyah ya da bembeyaz bir çöl yaratmak esas kültür politikasıdır. Darwinizm, yani biyolojizm topluma da uygulanmak istenmiştir. Pozitivizmin en vahim günahlarından biri de bu alana yöneliktir. En güçlü kültürün diğer tüm kültürleri eritmesini evrim kuralının gereği saymaktadır. Tabii insanın milyonlarca yıllık evrimi yok sayılarak ya da yok edilerek!

Ulus-devlet siyasi alanda da tek tipleşmeye özen gösterir. Ulus-devlette farklı ulusal kimliklere yer olmadığı gibi, farklı siyasi oluşumlara da yer verilmez. Merkezî devletten, diğer deyişle üniter yapı olarak da adlandırılan devletten kasıt, demokratikleşmenin temel koşullarından olan farklılıklar temelinde siyaset yapmayı olanaksızlaştırmaktır. Bunu devletin bütünlüğüne tehdit sayar. Yerel yönetimlere asgari yetkilerin tanınmasını bile bu kapsamda kuşkuyla değerlendirir. Merkezî bürokrasi ana gücünü ve gövdesini oluşturur. Ulus-devlet modern bürokrasinin yarattığı devlettir. Tüm toplumu demir kafeste gözaltında tutar. Partiler ve sivil toplum konusundaki temel şartı, devlet politikalarıyla özdeş hareketleridir. Dolayısıyla demokrasinin vazgeçilmez bir ilkesi olan çoğulculuk gereği farklı siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik örgütlenmelerin gelişmesi tehdit nedeni olarak görülüp hep takipte tutulur. Seçenek oluşturmalarına, böylelikle yönetimde yer bulmalarına olanak tanınmaz. Ulus-devlet yapısı gereği siyasi çoğulculuğa karşıt olduğundan antidemokratiktir.

Ulus-devlet sadece birey bazında tek tipleşmeyi yaratmakla kalmaz; tüm toplumsal bütünlüklere de tek tipleşmiş bir zihniyet ve duygu dünyasını aşar. Böylelikle hem kendi iktidarını tüm topluma yayar; hem de tek tip toplumu, ulus-devlet toplumunu yaratmış olur. Korporatif bir toplum (faşizmin toplum modeli) oluştur-

mayı hedefler. Toplumun iktidarlaşmasını yanlış anlamamak gerekir. Tersi doğrudur. Ulus-devlet toplumun tüm gözeneklerine kendi ajan kişi ve kurumlarını yerleştirerek, iktidarını derinliğine ve genişliğine çoğaltmayı esas alır. Güdülen toplum ancak bu yöntemle gerçekleşir. Yani iktidarın topluma yayılımı tüm topluma karşı savaş anlamına gelir, yoksa toplumun iktidarlaşması anlamını taşımaz. M. Foucault bu noktayı önemser. Karısı üzerinde egemen erkeklik bir ajanlık kurumu olarak bu rolü oynar. Seks politikalarıyla toplumsal cinsiyetçilik bir veba hastalığı gibi topluma yayılarak toplumla savaşılar. Özellikle kadın derinliğine köleleşir. Erkekleşmeyi özgürlük sanması yenilmiş kadınlıktır. Hem de en derinliğine!

Kadının cinselliği korkunç bir istismar aracına dönüştürülmüş, üzerinde korkunç bir baskı ve sömürü geliştirilmiştir. Yaşam tümüyle saptırılmış, neredeyse kendini anlamsızca tekrarlayan bir cinsel sapıklıkla özdeş kılınmıştır. Giderek toplumdan silinen kadın zorunlu soy sürdürme aracına, cinsel metaya ve en ucuz işgücüne dönüştürülmüştür. Başkaca bir anlamı yok gibidir.

Kadın üzerinde âdeti kültürel bir soykırım yürütülmektedir. Kadın ancak cinselliği ve soy sürdürme rolüyle işsizler ordusunun ücretsiz veya ucuz ücretli bir üyesi olarak değer ifade etmektedir. Kendini fiziki, ahlâki ve anlamsal olarak savunabilecek öz güçten yoksun bırakılmıştır. Bu etkenler altında kadını anlamsız bir yaşamın pençesinde kıvrandıran bir toplum ancak hasta bir toplum olabilir. Anlamsız kadının toplumu da anlamsız olur.

Her erkek için cinsel eylem bir iktidar eylemine dönüştürülmüştür. Cinsel eylem yaşamın ve cinsin devamı için biyolojik işlevinden çıkarılıp veya saptırılıp, toplumsal ve siyasal alanda erkek egemen iktidarın sınırsız çoğalma ve yayılma işlevine dönüştürülmüştür. Cinsel eylem iktidar eylemine dönüştürülmüştür. Tüm homoseksüel, heteroseksüel vb. ilişki biçimlerinde iktidar ilişkisi belirleyici rol oynamaktadır. Yaygın bir tarihsel temeli bulunmakla birlikte, hiçbir toplum ve devlet biçiminde ulus-devlet ve toplumunda olduğu kadar sistemli, yaygın ve iktidar

amaçlı (dolayısıyla köleleştirme amaçlı) derinliğine ve genişliğine çoğaltılıp uygulanmamıştır. Toplumsal cinsiyetçilik toplumsal ve siyasal iktidar olayı ilişkisi ve olgusudur.

Toplumda spor ve sanat da işlevleri açısından artık ulus-devletin hizmetinde toplumla savaşın etkili ajan kurumlarına dönüştürülmüştür. Özellikle popüler kültür ve spor programları bu amaçla genişçe kullanılmaktadır. Seks, spor ve sanat alanlarının bilinçli olarak küresel sermaye tarafından içi boşaltılarak en etkin toplumsal ajan kurumlara dönüştürülmeleri, son dönemin en etkili topluma karşı savaş hareketleri olmalarına yol açmıştır. Bu değerlendirmeyi sunarken, şüphesiz kendi öz varlıkları itibarıyla cinsel, sportif ve sınırsal etkinliği mahkûm etmiyoruz. Tersine, toplumun esenliği için büyük bir etik değer temelinde bu alanların toplumun hizmetinde kullanılmaları demokratik uygarlığın temel görevlerindenidir.

Spor sağlıklı toplum için bir eğitim aracı iken, ulus-devletler bağlamında devletin şan ve şeref aracına indirgenmiştir. Sanki savaşmışçasına, spor sadece bir yenme ve yenilme ikilemine sıkıştırılarak iktidarın savaş aracına dönüştürülüyor.

Özellikle futbol sporu ulus-devletler için bu amaçla bir iktidar tekeli olarak kullanılmaktadır. Spor hem ulus-devletleştirilmiş, hem de topluma karşı etkili savaş alanına dönüştürülmüştür.

Sanat hem devlet hem de özel tekellerin el attıkları ikinci önemli bir toplumsal savaş alanıdır. Özellikle popüler kültür ve arabesk kültürü toplumun eğlence kültürü tarafından tutsak edilmesinde etkili rol oynamaktadır. Âdeta bir starlar ordusu toplumu ateş altına almış gibidir. Klasik sanat gözden düşürülüp, halk kültürü popülerleştirilme yoluyla binlerce yıllık esas fonksiyonundan uzaklaştırılmakta ve imha edilmesinde rol oynayan bir araca dönüştürülmektedir. Seks veya cinsellik tarihte hiç olmadığı kadar toplumla savaş nesnesine dönüştürülmüştür. Seks kadar hiçbir araç topluma karşı savaşta etkin rol oynayamaz.

Ulus-devletin özenle oluşturduğu hapishane ve hastane politikaları da kendi iktidarını güçlendirmede ve toplumu tutsak kılmada etkili rol oynarlar. Hapishane ve hastane yollarına düşenler, iktidar karşısında maddi ve manevi birçok değerini yitirmeyle karşı karşıya kalırlar.

Medya bu alanlardaki savaşın en etkili

aracı konumundadır. Hiçbir araç tekellerin kontrolündeki medya kadar topluma karşı savaşta tahripkâr rol oynamamıştır. Medya bir nevi ikinci analitik akıl gibi toplum üzerinde işlevseldir. Nasıl ki analitik akıl kendi başına iyi veya kötü değilse, medya da kendi başına nötr bir araçtır. Her silah gibi, rolünü kullanan belirler. Hegemonik güçler her zaman en etkili silahlara sahip oldukları gibi, medya silahının da hâkim gücüdürler. Medyayı ikinci analitik akıl gibi kullandıklarından, toplumun direnme gücünü etkisizleştirmede çok etkilidirler. Bu silahla sanal toplum inşa ediliyor. Sanal toplum, toplumsal kırımın başka bir biçimidir. Ulus-devleti de toplumsal kırımın biçimlerinden biri saymak mümkün olmaktadır. Her iki biçimde de toplum kendisi olmaktan çıkarılıyor, yönlendiren tekelin bir aracına dönüştürülüyor. Toplumsal doğayı basite almak çok tehlikeli olduğu gibi, kendisi olmaktan çıkarmak da sınırı belli olmayan tehlikelere açık tutmak anlamına gelir. Finans-sermaye gibi sanal tekel çağı da ancak kendisi olmaktan çıkmış toplumla var olabilir. İkisinin aynı dönemde ortaya çıkması rastlantı olmayıp, birbirleriyle bağ içindedir. Ulus-devletin kendisi olmaktan çıkmış (kendisini ulus-devlet sanan) toplumuyla medyanın baştan çıkardığı toplum, tam anlamıyla yenik toplumdur ve enkazından başka şeyler inşa edilmektedir. Böylesi bir toplumsal çağı yaşadığımızdan kuşku duyulamaz.

Yanlış Ata Oynamak...

Postmodernite denen çağ, aslında fashistleşmiş geç kapitalist modernitenin çözülüşü ve kaosa düşmesi demektir. Kendini yenilemiş kapitalist modernite kadar, demokratik modernitenin de kaostan büyük güç kazanmış olarak çıkması mümkündür. Burada sürecin gelişim seyrini belirleyecek olan, tarafların ideolojik, politik, ahlâki ve sanatsal alanındaki anlam ve eylem gücüdür. Sonuçta iki hakikat gücü karşı karşıya gelip mücadele edecek, duruma göre ya kaos derinleşerek sürececek ya da taraflardan biri galebe çalacak, ama mücadele bu biçimlerle uzun yıllar ve belki de yüzyıllarca devam edecektir.

Egemen uygarlık tarihi tek tarih oldu-

ğunu iddia eder, başka tarih olamayacağı tezini esas alır. İndirgemeci ve dogmatik olan bu tarih anlayışından kopmadıkça, demokratik-sosyal tarih bilinci gelişmez. Sanılmasın ki demokratik uygarlık tarihinin olay, ilişki ve kurumları yoktur veya eksiktir. Bilâkis bu tarih en zengin materyalle doludur. En az uygarlık tarihi kadar mitolojisi, dini, felsefesi, bilimi, sanatı, bilgeleri, ozanları ve yazarları vardır. Yeter ki öz paradigmamızla bakmasını bilelim, seçip ayıralım ve yazmasını bilelim! Düşman ve rakiplerin silahları, kurumları ve zihniyetlerinden yararlanılmaz demiyorum. Ama en az yararlanmak kadar, kendi öz zihniyet, kurum ve silahlarını oluşturup esas almadıkça, onların zihniyet, kurum ve silahlarına yenilmekten ve onlar gibi olmaktan kurtulunamaz.

Tarih boyunca demokratik ve yoksul sosyal kesimler mücadelelerinde 'yanlış ata' oynadılar. Düşmanlarını sadece düşmanlarının silahlarını kullanarak yeneceklerini sandılar. Kendi özgürlükçü, eşitlikçi ve demokratik karakterli yapılarına uygun silahlar geliştiremediler. Geliştirse bile başarı veya başarısızlıkları halinde kolayca vazgeçtiler. Rakiplerinin daha gelişkin silahları kolaylarına gitti. Sadece askeri teknik ve araçlarını değil, tanrı inşalarından kılık kıyafetlerine, mimarilerinden akıl tarzlarına, sömürü biçimlerinden iktidar kurgulamalarına kadar daha önce tesis edilmiş uygarlık zihniyet ve kurumlarını olduğu gibi devraldılar veya içinde eriyip onarlaştılar. Rakipleriyle aynı ata oynamak sonuçta bu oluyor.

Bizim Felsefemiz...

Eğer bilim esas olarak 'kendini bilmek'se, sanıldığının aksine, en çok da sistemin resmi ideolojisi olarak benimsediği pozitivizm bu gerçeklikten uzaklaştırıcı rol oynar. Kendini bilme sağlanmadıkça, girişilecek her bilimsel çaba en tehlikeli dogmatik din ve felsefelerle sonuçlanmaktan kurtulamaz. 'Kendini bilme'den insan merkezci düşünceyi kastetmiyorum. Kozmos ve kaos'un ancak iç gözlemlerle, derin deneyimleri dışlamayan sezgilerimizle kavranabileceğini ifade etmek istiyorum. Bizim felsefemiz bir atın gözlerindeki anlamı sezmekten tutalım,

bir kuşun sesindeki anlamı çözmeye kadar yaşamı bir bütün olarak algılar. Yaşlı bilgeye büyük saygıdan başlayıp, bir ceylan kadar ürkek bir genç kızın arayışına yanıt olmaya kadar her şeye anlam yükler. Hele hele soykırımdan beter bir cinsellik anlayışının sonucu olan çocuk yapımındaki büyük cehaletin insanda ve hegemonik sistemlerdeki nedenlerini çözümleyen ve yaşamın tüm evrim halkalarını kendinde çözmeye çalışan bir bilimi esas alır.

Tarih Köktür

Neolitik çağın büyük devrimci toplumunun kutsallık dolu komünalist düzenlerinin tüm uygarlıkların yiye yiye (madden ve manen) hâlâ bitiremedikleri mirasları yüreklerimizi, yüreğimizi burkup durmaktadır. Bu müthiş destansı direnenler ve saldıranların tarihini kendi öz tarihimiz saymalıyız. Yani 'demokratik uygarlık tarihi'. Fakat bu unutulmuş ve gasp edilen tarihi ayıklayarak yazmalı ve sahip çıkmalıyız. Uygarlık taşlarının süslerine sevdalanıp, kabile ve tüm etnisite, kavim yoksullarının emeklerine, direnişlerine ve isyanlarına, kahramanlıklarına ve bilgeliklerine ihanet eden silik taş sahiplerinin ve saray kullarının tarihine asla sahip çıkmamalıyız. Bu ayrım yapılmadan demokratik uygarlık tarihi yazılamaz. Bu tarih yazılmadıkça da güncel özgürlük, eşitlik ve demokrasi mücadelesi başarıyla verilemez. Tarih köktür. Köküne dayanmayan bir canlı nasıl kendini devam ettiremezse, insan türü de sosyal tarihine dayanmadan özgür ve onurlu yaşam yolunu seçemez.

Sadece en sorunlu toplumu yaşamıyoruz, bireyine de hiçbir şey vermeyen toplumda yaşıyoruz. Yaşadığımız toplumlar sadece ahlaki ve politik dokularını kaybetmiş değiller, varlıkları da tehdit altındadır. Sorun değil, kırım tehlikesi yaşıyorlar. Eğer günümüzde sorunlar tüm bilimsel güce rağmen sürekli büyüyor ve kanserleşiyorsa, o zaman toplumkırım sadece varsayım değil, gerçek bir tehlikedir demektir. Ulus-devlet iktidarının toplumu koruduğu iddiası ise, en büyük yanılsamayı yaratıp tehlikeyi adım adım gerçek kılıyor. Toplum sadece sorunlarla değil, kırımla karşı karşıyadır.

Herkes içine girilen son bunalımı kapitalizmin yapısal bunalımı olarak değerlendirmektedir. Aslında son bunalım demeye de gerek yoktur. Kapitalizmin kendisi uygarlık sisteminin süreklilik kazanan en ölümcül bunalımıdır. Son beş yüz yıllık hükümlerliği yol açtığı imha ve soykırım savaşlarıyla, korkunç sömürge talanlarıyla, emek sömürsüyle, çevre yıkımıyla, sonuçta birey ve toplumu tüketişle ana özelliklerini fazlasıyla sergilemiştir. Sadece son yüz yıllık savaşların bilançosunun bütün insanlık tarihindeki savaş bilançolarından katbekat daha fazla olduğunu göz önüne getirdiğimizde, sistemin sadece bunalım karakterini değil, insan toplumu ve çevresi için kanserojen özellikler taşıdığını da rahatlıkla ileri sürebiliriz.

Eğer demokratik uygarlık cephesi hâlâ istediği, gerekli ve hak edilmiş olan kazanımları elde edemiyorsa, bunun temel nedeni halen esas alması gereken paradigmatik devrimini tam yapamaması (temel bilimsel yaklaşım), yeterli program, örgüt ve eylem gücüne erişememesidir. Bunlar elde edilemeyecek ve erişilemeyecek hedefler değildir. Demokratik uygarlık hareketi kendi asli kimliğine (özgürlük, eşitlik, demokrasi) sahip çıkarak, tarihsel-sosyal çözümlemesini güçlü yaparak program, örgüt ve eylem biçimlerini dünya, bölge ve yerel çapta inşa edebilir.

Şimdiye kadar içine düşülen 'ya hep ya hiç' taktik yaklaşımlarından uzak durularak, sonuna kadar devrim veya savaş ile bunun karşısı olan sonuna kadar Hz. İsa tavrı (barış), çok geleneksel ve komplike olan iktidar olgusu karşısında başarılı ve etkili olamaz. Direniş, isyan ve inşa çalışmalarını bir yaşam biçimi haline getirerek, özgürlük inisiyatifi elden bırakmadan, sistemin tüm güçleriyle yerinde ve zamanında uzlaşmalara varmak daha çok geliştirici ve kazandırıcı bir yöntemdir. Ama tekrar etmeliyim ki, demokratik uygarlığın kimliğimiz olduğunu, sistemin güçleriyle uzlaşmaya girebileceğini, fakat devletli uygarlık içinde asla eriyip yitmememiz gerektiğini bilmemiz, demokratik uygarlığı yapılandırmamız ve korumamız ŞARTIYLA!

EVRENİN KENDİNİ ANLAMLANDIRMASI OLARAK TARİHSEL TOPLUM, KİMLİK VE KÜLTÜR

Tarihsel anlamda toplumu tanımlama; toplumsallığı bilince çıkarma her şeyden önce doğru bir kimliğin ve kültürel değerlerin oluşturulması için şarttır. Ancak bu temelde Önder Apo'nun vurguladığı "toplumsal gerçeklikler, inşa edilmiş gerçekliklerdir" belirlemesine doğru bir anlam yükleyebilir, bunun karşısında gerekli mücadeleyi yürütebiliriz. Değişimi ve dönüşümü de bu mücadele ekseninde doğru bir ivmeye dönüştürmekten söz edebiliriz. Bunların olmadığı bir düzlemde ya da var olan bu parçalı toplumsal gerçekliklerle, kimlik ve kültür algısıyla ne hakikatin bütünlüğüne erişebiliriz ne de bütünlüklü hakikatin savaşçıları olma iddiasını sürdürebiliriz. Bu konuda sorulacak sorulara verilecek doğru cevaplar oldukça önemli olacaktır.

Yöntem değişimin hangi doğrultuda ve nasıl yapılması gerektiği sorununu çözer. Ancak "İnsan kendini nasıl yapmalı?" sorusuna cevap sanıldığı kadar basit değildir. Tarihsel toplumsal mücadelelerin binlerce yıllık pratiklerinin ortaya çıkardığı sonuçları yorumladığımızda, bu işin oldukça zahmetli olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Şimdiye kadar yapılmış birey ve toplum tanımlamalarının insanlığı nereye götürdüğü, "İnsan için konulan yeni hedeflere doğru yürüme budur" denilip bu doğrultuda alınan yolların ne tür sonuçlara yol açtığı ortadadır. Uygarlık tarihi olarak insanlara belletilen beş bin yıllık tarih, tam bir 'mezbahalar tarihi' olmuştur. Mezbahaya çevrilen yeryüzü, kelle kesen insan ve kellesi kesilen insan! Akli başında hiç kimsenin insana layık göremeyeceği bu durumun sorumlusu ve böylesi bir tabloyu ortaya çıkaran güç de maalesef yine insanın kendisidir. Bu çılgınlık merkezi uygarlık sisteminin maharetidir! Bu durum insanın yanlış tanımlamasının ve buna bağlı olarak üzerinde yürünen yaşam yolunun yanlışlığının bir sonucudur.

Birinci ve ikinci doğada tanık olduğumuz ürkütücü tahribatlar insanın toplumsal bir varlık olarak yanlış tanımlanmasının yol açtığı sonuçlardır. Özünde kendisinden kurtulmak istediğimiz şey bu yanlış toplum ve insandır.

Yeni bir arayış, en sade ifade ile yeni bir yaşamı ve insanı arayıştır. Bunun için insanın içinde yapıldığı toplumu yeniden tanımlamak şarttır. Toplum veya toplumsal yaşam varlık koşulumuz olduğu halde, şimdiye kadar yaşananlar insanı bu konuda alabildiğine bilinçsiz kılmıştır. Hatta denilebilir ki, insan bireyinin karşısında en 'cahil' olduğu konu kendi varlık koşulu olan toplumsal yaşamıdır. Şimdiye kadar yeni yaşam arayışı içinde olanların hemen hepsi toplumsal yaşamı bir bütün olarak ele almak yerine, yaşamın herhangi bir yerinden tutarak anlatmaya ve kavratmaya çalışmışlardır. Bu da parçalı bilinç, parçalı yaşam ve parçalı kişilikler ortaya çıkarmıştır. Doğru ve gerçek insan için ilk sorumuz "Toplum denilen şey nedir?" sorusunu sormak, buna cevap oluşturmaktır.

Toplumsallık denilen varlık hali nedir? Bunun içindeki insan nasıl bir varlıktır, nasıl yaşar veya yaşamalıdır? Toplum için doğru olan nedir, doğru birey ve yaşamı nasıl olur? İnsan nasıl güç olur? Toplumsal sorunlar nelerdir ve nasıl çözülür? İnsanlık bu ve benzer birçok soruya binlerce yıldır değişik zaman ve mekân koşullarında yanıt olmaya çalışmaktadır. Bu ve benzer sorulara yanıtlar oluşturulur ve yine verilen yanıtlara göre yaşamın pratik adımları atılırken, işe başlanılan nokta ve yol daha sonra ortaya çıkanları belirlemiştir. "İnsan dıştan bir yaratıcı güç tarafından yoktan yaratılan bir varlıktır" denilerek toplumsal sorunlara yanıt olmaya çalışılırken, yürünen yolda taşınan anlayış insanlığın ezici bir kesimine kölelik, bir avuç kadar olan kesimine ise iktidar ve egemenlik getirmiştir. "İnsan yaratıldıktan sonra kendi-

**Toplumsal yaşam bir barınak
gibi insanın yaşamsal
korunağıdır, besleyen ve
sorunlarını çözen anasıdır,
kimlik ifadesi olan kültürel
birikimlerinin gerçekleştiği
doğasıdır. Toplumsal yaşam
insan için hafıza demektir.**

sini iktidar ve devletler kurarak güç yapan ve bu temelde sorunlarını çözerek gelişen bir varlıktır” diyen yaklaşımlar adaletsizliğe, savaşımlara, talana ve daha birçok toplumsal soruna yol açmıştır. Bunlar ve daha birçok tanım ve çözümleme biçimiyle kendilerince insanı ve toplumu analiz edip yaşam için en doğrusunu bulmayı hedeflemişlerdir. Tüm bu arayışların yol açtığı sonuçlar, günümüzde eskiden dinlerin kıyamet habercisi olarak tanımladıkları koşulları geride bırakan koşullar ve koca bir kaosla noktalanmıştır. “Doğru olan nedir?” sorusuna cevap temelinde gelişen her insan arayışı kendi içinde bir hakikati arama, onu bulma arayışı olarak gerçekleşmiştir.

İnsan doğanın en zayıf varlıklarından biridir. Doğduktan birkaç saat sonra bir geyik yavrusu sürüyle birlikte hareket edebilir. Kozasından çıkan bir kelebek çok kısa bir süre içinde uçabilir. Gerçekten de hayvanların annelerinin bakımına ihtiyaçları kısa sürelidir. Oysa yeni doğan bir insan bebeğinin birkaç saat yalnız kalması ölmesine neden olabilir. İnsan yavrusu en azından iki yıl adeta annesinin bedeninin bir parçası durumundadır. Anneden kopması bebeğin yaşamını sona erdirebilir. İnsanın kendi ayakları üzerin-

de durabilmesi için hiç olmazsa on yaşının üzerine çıkması gerekir. Tek başına doğanın neredeyse en zayıf varlığını oluşturan ve adeta bir hiç olan insan, bu zayıflığını gidermenin yolunu toplumsallaşmada bulur. Toplumsallık olmadan insan tür olarak var olamaz. Bu anlamda toplumsallık insan türünün varoluş koşuludur. En güçlü bir birey bile bir toplumu olmadan ayakta duramaz.

Toplumsal yaşama, doğada bir yasa tarzında işleyen biraradalığın insan türünde cevabını bulmuş gerçeği olarak bakmak en doğru yaklaşımdır. Ancak insan türünde birarada olmak diğer canlılar gibi ağırlıkla fiziki bir birliktelik değildir. İnsan türünde hem maddi yani fiziki hem de manevi olarak birlikte yaşama esastır. İnsan türündeki biraradalık birbirini besleyen iki organik kaynak gibi gerçekleşir. Toplumsal yaşam bir barınak gibi insanın yaşamsal korunağıdır, besleyen ve sorunlarını çözen anasıdır, kimlik ifadesi olan kültürel birikimlerinin gerçekleştiği doğasıdır. Toplumsal yaşam insan için hafıza demektir. Zaten insan belleği denilen şey toplumsal yaşamın geçmiş pratiğidir. Bu anlamda toplum insanlık tarihidir ya da bizzat tarihin kendisidir. Toplumsal yaşam her türlü insani faaliyetin içinde gerçekleştiği mekândır.

Toplumsal yaşamı var eden aktivitelerin kendilerine has bir işleyiş mantıkları vardır. Bir kere toplumsallık tam bir paylaşım ve dayanışma organizasyonudur. Toplumsallığı var eden işler paylaşımı ve dayanışmayı esas alan işlerdir. Bu işlerin sonuçları paylaşımı zorunlu kılar. Toplumsal işler insanın kendisini bir yere ait hissetmesi için gerekli olan eylemlerdir. İnsan iş yaptıkça adeta kendisini kanıtlamış olmaktadır. Bu kanıtlama insanın kendisine karşı gerçekleştirdiği bir kanıtlama hali değildir; karşısındaki insana yönelik olarak yerine getirmek zorunda olduğu bir görevdir. İş toplumsal bir sorumluluktur. Bu anlamda sorumlu olmak ve sorumlu davranmakla, paylaşımın işlevselliği ve devamlılığı sağlanmış olur. Yani paylaşım aynı zamanda sorumluluğun bir sonucudur.

Paylaşım toplumsallık anlamında insanların birbirlerini etkileme biçimi de

olmaktadır. Yaşam içinde her insan, ister bilinçli ister bilinçsiz olsun, ister farkında olsun ister olmasın, mutlak suretle bir başkasından veya herhangi bir toplumsal olay ve olgudan etkilenmektedir. İnsanın toplum içinde olumlu veya olumsuz etkilenmesinin kendisi de bir alışverişin yani bir paylaşımın sonucudur. Toplumsal paylaşım yaşamın zayıf olan yanını gidermek ve tamamlamak, güçlü olan yaşam yanını ise adalet ilkesine göre her kesime dağıtmaktır. Bir başka deyişle güçlü olandan alınan gücü, genelin çıkarı için paylaşmaktır. Karşılıksız olan bu ilkesel duruş toplumsallıkta komünal yaşam tarzını ifade eder. Bunun içindir ki, toplumsal yaşam aynı zamanda komünal yaşamdır. İnsanın insanlaşma düzeyi komünal yaşamın gerçekleşme düzeyine paralel olarak gelişmiştir. Bu gerçeklik insan bir tür olarak var oldukça hep var olacak değişmez bir ilke durumundadır. Yani toplumsallık insanlığın ta kendisi demektir. Toplumsal yaşamın komünal olması bir zorunluluk olduğu için, insanın insanca yaşamı için toplumsallığı ve komünal yaşamı hakikat arayışımızda bir ilke olarak kabul etmek durumundayız. Toplumsallığın ne olduğu sorusuna verilecek cevap, toplumun komünal bir organizasyon olduğudur.

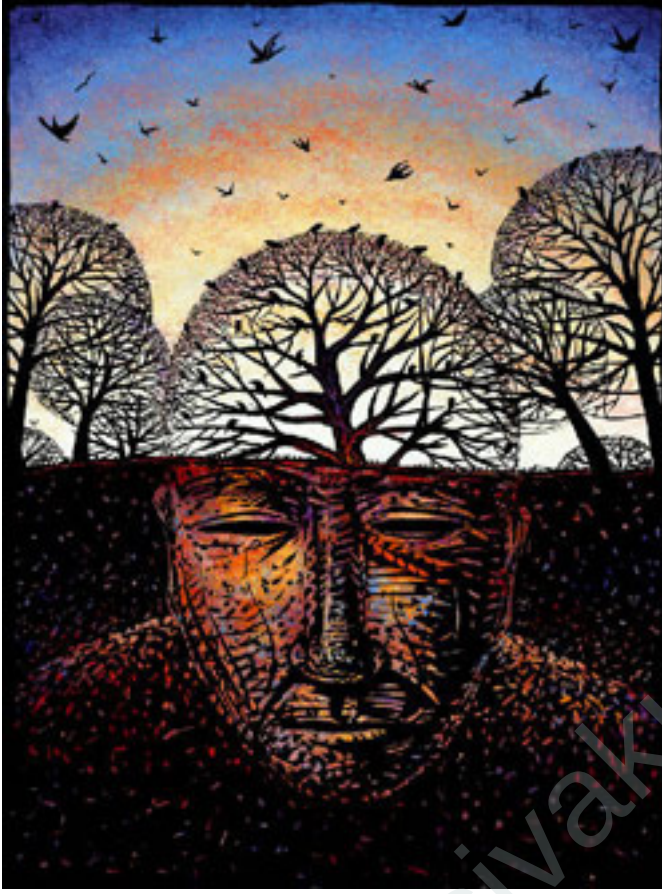
Tarihsel Toplumun Ortaya Çıkışı;

İnsan biyolojik ve toplumsal-kültürel evrim geçirerek gelişti. Tek hücrelilerden başlayan süreç milyarlarca yılın sonunda insanla sonuçlanmıştır. İnsan, en son çıkan canlı türüdür. İnsan türünün o kadar canlı türü içinde toplumsal bir varlık olarak ortaya çıkması yeni bir durumdur. Neden o kadar canlı türü içinde insanlaşmak? İnsanlaşma olgusunda günümüzdeki insana benzeyen biyolojik oluşum süreci kuşkusuz çok önemli bir olgudur. Fakat asıl insanlaşmanın toplumsallaşma adımı ile gerçekleştiği önemle vurgulanması gereken yöndür. **“Toplumsallık insan türünün varlık koşuludur. Kendinden önceki primat (insana en yakın familya) türünden kopup insanlaşması, toplumsallaşma düzeyiyle atbaşı gittiği sosyal bilimin en yakın bir gerçeğidir. Doğal toplum, insan türünün primatlardan**

kopuşla birlikte içine girdiği ve hiyerarşik toplumun ortaya çıktığı sürece kadar süren uzun toplumsal zamanda yaşayan insan toplulukları düzenidir. Genellikle klan olarak kavramlaştırılan ve nicelikleri 20-30 dolayında seyreden bu topluluklar için, kullandıkları taş aletleri itibarıyla **pa-leolitik ve neolitik dönem insanlığı da denilmektedir. Doğada avcılık ve toplayıcılık temelinde hazır bulduklarıyla beslenmektedirler. Bir anlamda hazır doğa ürünleriyle geçinmektedirler. Bu diğer yakın hayvan türlerine benzeyen bir beslenmedir. Dolayısıyla bir toplumsal sorundan bahsedemeyiz. Klanımız sürekli araştırarak, bulduğunda ya toplayacak ya da avlayacaktır. Aletler ve ateş keşifleri geliştikçe ürünleri daha da artacak, arttıkça tür olarak daha hızlı gelişecek ve primatlarla arasındaki mesafe açılacaktır. Evrimin doğal kuralları gelişmeyi belirlemektedir.”- Abdullah Öcalan/Demokratik Toplum Manifestosu**

İnsan beyninin büyümesi giderek primattan kopuşta önemli bir farklılıktır. İnsan kafatasının geç sertleşmesi beynin ağır ağır büyüüp gelişmesine olanak sağlar. İnsan beyni ancak 5 yaş civarında gelişmesini tamamlar. İnsan biyolojisindeki bir diğer özellik, insanın ayakları üzerinde durabilmesidir. Bu durum insanın daha fazla serbestlik kazanmasını sağlamıştır. Dik durma boyun civarındaki kasları serbest bırakarak, çene ve kafatasının rahat gelişmesine zemin sunmuştur. Yine elleri kullanmak, dik yürümek karmaşık sinir sistemine sahip beynin gelişiminde rol oynamıştır. Gözlerin yandan öne kayması, nesneleri üç boyutlu görme imkânı sağlamıştır.

İnsanın toplumsallaşmasında R. Briffaut'un, insan yavrusunun uzun süren bağımlılık ve olgunlaşmasıyla ilişkili tezi en çok esas alınan tezdır. İnsan, kendinden önceki türlerden daha kırılgan, özelleşmiş, daha uzun süreli bakım isteyen, dolayısıyla toplumsallığa daha bağımlı bir canlı türüdür. İnsanın hayvanlar gibi kendisini savunacak bir özelleşmiş organı yoktur. Bu konuda insan en güçsüz canlıdır. Bir aslanın pençesi, bir köpeğin dişi

onları saldırılara karşı korumaktadır. Yine soğuğa karşı da tüyleri vardır. Ama insan böyle değildir. Birçok hayvan yavrusu doğduğundan birkaç gün sonra ayağa kalkıp yürüyebilir. İnsanın doğduğu andaki hali aslında erken doğmuş bir canlı gibidir. Bu açıdan insan doğduktan sonra en az bir yıl kadar ana rahmindeki gibidir. Ancak 18 yaşına kadar büyümesini tamamlayabilir. Ayrıca hayvanlar aletsiz yaşayabildiği halde insan aletsiz yaşayamaz. Belirtilen nedenlerden dolayı insanın toplumsal bir varlık haline gelmeden yaşamını sürdürmesi mümkün değildir. Öyleyse toplum ya da toplumsallığın ortaya çıkışını daha ayrıntılı tanımlamak gerekecektir.

Önderliğimizin belirttiği gibi **"Toplum, insan türünün araç yaratarak ve bilinçlice ortak amaca yürümeyi esas alan hemcinsleriyle birleşip kendisine en yakın hayvan türünden kopmasını ve birarada yaşamasını ifade etmektedir. Bu tanımda önem taşıyan;**

araçla iş yapma ve bunu bilinçlice hemcinsleriyle ortaklaşa bir amaç etrafında gerçekleştirmedir. Tek başına toplum olunamayacağı gibi, araçsız da toplumsallaşma sağlanamaz. Ayrıca biraraya geliş, maddi yaşamı devam ettirmek için ortak ürün elde etme ve güvenlik sağlamayı gerekli kılmakta, bu da ortak bilinci zorunlu hale getirmektedir. Bir klan ailesinden, en çok bir iki düzineyi geçmeyen insan toplumuna ve oradan günümüzün dünyaya toplumuna bu çerçevede varılmıştır. Tanımı gereği, toplum doğuşundan bugüne kadar büyük oluşumlardan geçmeyi ve kendini üstün kılmayı kanıtlamıştır. Fizik, bitkiler ve hayvanlar dünyası kadar gerçek olan bir insan toplumu dünyasının var olabileceği, bu kanıtlamanın özüdür. Demek ki, insan toplumsuz olamaz. Nasıl fizik, bitkiler ve hayvanlar âlemi bir gerçekse, toplumun kendisi de en az onlar kadar veya onlar gibi bir gerçektir. Bu gerçeklik inkâr edilemez."

Toplumu olmadan insanın var olamayacağı bilimsel bir tespittir. Toplumsallaşma sürecinin insan eliyle gerçekleşen en temel olgu olduğu da bilimce kabul edilmektedir. İnsanın primattan kopuşu toplumsallaşma ile yakından bağlantılıdır. İnsan, güçsüzlüğünü toplumsallaşma ile aşmıştır. İnsanın bir toplumsal varlık olarak çıkmadan önceki yaşamı primat ya da hayvansı yaşamdır. Primattan kopuş; insanlaşmadır, toplumsallaşmadır. İnsan olma süreci uzun ve çetin koşulların sonucu olmuştur. Birlikte olma, ortak hareket, dayanışma, yardımlaşma olmasaydı insanın yaşamın zor koşullarının üstesinden gelmesi kendi başına mümkün olmazdı. Bu nedenle insanın toplumsallaşmasının komünal tarzda bir toplumsallaşma oldu-

ğu gerçeği en temel yöndür. Yine bu toplumsallaşma doğadan kopuk değil, onun içinde ortaya çıkan bir toplumsallaşmadır. Sanıldığına tersine toplumsallaşma demek doğayla zıtlasma temelinde olmamıştır. Toplumsallaşmanın ortaya çıkışında insan kendisini çevreye göre uyarlamıştır, günümüzdeki gibi çevreyi kendisine göre uyarlamak kesinlikle söz konusu olmamıştır. Oluşan yeni bir durumdur, fakat bu da doğadan kopuk olma hali değildir.

Ayrıca toplumsallaşmanın araçla olan sıkı bağı da üzerinde durulması gereken önemli bir husus olmaktadır. Hayvanlar araçsız yaşayabilir, ama insan böyle değildir. Zaten ilk aletlerin ortaya çıktığı dönem toplumsallaşma adımlarının iç içe olduğunu gösteriyor. İnsan türü biraraya gelerek, alet yaparak yaşamın zorluklarının üstesinden gelmiştir. Toplumsal sorunların henüz görülmediği bu dönemde, buzul çağlarının getirdiği zorluklar da dâhil tüm sıkıntı ve zorlukların üstesinden; toplumsallaşmanın gücüyle gelinmiştir. İnsan türünün uğraştığı tam da bir yaşam mücadelesi olmuştur. İnsanın arayışları günümüzdekinden farklı olarak yaşamak içindir, ihtiyaçlar ve çözümlenmesi gereken problemler (üreme, korunma, beslenme gibi) yaşamsaldır. İnsanlar tüm yoğunlaşmalarını bu sorunları çözmek için kullanmıştır.

İlk toplumsal örgütleniş aşamasında ideoloji esas itibarıyla kadın eksenlidir. Toplumsallaşma esasında kadın etrafında gelişmektedir. Toplumsallaşmada kadının belirleyici rolü kesindir. Zira insan ilkin kadın tarafından toplumsallaşmaya alıştırılmaktadır. Toplumun değer yargıları daha çok kadın üzerinden toplumun yeni üyelerine verilir. Bu yönüyle kadın aynı zamanda terbiye edendir, alıştırandır, toplumsallaştırandır. Yani sıra kadının rolü besleyen, geliştiren temelde olmuştur. Kadının toplumsal tarihteki bu belirleyici ve başat rolünün milyonlarca yıl sürdüğü belirtilebilir. Bu yönüyle ilk ve sağlıklı olan doğal toplum sürecinde kadının toplumsallaşmanın tamamlayıcı ögesi olduğu, dahası toplumsallaşmanın öncü gücünün kadın olduğu hem yaşam gerçekliğinden hem de

tarihsel verilerden anlaşılmaktadır.

Toplumsallık insan türünün var oluş koşulu olduğundan, tüm insanların toplumsal davranması insan türünün aynı zamanda özünü oluşturmaktadır. Doğa insana toplumsal davranmadığı, gücünü birleştirmedeği taktirde yaşamını sürdürmeyeceğini çok net bir biçimde göstermektedir. Bu nedenle de her insan hem özünün bir gereği olarak, hem de yaşayabilmek için toplumsal davranmak durumundadır. Bu yönüyle insanlık tarihinde denilebilir ki insan türünün en fazla toplumsal davrandığı dönem; ilk toplum dönemidir. Ancak hem biyolojik yapısı, hem de toplumun çocuklarıyla daha fazla ilgilenmek ve onları besleyip kollamak durumunda oluşu, toplumsallaşmanın kadın etrafında örülüyor olması, kadını çok daha kolektif ve sorumlu davranmaya itmektedir. Kadının bu temel özelliğini giderek yaygınlaştırması hayvansı özelliklerin giderek değişmesinde ve toplumsallaşma için gerekli insani alışkanlıkların gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

İlk toplu yaşam zemini, ihtiyaçlar temelinde biraraya gelinip, gönüllü katılım esasında geliştirilmiş, katıksız ilk kolektif emek ortaklığının gerçek ifadesi olmuştur. Üretim ve tüketim fazlası söz konusu olmadığından herhangi bir egemenlik dürtüsü ve çıkarı gelişmemiştir. Doğal olarak ortak ihtiyaçların ortak giderilmesi ve yavruların ortak korunması esasında oluşan bu ilk topluluk, insanlığın ilk örgütleniş bilincini de geliştirmiştir. Bu ilk ortaklaşmacı yaşam zemininde; görüldüğü gibi sosyalizm yaklaşımı vardır. Yani sosyalizm insanlığın ilk insanlaşma aşamasından beri süregelmiştir. Bu anlamda sosyalizm toplumsallığın doğasında vardır ve 'ilkel' sosyalizm (ilkel, geri anlamında değil, eski-ilk olma hali anlamında) toplumsallığın katıksız doğası çerçevesinde yaşam olanaklarını yaratarak, insanlığın insanlaşmaya attığı ilk adımda yaşanmıştır.

Bu temelde ilk ve temel var olma koşulu olarak gelişen klan topluluğundaki insan, klanın diğer üyeleriyle bir bütünsellik içerisinde yaşamını kurmaktadır. Birlikte yaşamak yaşamın en olmazsa ol-

maz kuralıdır. Birbirinden farklı, parçalı, ayrıcalıklı ve kopuk bir yaşam anlayışı söz konusu değildir. Klan dışında ayrı bir yaşam düşünülmemektedir. Dönemde gerçekleştirilen her şey, özü itibarıyla toplumsallığı devam ettirmek içindir. Önderliğimiz yamyamlığın bile klan toplumunun devamını sağlama ve güçlendirme amaçlı olduğunu belirtmektedir. Klan toplumu; dayanışmaya dayalı, karşılıklı bağımlılık ilişkisi temelinde hiyerarşisi olmayan ve sömürüye dayanmayan, sınıfsız ve bütünlük arz eden bir toplum biçimi olarak milyonlarca yıl süregelmiştir.

Tarihsel Toplumda Kimlik

Genel anlamda toplumsallığa, tarihte toplumsallığı ortaya çıkartan etkenlere ve tüm bunların nasıl geliştiğine baktığımızda; aslında kimliğin de tanımını yapıyoruz. Bu anlamıyla evrenin kendini anlamlandırması olarak toplumsallığı irdelediğimizde vardığımız sonuç; kimliğin toplumsallık olduğudur.

Kimlik tanımını ya da günümüzdeki söylemleriyle birlikte kimliği tanımlama çabalarının hepsi bu gerçeği görmezden gelmekte, hatta toplumun parçalanması yönünde kimliği bir araç olarak kullanmaktadır. Kimliği ele alma da tanımlama da içine girilen bu tutum aslında; ilk toplumsal gerçeğin sapkınlığında yani sınıflı toplum gerçeğinin ortaya çıkışında yatmaktadır. **İronik gibi görünse de toplumsallığın oluşumunda önemli bir etkene sahip olan kimlik, toplumun parçalanmasında da benzeri bir misyonu tersinden yerine getirmiştir.**

Günümüzde dahi bu gerçeği çok yalın bir şekilde görebilmekteyiz. Kimliğin tanımına baktığımızda hem sosyolojik olarak hem de fiziki ve kültürel olarak kimlik konusunda yaşanan parçalanma, olduğu gibi topluma da uyarlanmaktadır. Ortaya çıkan bu parçalı ve geniş kimlik tanımlamaları; özünde toplumsal sistemde uygarlıkla birlikte sistemli bir ideolojiye dönüştürülmüştür. Günümüze kadar bu gerçeklik üzerinde hakimiyetin sürekliliği esas alınmıştır. İnsanın yıllarca "ben kimim?" sorusuna aradığı cevap, aslında kimlikte yaşanan parçalanmışlığa yönelik duyulan bir öfkenin de nedeni olmaktadır.

Doğa içerisinde kendisini tanımayı, ne olup/olmadığını sorgulamayı esas alan insan hakikati; kimliğin kendini anlamlandırması olmaktadır. Bu yönüyle de kimliğin günümüzdeki inşa edilmiş hali ve toplumu parçalayıcı gerçeği uygarlıkla birlikte ortaya çıkan ilk yalanlar üzerinde şekillendirilmiştir. Tarihsel toplumun özünde ve ilk toplum yapılanmasında kesinlikle inşa edilmiş bir kimlik hali yoktur. Daha çok toplumun ihtiyaçlarına ve toplumsallığın gereklerine göre bir kimlik etkin olmuştur. Önder Apo'da Demokratik Toplum Manifestosu adlı savunmalarında bu gerçeğe dikkat çekmiştir. Özellikle ilk toplumsal oluşumlarda başat olan kimliğin, klan için gerekli her türlü paylaşmanın ve gönüllülük temelinde toplumun ihtiyaçlarını karşılayanın ifadesi olduğu gerçeği hayli öğretici olmaktadır.

Uygarlığın başlamasından önce milyonlarca yıl süren bir toplumsal tarih aşaması yaşanmıştır. Toplumun, insan türünün var olma biçimi olduğunu ve ilk insanlaşmanın toplumsallaşmayla başladığını izah etmeye çalıştık.

Tarihin kadınlı-erkekli başladığı bilinir. Hiç şüphesiz bir toplum şekillenirken, onun temelinde kadın-erkek ilişkilerinin gelişmesi büyük rol oynar. Toplumsallaşma kadın-ana etrafında giderek büyüme sağlamakta ve bir kimliğe dönüşmektedir. Daha doğrusu kadın eksenli evcil düzen gelişim göstermektedir. Yaşam ve ilişkilerinde ortaklaşma, paylaşma esastır. Elde edilen tüm ürünlerin yanı sıra çocuklar da tüm klanındır. Sözüne etmeye çalıştığımız bu hususlar aynı zamanda ilk toplumsallaşma döneminde kimliğin de sorumluluğun da ortaya çıkması olmaktadır. Günümüzdeki gibi karmakarışık ve parçalayıcı bir kimlik kesinlikle söz konusu olmamış, oluşturulan bütün kimlikler ise toplumun ihtiyaçları temelinde ortaya çıkmıştır.

Yani kimliği tanımlamaya çalıştığımızda; toplumun ihtiyaçlarıyla birlikte, ilişkilenmeyi de göz önünde bulundurmalıyız. Toplumu olmayan bir insan olamayacağına göre, toplumsallığı olmayan veya toplumla arasındaki paylaşımlarda-sorumluluklarda dağlar kadar fark olan hiçbir kimlik tanımının da önemi olamaz. Hatta bu tür kimlik tanımlamalarının hepsi uy-

garlğın yol açtığı sapkınlğın gizlenmeye çalışıldığı bir maskenin dışında herhangi bir anlamı bağrında taşıyamaz!

Toplumsallığın Kimliği Olarak Kültür

Bir toplumun kültürü o toplumun aynasıdır. Bir ulusun kimliğini çözmek için önce dilini öğrenmeliyiz ancak bu şekilde bir ulusun kültürünü yorumsuz olarak tahlil etme olanağını buluruz. Bir toplumda sosyo- kültürel sistemin gerçekten var olabilmesi için öncelikle bireylerin kişiliği ve bireylerin birbiriyle anlaşmak için kullandığı sembolik bir sistem olan dilin bulunması şarttır. Çünkü toplum yaşamı ancak iletişimle (dil ile) olanaklıdır. Dilsiz hiçbir düşünce var olamaz, insan kendi kendine düşündüğü zaman dahi sözcüklerle, yani dil ile düşünür. "Dil nasıl meydana gelmiştir?"e cevap ararsak; insanlar ilk çağlardan bu yana birbirlerine bir şeyler aktarma gereği duymuşlardır. Bu ihtiyaç kendi çözümünü oluşturmuş ve bunun sonucunda söyleme ihtiyacı dili meydana getirmiştir.

Bu dönem öncesinde insanlar ancak birbirlerine aktarmak istediklerini fiziksel özelliklerini kullanarak gerçekleştirmişlerdir. Bu ise kültürlerin meydana gelmesinde en önemli faktör olan kendinden bir sonraki nesle aktarma olanağını sağlayamamıştır. Bunun bir sonucudur ki; dilin kullanılmadığı dönemler, uygarlıklar ve insan toplulukları hakkında fikir sahibi olamamışızdır. İnsanlar konuşmasalardı, yani dili kullanmasalardı, bilgilerini saklayıp yeni kuşaklara aktaramazlardı. Dil bir yerde araçtır, toplumsal kültürün aktarımında şu döngü sağlanmalıdır: dil kültürü aktarırken, kültür dili beslemelidir, ancak bu şekilde dilde ve kültürde zenginleşme sağlanabilir. Dil ile bütünleşen kültür ve kültür ile zenginleşen dil ancak kültürü toplumsal kimliğe dönüştürebilir.

Her toplumun birikimi olarak adlandırılacak kültür, doğal yaşama karşın insanın yarattıklarıdır. Her kültürün bilinçli veya bilinçsiz, doğru veya yanlış bir yönü vardır. Her toplum doğaya karşı yaratımlar oluştururken, maksadı diğer toplumların gerisinde kalmamayı amaçlar. Kültür;

toplumlarda yaşayan insanlar tarafından yaratılır, yaşatılır ve ortaklaşa paylaşılır. Paylaşılan, yani kabul edilmiş olan tutum ve değerler o toplumun kültürüdür. Bu kültür zamanla değişim gösterir ve göstermelidir de çünkü insan ve buradan hareketle toplum değişim gösterir. Bu değişimler insanda, toplumda ve onun oluşturduğu kültürde yansıma göstermelidir. Bu yansıma sistemin bütünlüğünde birden gerçekleşivermez. Bu bir süreç içinde değişim gösterir. Bu muhtelif alanlarda hızlı olurken, bazı alanlarda yavaş olmaktadır. Bu alanlar arası uyum süreci kurumlar arası bir farklılaşma meydana getirir.

Bu tip durumlarda bu evreyi atlatmış olan toplumlardan alıntılar yapılır, yani hazır çözümler alınır. Bu geçiş dönemi sırasında eğer uzun vadeli ve sağlıklı çözümler isteniyorsa toplum kendi çözümünü kendi bulmak zorundadır, bunu da ancak kendi yaratıcılığıyla yapmak durumundadır. Sonuçta kültürel öğeler toplumun üyelerine bir hizmet verdiği ve doyum verdiği için var olmuşlardır ve ancak bu şekilde toplumun hizmetinde olabilir. Toplumun ihtiyaç ve düşüncelerine uymayan bir çözüm ilkesi o toplum tarafından kabul görmez. Kültürün sürekliliği ancak toplum tarafından oluşturulduğunda ve toplumun hizmetinde olduğunda sağlanabilir.

Bu temelde bazı ilkel toplumlarda kültürün aktarımını ve kültürün inşasında; bireylerin gerçekliğini ve uygulanan yöntemlere yakından bakmakta fayda vardır. Eğitimin, toplum hayatında kültürel donatım, bilgi, beceri, değer ve sezişlerin bir kuşaktan diğerine geçişini sağlamak bakımından sosyal bir fonksiyona (yani toplumsal kültüre)sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak bu sürecin aynı zamanda toplumun her ferdi etkileyerek yetismekte olan bireyi, varisi olduğu kültür kalıplarına göre şekillendiren psikolojik fonksiyonu da açıktır.

Her toplum veya kültürde, toplum ile eğitim arasındaki bağlantının temel nedeni, şekil ve şartlardaki farklılaşmaya rağmen bütün topluluklarda eğitilmek ve öğretilmek zorunluluğunun duyulmuş olmasıdır. Bu zorunluluğu antropolog R.

Piddington şöyle açıklar;

"Her toplum yapısını devamlı şekilde taze insan kaynakları ile yenilemektedir. İnsanlar bir taraftan ölürken diğer yandan yenileri dünyaya gelir. Fakat bunlar başlangıçta, gerek kendi ihtiyaçlarını karşılamak için, gerekse ileride kendilerine öğretilmesi gereken 'kültür geleneği' açısından yardıma muhtaçtırlar. Bunun sonucu olarak, her kültür bir tür eğitim sistemine sahiptir ki, bu en geniş anlamıyla toplumun gelenek, pratik bilgi ve teknik, dil ve ahlak kuralları ile iyi davranışlarının bazı yollarla kuşaktan kuşağa aktarılmasıdır"

İnsan, hayvanlarla paylaşmadığı birtakım kolektif hayat şartlarından doğan belirli sosyal ihtiyaçlara sahiptir. İnsan ya da birey, çocukluk veya gençlik döneminde kendini içinde bulunduğu coğrafi ve sosyal çevreye uydurmayı öğrenmek durumundadır. Bu uyum ise, ancak onun içinde bulunduğu kültürü içermesi ile gerçekleşebilir. İşte bu arada o, kültürüne ait teknik ve pratik bilgi sistemlerinin, koordine edilmiş sosyal sezis ve değerlerini kazanır. Kişi/birey, sınırlı bir hayat süresi içinde bilginin tümünü, inanış ve fikirleri kazanmak olanağından yoksun olduğuna göre; **"kültür mirası"** bir kuşaktan diğerine aktarılmalıdır. Sonuç olarak bireyin toplumsal hayattan doğan ihtiyaçlara göre şartlanması ve kültürün aktarılması sorunu daima, kısmen insanın biyolojik karakteristikleri kısmen de yaşadığı toplum hayatı tarafından düzenlenen bir eğitim sistemine yol açar.

Burada tarihi toplumlarda eğitim konusu, kültürle özdeştir. Kültür kavramı hakkında onlarca tanım yapıldığı halde, bunların en ilginç Malinowski tarafından ortaya konulmaktadır; *"insan, yaşamak için doğal çevresini sürekli olarak değiştirir. Dış çevre ile olan ilişkileri sonucunda kendine suni bir çevre daha yaratır. Korunmak ve beslenmek için, çeşitli ev ve barınaklar, silah ve aletler yapar, türlü şekillerde yemek hazırlar ve pişirir. Taşımak için araç ve yol yapar. İnsanı çevreleyen bir maddi çevre, kültürün en belirli, elle tutulur ve gözle görülür yönüdür ki, bu 'maddi kültür'ü teşkil eder. Ancak, kültürün bu maddi yönü insanın sosyal hayatının devamı*

için tek başına yeterli değildir. Çünkü söz konusu maddi kültür ürünlerini yaratmak, kullanmak ve idare etmek için bilgiye, fikri ve ahlaki disipline ihtiyaç vardır. Bu halde maddi kültürün doğuşuyla birlikte, kültürün ondan daha karmaşık ve gözle görülmeyen başka bir yönü vardır; bu da kültürün manevi-toplumsal yönüdür." Bu tanıma göre herhangi bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi eserlerin tümü, o toplumun bütünlüklü kültürüdür.

Tarihsel toplumlarda eğitim, bireyin kültür geleneğine yöneltmesini amaç edinen bir işlem veyahut çocuğu mensup olduğu kültürün ayrılmaz bir parçası haline getiren vasıta niteliğindedir. Böylece toplum bu yoldan, görenek, inanış, fikir ve davranış şekillerini bireye empoze eder. Ancak tarihsel toplumlarda, toplumsal gruplar birbirleriyle kaynaşmış olduğu ve meslek grupları bulunmadığı içindir ki, eğitim işlemi gayri resmi şekilde yapılmıştır. Bu toplumsal gerçekliklerde eğitimin kültürel mirasın aktarımı olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, sözü edilen bu eğitimin bireyi topluma kazandırma amacıyla uzun süreli olduğu da bir diğer gerçek olmaktadır. Bu toplumların kültürel mirasını ve toplumsal kimliğini aktarmada örnekler hayli ilginçtir;

Örneğin, Büyük Okyanus'ta Samoa yerlilerinin çocuklarına daha başlangıçta bir hürmet hissi uyandıracak belirli bir öğretim amacını benimsetmelerine karşılık, aynı alanda Admiralty adalarındaki Manu'ların bu konuda özel bir eğitim verme lüzumunu duymazlar. Öte yandan Omaha yerlileri ile Samoa yerlilerinin çocuklarına küçük yaştan itibaren görgü kurallarını öğretmelerine karşılık, Manu'ların serbest bırakmaları dikkate değer diğer bir örnektir. Yalnız bu üç toplumda da yetişkinlerin görenek haline gelmiş görgü kaidelerini dikkatle yerine getirdikleri bir gerçektir. Bu farklılığı *"Toplumsal Sorumluluk"* kavramının kazandırılmasında da görmek mümkündür.

Güney Afrika'dan Kaffir'ler ancak bu luğ çağı veya bunu takip eden devrede çocuklarından böyle bir sorumluluk istedikleri halde, Cheyenne'ler ve Omaha'lar küçük yaştaki çocukları dahi tesirsiz fakat yine de sorumlu bir üyesi olarak görmüş-

lerdir. Çocuğun cezalandırılmasında izlenen yol da değişiktir. Samoa yerlileri evin küçük çocuğunun suç işlemesi halinde, örnek olduğu gerekçesiyle büyük çocuğu cezalandırır. Manu'larda ise üç yaşından itibaren küçük çocukların cezalandırıldığı saptanmıştır. Bu yerlilerde eğitim amaçlarından biri çocukta UTANMA duygusunu geliştirmektir.

Bazı klan ve kabilelerde örneğin Mao-ri'lerde dokuma ve Fiji adalarındaki yerlilerde ise harp sanatının hünerleri kişiye sosyal ve dini benzetme ile öğretilir. Öte yandan Samoa yerlilerinde gençlik hasır örme veya Manu'lar arasında mızrak atımı sanatlarını oyun oynarken ve yetişkinlerin çalışmalarını taklit etme yolu ile kazanırlar. Kabile ve klan toplumlarında eğitim ve kültürel kimlik, bazı bilinçli eylemleri de kapsar. Manu'larda çocuk kendinden daha büyük yaşta olanlarla oynayarak; yüzme, mızrak atma, davul çalma veya ok-yay ile atış yapmayı öğrenir.

Klan ve kabile gibi doğal toplumsal örgütlenmelerde çocuk, kültürel kimliğinin büyük bir kısmını gerçeğe uygun olarak kazanır ve tabii öğretim, özel olarak bir eylem için düşünülmüş zaman ve mekanda yer almaz. Kültürün ve kültürel kimliğin öğrenimi, toplum ihtiyaçlarının lüzum gösterdiği yer ve zamanlarda, coğrafi çevre ve ekonomik gereklere/özelliklere göre yapılmakta ve kazanılmaktadır. Tüm bunlar da, birbirinden ayrı kompartıman veya konulara ayrılmaz. Bu tür toplumsal yapılanmalarda toplumsal görenekler bakımından disiplin mevcuttur. Yalnız bunun da şiddet ve gevşekliliği değişir; Chagalar'da davranışların doğru yolda gelişmesi için sıkı disiplin vardır. Bu açıdan tarihsel toplumların büyük bir çoğunluğunda çocuklara fiziki ceza verilir. Bu işlemin temeli de; "karşılığını yapma prensibine" dayanır.

Tarihsel toplumlarda, klan ve kabilelerde kültür öğretilmekten çok "öğrenme" temeline dayanır. Ayrıca bu toplumlarda çocuk ilgileri nedeniyle yetişkinlerden ayrı bir grup olarak düşünülemez; ancak çocuklar "olgunlaşmamış yetişkin" olarak kabul edilir. Kültürel mirasın aktarımında ve kültürel kimliğin ediniminde, birey

"pasif" bir alıcı değil, "aktif" bir katılan durumundadır. Bundan dolayı da çocuk bu toplumlarda küçük yaşlardan itibaren büyüklerin eylemlerine olumlu şekilde katılarak, başlangıçtan itibaren kendini toplumun bir üyesi olarak görür. Büyüdükçe toplumun önemli eylemlerine ve kültürel kimliğine yardımcı olur. Böylelikle topluma kazandırılan bireylerde kültürel değerleri öğrenme ve uyma işlemi, toplumun genelinde neyin doğru/neyin yanlış olduğu konusunda herkes hemfikir olduğu için komünal bir şekilde geliştirilmektedir.

Kültürel kimliğin oluşumu ve toplumsal alandaki işleyişi, tarihsel toplumlarda bütünü dahil olduğu bir eylem halidir. Uygarlıkla birlikte kültürün de yaşadığı dezenformasyon ve kültürel kimlikteki tahribatlar da kimlik olgusunda olduğu gibi toplumun bütünlüğünden ziyade parçalanmayı ve parçalılığı ortaya çıkartmıştır. Hatta bu alanda yaşanan mevcut durumun; kültürel birikimle, toplumsal bütünü ayrılmaz bir parçası olma ilkesiyle açıklanamayacağı çok açıktır.

Özcesi; evrenin kendini anlamlandırması olarak tarihsel toplum gerçekliği, bununla bağlantılı olarak kimlik ve kültür, aslında doğanın ve evrenin yaşayan hafızası olmaktadır. Bu alanlara insan eliyle geliştirilen her türlü müdahale, parçalanmayı ve kriz halini ortaya çıkartmıştır. İnsanlık son beş bin yılını bu kriz halindeki uygarlığın oluşturduğu tahribatlarda; hem toplumsal dokusundaki paylaşımı-sorumluluğu ve hem de kimlik ve kültürel değerlerindeki erozyonu yaşamaktan kurtulamamıştır. Özellikle kapitalist modernitenin çok yoğun bir şekilde saldırdığı ve sürekli olarak da denetimde tutmaya çalıştığı bu alanların var olan mevcut durumdan kurtulabilmesi, ilk başta insanın kendisine ve doğal olarak da çevresine sorduğu sorunun cevabını doğru bir şekilde ortaya koymasıyla mümkün olabilir. Toplumsallık denilen varlık haline, insanın ne olduğuna ve nasıl yaşaması gerektiği sorularına cevap verememe krizin devamı niteliğinde olacaktır.

TOPLUMYAPIM OLARAK KÜLTÜR KOMÜNAL DEMOKRATİKTİR

İnsan ve toplum gerçekliği 'evrensel bir hamle' sonucu gerçekleşen ve bilinebildiği kadarıyla evrenin en yetkin halidir. Diğer canlılar ya da evrenin diğer bileşenleri evrensel tarihin bir parçasını ifade ederken, insan evrensel tarihin bütününü ifade eder. Evrimsel akışta her oluşum kendine kadarki evrensel tarihi içinde taşır, başka bir deyişle her oluş kendine kadarki evrenin bir ifadesi, dile gelmesidir. An'da gerçekleşen evrenin kendisidir. Evrensel akış devam ederek insanlaşmaya doğru evrildiğinden, birinci doğa bileşenleri evrensel tarihin kendilerinden sonraki dönemlerini ifade etmez. Yeni olanda yaşarlar, ama 'yeni'nin aynısı değildirler, 'yeni' yani doğal evrimsel akışta kendilerinden sonrası, onlardan daha donanımlı olarak devam eder.

İnsan niteliğindeki 'oluş' sadece bir insan değildir, insanın tüm öncesidir, yani evrenin tarihidir. Önderliğimizin *"Big-bangdan beri evrene yayılan gerçekliklerin toplamı"* olarak tanımladığı 'insan'da dile gelmeyen, insanın içermediği hiçbir evrensel oluşum yoktur. Yani evrenin tümü insandadır. Zaten bu nedenledir ki insan için aynı zamanda 'mikro kozmos' yani 'küçük evren' tanımı yapılmaktadır. Evrene dair ne aranırsa insanda aranmalıdır ve insanda vardır. Taoizm'de geçen "Tao taşa uyur, çiçekte rüya görür, hayvanda uyanır,

insanda uyandığının farkına varır." özdeyişi evrensel akışı ve insanın kapsayıcılığını çok öznlü bir şekilde vermektedir. Uyandığının farkına varan insan, hem uyumayı hem rüya görmeyi hem uyanmayı hem de kendi ayırt edici özelliği olan uyandığının farkına varmayı içinde taşır. Taşa, çiçekte, hayvanda ve insanda gerçekleşen evren olurken, hepsinde de evren farklı bir nitelikte gerçekleşir. İnsandaki gerçekleşme niteliksel bir sıçramadır ve muhteşemdir.

İnsan dışında evrende kendi oluşumunun farkında olan herhangi bir varlık yoktur. Kendindeki evreni açığa çıkarma, kendini tanıdığı oranda evreni tanıma ayrıcalığı sadece insana hastır. Evrensel bir oluşum olan insanı, bu farkındalık yetisi ve kapasitesi sayesinde tüm bilmelerin kaynağı haline getiren de bu gerçekliktir. Bu, evrensel oluşum açısından bir hamle niteliğindedir. Yani evren insanlaşarak yeni bir aşamaya geçmiş oluyor. Bu aşama, kendini düşünebilme ve kendi farkına varabilme yetisidir.

Yani sıra zamanın oluşturucu etkisini en yetkin halde insanda görebiliriz. Çünkü zamanın tümü insanda dile gelmektedir. İnsanda atom altı dünyadan tutalım tüm canlılık dönemlerini gözlemlemek mümkündür. Bu nedenledir ki Önderliğimiz: *"kozmosu ve kuantumu bilmek istiyorsan kendini bil!"* diyor. İnsandaki bu gerçeklik nedeniyledir ki evrenin tüm gelişim aşamaları ana karnındaki dokuz aylık sürede gerçekleşir. Ananın yaptığı, esasında evrenin milyarlarca yıl boyunca oluşturduklarını dokuz aylık sürede gerçekleştirmektir. Bu bir yanıyla ana şahsında insanın kapasitesinin ve farklılığının bir nişanesi olurken, öte yandan yaratıcı olması itibarıyla ana'yı evrenle aynılaştırır. Ana ile evren arasındaki en temel fark, oluşum hızlarında yaşadıkları farklılıktır. Yani zamanlarının farklı olmasıdır. Evrenin mil-

yarlarca yılda gerçekleştirdiğini ana yine evrenin bir devamı ama toplamı olarak daha kısa sürede yapmaktadır. İşte bu durum ana şahsında insanda gerçekleşen niteliksel farklılaşmayı ve potansiyeli ortaya koymaktadır.

Yoğunluk kazanmış bir varlık olarak insanın yaşı evrenin yaşıdır. Bu açıdan gerçek anlamda insanı bilebilmek için evreni, evreni de bilebilmek için insanı bilmek gerekir. Bu yönüyle evreni bilmeye dair her girişim özü itibarıyla insanı bilme çabası iken bunun tersi de doğrudur.

Toplumsallık İnsan Eko-Sisteminin Koyduğu Kuraldır

İnsan toplumsaldır. İnsan böyle kurulmuştur, kendini de böyle kurmaktadır. İn-

nen yer, kaynak olan doğa yarattıklarına nasıl bir yaşam yaşamaları gerektiğini kendilerine kodlar. Her canlı, doğadan kendisine kalan ve doğanın bir gerçekleşmesi anlamına gelen duygusal zekâ ile doğada yaşamaya koyulur. Beslenme, korunma ve üreme tüm canlılarda görülen ve türün devamı için kesinlikle çözülmesi gereken doğal, yaşamsal sorunlardır. Türün yaşamını nasıl devam ettirebileceği, sürü halinde mi olacağı, tek mi kalacağı, beslenme, korunma biçiminin nasıl olacağı genlerinde şifreli bir şekilde kendisinde içkindir. Bu sayede türün yeni nesilleri her şeyi yeniden öğrenmek zorunda kalmazlar. Ataları kendi adlarına da öğrenmiş ve kodlama biçiminde onlara aktarmıştır. Bu ilke doğanın genel evrimsel işleyişi çerçe-

Tüm oluş'lar kendi eko-sistemleri tarafından sınırlandırılmışlardır. Eko-sisteminin gerekliliklerine göre yaşamayan, bu gereklilikleri yok sayan türler, yok olmakla karşı karşıya kalır. Bu yok oluşun boyutunu kapasite belirler.

san olmak ve insan kalmak için toplumsal olmak bir zorunluluktur. Bu her zaman böyle olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

Her şey, herkes dâhil olduğu ekosistemin sınırları ve gereklilikleri çerçevesinde yaşar. Geline yer (doğa, ana) ve onun gereklilikleri görmezden gelinerek tümünden bağımsız, yaşam kurallarını o türün kendisinin koyduğu bir yaşamı en yetkin bir canlı olarak insan da dâhil hiçbir varlık gerçekleştiremez. Tüm oluş'lar kendi eko-sistemleri tarafından sınırlandırılmışlardır. Eko-sisteminin gerekliliklerine göre yaşamayan, bu gereklilikleri yok sayan türler, yok olmakla karşı karşıya kalır. Bu yok oluşun boyutunu kapasite belirler. İnsan türü, hiçbir canlıda olmadığı kadar kendisi ile birlikte daha pek çok türün, hatta tüm canlılığın, gezegenimizin sonunu getirebilecek denli zararlı olma potansiyelini ele geçirmiş durumdadır.

İnsan dâhil tüm türler açısından geli-

vesinde böyledir. Yoksa her şeye yeniden ve sıfırdan başlamak gerekecekti ki bu da esasında yok oluş anlamına gelir. Burada doğanın bileşenlerinin basit birer nesne oldukları, yaşamlarına dair hiçbir belirleyiciliklerinin olmadığı sonucu çıkarılmalıdır. Tersine canlı evren anlayışının bir sonucu olarak her canlı hatta her şey yaşam faaliyeti içinde bir öznedir; bir seçişe, değişen doğasal koşullara göre kendini uyarlama inisiyatif ve kapasitesine sahip olarak yaşamının iplerini belli yönleriyle kendi elinde tutmaktadır. Zaten sonraki nesile kalan da bu aktivitelerin bir kodlaması olmaktadır. Ancak tüm bu aktiviteler türün dahil olduğu eko-sistemle uyumlu olmak, onunla çelişmemek zorundadır.

Doğa (ana -kaynak), kendisinin sureti olan insana da ancak toplumsal olması halinde yaşayabileceğini söylemiştir. Bu yönüyle onun yaşamını devam ettirebilmesinin koşullarını belirlemiştir. En 'zayıf' varlıklardan biri olarak insan, doğanın zorlu

koşullarında ancak birarada yaşayarak, birbiri için yaşayarak, toplumsallaşmak suretiyle güç biriktirerek yani komünal olarak var olabilecektir. Bundan kopuş ya da bunun geliştirilmemesi yok oluş anlamına gelecektir. O nedenle insan olmak ile toplumsallaşma eş zamanda, birlikte gerçekleşen olgulardır, at başıdır. İnsanlaştıran, insan kılan, geliştiren toplumsallaşmadır. Bu yönüyle toplumsallaşma insan türünün varlık koşuludur. Toplumsallaşma, insan eko-sisteminin koyduğu kuraldır. Yani doğa, insana toplumsallaşırsan, gücünü biriktirirsen, komünal olursan yaşayabilirsin; yoksa yok olur gidersin, diyor. Bu, en 'ilkel' (kastedilen ilk haldir) ve zayıf olunan dönemde de böyledir, bugün de böyledir. Özcesi toplumsallık esas alınıp ona göre yaşanmadan insanın var olması, varlığını devam ettirebilmesi ve gelişmesi mümkün değildir. Bugün doyumsuz bir bencillikle yanılmalı bir güçlenmeyi yaşayan insan, eğer insanlığa, doğaya kısacası kendi dışındaki doğalara karşı duyarlılığını tümünden yitirirse, verdiği zarardan vazgeçmezse veya daha fazla zarar verirse, insan türünün yok oluşu da pek çok değişik türde olduğu gibi gerçekleşecektir. Bu yönüyle her zaman insanlaştıran en temel olgu olarak toplumsallık önemini ve varlığını devam ettirmektedir.

Bu açıdan toplumsallaşma, toplum olarak yaşama, başkası için yaşarken kendisi için de yaşıyor olma, başkası-kendi ayrımını karışıklık üzerine kurmama, bir ve bütün olma, insan türünün doğası olmaktadır. Denilebilir ki insan türü için tarihsel ve toplumsal olmayan hiçbir şey yoktur. Bir var oluş olarak insana ve onun yaratımı olan her şeye, analitik düşünce, dil, kültür, yaşam çeşitliliği vb. bakıldığında bunların hiçbirinin bireysel olmadığı, tümünün toplumsal olduğu görülür. Yani toplumsal olmayan, tarihsiz olan hiçbir şey yoktur. Sadece bir insanın düşüncesinden, dilinden bahsedilemez. Bir tarihsel ve toplumsal değer ve oluşum olarak düşünce, dil, kültür, hatta kişilikten bahsedilebilir. O nedenle bireye ait gibi görünen her şey de dâhil hiçbir şey bireyin değildir, bunların tümü toplumsal ve tarihsel değer olarak var olur ve gelişir.

Kültürün Tanımlanması

Evrenin kendini fark etme çabası olarak insanın ve onun var oluş koşulu olarak toplumun bu değerler toplamına kültür denir. Bir başka deyişle evren insanlaşarak ve toplumlaşarak esasında kültürlenmektedir. İnsan ve toplumda kültürlenen bir evrene varmış oluyoruz. Ancak burada önem kazanan husus, evrenin hangi kültürle bunu gerçekleştirdiğidir. Dikkat edersek 'hangi kültür' dediğimizde kaçınılmaz olarak birden fazla kültürden bahsetmiş oluyoruz. Acaba gerçekten de birden fazla kültür tanımı yapmak mümkün mü? Yoksa bu bir yanılama mı? Kültürün hakikati nedir? Bahsettiğimiz insan ve onun var oluş koşulu olarak toplum olduğuna göre, insanın ve toplumun kültürü neydi, nasıldır, nasıl olmalıdır?

Kapitalizm bugün liberalizmin gücüyle her şeye dair görüş enflasyonu oluşturduğu gibi kültüre dair de bir tanım ve içerik enflasyonu oluşturmuş durumdadır. Her gün değişen, yenilenen (gerçekte ise değişmezlik anlamına gelen) bir ortamda habire kültürel değişimlerden, farklı farklı kültürlerden bahsedilmektedir. Geline aşama adeta 'ne kadar çok kafa o kadar da kültür' noktasıdır. Tüm bunlara cevap vermenin ve egemenlerin ideolojik hegemonyasının etkisine girmemenin en sonuç alıcı yolu, konuyu kültür-uygarlık denkleminde oturarak ele almak olacaktır. Çok yoğunca 'maddi kültür', 'manevi kültür' tanımlamalarının yapıldığı günümüzün her şeyi parçalayan dünyasında bu gereklidir. Ancak uygarlığa dair çözümlemeler ileriki değerlendirmelerde ele alındığından biz daha çok kültüre odaklanmaya çalışacağız.

Önderliğimiz kültürü dar anlamda 'toplumun zihniyet dünyası olarak' tanımladı. Ancak bununla yetinmeyerek, doğru ve bütünlüklü bir kültür tanımına ulaşabilmek için buna 'politik, ekonomik ve sosyal kurumlar'ın da eklenmesi gerektiğini belirtti. Bu kültürün ontolojisinden dolayı böyledir. Zira evrendeki her oluş, ikili bir karakterdedir. Oluş'un dili ikilidir. Hemen belirtmek gerekir ki bu ikili yapı arasındaki ilişki simbiyotiktir. Oluş bu ikilinin birlikteliğinin sonucudur. Hiyerarşik devletçi sistemin tüm ikilikleri ise eşitsiz ve

özne-nesne denklemine uygun inşa edildiğinden oluşturmazlar. Oluşturdukları ise hastalıklı, sakat ve anormaldir. Bu açıdan doğal olan ve oluş'u mümkün kılan ikiliklerle, doğal olmayan ve bu nedenle de oluş'u mümkün kılmayan (yaratma, doğal hale uygun olarak kendini aşma anlamında) devletçi sistemin ikilikleri arasında özsel bir fark vardır.

İşte tanımda bahsedilen anlam-yapı bütünlüğü oluş'un bu doğal dilinden dolaıdır. Nasıl ki oluş için enerji-madde veya ruh-beden ikilisi gerekliyse ve bunlardan biri olmadan diğeri anlamsız veya olmazsa, kültürel oluş için de anlam-yapı birliği şarttır. Kültürü sadece bir zihniyet dünyası olarak tanımlamak yetersiz olur. Zira her anlam, ruh, enerji eş deyişle soyutluk, görünmezlik kendini görünür kılmak ister. Görünmezlik için görünür olmak, bir gerçekleşme ve kendini oluşturmaktır. Anlamın anlamına kavuşması için bu gereklidir. Bu, potansiyel olarak her şey olabilecek denli yetkin olan anlam güçleri için bile öyledir. Her şeylik bir şeye dönüşmez ve kendini görünür kılmazsa o halde oluşmamış ve hiçbir şey olarak kalmış demektir. O olsa olsa Hegel'in mutlak tini gibi potansiyel olarak her şey, varoluşsal olarak da hiçbir şeydir. Potansiyel olarak en büyük anlam bile bir şeye dönüşemezse, bedenleşemezse, eş deyişle maddeleşemezse anlamsızlaşır, eşdeyişle hiçlikten

kurtulamaz. Hareket olarak önümüzdeki en büyük görev olarak duran demokratik konfederalizmin gerçekleştirilmesi de aynı anlamdadır. Bir ruh olan demokratik ulus, kendi özüne uygun bir beden -ki bu da geniş anlamda demokratik konfederalizm, dar anlamda da demokratik özerkliliktir- bulamazsa o zaman oluşmamış, gerçekleşmemiş ve anlamına kavuşmamış olacaktır. Özcesi ruh-beden, enerji-madde diyalektiği üzerinden tüm oluşlara bakmak son derece aydınlatıcıdır.

İşte kültürün salt zihniyet dünyası olarak tanımlanması bu nedenle yetersizdir. Anamlılık ve zihniyet dünyasının kendisiyle uyumlu yapılara kavuşması kültürün varlaşması için gereklidir. Bunun tersi de geçerlidir. Yani kültürü zihniyet dünyasında kopartan, sadece yapısalıklar toplamı olarak ele alan yaklaşımlar da yanlıştır. Kültür ne sadece manevi kültüredür ne de kapitalizmin lanse ettiği gibi maddi kültüredür. Kültürün hakikati ikisinin birlik-teliğidir. Önderliğimiz de kültürü bu çerçevede, *"insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısalıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak"* tanımlamaktadır. Bunu bir açıdan da teori-pratik bütünlüğü ve diyalektiği çerçevesinde ele alabiliriz. Nasıl ki teorizsiz bir pratik mümkün değilse, her pratiğin mutlaka bir teorisi varsa, yine teori ancak pratikleştiğinde bir anlam kazanıyorsa, kültürün anlam-yapı bütünlüğünde de aynı diyalektik işler.

Toplumsal Yapı Olarak Kültür

Burada dikkat edilmesi gereken husus, kültürün her türden toplumsal yapı olduğu ve daha doğrusu kültürün toplumun anlamsal ve yapısal her türden inşa çabalarının bir toplamı olduğudur. Bu yönüyle kültür tümüyle toplumun işidir, toplumsaldır. Kültüre dair böylesi bir tanımlama, kültürü toplumdışı olan egemenlerin bir işi olmaktan çıkarır. Bu, şu demektir, egemenlere ait, onların geliştirdiği bir kültürden bahsedilemez. Bu toplumsal yaşamın kendisi olan kültürün hakikati nedeniyle böyledir. Kültürün hakikati bize ona karşıt olan ve onu dağıtmayı, parçalamayı temel uğraş bellemiş egemenlere ait bir kültürün olamayacağını söyletir. Özü

gereği toplumsal olan kültür, toplum dağıtıldığında zaten dağıtılmış olur. O nedenle de egemenlere ait bir kültür tanımlaması yapmak özsel olarak yanlıştır. Bu diyalektiği şu şekilde de vermek mümkündür: toplum-yapım kültür olurken, toplum-kırım uygarlık olmaktadır. Yine kültür toplum-yapım eylemlerinin tümü iken, uygarlık da toplum-kırım eylemlerinin tümüdür. Bu nedenle de kültür özsel olarak toplumsal-ken, uygarlık özsel olarak toplumdışıdır.

Dolayısıyla öyle aşırı öznelci-tekilci bir yaklaşımla sayısız kültür tanımı yapmak yersizdir ve yanlıştır. Toplumun doğasını kültür olarak tanımlamak doğru ve yerinde olandır. Bu ahlak ve politikanın aynı zamanda kültür anlamına geldiğini söyler bize, zira toplumun doğası ahlak ve politikadır. Bu yönüyle kültür toplumsal doğadan çıkan yaşamın kendisi olmaktadır. Bu yaşam da demokratik ve komünal olduğundan, demokratik komünal kültür gerçek kültür olmaktadır. Yani demokratik komünal kültür dendiğinde kültürün herhangi bir yönüne vurgu yapılmıyor, kültürün kendisinden bahsedilmiş olunuyor. Dolayısıyla kültürden bahsettiğimizde komünal demokratik kültürden bahsetmiş oluyoruz. Zaten kültürü uygarlığın karşıt kutbu olarak değerlendirmemizin ve konuya kültür-uygarlık denklemi çerçevesinde giriş yapmamızın nedeni de bu olmaktadır.

Peki, o halde diğer kötü sıfatlı kültürlerden (devlet kültürü, tecavüz kültürü, sınıflı kültür, cinsiyetçi kültür...) bahsedilemez mi? Bunlar da neyin nesi?

Toplumun doğası kaldığı ölçüde demokratik komünal kültür kalmıştır, toplumsal doğa aşındırıldığı ölçüde de demokratik komünal kültür eritilmiş, zayıflatılmıştır.

Bunlar ve daha başka kötü sıfatlı kültürler çokça kullanılıyor olmasına karşın, bunlar toplumsal doğaya ters düştüklerinden ve kültür de özsel olarak toplumsal doğaya uygunluk anlamına geldiğinden, kültür olarak tanımlanamazlar. Bunları kullanıyor olmamız, bunları kültür olarak gördüğümüz anlamına gelmez. Zira bir şeyin kültür tanımı içine oturabilmesi için en öncelikli şart, onun topluma ait olmak zorunda olmasıdır. Bu kötü sıfatlı kültürlerin yaratıcıları egemenler olduğundan ve bu kültürler de toplumu yok etme amaçlı olduğundan kültür tanımında yer alamazlar. Ancak yedi bin yıllık hiyerarşik devletçi sistem tarihi boyunca egemenlerin toplumsal kültüre etki ettiklerini, onda büyük yarıklar oluşturduklarını, onu toplumsal doğadan önemli ölçüde uzaklaştırdıklarını ve böylelikle de toplumsal yaşama müdahalede belli ölçüde başarılı olduklarını görüyoruz. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak da toplumun kültüründe aşınmalar oluşmuştur. Cinsiyetçilik, iktidarcılık, bencillik ve parçalanmanın her türü toplumsal yaşama etki etmiş ve kültürde zayıflatmalar yaratmıştır. Toplum en genel anlamıyla Önderliğimizin deyişiyle karıştırılmış ve sürüleştirilmiştir. İktidarcı-devletçi kültür, aynı anlama gelmek üzere tecavüz kültürü yaşamın her alanına sirayet etmiştir. Bu nedenle de ortada oluşum dönemindekiyle uyumlu bir toplumsal yaşamdan, dolayısıyla da demokratik komünal kültürden bahsedemiyoruz. Özcesi toplumun doğası kaldığı ölçüde demokratik komünal kültür kalmıştır, toplumsal doğa aşındırıldığı ölçüde de demokratik komünal kültür eritilmiş, zayıflatılmıştır. İşte, tüm bu kötü sıfatlı kültür tanımlamalarının yapılmasının nedeni, egemenlikçi güçlerin toplumsal yaşama yaptıkları güçlü etkidir. Etki o denli büyüktür ki insan türünün eko-sistemi olan toplumsallık ve içinde yaşanan çevre-doğa yok oluşun eşğine getirilmiştir. Önderliğimizin dikkat çektiği 'dinozorlaşma' tam da bu olmaktadır. Bu kötü sıfatlı kültür tanımlarını kullanmamız, 'modernite' kavramını kullanma biçimimizle benzerdir. Kavramsal olarak 'toplumun bir çağdaki yaşam biçimi' olarak tanımlanmasına karşın, kapitalizm gibi herhan-

gi bir toplum biçimine denk düşmeyen bir dönem için de kullanılmaktadır. Kapitalist modernite kavramsallaştırmasının altında yatan temel neden, kapitalizmin toplumsal yaşama yaptığı çok güçlü etkidir. Tabi bu etki negatiftir, yıkıcı, dağıtıcı ve lime lime edicidir.

Böylelikle kültürü toplumsal doğanın yaşamı olarak tanımlıyoruz. Bu yaşamı da komünal-demokratik olarak belirliyoruz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi toplumsal doğa inşa edilmiş bir içeriğe sahip olmaksızın çok, insan türünün var olmak ve var kalabilmek için yapması gerekenleri ifade eder. Bu da ahlak ve politika anlamına gelir, yani ahlak ve politika insan türünün eko-sistemi olmaktadır.

Komünal Demokratik Kültürün Anlam-Yapı Birliği

Toplumsallık insanlaştıran, geliştiren ve böylelikle kültürlenmiş yaşamı ahlak ve politikayla kurar. Ahlak zora dayanmayan, toplumun uyumlu ve kurallı yaşamı olurken, politika bu yaşamın zihniyet dünyasının kurulması oluyor. Ahlak yaşamsal gelenekleri içselleştirdiği için, toplumsal yaşam için oldukça işlevseldir. Onun rolü varlık-yokluk ölçüsündedir. Yaşam için gerekli olan geleneklerin, kuralların gücünü temsil etmektedir. İçselleştirildiğinden de son derece sonuç alıcı ve kendiliğindedir. Hem katılım isteyendir hem de hayati öneminden ötürü geleneklerle sınırlayanıdır. Ortada egemenlik değil de özgürlük olduğundan bu sınırlamaları özgürlükleri sınırlayan olarak değil de özgür kıldırıcı sınırlamalar olarak algılamak büyük önem taşır. Zaten bu nedendir ki Önderliğimiz ahlaki *"özgürlüğün kendisini kurallara kavuşturarak katılaştırması"* olarak ifade etti. Toplumsallaşma, komünalite, büyük sorumluluk bilinci, özgürlük, eşitlik, adalet, dayanışma, sevgi, gücünü ortak güçle birleştirme, katılım ...esas ahlaki davranışlardır. Böylelikle ahlak davranışı, pratiği aynı anlama gelmek üzere yaşamı düzenler.

Politika ise tüm insanların varoluşlarını borçlu oldukları toplumun gelişmesi için kafa yorması, düşünmesi, tartışması, karar alması... özcesi en aktif bir şekilde

kendini toplum işlerine katmasıdır. Keskin bir ayırım yapmamak kaydıyla politikanın daha çok bir zihinsel katılım olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu yönüyle politika toplum için en iyi işi bulmak iken, ahlak bu işi yapmaktır. Bu nedenle de *"politika bulur, ahlak uygular."* Yani politikada daha çok düşünsel katılım öndeyken, ahlakta bu düşünceye uygun bir pratik katılım öndedir. Ancak her ikisi de özünde toplumun gelişmesi, güçlenmesi içindir. Politika ve ahlak arasındaki diyalektiği anlam-yapı veya teori-pratik bütünlüğü biçiminde anlamak da mümkündür.

Ahlak ve politikanın bütünlüklü bir şekilde görüldüğü toplumlar doğal ve sağlıklı toplumlardır. Böylesi toplumlar toplumsal doğaya uygun olan toplumlardır. Yani toplumun başlangıç halini ya da bu hale uygunluğu temsil ederler. Böylesi toplumlarda, özünde inanışlar ve duyular ortaktır, birbiri için yaşama esastır. Bu toplumda iktidara, sınıflara-tabakalaşmaya neden olabilecek bir farklılaşma olmadığından, yetenekler birbirini tamamlama ve güçlendirme temelinde kullanıldığından, herkesin yeri önemli olduğundan organiklik vardır. Toplumun kendisi canlı bir organizma olarak anlamlı ve uyumlu bir bütünlük olarak oluşmakta ve gelişmektedir. Nasıl ki milyarlarca hücre dokuları, dokular organları, organlar da canlı bir organizmayı oluşturuyorsa, toplum da tüm tekilerin kendi farklılıkları temelinde bir'i oluşturmalarıyla oluşur. Buradaki bir'de yani toplumda farklılıkların yok olması, başkasının egemenliği içinde erimesi, önemli ve gerekli görülmemesi, önünün kesilmesi, potansiyelinin açığa çıkmasının engellenmesi ... söz konusu değildir. Eşitsizliğin, sömürünün, hâkimiyet ve tahakkümün, mülkiyetin olmadığı; komünalizmin, birbiri için yaşamının, dayanışmanın temel yaşam felsefesi olduğu, kimsenin özne-nesne ayırımına tabi tutulmadığı, eşitsizlerin eşitliğinin sağlandığı, doğa ve onun tüm bileşenleriyle uyumluluğun görüldüğü, yarattığı değerler anlamında insan ve toplum olmanın özünü oluşturan bu toplumsal doğaya 'organik toplum', 'doğal toplum', 'ahlaki politik toplum' denmektedir.

Bu toplumun zihinsel ve yapısal dünyasında herhangi bir parçalamaya yer yoktur. Zira henüz dayanışmanın ve birlikte var olmanın hakim olduğu doğanın içinden ikinci bir doğa olarak çıkmış olmanın doğallığı vardır, ilk insan toplumunda. Bu bozulmamış zihinlerde ve yaşamda hiyerarşik devletçi sistemin büyük bir ustalıklı icat ettiği ve ördüğü doğa-insan, toplum-birey ve kadın-erkek karşıtlığı henüz ortada yoktur. Bu toplumda her şey tıpkı gelinen yerdeki yani birinci doğadaki gibi özü birlik ve dayanışma olan ve Schrödinger'in 'kuantumun en önemli ilkesi' olarak tanımladığı 'temel birlik ilkesi' çerçevesinde işlemektedir.

Bu bütünlükçü zihinsel örgü, inşa edilmiş gerçeklik olan toplumsallığı da buna göre örecektir ve toplumsal yaşam da buna uygun olarak bütünlüklü ve dayanışmacı olacaktır. Bu nedenle bu dönemin yaşamında kültürel bir aşınma, kültürel bir bozulmadan bahsedemeyiz. Yaşam özüne uygun olduğundan kültür de özüne uygundur, yani komünal-demokratik bir karakterdedir. Bu kültürün üç milyonluk insan ömrünün %99'unda en görkemli haliyle yaşandığını tüm toplumsal tarih verileri kanıtlamaktadır.

Kültürel Bozulmanın Başlangıcı

Oluşum nedenlerine burada yer vermeyeceğimiz hiyerarşik sistemle birlikte toplumsal doğanın bu özünde yarılmalar görülür. Yaşlı bilge, şaman ve avcı şefin oluşturduğu ve kendini ataerkilliğe dayandıran hiyerarşik dönem, aynı zamanda tüm merkezi uygarlık tarih boyunca insanlığın uğraşmak zorunda olduğu toplumsal sorunların oluşumunun da tohumlarını atacaktır. Hiyerarşiyle başlayan bu yeni dönemde artık toplum eskisi gibi 'bütün' değildir; herkes bir, bir de herkes için değildir. Toplum parçalara bölünmüştür ve tüm parçalar bütünün yani toplumun gelişimi için kafa yormamakta, pratikleşmemektedir. Yeni sistemi geliştirenler ('güçlü kurnaz adam' diye soyutlamak mümkündür) toplumda erkeğin egemenliğini kurmaya çalışanlardır. Bunu sağlamak için de çok sistematik bir şekilde toplumsallaşmanın esas geliştiricisi olan

kadın hedeflenecek, güçten düşürülmeye çalışılacaktır. Böylelikle artık birbirini tamamlayarak insan türünü oluşturan bir cinsler gerçekliği yerini, toplumsal cinsiyetçiliğe bırakacaktır. Toplumkırım anlamındaki bu çabaların kültürkırımın da başlangıcı olduğunu kültürün tanımından çıkarıyoruz.

Kadın ve erkek yeni dönemde artık farklı sistem, zihniyet ve yaşam tarzlarını temsil eden iki karşıta dönüşecektir. Kadın ve erkekten oluşan muhteşem toplumsal birlik, böylelikle ilk yarılmayı yaşayacaktır. Yani sıra kendini toplumda güç haline getirmeye çalışan bu kesimler, jerontokrasi adında bir yaşlılar yönetimi kurarak, gençler üzerinde de tahakkümlerini kuracaklardır. Böylelikle sınıflaşma düzeyinde olmasa da toplumda kadın ve gençliğin güçten düşürülerek erkeğin egemen hale gelmesini sağlamaya yönelik bir yarıma, parçalama yaşanmıştır. Bu aynı zamanda toplumun doğasından, yani komünal olan özünden bir kopuştur. Zaten insan eko-sisteminden bir kopuş olması nedeniyle ki aynı zamanda sapma olarak değerlendirilmektedir.

Temel motifi bencillik, bireycilik olan bu zihniyet, pratikte de güçlenerek kendini devletleştirmeyi başaracaktır. *"Somut ve tarihsel gelişim haliyle eşitlikçi klan ve kabile toplumundaki sınıflaşma, tarım-köy toplumu üzerindeki kentleşme ve hiyerarşik toplumun bağrındaki devletleşme"* olarak uygarlık yeni anlamlılıklar ve yapısalılıklar oluşturduğundan kendisiyle birlikte yeni bir kültür de oluşturacaktır. Ancak bu kültür toplumsal doğa olarak da tanımlayabileceğimiz demokratik komünal kültürden farklı bir kültür olacaktır. Bu, egemenlikçi sistemin anormal ve parçalayıcı kültürü olacaktır.

Doğa-insan, toplum-birey ve kadın-erkek birlik ve bütünlüğü egemenlikçi sistem tarafından hem zihinsel hem de yapısal olarak paramparça edilecektir. Devletçi sistem bunu insanlığın düşünsel formları olan mitolojik, dini, felsefik ve bilimsel düşüncülerin tümünde büyük bir ustalıklı gerçekleştirerek parçalı topluma meşruiyet kazandırmaya çalışacaktır. Merkezi uygarlık sistemi diye tanımla-

duğumuz sistem, gasp etme, ele geçirerek kendine ait kılma anlamına gelmek üzere bir tecavüz kültürü biçiminde gelişim gösterirken, bunun karşısında ise, ahlak ve politikayı toplumsal tarihin temelinde oturtmuş ve bu nedenle de komünal demokratik kültürü temsil eden, bunu yaşatmaya çalışan demokratik uygarlık sistemi varlığını sürdürecektir. Yani hiyerarşik devletçi sistemin oluşumuyla ortaya çıkan çatallaşmayla, paradigmasal olarak artık iki kültürden bahsetmek mümkün olacaktır. Bir tarafta toplumsal doğaya dayanan demokratik komünal kültür, diğer tarafta da özü bencillığe dayanan iktidarcı tecavüzcü 'kültür'. İnsanlık tarihinin son yedi bin yılı özünde bu iki kültürün karşılıklı ilişki, çelişki ve çatışması tarihi olacaktır. Tabi hangi şartlarda merkezi uygarlık

lamak üzere gelişen sapkın tarih boyunca, hiyerarşik devletçi sisteme karşı toplumun demokratik ve komünal olan özünü, yaşamını korumaya çalışan tüm toplumsal kesimlerin mücadeleleri demokratik uygarlık sisteminin tarihsel sistematiğini oluşturur. Devlet dışı kalmış toplumsallık anlamına gelmek üzere halkın gerçekleştirdiği tarih, demokratik uygarlık tarihidir. İşte tarih boyunca devletçi sisteme karşı toplumun komünal olan varlığını sürdürmeye çalışan tüm kesimlerin mücadeleleri demokratik komünal değerlerin korunması ve geliştirilmesi mücadelesidir. Bu kesimlerin mücadelesini iki yönden değerlendirmek önemli olmaktadır. Birincisi bunlar devletçi sisteme karşı demokratik ve komünal olan yaşam tarzlarını korumaya çalışırlar. İkincisi de bu kesimlerin

Bir tarafta toplumsal doğaya dayanan demokratik komünal kültür, diğer tarafta da özü bencillığe dayanan iktidarcı tecavüzcü 'kültür'. İnsanlık tarihinin son yedi bin yılı özünde bu iki kültürün karşılıklı ilişki, çelişki ve çatışması tarihi olacaktır.

sisteminin yaşamına 'kültür' dediğimizi yukarıda belirttiğimizi tekrardan altını çizerek vurgulamak istiyoruz.

Komünal Demokratik Kültür Demokratik Uygarlık Sisteminin Kültürüdür

Demokratik uygarlık sisteminin temel birimi olan ahlak ve politikanın tarihi, aynı zamanda demokratik uygarlık sisteminin de temsili anlamına gelmektedir. Çünkü demokratik uygarlık sistemine göre *'ahlak ve politikanın kendisi tarih olarak da okunabilir.'* Bu durumda ahlak ve politikanın en has ve gerçek halinin yaşandığı ve toplumsallaşmanın tarihinde 'doğal toplum' olarak tanımlanan milyonlarca yıllık süre, demokratik uygarlık sisteminin en saf halidir. Bu, demokratik komünal kültürün de en saf halinde, 'en uzun süre' boyunca bu dönemde yaşandığını gösterir.

Demokratik uygarlık sisteminin tarihinden bahsetmek aynı anlama gelmek üzere demokratik komünal değerlerin tarihinden bahsetmektir. Hiyerarşiden baş-

direnişi devletçi sistemin tecavüzcü kültürünün yayılmasını engeller, egemenlikçi kesimleri gemler.

Devletçi sistemin hiçbir anı tek başına geçmemiştir. Demokratik uygarlık sistemi de merkezi uygarlığın yanı başında onunla ilişki, çelişki ve mücadele içinde olmuştur. Kadının sistemik duruşu, etnisitenin çok yönlü direnişi, ezilenlerin kalkışmaları, peygamberlik geleneği, Marksizm dâhil son dönem direnişleri, ulusal kurtuluş mücadeleleri... hemen akla gelen demokratik uygarlık sisteminin tarihini yapanlardır. Bu tarihsel toplum arayışçılarından, demokratik komünal kültür temsilcilerinden bazılarına yer vermek yararlı olacaktır.

Komünal Demokratik Kültür Ana-Kadın Sistemine Dayanır

Kadının komünal olan toplumun özünden bir sapma biçiminde gelişen hiyerarşiye ve sonrasında da devlete karşı yürüttüğü mücadeleyi toplumsal doğanın bir savunusu ve mücadelesi şeklinde ele al-

mak gerekir. Kadının yürüttüğü mücadelenin basit bir mücadele olmaması, kadında dile gelen şeylerin toplum için taşıdığı önemden ve kadının yapısından kaynağını almaktadır. Dikkat edilirse, Önderliğimiz hiyerarşik devletçi sistemi 'güçlü kurnaz adam'a dayandırmaktadır. Yani hiyerarşik devletçi sistem şaman, yaşlı bilge ve güçlü avcının oluşturduğu ve erkek egemenlikli zihniyete dayanan bir oluşumdur. Hiyerarşi ve devlet bu egemen olmak isteyen ve toplumsal doğaya karşı sistematik ve bilinçli bir mücadele yürütenlerin bir ürünüdür. Bu sistemin kendisine karşıt kıldığı ve düşman bellediği komünal toplum esasında ana-kadın etrafında şekillenen bir toplumsallaşmadır. Doğal toplumun demokratik uygarlık sisteminin en saf ve uzun süreli yaşadığı dönem olduğu ve bu toplumsal biçimin de kadın öncülüğünde geliştiği gözetildiğinde, demokratik uygarlık sisteminin de kadına dayandığı ortaya çıkar. Yani merkezi uygarlık 'güçlü kurnaz adam'a dayanırken, demokratik uygarlık ise ana-kadına dayanmaktadır. PKK'nin kendisini 'kadın partisi' olarak tanımlaması tam da bu noktada daha büyük bir anlam kazanıyor.

Demokratik komünal kültür savunucuları özünde toplumsal doğa savunucularıdır. Yani toplumsal doğa anlamına gelen ahlak ve politika savunucularıdır. Bu kültürün savunusunu devletçi sisteme karşı yapanlar, ister farkında olsunlar, ister olmasınlar özünde kendi sistemlerini kadına dayandırmış oluyorlar. Yani mücadele eden iki sistem olan merkezi uygarlık sistemi güçlü kurnaz adama dayanırken, demokratik uygarlık sistemi de kadına dayanmaktadır. Bu yönüyle cinslerin mücadelesi gibi görünen, esasında özsel olarak farklı olan iki sistemin mücadelesidir. Güçlü kurnaz adam'ın şahsında mücadele eden erkek, kendini egemen kılmak isteyen, toplumdaki komünaliteyi dağıtarak kendine özeller yaratmak isteyen bir yapıdadır. Bu yönüyle o ayrı bir yaşamın ve zihniyetin temsiliyetini yapmaktadır. Bu nedenle o da esasında sadece bir cins değildir, daha çok da bir sistemdir. Kadının direnişinde de kadın bir cins olmanın ötesindedir. O da eski ve kök toplumun temsiliyetini yapandır.

Kadının pozisyonunda yaşanan gerileme, toplumsal yaşamda demokratik komünal kültürün gerilemesi anlamına gelirken, egemenlik peşindeki erkekteki güçlenme ismi tecavüz kültürünün güçlenmesi anlamına gelecektir.

'Özel' kılınmaya karşı direnendir.

Kadın, doğal toplum ve devlet arasındaki ara süreç olan hiyerarşik aşamada egemenlikçi zihniyete karşı dirense de egemenlikçi zihniyetin devleti ortaya çıkarmasına engel olamaz. Artık dönem maddi yaşamda güçlenen egemen erkeğin meşruiyetini sağlamak ve kendini kalıcı-gerekli kılmak için tanrı kimliğini edindiği dönemdir. Egemen erkeğin bulunduğu tavan olan 'tanrı krallar dönemi' kadının dolayısıyla demokratik komünal değerlerin aleyhine gün gün güçlenecektir. Kadının durumundaki bu gerileme, bir anda gerçekleşmeyecek, egemen erkek cephesinde gelişen çok sistematik bir savaşla ve çok uzun bir zamanı alacaktır. Kadının pozisyonunda yaşanan gerileme, toplumsal yaşamda demokratik komünal kültürün gerilemesi anlamına gelirken, egemenlik peşindeki erkekteki güçlenme ismi tecavüz kültürünün güçlenmesi anlamına gelecektir.

Kadın üzerinde egemen erkeğin gerçekleştirdiği özünden boşaltma çabaları sürse ve kadın önemli ölçüde erkeğin kılınmış olsa da yine de kadının bu sisteme karşı içsel bir direniş içinde olduğunu belirtmek gerekir. Zira özgürlük doğanın özünde olan bir şeydir. Dolayısıyla hiçbir şey hele hele insan gibi özgürlük kapasitesi en gelişkin bir varlık, köleleştirilmeyi gönüllüce kabul etmez. Bu nedenledir ki Önderliğimiz eğer gidecek yeri olursa en değme sarayı bile terk etmeyecek bir kadının olamayacağını belirtir.

Kadının mücadelesi demokratik uy-

garlık tarihinde özellikle birinci cinsel kırılmadan sonra çok sistematik olarak görülmüyorsa da bu kadının egemenlikçi sisteme karşı mücadele etmediği anlamına gelmez. Kadın yapısal olarak sorun yaşadığı hiyerarşik devletçi sistemle özsel olarak çelişiktir. Kadının doğal duruşu hiyerarşik devletçi sisteme karşı, demokratik komünal bir duruştur. Bu duruşunu kendi sistemi dağıtıldıktan sonra merkezi uygarlık sisteminin her döneminde direkt-endirekt bir şekilde göstermiştir.

Komünal Demokratik Kültürün Sistemdişi Taşıyıcısı: Etnisite

Klan, kabile, aşiret, milliyet ve millet toplumsal doğanın formları olarak tarih boyunca var olagelmıştır. Bu toplumsal formlar, toplumsal doğanın normal form-

ları olduğundan, yaşamları da demokratik ve komünaldır. Dolayısıyla tecavüz kültürü bulaşmadığı taktirde tüm toplumsal formların kültürlerinin kendiliğinden demokratik komünal bir karakterde olması özsel bir durumdur. Bu toplumsal formlar ilk bakışta her ne kadar kan bağının oluşturduğu bir biraradalık gibi görünseler de kendilerini bununla sınırlamazlar. Önemli olan kan bağından ziyade yaşam tarzıdır. Yaşamın demokratik ve komünal olan özünün korunması en fazla korunmak istenen husus oluyor. Buna ters düşenler, aynı kandan olsalar dahi bu toplumsal yapıların dışına çıkarılmaktan kendilerini kurtaramazlar. Bu yönüyle doğal toplumsal formların en hassas olduğu noktanın demokratik ve komünal olan yaşamın korunması olduğunu özellikle belirtmek gerekir. Zira var olabilmenin tek yolu, mevcut toplumsallığın korunması ve geliştirilmesidir. O nedenle de toplumsal doğa ve onun formları (etnisitenin her türü)da uygarlıkla özsel ve yapısal olarak çelişir, karşıttır.

Etnisitenin tüm biçimleriyle devletçi saldırılar karşısında direnmesinin iki temel nedeni vardır: birincisi kendi yaşamları Önderliğimizin deyimiyle 'yarı demokrasi'dir. Komünalite, toplumsallık yaşamın kendisidir. Etnisitenin kimliği herkesi temsil etmektedir ve herkes de etnisitesinin olmaması halinde kendisinin de olamayacağını çok iyi bilmektedir. Bu nedenle de kendilerini etnik kimliklerinden ayrı görmemektedirler. Kişi etnisitesi yani toplumu olan kişidir. Bunu Kürdistan ve Ortadoğu'da hala çok canlı bir şekilde görmek mümkündür. Komünaliteyi dağıtmaya, kan bağının yerine sınıflaşmayı yerleştirmeye çalışan merkezi uygarlık saldırıları karşısında gerçekleşen direnişin, komünaliteyi ve toplumsallığı korumak gibi çok temel bir nedeni vardır. Bu anlamıyla etnisitenin korumaya çalıştığı, demokratik uygarlık sisteminin kendini dayandırdığı demokratik komünal değerlerdir.

İkincisi de devletin dolayısıyla tecavüz kültürünün yayılmasını direnişleriyle engellemişlerdir. İlk merkezi devlet olan

Akad Devleti Gutilerin etnisite eksenli direnişleri sonucunda yıkılmıştır. Tarihin ilk imparatorluğu olan Babil İmparatorluğu yine etnisite eksenli bir direnişin ortaya çıkardığı Mitanni ve Hitit ittifakıyla ortadan kaldırılmıştır. Tarihin gördüğü en acımasız ve ahlaksız imparatorluklarından biri olan Asur İmparatorluğu da yine etnisitenin direnişinin yeni temsilini yapan Medlerin öncülüğündeki güç birliği sonucunda yıkılır. Tarihin ilk küresel imparatorluk gücü olarak da adlandırılabilir olan ve klasik köleci dönemin doruğu anlamına gelen Roma imparatorluğu da yine başta Germenler olmak üzere etnisitenin karşı saldırıları ve direnişleri sonucunda yıkılmaktan kurtulamayacaktır. Daha da uzatılabilir bu direniş örnekleri önemlidir ve hiç de geri görülemez.

Önderliğim etnisitenin komünal ve sistem dışı olan yapısı nedeniyle direnişini ve tarih yapıcılığını sınıfların mücadelesinden kat be kat daha fazla belirleyici olduğunu söyledi. Etnisitenin merkezi uygarlık sistemi karşısındaki duruşunu, 20. yüzyıldaki emperyalizme karşı bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi yürüten ulusal kurtuluş mücadelelerine benzetti.

Etnisitenin hem komünal yaşamı koruması hem de devletçi sisteme karşı amansız bir mücadele yürütmesi, onu ezilen sınıflardan kat be kat daha fazla devrimci kılar. Sınıflar sistemi iken, etnisite her açıdan sistemdışıdır. Bu yönüyle de insanlık, tarihi özellikle yazılmamış olan etnisitenin direnişine çok şey borçludur.

Komünal Demokratik Kültürde Sistemçi Temsil: Peygamberlik Geleneği

Bu gelenek bilimsel düşünce tarafından aşıldığı iddia edilen dinsel düşünüşe dayandığından bu geleneğin toplumsal inşadaki programatik yönü görülmemiştir. Yine eskiye ait olduğundan ve her eski de geri görüldüğünden aşılmış bir gelenek olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle de bu geleneğin demokratik-komünal kültürle bağı pek kurulmaz.

Bu gelenek toplumsal tarihte köleci devlet toplumu dönemine denk gelen ve merkezi uygarlık sisteminin içinden ona karşı gelişen, daha çok mevcut sistemi yumuşatmayı esas alan, sınıf eksenli direniş

geleneği olarak tanımlanabilir. Tek tanrılı dinlerin geleneği çerçevesinde bakıldığında ilk peygamber Hz. Âdem ile başlayan, son peygamber Hz. Muhammed'e kadar geçen süreç olarak da tanımlamak mümkündür.

Köleci devlet döneminde devletçi sisteme karşı bir taraftan etnisite mücadele yürütürken, diğer taraftan da sistemin içinden sistemden rahatsız olan halk kesimlerinin mücadelesi gelişir ki bu da daha çok peygamberlik geleneği şeklindedir. Zaten klasik köleciliği açacak olan da bu iki mücadele kanalının birleşik etkisi olacaktır. Köleci dönemin zirvesini temsil eden Roma İmparatorluğu bir yandan dıştan etnisitenin mücadelesiyle, diğer yandan içten Hristiyanlığın yürüttüğü mücadelenin birleşik etkisiyle yıkılacak ve görece daha yumuşak bir dönem olan feodal döneme geçilecektir.

Etnisiteye dayalı mücadele daha çok Aryen topluluklar arasında görülürken, peygamberlik geleneği de daha çok Semitik topluluklarda görülen bir direniş formu olacaktır.

Bir hadise göre sayıları 124 bini bulan peygamberler arasında mevcut toplumu kabul etmeyen, toplumdaki ahlaki yozlaşmanın önüne geçmek isteyen ve zihniyetin gücüyle yeni toplumu daha çok da ahlaka dayanarak inşa etmek için mücadele yürüten toplum öncüleridir. Mevcut egemenlikli sisteme karşı özgürlük, adalet, eşitlik vb demokratik komünal değerler adına mücadele yürüttüklerinden, aynı zamanda tarihte devlet dışı toplulukların tarihi anlamına gelmek üzere demokratik toplumun bir temsili olmaktadır, bu gelenek. Ancak amaçları, ütopyaları demokratik komünal değerler çerçevesinde olsa da pratikleri bunu gerçekleştirecek düzeyde güçlü olmamıştır. Neredeyse tüm peygamberler ve onların öğretileri sistemcileşmekten, sistemi daha da güçlendirmekten kurtulamamıştır. Karşısında mücadele yürüttükleri, büyük bedel ödedikleri köleci sistem, olgunluk aşamasını bu geleneğin gücüne dayanarak yaşayacaktır.

Feodal dönem toplumsal tarihte özü itibarıyla köleci dönemden farklı değildir, hatta köleciliği daha da olgunlaştırmış yani güçlendirmiştir. Bu geleneği temsil

edenlerin niyetlerinden ve amaçlarından bağımsız bir şekilde gerçekleşmiştir. Zihniyet yapıları, bilme kapasiteleri, kişilikleri karşı oldukları mevcut hiyerarşik devletçi sistemi aşmaya ve alternatif amaçlarıyla uyumlu bir yaşam ve sistem kurmaya yetmemiştir. Her şeyden önce sınıfsal yapıda olmaları onların çok radikal olmalarını engellemiştir. Bu yönüyle daha çok yumuşatan hareketlerdir. Zaten bu nedenle de Önderliğimiz bu geleneği günümüzün 'sosyal demokrat'larına benzetti. Her yumuşatmanın aynı zamanda bir derinleştirme olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, sistemi daha da derinleştirdikleri görülür. Amaçları iyi olan ama amaçlarını gerçekleştirmede iktidarlı yollara sapan, bu nedenle de amaçlarına ters düşen bir pratik sergilemekten kurtulamamışlardır. Amaçlarına ulaşamamış, merkezi uygarlık sisteminin bir temsilcisi haline gelmiş olmaları, onların demokratik komünal kültürü temsil etmedikleri anlamına gelmez. Çıkışları önemli ölçüde bu temelde olmakla birlikte, bağrında komünal demokratik kültüre ait pek çok dayanışmacı, yardımlaşmacı nüve taşımışlardır.

Komünal Demokratik Kültürle Toplum Gerilimden Kurtulur

Merkezi uygarlık sistemindeki toplum lehine her değişim, her yenilenme halkların büyük bedeller pahasına verdiği amansız mücadelenin ürünüdür. Bu toplumsal tarih boyunca hep sürmüştür. Toplumsal tarih boyunca merkezi uygarlık karşıtı güçler özünde tarihsel toplum için mücadele etmişlerdir. Başarıya ulaşmış veya ulaşmamış olmaları bu konuda belirleyici değildir. Önemli olan bu devlet dışı toplumsallığın her zaman özgürlük, eşitlik, adalet gibi demokratik komünal değerlerin mücadelesini vermiş olmasıdır. Bugün merkezi uygarlık sisteminin temsiliyetini yapan kapitalist modernitenin içine girdiği anlamsal ve yapısal kriz, Ortadoğu'da yaşanan üçüncü dünya savaşı ve toplumun dünyanın geneline yayılmış olan demokratik talepleri ve mücadeleleri egemenlikçi sistemin zorluklarını artırmıştır. En büyük güçsüzlüğü yapısal ve özsel olarak doğadışı, aynı anlama gelmek

üzere hakikat dışı olması olan bu sistemin başarı şansı yoktur. Çünkü varoluşsal olarak insan ekosistemine aykırı bir sistemdir. Bu sistemin kafası her türden toplumsal sorunun bizzat yaratıcısı olduğundan aynı kafanın sorunları çözerek, insanlığı rahatlaması mümkün değildir. İnsanlık yedi bin yıllık bu gerilimli yaşamdan ancak özüne, doğasına uygun bir kültür, aynı anlama gelmek üzere bir anlam-yapı bütünlüğünü geliştirebilirse kurtulabilecektir. İnsanlık ya bu sistem tarafından yok oluşa götürülecektir ya da yaşamak için bu sistemden kurtulacaktır. İnsan olarak kalıp da bu sistemle yaşamayı kabul etmek artık mümkün olmamaktadır. Merkezi uygarlık sistemine karşı geliştirilen her türden mücadeleyi, özgürlük, eşitlik, adalet, demokrasi adına yapılan her şeyi insanın var olma ve var kalma isteminin bir sonucu olarak görmek gerekir. Burada temel sorun hep, amaca uygun bir zihinsel ve yapısal örgünün oluşturulamaması olmuştur. Sistem karşıtı olmalarına rağmen başarıya ulaşanları da dahil sistemiçileşmekten kendilerini kurtaramamışlardır. Paradigma devletten kopuk olmayınca, zihniyet ve yaşam tarzı pek çok açıdan sistem içi olunca, sistem dışı bir sistem kurmak da haliyle mümkün olmamaktadır. Önderliğimiz tam da bu noktada *'tüm devrimler özünde halkların eseridir. Ama başarıya ulaşmış tek bir devrim yoktur'* demektedir. Yine de toplum hâlâ varlığını koruyorsa ve demokratik komünal değerler uğruna hâlâ mücadele ediliyorsa, bu bizden öncekilerin bu direnişçi tutum ve çabalarının bir ürünüdür.

Önderliğimiz toplumun mücadele etmesine karşın sistemini oluşturmama sorunsalını toplumsal doğaya uygun anlamsallık ve yapısalılıkları oluşturarak aşmıştır. Mevcut durumda toplumsal doğaya yani insan ve toplum hakikatine en uygun anlam demokratik ulus olurken, buna en uygun yapı ise demokratik konfederalizm olmaktadır. Bu aynı zamanda demokratik komünal kültürün anlam ve yapı bütünlüğü anlamına da gelmektedir.

KÜLTÜRÜN YARATIMINDA EDEBİYATIN ROLÜ

A)Önce Anlam Vardı

İlksel ana dünyasının animist karakterinde insan için söz den önce anlam vardı. 'Önce söz vardı' söylemi tamamıyla teolojik çıkışın ilk emiydi. Söz emirdi. Ayet ya da emir. Vahiy ya da dikte. 'Ol' denilmişti. 'Yaratım' denilmişti. Emir verilmişti. Emir yüksek, çok yüksek yerlerdendi. Gözle görülmeyecek kadar. Elle tutulmayacak kadar.

Acı bir bilinç hatası ama gerçekte ilk önce söz yoktu.

O koca bir yalandı. Söz erkek ege-menliğinin ilk kurnazlığı ve yalanıydı.

Söz mitsel dünyada ortaklığa dair verilen güvenceydi. Sonra hileyle söz bir lokmada yenilmişti. Söz teolojik dünyada tanrının kullarıyla yaptığı sözleşmeydi. Yani ilk emirdi. 'Ben ben olanım'. 'Ben yaratanım'. 'Her şey benim'. 'Ben! Ben! Ben!' Böylece insanlığın zihinsel dünyasına tepeden yıldırım vuruşuyla indirilen BEN-BENCİLLİK-BENİMKİ-BENİM OLMALI-BENSİZ ASLA vb kültürel düşünüş kodları, uçsuz bucaksız bir özgürlüğü ele geçirmişti. Ve özgürlük BEN' idi. Bir varoluş biçimi gibi algılansa da gerçekte kullaştırmanın üzerinde gelişen yok saymayı temel almakta olan bir özgürlüktü. Denir ki özgürlük ilk kez kavram olarak Sümerlerde AMARGİ olarak kullanılmıştır. Doğrudur da. Doğruluğunu kanıtlamak da kolaydır. Çünkü özgürlük talebi bir ihtiyaçtan kaynaklanmıştır. İlk devletin kurucusu, icatçısı Sümerler olduğuna göre özgürlük denen bir ihtiyaç doğaldır ki peydahlanmıştır.

Anlamın ve sözün tarihi bir yanıyla böyle. Resmîyette ise her şey yazıdan sonradır. Sözleşmeler yazıyla resmîyetleşmiştir. Çünkü söz anlamını yitirmişti, yitirmişlerdi. Öyledir ki insanlığın resmî tarihi de yazıyla başlatılmıştır. Çünkü sözler su üzerindeki köpükler gibi tanımlanmıştır. Su gider yazı gitmez. Söz unutulur-ya da

açıkçası söz yenir- yazı unutulmaz. Ama ona da bir çare bulunur. Yazılar yakılır. Yani söz unutulur, yazılar yakılır. Kimler yakılır, hangisi yakılır diye sormaya gerek yoktur. Kutsal ve resmi olanlar asla. Ötesi zaten olmaması gerekendir.

Tüm olanlara eklenen EDDUBA olmuştur. Edebiyatın tarihçesini araştırırsak, resmi-devletçi düşünüş yol gösterici olarak öndedir yine. Sümerlere dayandırılan edebiyat tarih anlayışı da edebiyata ilişkin resmîciliğin bir kanıtı. Sümerlerce ilk edebiyat kavram ve okulunun insanlığa sunulması bir gerçektir. En azından Batıcı benmerkezci tarih anlayışına yanıt açısından bu gereklidir. Ne var ki resmî devletçi düşünüş, edebiyatı tanrı ile değil de tanrıça ile kimliklendirmiştir. Mitolojik evrede henüz kadın erkek düzenin birlikte yürütülmeye çalışıldığı dönemlerdi. İlk edebiyat tanrıçası NİDABA bir elinde terazi ile tabletlerde sembolize edilmiştir. Çünkü edebiyat edeple anlamlaşmıştı. Edep ve ahlak dersleri ilk olarak pedagojik evrede başlamaktaydı. Çocuk doğurma ve büyütmeden sorumlu anaydı. Dolayısıyla çocuğa edebi ve ahlakı anne verecekti. Çocuk ananıydı. Henüz babaya ait ve onun mirasçısı düzeyine gelinmemişti. Ne zamanki sistem kendisini egemen kıldı, artık devlet babanıydı. Yine de ana çocuk bakımını edep ve ahlakını bu kez resmî devletçi zihniyete göre şekillendirecekti. Zaten teoloji de ufukta belirmeye başlamıştı. Tanrıçanın elindeki terazi her ne kadar adaleti simgelemiş gibi yorumlansa da gerçekte edepli ve ahlaklı olunup olunmamayı tartan, ölçen olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Okullar gerçekte insanı sistemin içeriğine uygun eğitmenin mekânıydı. Okul sisteminde eddubalar bir ilkti. Sözlü edepten yazılı edebe geçiş yapılmıştı. Diğer bir deyişle yazılı edepte belirlenenler, insan şekillenmesinde öncüldü. Çünkü resmîydi.

Sözlü edebiyatın geçmişi insanlığın geçmişiyle paraleldi. İnsan adına yaratılan her yaşam ölçü ve deneyimi pedagojik evreden başlayıp bir sonraki nesile gelenek görenek olarak aktarılan bellekti. Bu bellek aynı zamanda insanlığın kültürel gen şemasıydı. Gelenek ve göreneklerin kolayca aşılammamasındaki neden, onun kök damarlarının güçlü oluşundandı. Eskiye aşmak, yeniyi oluşturmak edebiyatın eleştirel mantığıydı. Ancak bu yapılırken, eski adına pozitif ya da başka deyişle geçerliliği henüz olanlar yerini korumaktaydı. Öyle kolayca bir geçiş olamazdı. Birçok gelenek nesiller boyunca kendisini sürdürebilmiş ve sonradan yavaşça aşılmıştı. Sözlü edep ve ahlakın ilk yatağı ana eksenli dünyaydı. Terbiye, ilgi, bakım, ninni, oyunlarla başlayan süreç ömrün diğer zamanlarına değişik biçimlerde sarkarak sürerdi. Edep ve ahlak sözlerin ya da konuşmanın insan yaşamında gelip yerini almasıyla insan dünyası ve belleği yavaşça oluşmaktaydı. (ŞilanBakî Edebiyat Arşivi)

kullandı. Kurumlaşmaların ihtiyaçlarına göre sözün işlevi de ayrıştı. Mitolojiden koparak ayrıışan bilim, sözün bildirme yönüne ağırlık verdi. Edebiyat ve sanat ise ruhun yüceltilmesine, sözün duyma gücüne önem vermeye başladı. İnsanlık tarihi boyunca, her ne kadar biri diğerini reddetmeyip birbirlerine ihtiyaç duysalar da, her iki dalda sözün bir işlevini öne çıkardı.

Bilim, insanın nesne hakkındaki bilgisini çoğaltıp, yaratıma geçmesi için veri sunarken, edebiyat bu veriyle insan eylemi arasındaki bağı güçlendirdi ve hareketin yönelimini etkiledi. O bilginin insan ruhunda duyulmasını sağladı. Yani sözü yüceltti. Başlangıçta bir form içinde bulunan her iki dal, giderek kendi içinde de alt disiplinlere ayrıldılar. Ancak temeldeki işlevlerini -sözü (anlamı) var kılma etkinliğini- sürdürdüler. Söz bu araçlarla insanı tanımladı ve insan yine bu araçlarla sözü güçlendirdi.

“Can sözdür eğer bilirse insan
Sözdür derler ki özgedir can”

(Fuzulî)

Beyitinde Fuzulî birbirine etki eden bu iki yöne vurgu yapıyor. Onun dediği gibi insan sözü, anlamına erdiği anda ruh kazanabilir. Kaldı ki ruhu yücelten, özge kılan da yine sözdü. Bu anlamda kuru bir ses dizimi değildir söz. “Can” gibi belki ki de üç sestten oluşur. Ancak taşıdığı anlam insan yaşamına yön verecek düzeydedir. O olmadan insan olmaz. Anlam verme yetisi geliştikçe o da gelişir, büyür. Dolayısıyla söz canlıdır. Seslerden oluşan dış görünüşü, onun vücudu; ruhuysa anlamıdır. İnsanla birlikte gelişir ve değişir. Söz, insan

B) Sözde Yaratılan Özne-Nesne İki-liği

Sözün ilk ortaya çıktığı bu aşamada bilmek, hissetmek ve varlığın farkındalığı (bilinç) henüz birbirinden ayrışmamıştır. Bunların hepsi şiirsellikte vücut buluyordu. Sözcüklerden oluşan ilk sistemli dizge mitolojilerde kendisini gösteriyordu. Nesnenin farkına varma, varlığın bilinci ve nesneyle insan arasındaki bağlar, titreşim o ilkel dil olarak tanımlanan şiirde ayrıştırılmadan, ortak ele alınıyordu. Söz, doğadan kopuk değildi yani. İnsan nesneye biçtiği anlam çerçevesinde yaşırdı. Dolayısıyla insan yaşamı da nesneden kopuk değildi. Henüz karmaşıklıklaşmayan yaşam, sözün anlamını güçlü kılıyor ve söz yaşama yön veren güçlü bir etkiyi bağrında taşıyordu. Ancak insanın soyutlama düzeyi geliştikçe ve insan yaşamı buna göre daha karmaşık sistemlere kavuştuğça, sözün taşıdığı bu güçlü etki de kırılmaya; yaşamın beraberinde getirdiği yeni kurumlaşmalar, düşüncenin ilerleyen biçimi, sözü farklı farklı biçimlerde

ve onun eylemiyle vardır.

Bu nedenle bildirme ve duyurma her ne kadar ayrışsalar da biri olmadan diğeri olmaz. Birinin eksikliği diğeri yarım bırakır çünkü. Tıpkı beden olmadan ruhun, ruh olmadan da insanın olamayacağı gibi. Oysa söz günümüzde salt bir soyutlama aracı olarak ele alınıyor, bildirim yönüne daha fazla dikkat çekiyor, bu da çokça işlenen iletişimsizliğin ve bununla gelişen çağsal hastalıkların temellerindendir. İnsanların birbirleriyle iletişim kurmalarının, paylaşımın aracı olan sözü, böyle tek yönlü ele alış beraberinde birçok yanılgıya da kapı aralamıştır.

Sözün, bilinç ve bellekle güçlü bir bağı vardır. Söz birbirini anlama ve paylaşım aracı olması itibariyle ortak yaşantının ifade gücü olan dili oluşturur. Bu anlamda ortak yaşamın izdüşümü, rengi ve kokusudur. Bunun anlam yitirmesi ya da tek yönlü ele alınması, elbetteki insanı tarif edilemez bir boşluğa itecektir. Bilgileri gelişen insanın yeni bilgiyi (o bilginin kendisinde taşıdığı anlamı) insanlık birikimini yadsıyarak ele alması edindiği sandığı yerin, havada asılı kalmasına neden olur. Böyle bir yaklaşım bireyi büyük bir yanılsama içerisine düşürür. Çünkü bir bilgiyle gelişebilecek yeni anlam -yeni söz de diyebiliriz ona- yüzyıllardır biriken bellekten beslenmek zorundadır. Aksi halde günümüze kadar gelmiş insanı yadsımış oluruz ki, bu da dünyada var oluşumuzun nedenlerini ortadan kaldırır.

Öyleyse şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: söz ortak yaşantıda elde edilen bilinç düzeyinin aktarım aracıdır. Onun tek yönlü ele alınması özde bu bilinç durumunun (bir bakıma ortak yaşantının) sakatlanması anlamına gelir. Bu bellekten yoksun olarak ulaşmaya çalıştığımız her yeni anlam, aslında korkunç bir iç karmaşanın yalnızlaştırdığı bitmez-tükenmez monologlarda boğulan bireyci insanın yaratımını da beraberinde getirir. Günümüzün en temel sorunudur bu. Oldukça kaygı duyduğumuz ve sıklıkla şikâyet ettiğimiz “dünya gidişatının” nedenini sözün bu tek yönlü kullanımında görmek gerekir. Burada Latin Amerikalı araştırmacı yazar Eduardo Galeano’nun bir sözüne değinmekte yarar var: “Nesnelerin adını söylemenin

bunları teşhir etmekle aynı olduğu bir noktaya geldik”.

C)Maskeli Ve Maskesiz Uygarlık Kültürünün İnşaasında Edebiyatın Rolü

Kuşkusuz genel anlamda sanat ve edebiyat alanı duygu yüklü bir alan olduğu için akılcılığın karşısına bir kalkan olarak konulur. Özne ve nesne ayrımcılığında akıl ve duygu iki uç gibi algılandığı zaman sanat ve edebiyat alanını muhalif olarak görmek doğru olur. Eski paradigmamızda hakim olan bakış açısı buydu. Oysa devletçi uygarlığın inşasında salt akılcılığın rolünü görmek yanlış olur. İnsanlığın tanıdığı ilk resmi okul, edebiyat okulu olmaktadır. Bu anlamda devlet kültürü kendisini kalıcı kılmak için edebiyatın oldukça farkındadır. Yazım türlerinin tarihi, bir anlamda insanlığın da tarihi olmaktadır. İnsanlığın düşünüş biçimi en fazla bu alana yansımış, günümüze öyle gelmiştir. Duygu ve aklın uçaşmadığı çağların edebi eserleri destanlar olmaktadır. Bu anlamda çağın edebi eseri aynı zamanda o çağın ideolojik kimliği olmaktadır. Destanlar iyi incelendiğinde, bu içerikte bir anlamla karşı karşıya geleceğimiz kesindir. Destanların devletleşme olgusunda azımsanmayacak bir etkisi vardır. Ataerki kültürü destan ile başladı demek yanlış değildir. Tarih bu zamanlarda kendisini bir nevi destanlar üzerinden ifade etmektedir. Gerek mitolojik çağ gerekse de devlet ve tek tanrılı dinlerin çıkışını besleyen en temel metinler destanlar olmaktadır. Sümer bunda orijindir.

Sümerlerin yarattığı edebiyatın (mitoloji), İbraniler üzerinde derin etkiler yapmış olduğunu görüyoruz.

Dilmun, ‘saf, temiz ve parlak bir memleket’tir. Orada hastalık ve ölüm bilinmiyor; orası yaşam memleketidir. Ne var ki orada hayvanlar ve bitkiler için gerekli olan su eksiktir. Büyük su tanrısı ENKİ, güneş tanrısı UTU’ya orasını tatlı su ile doldurmasını ister. Böylece Dilmun meyve bahçeleri, yeşil tarlalar ve çayırırlarla kaplı tanrıların bahçesi haline gelir. Bu cennet bahçesinde Sümerlerin büyük ana tanrıçası8 bitkiyi filizlendirir. Bu ancak tanrıçanın (yeryüzünün annesi) su tanrısı tarafından üç

kuşağı kapsayan hamile bırakması ve bunların şiirde sık sık tekrarlanan ağrısız doğum, acısız doğurulması gibi bir hayli karışık olaylardan sonra başlıyor. Fakat ihtimal Enki onları tatmak istediği için, habercisi “iki yüzlü olan tanrı” İSİMUD bu çok değerli bitkileri birer birer koparıp efendisi ENKİ’ye veriyor; o da onları yiyor. Bunun üzerine Ninhursag son derece kızıyor ve Enki’yi ölümle lanetliyor. Kendisi de verdiği kararı değiştirmemek için olsa gerek tanrıların arasından yok oluyor.

Enki’nin sağlığı bozuluyor, sekiz organı hastalanıyor. Enki’nin hastalığı birden ağırlaşmaya başlayınca, Büyük tanrılar tozlar içine oturuyorlar. Görünüşe göre Sümer tanrılarının kralı olan hava tanrısı Enlil bile buna çare bulamıyor. Tilki ortaya atılıyor, Enlil’e eğer ödüllendirilirse, Ninhursag’ bulup getireceğini söylüyor. Tilki ana tanrıçayı, tanrılara getirmeyi başarıyor. Ve o ölmekte olan Enki’yi iyileştiriyor.

Ninbursag Enki’nin yanına oturuyor, onun ağrıyan sekiz organı için 8 tanrı-tanrıça yaratarak Enki’yi iyi edip sağlığına kavuşturuyor.

Sümer cenneti Dilmun ülkesindedir ki burası İran’ın güneybatısı olabilir. Sümerleri yenen Sami-Babiller kendi ölümsüzlüklerini “Yaşayanların Ülkesi” olarak Dilmun’a yerleştirmişlerdir. Tevrat’taki cennet,

“Eden Bahçesi”, Sümerler’in cennet ülkesi olan Dilmun ile birbirine benzemektedir.

Tanrıçaların ağrısız, sancısız doğumu, Havva’ya çocuklarını sancılarla elde etmesi ve sancılarla doğurması için yapılan lanetin temelindeki gerçeği ortaya çıkarıyor. Enki’nin yasak bitkiyi yemesi ve yaptığı kötü davranış için lanetlenmesi. Adem ile Havva’nın bildikleri ağacın meyvesini yemelerini ve her ikisinin bu günahkâr hareketlerinden dolayı lanetlenmesi çok ilginç.

Fakat bu karşılaştırmaların en ilgi çekici olanı, Tevrat’taki bütün yaşayanların annesi, HAVVA’nın Adem’in kaburgasından yaratılmasını anlatan ünlü kısmın Sümer şiiri yoluyla anlatılmasıdır. Niçin kaburga? Niçin İbrani öykü yazarları, Tevrat’a göre anlamı aşağı yukarı **“nefes alıp veren”** olan Havva’nın, vücudun başka organlarından değil de kaburgadan yaratılmasını uygun bulmuştur.

Eğer biz Dilmun şiiri gibi Sümer örneğini Tevrat hikâyesinin temelinde kabul edersek, o zaman bunun nedeni açıklanmış olur. Sümer şiirinde Enki’nin hasta organları arasında kaburga da vardır. Enki’nin kaburgasını iyi etmek için yaratılan tanrıçanın adı **“yaşam veren”** anlamına gelen **Ninti**’dir. Sümer edebiyatındaki kaburgayı iyileştiren tanrıça, başkalaşıma

uğrayarak Tevrat'ta erkeğin kaburgasından yaratılan kadına dönüşüyor.

Asur-Babil birliğini kuran kral I.Sargon (MÖ. 2684-2630) un doğumu bir şiirle şöyle anlatılıyor.

Ben Agade (Akat) hakanı, kudretli hükümdar Sargon'um

Anam, aşağı tabakadanmış, babamı hiç bilmedim

Dağlılardanmış babamın erkek kardeşi.

Doğum yerim Fırat kıyısındaki Azurgirani kenti

Yoksul anam bana gebe kalınca saklamış

Gizli doğurmuş beni; sağlam bir sepete Yerleştirip ırmaktan aşağı yollamış.

Batmadan boğulmadan gitmişim ırmığın sularında

AKKİ bulmuş beni, tarlada su dağıtan Akki

Aldı öz oğlu gibi büyüttü de beni

Kendine bahçıvan yaptı sonunda

Bahçıvanlık yapıyorum, İhtar'ın sevgisini

Kazandım dört yıl hüküm sürdüm.

Kral I. Sargon'un yaşam öyküsüyle, Musa'nın yaşam öyküsünün bu kadar benzemesi de diğer benzeyişler kadar düşündürücü. Sargon'un asıl adı Şarrukendir. Sargon, 'suyun getirdiği' ya da 'su dağıtıcısı' anlamındadır. Musa'nın anlamı da 'suyun getirdiği', 'su adamı' ya da 'suyun tohumu' demektir.

Mezopotamyalılarda sosyal hayat, eğitim, adalet, vergi sistemi, ahlak kuralları konusundaki gelişme düzeyinin günümüzden pek farklı olmadığı söylenebilir.

Sümerlerin çivi yazısını icat etmeleri ve bunu geliştirmeleri Sümer okullarında başlar. MÖ.3000'li yıllarda yazı öğretmenliği ve öğretim kitapları hazırlamayı düşünmüşlerdir. Sümer okullarının asıl amacı meslek öğretmektir. Müdür okul babası, öğrenciye okul oğlu, yardımcı öğretmene okul ağabeyisi deniyordu. Daha önce hazırlanmış silindir şeklindeki yazı

kalıplarıyla yazıları bir matbaada olduğu gibi çoğaltıyorlardı. Çağımıza kadar damgasını vuran edebiyat akışı bu ana gelişme üzerinden şekillenir.

D) Dil-Kültür Ve Edebiyat

Yirminci yüzyılın başlarına kadar tanığı ve iyi bileni olarak yaşayan Neitzche bu edebi gidişata fena tepkili olup bu konuda küfüre varan yazılar yazmıştır. Bütün beddua ve felsefesi, bu edebiyat alanlarına ilişkindir. Çünkü Neitzche Latin dili ile Hristiyanlık arasındaki ilişkiyi çok iyi bilmektedir. Latince yaratılan tanrının köklerini Ruh-el Kudüs'ten aldığını dolayısıyla tanrının öldüğünü söylüyor. Aslında bu belirleme yeniden yaratılan ulus tanrısının ne kadar kısa süreli yaşayacağını ifade etmektedir. "Tanrı olsaydı Neitzche durur muydu?" cümlesine tanrı karşısında

en iyi sorgulayan peygamber olarak anlam vermeye çalışan Neitzche, 'Zerdüş Böyle Buyurdu' diyor. Bu kitap yeni yaratılan ulus devlete karşıdır adeta.

Yani kısaca, Batı Avrupa'nın yarattığı ulus tanrısını, Latince'nin yarattığı tanrıyı nasıl Ruh el Kudüs'ten almışsa bunun da aynı olduğunu söylüyor. Neitzche bir filozoftur. Grek ve Latin edebiyat ve dilini araştırıyor. Homeros'un

Grek edebiyatıyla Anadolu ve öncesi Aryenkültürü arasındaki ilişkiyi iyi kavıyordu ki tanrı Apollon'u kutsuyor. Bu bilmece o günün her tarihçisi için büyük bir buluştur. Dilin doğal kökenine, farklı süreçlerine uzanmak gibi Apollon'u adeta sanatçı bir tanrı yapıyor.

O halde bu dil düzenlemeleri için üç kavşak buluyoruz. Ne zaman bir tanrı ve ideolojik tanrı ya da sistem yaratılmışsa işe dilden başlamıştır. I. Homeros Grek çağı, II Latince Hristiyanlık çağı, III burjuva ulus devlet çağı.

Latince Hristiyanlık çağı dil grameri açısından oldukça semitik dillerden yararlanmıştır. Cümle kalıplarında özne-zamir-yüklem bakımından aynı tarzı

**Eskimoların dilinde
'savaş' kelimesinin olmaması,
bu insan topluluğunun
yüzyıllardan beri sürüp
gelen bu kavram hakkında
bilgisinin olmadığını
gösterebilir. Terk ettikten
sonra onu yeniden dile
sokmak için Rusça 'ordu'
kelimesi için kullanılan
esas kelimeyi bırakıyorsa,
burada askeri zihniyette
bir yenilenmenin meydana
geldiği açıktır.**

esas almışlardır. Dolayısıyla uzun süre halk dili ile bu tanrı (devlet) dili arasında adeta savaş olmuştur. Kiliseler yıllarca eğitim verdi. Eğitimle öyle bir savaş oldu ki Latince bilmeyen kâfir ilan edildi. Binlerce kadının cadılık adı altında yakılması, inanç kadar dilden de kaynaklıdır. Keşişler köy köy dolaşıp dil dersini veriyordu. Halk doğal dilini şiir, dans ve coşku düzeyinde yansıttığı için keşişler engizisyon sürecinde halkın dilini kiliselerde neredeyse yasaklayıp günah ilan edeceklerdi. Gülmeyi güdüsel taşkınlık- tanrıdan uzaklaşma ve günaha çağrı olarak değerlendirecek kadar ileri gitmişlerdi.

Üçüncü kavşak olarak ulus devlet çağı belki de hepsini harmana çevirip rüzgârda savuracak bir özelliğe sahiptir. İngiltere dil bilimci Jux yıllarını Tevrat ve onun edebî dil araştırmalarına veren birisidir. Bir teolog olarak değil tabi, İngilizceyi Fransızca ve İtalyancadan bağımsız bir dil haline getirmenin çabası içerisinde. Ünlü Anglo- Sakson dilini 18. yy'da geliştirmeye çabalamaktadır. Aslında İngilizce ses ve harf olarak yalınlaştırılırsa bir ilkökul öğrencisinin çok rahat öğrenebileceği bir dildir. Ancak ses ve harf ilişkisi bunu biraz engelliyor. Bu durum İngiliz kültürü ve edebiyatından kaynaklı değildir. Tersine 18.yy ulus devlet tanrısının dilinden kaynaklıdır. İki büyük dinin

atomize edilen tanrıları adeta parçalanıp yeniden yaratıldı. Yeni toplum mühendisleri veya yaratılan, inşa edilen toplumsal gerçeklik ulus olayında dile böyle yansımaktadır. Yeni yeni bir dil yaratılmıştır (gramer ve kalıbıyla). İngiliz dili kaynağını Ahdi-Atik'ten alır. Semitik hitabede zal-te harflerinin dil ve dudak uçlarının birleştirilip çıkmasından oldukça yararlanmışlardır. Bu gün diksiyon derslerinin dahi ünlü harfler üzerinden verilmesi bu tecrübeden kaynaklanmaktadır. Ancak, dilin doğal hali bu karmaşadan uzaktır. 18.yy bilimi kendi bıçağıyla bu gerçekliği kadavraya çevirmiştir. Semitik gramer bir nevi Latince olarak tercüme edilmiştir. Bu anlamda bu gramer yoluyla doğal dil çoraklaştırılmıştır. Kalıba uymayan ne kadar kelime varsa atılmıştır.

Her etkinlik edebiyat aracılığıyla gerçekleşen bir transfere dayanır ve tam bir terminolojinin doğmasına yol açar, yani dili yaratır. Fakat aynı zamanda, belli etmeden ve kaçınılmaz olarak her etkinlik daha önceden mevcut psikolojik ve dilsel şemalarla korunmuş ve değiştirilmiş durumdadır, yani dilin etkisi altına girmiştir.

Eskimoların dilinde 'savaş' kelimesinin olmaması, bu insan topluluğunun yüzyıllardan beri sürüp gelen bu kavram hakkında bilgisinin olmadığını gösterebilir. Terk ettikten sonra onu yeniden dile sokmak için Rusça 'ordu' kelimesi için kullanılan esas kelimeyi bırakıyorsa, burada askeri zihniyette bir yenilenmenin meydana geldiği açıktır.

'Sağ partiler' ve 'sol partiler' gibi soyut siyasi kavramlar, kutsal kitap devrine ve daha ötesindeki zamanlara kadar giden zihni eğilimleri ortaya koyarlar. Bu sağ ve sol bölünme ilk Avrupa yasama meclislerinin tarihiyle ilişkilidir. Bu meclislerde başkan genellikle bir muhafazakârdır, liberalleri sol tarafında oturturken muhafazakârları sağ tarafında oturarak onurlandırır; bunu yaparken, iyilerin Tanrının sağında oturduklarını, kötülerin ise solunda oturduklarını örnek gösteriyordu.

İrkçi hoşgörüsüzlüğün diğerlerinden daha fazla dilsel temele sahip olduğu görünüyor. Yunanlıların dillerini anlamadıkları fertlerin varsayılan gevelemelerini taklit

ederek 'barbare' kelimesini yaratmaları, birçok dilde yabancı anlamına gelen kelimelerin (dilsiz) ve (sessiz) anlamıyla ayrı olması; bazı hastalık isimlerinin bir başka ulusun adından gelmeleri, örneğin, Rönesans devrinde Fransızların frengi hastalığına 'Napoli hastalığı', İtalyanların da 'mal français' (Fransız hastalığı) demeleri bir tesadüf değildir. Tabular yani söylenmesi gereken kelimeler ekseriya bir uygarlığın eğilimlerinin anlatımıdır. 'Şeytan' yerine 'kötü' ve diğer kapalı anlatımlar 'ölü için' 'ortada yok' veya 'kayıp' kelimelerinin kullanılmaları hep bir uygarlığın eğilimlerinin anlatımıdır. Yani edebiyat şeytani da meleği de yaratır.

E) Edebiyat Kültürden Çıkar, Kültür Yaratır, Edebiyatın Sanatı Da Budur

Sanat ve edebiyat karanlığa ışık tutmakla kalmamış, insanlara gelecekte yaşayabilecekleri bir dünya modeli de sunmuşlardır. Napolyon: "Rousseau olmasaydı Fransız Devrimi olmazdı" derken bunu en özlü biçimde dile getirmiştir. Yine 19. yüzyıl İngiliz devlet adamlarından Lord John Norley: "Rousseau Avrupa fikir hayatına yeni bir kutsal kitap getirmiştir." Goethe de Emilie için "Çocuk eğitiminin tabiattan doğan İncil'i" demiştir. Cumhuriyet ordusunun askerlerinden biri "Ah Jean Jaques, sağ olmalıydın da bugünü görmeliydin. Devrimin öncüsü oldun hepimizi yazılarını aydınlattın." derken bu gerçeği en yalın haliyle ifade etmiştir. Sanat ve edebiyatın işlevine ve toplum yaşamına olan etkisine bir başka örnek Çernişevsky'nin Nasıl Yaşamalı? romanı, Dostoyevsky'nin Suç ve Cezası Rus toplumunu nihayetinde Ekim Devrimine kadar götürmüştür. İnsanlığın tarihinde buna benzer birçok örnek vardır.

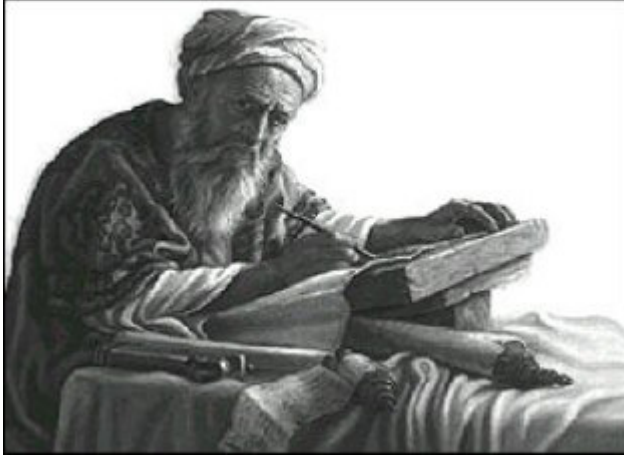
Bu rol günümüz dünyası açısından daha da yakıcıdır. Sosyal anlamda rol oynamıştır. İnsanın yabancılaştırılması, doğadan kopması, doğayı tahrip etmesi, mekânın esiri olması doğal olarak sosyal ilişkilerde de bozulmayı yaratmıştı. Toplumsal alt üst oluşları, devrimleri, aydınlanmayı ortaya çıkaran sanat ve edebiyat kapitalist dünyada sömürü sisteminin devamı ve değiştirilmezliği inancının bireye ve topluma kabul ettirilmesinde, yine bu

amaçla bireyi ve toplumu yönlendirmede adı bir araç olarak kullanılmaktadır. Böylece sanatı ve sanatçıyı hakikati arama konumundan çıkarıp, gerçeği çarpıtma, tersyüz etme derekesine indirgemıştır. Adeta yalanın hakikatmış, asıl olanmış gibi topluma sunulmasında kullanılan bir araç olmuştur. Sonuçta yalanlar üzerine kurulu insan ilişkileri ve toplumsal ilişkiler ortaya çıkmıştır.

1880'lerin sonlarında -ki bu dönem aydınlanma çağıının dorukta yaşandığı yıllardır- sanat ve edebiyatın birey ve toplum üzerindeki etkileri -hem olumlu hem de olumsuz- tartışmalarında; toplumda artan suç oranı ve cinayet vakalarında, özellikle o dönemde çıkan romanlardan kaynaklı, artış olduğu ve hatta bireyi, toplumu suça teşvik ettiği tartışmalarına Sthendal şöyle katılmakta: "Bir eser, büyük bir yol üzerinde dolaşan bir aynaya benzer. Bu ayna gözlerimizin önündekah göklerin pürüzsüz maviliğini, kah yol üzerindeki bataklığın çamur ve pisliğini aksettirir." der.

Gerçekçi bakış açısıyla yapılan bu değerlendirilmede tabiki bugün sanatçı ve edebiyatçının rolü daha da katmerleşmiştir. Sadece ayna tutmakla yetinmez, aynı zamanda hem pürüzsüz maviliği hem de bataklığın, çamur ve pisliğin neden oluştuğunu, nasıl oluştuğunu ve bataklığı kurutup renk renk çiçeklerin açtığı bir doğa harikasına dönüştürmenin yolunu gösterme sorumluluğunu da taşır. Bu sorumluluk oldukça önemli ve vicdanidir. Bunun yanında hakikati arama konusunda sanatçının ve edebiyatçının omuzlarındaki tarihi bir sorumluluktur da.

Enrica Ferri bu konuda şunu belirtir: "Unutulmamalıdır ki manevi ve ahlaki buhran, sosyal buhranın bir sonucudur." Bu değerlendirmesiyle Sthendal'a katılır. Bir suç batağına dönüştürülen toplumda, insanları suça teşvik eden mikropların zaten bulunduğu ve bunu gösterdi diye sanatçının, edebiyatçının sorumlu tutulamayacağını belirtir. Bu çok isabetli bir belirlemedir. Zaten sanatçı ve edebiyatçı bu gerçeği göstermezse insanlık karşısında ağır bir vebal altına girer. Ve önemli bir soru olarak sosyal buhranı yaratan ve bunu topluma kadermiş gibi gösteren bir sistemin sorgulanması ihtiyacını ortaya

çıkartır.

Sthendal ve Ferri'nin yaptığı tartışmalar bilimin başına bela olan 'yalan'ın sanata girmesini engelleme amaçlıdır. Ve bu hususta sanatçı ve edebiyatçının tarihsel sorumluluğuna dikkat çekilmektedir. O dönemde sanata bulaşan bu hastalık maalesef günümüzde daha da kronik bir hal almıştır. Toplumdan, doğadan kopan sanat ve edebiyat sömürü sisteminin pazarında satışa sunulan bir meta olmuştur. J. J. Rousseau halkın içindeydi. İnsanların acılarını, sefaletini, sevinçlerini, duygularını insanlar arasındaki eşitsizliğin, yoksulluğun yol açtığı sorunları ruhunun derinliklerinde hissetmiş, yaşamış ve bunu ölümsüzleşen eserlerinde işlemiştir. Yine Dostoyevski beş yıl kürek mahkumu olmuş, iki yıl da sınır boylarında zorunlu askerlik yaparken, halkın çektiği acıları, ıstırapları, küçük ama onurlu dünyalarını tanıyıp anladıktan sonra Suç ve Ceza gibi bir yapıtı yaratabilmiştir. Biz bugünde bu yapıtlarda bizden önceki nesiller gibi yaşadığımız ya da toplumun yaşadığı sorunları, çelişkileri görebiliyoruz. Bütün içtenlikleriyle büyük bir aşkla gerçeği aramışlardır. Peki ya bugün?

F) İnşa Edilmiş Meta Kültürünün Meta Yazarlığında Endüstri Kültürü

"Marksistaçıldankitle kültürü eleştirisi, Frankfurt Okulu tarafından «kültür endüstrisi» kavramsallaştırması çerçevesinde yapılmıştır. Frankfurt Okulu düşünürlere, sanayi sonrasında, «pasif, ilgisiz insanları atomize bir şekilde

çoğaldığı, geleneksel değerlerin çözüldüğü, insanların kitle-sel bir şekilde üretilen tüketici haline geldiği» bir toplum tanımlamıştır. Toplum kitle iletişim araçları vasıtasıyla herhangi bir tepki vermeden bilgi ve becerilerini egemen sisteme sunmaktadır.

Frankfurt Okulu'nun kitle toplumu kavramında iki tema hakimdir; (a) yoğun ekonomik ve teknolojik gelişme karşısında geleneksel toplumsallaşma kurumlarının zayıflaması ve (b) insanın emek

ve etkinliği sonucu ortaya çıkan nesnel-erin insan kontrolünün dışında gözükken bağımsız, özerk güçlere dönüştüğü kültürün artan somutlaştırılması.

Kültür bu toplumsal yapı içerisinde kapitalizmin ürettiği diğer ürünler gibi endüstri tarafından üretilen, eylemiş gerçek olmayan kültürdür." AydınÇubukçu

Edebiyat alanı kuşkusuz bu gelişmelerden bağımsız ele alınamaz. Sistem tarafından ikinci bir kültür endüstriyalizmle karşı karşıyayız. Sanat ve edebiyatın bir iş ve meslek olarak algılanması, onu bu çarkın temel nesnesi haline getirmiştir. "Edebiyat nasıl yapılmalı? Hangi edebiyat işe yarar?" gibi soruların cevapönergeleri yazarı endüstri kültürünün bir maskotu haline getirmiştir. Sistemin paradigmasal sözcüsü haline gelen edebiyatçı, bu çarkın dışına çıktı mı meslekten men olma ile karşı karşıya gelmektedir.

Hedeflenmiş kültür zihniyetinin yaratımı mürekkepten oluşan tipte yaratılır. Sistem, edebiyatın kültür yaratımındaki rolünün oldukça farkındadır ki tek bir açık bırakmamaktadır. Olması istediği edebi akımı üne çıkartmakta ona yol açmaktadır. Kültür satışı büyük oranda bu tarzla yapılmaktadır. Bilimle yapılamayan inşa gerçekliğinin ön ayaklarını edebiyatla atmaya çalışmaktadır. Kapitalist Modernite, krizden çıkışı reel ve pozitif çağa getirdiği sözde eleştiri ile yılların-bıkkınlığı ve tekrarını mistizim ve alt kültürlere uzanmakta bulmaktadır. Ne kadar mistizim o kadar satış ne kadar tuhaf ve

ilginçlik, o kadar ünlenme yaklaşımıhahkindir. Kuşkusuz bunun amacı da sipariş kültürünün ömrünü uzatma, otantizmle besleme olmaktadır. Latin Amerika edebiyatı ile postmodern edebiyatın bu kadar revaçta olmasının bir nedeni de budur. Edebiyat sistem paradigmasının tuzağına çoktan girmiştir.

Toplulukların akıl ve duygu sömürüsü bu tarz sanat ve edebi yazımlarla yapılmaktadır. Endüstri kültürü ve yığını edebi dil ile anlatılan yerel toplumların duygu ve hayalleri ile beslenmektedir. Sipariş kültürü nedeniyle can damarları kurumuş devletçi toplulukların damarlarına otantik kan verilmektedir. İktidar ve siyaset alanında evangelizmle geçici çözümler bulunmuşken, kültür alanında ise bu tarz denenmektedir. Bu durum büyük

yin, zaten «bağıntı aramak» da o çağı geçmiş modernitenin hastalığıydı! Bak çocuk ne güzel tiyatro yapmış, hiç kimse bir şey anlamıyor, tiyatrodan çıktıktan sonra bir satırını bile hatırlamıyor ama gülmekten kırılıyorlar; şimdi bunu da «tiyatro eğitici olmalıdır» gibi kalıplarla eleştirirsiniz, alışmışsınız insanları güdülemeye! Tutturmuşsunuz eleştiri diye; oysa çözümlemeye çalışın, bakın bakalım eser kaç tabakadan oluşmuş, kaç değişik okuma deneyebilirsiniz, ona bakın; metinler arası yolculuğun serüvenini yaşayın! Yapın, çözün, yeniden kurun zekanız gelişsin! Mesajı varmış yokmuş sana ne, aydınlanıp ne yapacaksın? Bilgi iktidardır; şöyle olmalı, böyle olmaz diyerek başımıza diktatör kesilemezsiniz!

Yukarıdaki sözlerin hiç biri hayal ürünü değil! Kimi postmodern yazarlarımızın

Endüstri kültürü ve yığını edebi dil ile anlatılan yerel toplumların duygu ve hayalleri ile beslenmektedir. Sipariş kültürü nedeniyle can damarları kurumuş devletçi toplulukların damarlarına otantik kan verilmektedir.

oranda postmodern yazarlarla geliştirilir. Endüstri ve yerelliğin kötü bir izdivacı olan postmodernizm popülizmin modernlik kazandırılmış hali olmaktadır. Bu durumu Aydın Çubukçu şöyle değerlendirir.

“Yeni Dünya Düzeni, eleştirel düşünceye karşı «ne olsa gider» anlayışını kitleselleştirmeyi denemektedir. Her şey, aralarında herhangi bir bağıntı, mantıksal tutarlılık olmaksızın bir arada bulunabilir. «Rasyonalite» ölümcül bir düşmandır! Dolayısıyla, «bu, şu ilkeye göre olamaz» diyemezsiniz! Bir Firavunun Amerikalı bir küçük burjuva gibi yaşamasını anlatan bir romanı, bu yüzden eleştiremezsiniz! Evliya Çelebi’nin metinlerini, bir otobüs terminali dekorunda, Budist bir rahibe okutabiliyorsanız, bu yalnızca bir «hoşluk»tur, bir «buluş»tur, ne-yini eleştireceksiniz, eğlenmenize bakın! Toplumsal sınıflardan söz etmek, modernitenin argümanlarıyla konuşmaktır! İşçi sınıfının sendikasılaştırılmasına üzüleceğinize, eşcinsellerin 1 Mayıs kutlamalarına katılmasına sevinin! Ne alakası var deme-

dergiler dolusu yazılarından doğrudan, kimi de «mealen» aktarıldı.”

Şimdi burada hem yazarın notu hem de postmodern eğilimin kendisi oldukça dikkat çekicidir. Burada postmodern savunma değil, yazarın kendisi postmodernizmi meşrulaştırmaktadır. Asıl tuzak da budur. Pozitif ve akılcılığın inşa güçleri yavuz hırsız misali gibi davranmaktadır. Oysa, buna muhalif davrananlar farkında olmadan pozitif bilimin argümanı ile eleştiri geliştirmektedir. Postmodernizm kapitalist moderniteiflasının itirafı olmaktadır. Oysa bu yazıyı okuyan her kişi postmodern savunmaya yakın bir savunma içine girecektir. Toplumun hayal ve düşünce; tepki ve eylem tasarıları bu yol ile çalınmakta, yozlaştırılmaktadır. İçine otantizmin barındırıldığı yeni bir kültür endüstriyalizmi ile karşı karşıyayız. Peki, buna karşı mücadele nasıl olacak ve nasıl bir sanatsal ve edebi yaklaşım gerekmektedir?

G) Edebiyat Üçlü Zamanda İnsan Yaşamının Kendisidir

Tüm bunlar bizi yine bugüne gelişin tarihsel köklerini bulmaya yada onu ne kadar yaşadığımızı bilmeye, anlamaya, uyguladığımıza götürür. Edebiyat insan yaşamının kendisi, tarihi ve kestirilmeye çalışılan geleceğiyle ilgilidir. Olmalıdır da. Olabildiği kadarıyla..

Bu izden gittiğimizde bir insan toplumun bir yanı ise, her toplum kendisine en yakınından başlayarak öteki toplumların özgünlüklerine yakın ortaklıkları da yaşattır.

Durduğun yerde sen bir bileşkesin.

İnsan hem dünün hem bugünün hem de yarının bileşkesi...

İnsan üçlü zamanın bileşkesi...

Üçlü zamanda insan yaşamın kendisi.

Yaşamda insan zamanların bileşkesi.

İnsan-toplum, insan-insanlık, insan-tarih, insan-bugün, insan-gelecek denklemini edebiyat düzleminde yaşamın nasıl yaşanmış, yaşanmakta ve yaşayacak olandaki seyrini tartışmamız, edebiyata dolaşısıyla insanlığın aydınlanmasına ilişkin çabaları paylaşmak olacaktır. İnsanlık bir anlamıyla tarihin bütünüdür. Tarihte insanlık bugündeki kendisidir.

Tarih uzak olmayan bugünü, uzak olmayan gelecekteki yaşanacak olanı da içerir.

Yani demek istiyoruz ki, **"TARİH VE GELENEĞİ NE KADAR DOĞRU BİLİYORSAN, GÜNÜMÜZ VE GELECEĞİ, BU TARİHİ İÇSELLEŞTİRDİĞİN DE ÜSTÜNE EKLEYECEĞİN KADAR DEĞİŞTİREBİLİR, DÖNÜŞTÜREBİLİRSİN. Değişim ve devrimin altın kuralı, bu büyük harfli formülün uygulanmasından geçer."**A.ÖCALAN Atina Savunması.

"Elbetteki böylesi bir sonuca ulaşmak insana dair sorunlarla onun çözümlerini arama tutkusuyla gerçekleştirilebilirdi ancak. Tarih adına neredeyse konuşmayan yok. Ama tarih adına tanımlananlar yada tarih adına anlatılanlar, bireyin tarih ve özelliklerle insana ve topluma bakış açısının nasıllığını da ele vermektedir. Tarihe baktığın yer nasıl bir dünya istediğinin de özeti oluyordu. Bugünde yaşananlara doğru anlamlar verebilmek, tarihi doğru temel-

de çözümleyebilmek için insani olacak bir bakış açısının olmasını gerektiriyordu. Giderek şu sonuca ulaştık: **"Artık günümüzle tarih, tarihle gelecek arasında bağ kurmak çok daha gerçekçiydi. Tarihten kopmayla hiçbir şeyin doğru tanımlanamayacağı, dolayısıyla sağlıklı bir dönüşümün görülemediği açıktı. Tarih yalnız ibretlik bir ayna değil, yaşadığımız gerçekliğin kendisiydi. Eskiye kolay reddetmenin gerçeği kaybetmek anlamına geldiği, her şeyi geleceğe saklamanın yaşayan gerçekliği hayallerle terk etmek olduğu netçe anlaşıyordu. Dün-bugün-gelecek arasında pek uzun bir mesafe ve zaman olmadığını, olsa da büyük bir değişme anlamına gelmediğini görmek daha gerçekçi, yaşanan ana daha saygılı olmayı dayatıyordu."**A.ÖCALAN Atina Savunması.

Edebiyat bu anlamıyla tarihe bakışında varsa yapılmış bir hata düzeltmekle yükümlüydü. **Çünkü edebiyat bir yanıyla da insan ve toplumların pedagojisi, yaşama ilişkin nasıllarının kendisi ve çözümlerine ilişkin tasarımlarıydı da...** Edebiyat bunu bilmeliydi. Bilmek, hissetmek, anlamak, anlatmak edebiyatın varlık gerekçeleridir. Ve insanlar bildiği, hissettiği, anladığı kadar yaşamda düzeylerini yansıtır. Yaşam aynaları bu oluyor aynı zamanda. Yada bireyler toplumun aynası oluyor. Edebiyat insan toplum çözümlemesidir de... Çözümlenen insan çözümlenen toplum oluyor da. Edebiyat sanatı insanlığın kültürel birikimini bir biçimiyle içerir. Güzel sözler birikimi denmesinde yatan birazda bu oluyor. İnsanlık adına güzel sayılanların içerilmesi, seçilmesi, sunulmasıdır da. Yaşamın yönlendirilmesinde analık görevi görmektedir. Tıpkı ananın çocuğu yaşama hazırlama eğitimi gibi. Güncelde yaşanan bakış açılarının tarihi görmezlikten, hiçlikten sayma eğilimleri öyle kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. Günceldeki yaşam sorunlarının, yarattığı bunalımın entelektüel sahadakileri etkilemesinin yada denetimine almasının da bir izahı oluyor. Diğer yandan asıl bu durumlara yol açanın bir zihniyet yapılanmasının sonuçları olarak algılamak, değerlendirmek daha gerçekçidir." (ŞilanBakî Edebiyat Arşivi)

TOPLUMSALLIĞIN BİRLEŞTİRİCİ KÜLTÜRÜ DİNSELDİR

İnanç sistemleri ve asıl olarak da dinler önemli bir toplumsal işlev yerine getirmektedirler. Toplumsal bir ihtiyaçtan kaynaklanmışlardır. Bu nedenle din ve inançlar üzerine değerlendirme yaparken çok özenli olmak gerekmektedir. Geçmişten bugüne inanç sistemlerini özellikle de tek tanrılı dinleri kalıplaştıran yaklaşımlar olmuştur; çok dogmatik değerlendirmelere konu edilmişlerdir. İlk başta toplumsal işlev bakımından olumlu rol oynayan inanç sistemleri -dinler- daha sonra tutuculaştırılarak, belirli kalıplar içine sokularak toplumların gelişimini, değişimini, toplumun sosyal ve kültürel olarak zenginleşmesini, derinleşmesini engelleyen karaktere büründürülmüşlerdir.

Bu iki biçimde olmuştur. Birincisi; inançların bir tanrı emri olarak gösterilmesi, *"Tanrının emri budur, peygamberin söylediği budur"* denilerek ilk çıkışındaki toplumsal ihtiyacı gözetme yaklaşımının bir tarafa bırakılması, ikincisi; içeriğinin düşünsel ve sosyal yaşamın dinamizmini içermeyen değerlendirme ve yorumlarla doldurulması.

Böylelikle toplum açısından olumlu işlevler görmelerinin önüne geçilmeye, iktidar güçlerinin kendilerine meşruiyet devşirdikleri, denetim ve hakimiyet kurmada kullandıkları araçlar konumuna indirilmeye çalışılmışlardır. Kalıpcı, dogmatik yaklaşımlarla giderek esas yönlerinin geri plana itildiği, toplumun gelişmesini frenleyici bir kalıba sokuldukları ve toplumsal gelişme dinamiklerini olumsuz etkiledikleri söylenebilir.

Ancak inanç sistemlerine bir de emekçi, yoksul, devlet ve iktidar dışı toplumsallığı yaşayan ve taşıyan toplumsal kesimlerin yaklaşımı vardır. Bu anlamda inanç sistemlerini sadece egemenlerin biçimlendirdiği ve dayattığı boyutuyla ele almak ve bunun üzerinden çözümlemek yetersiz sonuçlara götürecektir. İnsanlık tarihinde

önemli değerleri temsil ettikleri ve taşıdıkları nettir. Dolayısıyla tümünden olumsuzlanamazlar. Çünkü dinlerin taşıdığı değerlerin önemli bir kısmı kendilerini ilan ettikleri güne kadarki insanlığın ahlaki ve kültürel olarak yarattığı değerleri ifade etmektedir. Bu yönüyle dinlerin formları, ifade ediliş tarzları nasıl olursa olsun objektif olarak böyle bir tarihsel toplumsal karakterleri bulunmaktadır.

İnanç Alanı Hem Bir Yaşam Vahası Hem de Özgürlük Kapısı Olmuştur

"Ahlak, tarih boyunca inançtan bağıni hiç koparmamıştır. Bu özellikleriyle inanç hem bir yaşam vahası hem de özgürlük kapısı olmuştur. İnanç sahası milyonlarca yıl insanlığa güç vermiştir."(1)

Günümüz dünyasında toplumsal alanda yaşanan erozyon, insanlığın önemli bir kesimini tehdit eden işsizlik ve birçok yerde ölüm sınırında seyreden açlığın yanında, soykırım derecesinde kanlı geçen

savaşların sürmesi, bunlar yetmiyormuş gibi doğanın tümüyle iflas sinyallerini vererek yaşamın sonunun geldiğine işaret etmesi karşısında, insanlığın tutunacağı alan olarak *"gerilik, bilim ve çağ dışılık"* diye lanse edilen dini alan kalmaktadır. Dinler, tarikatlar, cemaatler ve mezhepler insanlık için yaşama tutunmanın ve kapitalist modernist canavarlığın yok ediciliğine karşı direnmenin temel biçimlerinden biri durumundadır ve bu derinliğine anlaşılmayı gerektirmektedir.

Din, tarihin belli bir döneminde ortaya çıkmış ve insanlığın toplumsallaşma, bunu koruma ve sürdürme sorunsalına yanıt olmuştur. Din, insanın metafizik, yani akıl, mantık ve duygularıyla kavrayamadığı soru ve sorunlarını kavramada ya da kavramasa da anlam vermede önemli bir rol oynamıştır. Animist yaklaşımlarla kendisini doğanın bir parçası olarak görmüş, totemle klan bilincine ulaşmış, totem çerçevesinde klanın birliğini, bütünlüğünü sağlamış, daha gelişkin dinsel oluşumlarla da kabile, aşiret, kavim, millet, ulus ve daha geniş anlamda da ümmet ya da evrensel insanlık bilincine ulaşmıştır. Tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de insanlık açısından yaşanan kriz sürecine bağlı olarak bir savunma mekanizması ya da saldırılar karşısında bir dayanışma ruhu gibi görünerek ortaya çıkan dinsel gerçeklik için, tümüyle *'toplumsallığa ya da merkezi uygarlığa hizmet ediyor'* şeklinde bir genellemeye gidilemez.

Bugün sadece Türkiye ve Kürdistan'da değil, Müslüman âleminin bütününde ortaya çıkan İslami örgütlenmelerin yanında, tüm dünya toplumlarında yaygın olarak gelişen dinsel hareketler düşünüldüğünde soruna çok daha derinlikli yaklaşma gereği kendiliğinden çıkar.

Yaygın kanaatin aksine din ya da inanç alanı sadece manevi alanı ilgilendiren bir sorun gibi de ele alınamaz. İnancı ya da dini ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel veya bir bütün olarak tarihsel-güncel kimliksel boyutun dışında ele alıp değerlendiremeyiz. Dikkat edilirse tarih boyunca inanç sistemleri ve bunun temsili olarak dinler, maddi yaşamı tüm yönleriyle düzenleme gücüne sahip temel alan olmuş-

lardır.

"Toplumsal örgütlenme, biçim ve davranışların şekil ve karakteri yoğun bir biçimde dinin etkisi altındadır. Bunun için din, kültürün ilk basamaklarından başlayarak klan-kabile-aşiret-millet ve ulus gibi toplumsal formlarla hep iç içe olmuş; bunların gerek meydana gelmesinde, gerekse büyümesinde önemli bir yer tutmuştur. (2)

Geçmiş tarih ve günümüz, dinlerin bu özelliğini doğrulayan sayısız örneğe tanıktır. Tarihin ilk manifestoları inanç alanında dinsel metinler biçiminde yazılmıştır. Ahlak, tarih boyunca inançtan bağıni hiç koparmamıştır. Bu özellikleriyle inanç hem bir yaşam vahası hem de özgürlük kapısı olmuştur. İnanç sahası milyonlarca yıl insanlığa güç vermiştir. Ve neredeyse insanın toplumsallığının, doğayla uyumluluğunun, birbirleriyle eşitliğin, yaşamda özgürlüğün ve vicdanın teminatı olan inanç sistemleri, sanki toplumsallığımızı yaratan ve taşıyan bir gen gibi günümüzde de bu rolünü oynama iddiasını sürdürmek istemektedir.

Hiyerarşik-devletçi toplumdan bu yana egemen güçler, insanı insan yapan tüm değerleri, güçleri kendi çıkarları için kullanmayı öncelikli görev bilmıştır. Özellikle insana kimlik veren, onu farklılıklarıyla birlikte özgür birlik temelinde birarada tutan başta inanç olmak üzere tüm alanlar, egemen güçlerin insanlığa karşı kullandığı temel silahlara dönüştürülmüştür. Rahiplerin öncülüğünde geliştirilen mitolojik ideoloji, bu sahada atılmış derli toplu ve oldukça etkileyici ilk adım olmuştur. Sınıflı ve devletli uygarlığa adım atılmasıyla birlikte bu mitolojide de yansıması bulmuştur. Artık geçmişte olduğu gibi klanların-kabilelerin toplumcu-özgürlükçü fetişleri ya da tanrıçaları arasındaki diyaloglar ya da çatışmalı gerginlikler değil, devletçi toplumun kullandıran-köleleştiren despotik erkek tanrıları ile komünal değerlerin taşıyıcısı ağırlığını tanrıçaların oluşturduğu inanç figürleri arasındaki ölümüne savaşlar mitolojik anlatılara konu olmaktadır. Yani savaşan tanrılar ya da tanrıçalar veya rahipler değil, despotik güçlerle, tanrıları veya tanrıçaları öncülüğünde direnen etnisitedir. Tarih, ilk ve

en önemli sınavını din ve etnisite olguları üzerinden vermektedir.

Din ve etnisite toplumsal kimliği birlikte oluşturmuşlardır. İkisi arasındaki bağlantıyı da mutlaka görmek gerekmektedir. Bugün bu iki temel tarihsel-toplumsal kimlik her şeye karşın kapitalist modernite şahsında zirve yapan devletçi, tahakkümcü, sömürgeci uygarlık geleneğine karşı direnme unsurları olarak tarih içindeki yerlerini almak istemektedir. İşte bu nedenle egemen güçler dinin ve dilin toplumsallığını ortadan kaldırmayı başaramıyor. Ama bunu başarma iddiasından da vazgeçmiyor. Bu nedenle de neredeyse tarihin ruhu da diyebileceğimiz bu iki toplumsal alanı kesinlikle egemen güçlere bırakmamak gerekiyor. Halkların dini bugün de halen güçlü bir biçimde yaşaması belki egemen güçler açısından bir avantaj

Toplumsallık için dönüm noktası olma anlamında, toplulukların kimlik kazanma aşaması önemlidir. İnsanın ilk kimlik kazanma aşaması, insan topluluklarının birer inanç grubu olarak kendilerini örgütlemeleri dönemine tekabül eder. Dinin, zihniyet oluşturmadaki muazzam rolü en fazla da toplumların kültürleri üzerinde kendisini göstermektedir. Öyle ki *"Din, toplum yapısına yön veren bir üst sistem"* (3) olarak işlev görmüştür.

Kültürün esnek bir kavram olduğu ve her esnek kavram gibi tanımlanması zor da olsa konumuz bağlamında kısaca, insanın duyguları, güduları ve estetik beğeni; toplumun kimlik, dil, inanç gibi manevi yaratımları ve üretim aletlerinden mimariye tüm maddi yaratımları biçiminde tanımlayabiliriz. Buradan hareketle kültür ve din arasındaki ilişkiyi daha açık bir

İnsanın ilk kimlik kazanma aşaması, insan topluluklarının birer inanç grubu olarak kendilerini örgütlemeleri dönemine tekabül eder. Dinin, zihniyet oluşturmadaki muazzam rolü en fazla da toplumların kültürleri üzerinde kendisini göstermektedir.

gibi görünebilir. Ama toplumsallığımızın genlerinde yer alan din, etnisiteyle birlikte kapitalist uygarlığa karşı direnen temel dinamiklerden biridir.

Dikkat edilirse bölgemizde kapitalist modernite tarafından geliştirilen tüm maddi manevi saldırılar amacına ulaşamamaktadır. Bugün dünya egemenliğinin temsilcisi olan ABD ve NATO güçleri tüm imkân ve olanaklarına yine siyasal alana sürdükleri işbirlikçi siyasal İslamcı oluşumlara rağmen sonuç alamamaktadırlar. Dolayısıyla genelde insanın ihmal edilen metafizik yanı özelde inanç alanı ve din konusunu anlaşılır kılmak ve bu temelde doğru bir yaklaşımı geliştirmek bizlerin yani demokratik modernite güçlerinin temel zihniyet görevlerinden olmaktadır.

İnsan, İlk Kimliğini İnanç Sahasında Edinmiştir

biçimde görebiliriz. Kültürü oluşturan örf ve âdetler, ilkeler ve değerler, kabul ve ret ölçüleri çok büyük ölçüde din tarafından şekillendirilmiştir. *"Kültürü oluşturan örf ve âdetlerin her cemiyette dinin tesiri altında şekillendiğini inkâr etmek, sosyolojik körlüktür."*(4) Özellikle doğal toplumlarda kültürü şekillendiren bütünüyle dinler olmuştur.

Çevrede bulunan her şeyin (hayvan, bitki, ağaç, taş-toprak vb.) ruhlu ya da canlı olduğuna inanılması yani "Animizm" de denilen inanç aşaması toplumsal kültür ve kimlik kazanmada ilk ve önemli bir adımdır. Doğada her zaman olağanüstü bir güç bulunduğu inanan ilk insan, çevresinde yaşanan tüm değişimleri hep bu olağanüstü güce yükleme yolunu seçmiştir. Bir canlının doğması-büyümesi ve ölmesi, bir ağacın meyve vermesi veya güneşin-ayın-yıldızların doğup batması ilk insana göre

doğada var olan ya da her şeyin içinde bulunan olağanüstü güçle ilintilidir. Bu doğaüstü olmayan ama olağanüstü olan güç için her toplum farklı isimler kullanmıştır. Bu olağanüstü gücü taşıyan özel varlıklara isimler verilmiş ve bunlar giderek dikkat edilmesi gereken, tehlikeli, dokunulmaz, gizemli güç taşıyıcısı 'tabu'lar olarak tanımlanmıştır.

Hense Leonard, bu sürece yönelik; *"İlkel insan, kendi öz duyuş ve dileyişini çevresindeki dünyada etki gösteren kuvvetlere yüklemekle bu dünyada bir sürü ruhun işbaşında olduğunu görüyor. Bu ruhların kendisine iyi davranmalarını sağlamak için onlara tapmak zorunda kalıyor."* demektedir.(5)

Burada tapınma olarak yorumlanan aslında empatidir. İnsan çevresine baktıkça kendisine, kendisine baktıkça da çevresine anlam vermektedir. İlk insan bu inanç biçiminde (Animizm-Canlılık) özne-nesne ayrımı yapmamakta, canlı-cansız her şeyin ruhu ve canı olduğuna inanmaktadır. Bu anlamda da ruhların birbiriyle ilişkili olduklarını, birbirlerini etkilediklerini varsaymaktadır. Putlar bu özel güç taşıdığına inanılan varlıkların sembolize edildiği nesneler olurken, bunlar karşısında sergilenen davranışlar da dinsel ritüelleri oluşturmaktadır.

Fetişizm ise, ilk insanların inancını ifade eden eylemlerin tümünü içermektedir. Fetiş (put) olarak nitelenen doğal ya da insanlar tarafından yapılmış ve simgesel bir değere sahip olan bu nesnelerden fayda görme esası üzerine şekillenen klan-kabile inançlarına fetişizm denilmektedir.

İnsanlığın gelişiminin bu aşamasında inançların simgeleri olan putlar, her klan ya da kabile için bir kimlik anlamına gelmektedir. İnsanlığın ilk kimlik edindiği ya da aidiyet duygusunu hissettiği bu aşama, aynı zamanda farklılıkların da ortaya çıkması demektir. Bu farklılaşma daha dil öbeklerinin oluşumundan milyonlarca yıl önce gerçekleşmiştir. Temeli de inançtır. Dil öbeklerinin oluşumu ya da simgesel dilin kullanımının tahminen 70 bin yıllık tarihi geçmişi düşünüldüğünde, insanın toplumsal kimlik kazanmasındaki ilk ve en önemli adımının inanç sahasında atıldığını görürüz.

"Doğanın ve insanın meydana getirdiği nesnelere saygı göstermek" biçiminde ifade edilen fetişçilik, kimlik bilinci ve aidiyet duygusuna dayalı farklılaşmanın bir ifadesi olarak da tarih sahnesine çıkmıştır. Daha toprağa yerleşmeden, toplumsal örgütlenmesi halen klanlar düzeyinde iken insanlar, animizm inancından farklı olarak doğa güçlerine karşı mücadele etmek zorunda olduklarını hissetmeye başlamışlardır. İşte fetişizm, böylesi bir ihtiyaca dayalı olarak yani bir öz-savunma yaklaşımı olarak da ortaya çıkmıştır. Neslin devamı için yalvarmak, yaşamın rahat sürmesi için ruhlardan iyilik beklemek, artık tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Koruyucu güçlere ihtiyaç vardır. İşte bu güçler putlar olmaktadır. Bunlar doğal şeyler olduğu gibi insan yapımı nesneler de olmaktadır.

Bu fetişler on binlerce yıl sonra birer tanrı gibi tarihe giriş yapmışlardır. Sanki eski çağların fetişleri, Hint mitolojisindeki tanrı ve tanrıçaların dünyaya insan biçimindeki gelişini anlatan Avatarlar gibi, yenedünyaya insan görünümlü tanrılar veya tanrıçalar olarak gelmişlerdir. Örneğin Antik çağ Yunan çoktanrıcılığındaki tanrı Hermes, taşların ruhuna insan başı giydirilmiş bir figürdür. Hermes, önceleri taş yığını anlamına gelen bir fetiştir. Yine aynı şekilde bir zamanların dağ ve ormanların ruhları Artemis'te, buğday ve çeşitli tarım ürünlerinin ruhları Demeter'de insan kılığında biçimlenmiştir. Bir mızrak fetişi olan tanrı Mars da Romalılar için öyledir. Örneklerde de görüldüğü gibi çoktanrıcılık, fetişleştirilen doğa güçlerinin kişiselleştirilmiş halidir. Fetişizm döneminden kalma takılar bugün bile muska ya da uğurluklar olarak taşınmaktadır. Köylerde-kasabalarda evlerin kapılarının üzerine asılan nallar veya odaların herhangi bir yerine asılan sarımsaklar ya da bebeklerin beşiğine-kundağına ilıştırılan nazar boncukları, yine kimi ağaçların, suların, dağların kutsal kabul edilmesi on binlerce yıl önceki bu inanç biçiminin günümüze uzanan taşıyıcılarıdır. Elbette tarihten günümüze akıp gelen sadece bunlar değildir. Nasıl ki binlerce yıl önce klan ve kabileler bir fetiş etrafında veya bir rahip öncülüğünde yaşamlarını güvenceye almaya ça-

lımışlarsa, bugün de cemaatler, tarikatlar, mezhepler şeklinde aynı geleneğin farklı amaçlarla sürdürüldüğünü görmekteyiz. Bir zamanlar fetişler ve rahipler öncülüğünde yaşamı güvenceye alma yaklaşımı, bugün de benzer inanç yöntemleri ve nesneleriyle (*muskalar, nallar, nazar boncukları, tekkeler, ziyaretgâhlar, şeyhler, pirlar vb.*) sürdürülmektedir. Tabi bu gelenek geçmişte olduğu gibi günümüzde de egemenler tarafından toplum üzerinde bir denetim ve kontrol yöntemi olarak da kullanılmaktadır.

Elbette fetişler sadece bir korunma unsuru olarak ortaya çıkmamıştır. Bir bütün olarak yaşamda ısrar etmenin, onu sürekli kılmanın iddiası olarak tarihe giriş yapan fetişizm, toplulukların birarada duruşunun, ortak değerler üzerinden ilişkilendirmelerinin ve yaşamı sürdürmelerinin de ifadesi olmuştur. Bu anlamda ahlaki-politik toplumun ilk sistematik hale gelişinin fetişizm etrafında gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Doğa güçlerine karşı mücadele, aynı zamanda bu güçlerin iyi-kötü yanlarının ayrıştırılması anlamına da gelir. Bu ayrıştırma üzerinden hem insanlar arası hem de doğa ile insan arası ilişkiler belli kriterlere bağlanmıştır. Fetişlerle kurulan diyaloglar esas olarak da bu ayrıştırmaya dayalı gelişmiştir. Artık insan bu inanç altında toplumsallık dışında bir yaşamının olamayacağını ve toplumsallığa hizmet etmeyen her şeyin kötü-günah ya da suç olduğunu ortaya koymuştur. Bu toplumsallıkla insan arasındaki metafizik bağların kurulması demektir.

Belli günlerde ya da durumlarda gerçekleştirilen tapınım ritüelleri tiyatroların da esin kaynağı olarak sanatsal alana güçlü katkılar sunarken; her tapınım mekânı aynı zamanda takasların gerçekleştiği, armağan ekonomisinin yürütüldüğü pazar yerleri olmuştur. Topluluklar arası maddi ve manevi akış, bu mekânlar üzerinden gerçekleşmiştir. Bu ritüeller, iyi şeylere karşı bir şefkat gösterisi, kötülükler karşısında da bir öfke ifadesi olmuştur. Doğal afetler karşısında bir yakarış anlamına da gelen ritüeller, vahşi hayvanların ya da diğer kabilelerin saldırısı karşısında ruhsal

birliğin yani klan birliğinin simgesi haline gelerek ortak direniş ruhuna dönüşmüştür. Yani totemler, yaşamı tehdit eden, güçten düşüren her şey karşısında ona karşı direnmek için tek vücut olmanın sembolleri olmuşlardır.

Burada yaşamın tehdit edilmesi olayı tüm klan-kabile topluluğunu ilgilendirmektedir. Çünkü birey klanıyla birlikte vardır. Klan olmazsa birey de yoktur. Onun için bireye yapılan her saldırı aynı zamanda onun ait olduğu klana ve onun koruyucusu olan toteme de yapılmış bir saldırıdır. İşte bu nedenle de totem, dış dünyanın tüm tehlikelerine karşı harekete geçen klanın kolektif iradesi anlamına gelmektedir. Bu yönüyle totem, özünde toplumsallaşmanın gücünün kutsallaştırılmasıdır.

Fetiş (*totem*), simgesel bir varlığın şahsında klanın-kabilenin kendi kimliğine ve birliğini sağlayan inancına karşı duyduğu saygıyı ifade eder. Yani totem şahsında topluluk kendine saygı duymaktadır. Çünkü o topluluğun moral değerlerini oluşturan esas manevi unsurdur. Bu manevi unsur topluluğu birbirine bağlamaktadır. Böylece topluluğun birliğini sağlayarak onu verimli, güçlü ve sürekli kılan totem, dokunulmaz-ulaşılmaz ve kutsal bir tabu haline gelir. Elbette tabu, sadece tapınılan bir simge olan totemden ibaret değildir. Burada tabu yani dokunulmaz olan kutsal, aynı zamanda totem ve şaman etrafında örülerek topluluğa mal olan yaşamın vazgeçilmezi ahlaktır. Yenilmesi uygun olmayan varlıklara dönük tabular (*Alevilerdeki tavşan yememe ya da Müslümanlarda domuz yemenin haram olması gibi*) buna örnek gösterilebilir.

Sosyal ilişkilerin ahlaki temelde düzenlenmesi ilkin tabular etrafında gerçekleştirilmiştir. Topluluk üyelerinin kendi aralarında, yine diğer klan ve kabile üyeleriyle nasıl ilişkileneceği, doğayla ilişkilerini hangi esaslar üzerinden geliştireceği tabular etrafında belirlenmiştir. Bu her insan topluluğunda farklı esaslar temelinde gelişirken, insan topluluklarının kimliklerinin farklılaşmasına yol açmıştır. Böylece her topluluk kendini bir kimlik olarak algılamaya ve tanımlamaya başlamıştır.

Bu şekilde klan-kabile yaşamında or-

Şaman bilgi ve tecrübe itibariyle topluluğun öncüsüdür. O tarihsel bir bellek (arşiv gibi) görevi üstlenirken aynı zamanda ahlaki kuralların sürekliliğinin de teminatıdır.

taya çıkan her gelişme, insanı tür olarak daha da yetkinleştirmiştir. Bu yetkinleşmeye bağlı olarak başta üretim olmak üzere toplumsal düzen daha sistemli ve kapsamlı bir hale gelmiştir. Böylece giderek daha büyük sayılarda biraraya gelen insanlar topluluklar şeklinde ortak beslenme, barınma düzenine geçmişlerdir. Bu daha gelişmiş ya da kompleks bir toplumsal örgütlenme demektir. Kendi içinde farklılıkları içeren bu karmaşık örgütlenmenin sürekliliği, bazı kuralları ya da gelenekleri gerekli kılmıştır. Böylesi bir gelişme seyri, zora dayalı olmadan konulan kuralların ya da gönüllülük üzerinden ve topluluğa hizmet temelinde şekillenen geleneklerin pratik yürütülmesini de zorunlu kılmaktadır. Bu da denetleyici, gözetleyici ve yönlendirici bir oluşumu gerektirir. Bu mekanizma, topluluk içinde tecrübe-birikim ve yetenek itibariyle öncülük-önderlik rolünü üstlenebilecek olan ve topluluğun kolektif iradesinin temsilini de ifade eden saygınlığa ulaşmış kişilerle işletilmeye çalışılmıştır. Maddi ya da sayısal bir varlık olarak topluluğun sürekliliğini sağlama rolünü üstlenen şeflerin gücü sınırlıdır. Topluluk kendisi için sadece maddi yaşamın yeterli olmadığını görmeye başlayınca, yaşamın maneviyatla desteklenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Maneviyat, insanları kötülüklerden koruyan ve zor durumlarında onlara yardım eden totemler etrafında şekillenirken, bu kültürün sürekliliğini sağlayan, bir anlamda belleği olan kişiliği de Şaman olmuştur. Şaman bilgi ve tecrübe itibariyle topluluğun öncüsüdür. O tarihsel bir bellek (arşiv gibi) görevi üstlenirken aynı zamanda ahlaki kuralların sürekliliğinin de teminatı-

dır. Şamanın doğa kavrayışı ve sezinleme yeteneği ileri düzeydedir. Bu nedenle de doğayla özdeşleşen ve doğayı da kendisi gibi düşünen, duyumsayan bir varlık olarak gören insan, şaman yoluyla doğanın sırlarını da anlamaya-çözmeye başlamıştır.

Şamanın hem maddi hem de ruhani dünyaya hitap eden ikili bir görevi vardır. Bunlar, gelecekte olabilecekleri sezmek ve olacaklara karşı tedbir geliştirmektir. Ve tabi bu temel görevler üzerinden de yaşama anlam vermek ve onu düzenlemektir. Şamanın bu görevleri yerine getirmesi düşünsel-örgütsel bir yetenek ve güçlü bir hafıza gerektirir. Şamanlar bu özellikleriyle belki de yazılı olmasa bile tarihin ilk toplumsal manifestolarını oluşturmuşlardır.

Toplumsallığın Oluşum Tarihi, İnsanlığın İnanç Tarihiyle İç İçedir

Buraya kadar anlatımlardan da anlaşılacağı gibi inanç, insanı tüm tehlikelerden ve kötülüklerden koruyan bir gen gibi girmiştir toplumsal yaşama. Bu eksende şekillenen toplumsallığın değeri kutsallık kazanmıştır. Toplumun kimliği olan totem kutsanırken, aslında toplumsallık kutsanmaktadır. Toplumsallaşmanın kendine kazandırdığı gücü gören insan, totem ve fetişler şahsında toplumsallığını kutsamıştır.

"İnsanlar, tanrıya ibadet ettikleri zaman, aslında toplumun kendisine ibadet etmektedirler. Çünkü kutsal şeyler üstün durumdadır ve bu yüzden insanın onlarla olan ilişkisi, bir alt kademedede bulunma ve bağımlılık biçimindedir.

Bu durum, bireyin toplumla olan ilişkisine ayna tutar ve toplumun (kutsal olan) bireyden (kutsal olmayan) çok önemli olduğunu gösterir. Bu nedenle dinin toplum içindeki işlevi; bireyi bir inanç bütünlüğüne ve değerlerine bağlamaya yardım etme ya da başka bir ifadeyle kolektif bir bilincin oluşmasını sağlamaktır. Topluca ibadet son derece önemlidir, buna dikkatle eğilmek gerekir. Dinsel ayinler sırasında, sosyal gruplar, kendi inanışlarını ortak değerler ve inançlarla ifade ederler ve bu da toplumu güçlendirir."(6)

Tanrı Fikri, Yaşama Anlam Verme Ve Onu Düzenleme Rolünün Üstlenilmesi Demektir

Toplumsallığın oluşum tarihi, adeta insanlığın inanç tarihiyle iç içe geçmiştir. İnanç, toplumsal gücün ve bilincin ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü insan toplumsallaşmaya paralel kendini yaratmış, yaşamına güvenlik ve gelişkinlik kazandırmıştır. İnanç ilk din diyebileceğimiz bilinç formunun kaynağıdır ve toplumsallığın kutsanması ekseninde gelişmiştir. Görüleceği üzere insanlığın gelişim seyri fizik ya da fizik ötesi ayrımlar temelinde değil ikisinin iç içe geçtiği sarmal bir bütünlük içinde ilerlemiştir.

İnsanların birbirleriyle ya da insanın doğayla kurmuş olduğu ilişkiyi belirleyenin zihniyet (*düşünce ya da inanç*) olduğu tüm tanımlarda öne çıkmaktadır. Böyle olunca ahlak ve politikayla inanç arasında da direkt bir bağ açığa çıkmaktadır. Günümüzde bile en güçlü toplumsal birimler inanç etrafında şekillenmiş birimlerdir. En güçlü toplumsal yapılar (*devletçi uygarlık ekseninde ya da dışında*) inanç birlikteliği temelinde oluşmuştur. Zaten dinlerin gücü ortaya koydukları toplum projesi ve bunu uygulama yeteneklerince belirlenmiştir. Bugün eğer çok yoğun olarak tari-

katların, cemaatlerin kitlesel gücünden ve hatta bu güçlerin iktidarlaşmasından bahsediyorsak, bu durum inancın toplumsallığın gelişmesindeki rolüyle bağlantılıdır.

Tanrı fikri, yaşama anlam verme ve onu düzenleme rolünün üstlenilmesi demektir. Bu nedenle de animizmden fetişizme, oradan da ana tanrıça kültüne ve çok tanrıcılıktan tek tanrıcılığa ya da mitolojiden felsefeye, dinlerden bilimlere kadar ortaya çıkan tüm gelişmelerde yaşamın önce zihinlerde ya da ideolojilerde düzenlendiğini görürüz. Bu nedenle insanlık tarihinin ortaya çıkarmış olduğu olumlu ya da olumsuz gelişmelerin ilkin zihniyet alanında yaratıldığını söyleyebiliriz. Çünkü hayat öncelikle belli kutsallar ve tabular etrafında ama zihniyet dünyasında kurgulanmaktadır.

"Bu nedenle yaşamı kurgulayanlar köleler, çiftçiler, zanaatçılar, serfler ya da proleterler değil şamanlar, rahipler, bilge insanlar, peygamberler, evliyalar, pirlar gibi metafizik alanın sözcüleri olmuştur. İyi bir demirci ustası ya da çiftçi veya avcı yaptığı işin en iyi nasıl olması gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Ama Nasıl Yaşamalı? sorusunun yanıtı bu maddi yaşamın üreticisi olan çevrelerden gelmemiştir. Hatta uzmanlık isteyen bu işlerin yapılışında ne-

lere dikkat edilmesi gerektiği, ortaya çıkan ürünün kimler tarafından nasıl-ne kadar kullanılması gerektiği hususu da metafizik alanı ilgilendirmiştir.”(7)

Sümer rahiplerinden bu yana egemenler, önce zihniyet dünyasında inşa ettikleri yaşamı, yine zihniyet dünyasını ilmi dokuyarak günümüze kadar taşırmayı başarmışlardır. Bir yandan toplumsallığın beslendiği kaynak olan inanç dünyası, demokratik komünal özünden yani ahlaki-politik yapısından boşaltılırken, diğer yandan da yeni içeriklerle donatılmış, inanç dünyasının önüne yeni görevler konulmuştur. Özellikle toplum mühendisliği çerçevesinde gelişen bu alan, hiyerarşik-devletçi toplumu kartopu-nar topu gibi çoğaltıp büyüterek günümüze taşımıştır.

Din, Cehalet ya da Bilgisizlikle İzah Edilemez

Eski Yunan filozoflarından Plutargue:

çilmezi olan inanç alanı ve somut olarak da din, cehalet ya da bilgisizlikle ilgili değildir. Bilimci yöntemden kesinlikle uzak olan bu durum, kaynağını evrenin var oluşundaki ortak enerjiden almaktadır. Burada kuantum yasalarının da doğruladığı gibi her şey birbiri ile dolanık halde; hareketin hiçbir şeklinden neden-sonuç ilişkisine dayalı mutlak sonuç çıkmayacağı için olasılıklar geçmiş ve geleceğe yön vermektedir. Diğer yandan sadece dünyada değil evrenin tümünde özne-nesne ayırımına tabi tutulmaksızın her şey bir canlı-ruhlu gibi ele alınıp değerlendirilmektedir. Kısacası bugünün biliminin kuantum sahasında varmış olduğu sonucun milyonlarca yıldır insanlığın inancında yaşadığı görülmektedir.

Yazılı ya da yazısız tarihe bakıldığında insanlık tarihinin gelişiminde inanç alanının hep başat olduğunu görmekteyiz. Klanlar kabileler totemleriyle kimlik ve

Yazılı ya da yazısız tarihe bakıldığında insanlık tarihinin gelişiminde inanç alanının hep başat olduğunu görmekteyiz.

“Dünyayı dolaşın, duvarsız, edebiyatsız, kanunsuz, servetsiz şehirler bulacaksınız, fakat mabedsiz ve mabudsuz bir şehir bulamayacaksınız” demiştir. M. Eliade de ilk insanın ‘Dindar insan’ olduğunu ve anlamlı bir dünyanın ancak kutsalın keşfi ile mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. (8)

Yok edilmek istenen doğası ve toplumsallığıyla insan, başlangıçta olduğu gibi özgürlüğü ve kurtuluşu yine inanç sahasında aramaktadır. Toplumsal kimlik ve kültür edinmenin ilk ve temel alanı olan inanç alanı, bugün iktidarın hizmetinde ve ulus-devletin koruyucusu haline getirilmiştir. Özellikle din yoluyla korkunç bir toplum ve soykırım yürütülmektedir. Kapitalist modernite sürecinde sanılanın aksine bu alandaki kurnazlık ve istismarcılık zirvede seyretmektedir. Çünkü günümüz insanının toplumsallığa duyduğu ihtiyaç hiç bu kadar hayati olmamıştır.

Bu da gösteriyor ki, tarihin başlangıcındaki gibi günümüzde de insanın vazge-

kültür edinmişlerdir ya da adlandırılmışlardır. İnançlar bir anlamda o toplulukların sığındıkları liman olmuştur. Toplumsallıklarını, bu inançlar ekseninde korumuşlardır. Doğal olarak da klan-kabileler arası ilişkiler bu kimlikler üzerinden oluşmuştur.

Din Ve Dil Toplumsal Kültürün Yapıtaşlarıdır

İnsanlığın toplumsallaşmasında birinci derecede rol oynayan inanç aşaması, ikinci bir toplumsallaştırma aracı ile adeta devrimsel dil gelişme kaydetmiştir. Bu da simgesel dilin kullanıma girmesidir. Yaklaşık 70 bin yıl önce ilkel de olsa insanların simgesel dil aracılığıyla anlaşma aşamasına gelmeleri, yeni bir toplumsal yaşam kültürünün başlamasını da beraberinde getirmiştir. Sadece bir kabile ya da aşiretin değil, çok geniş bir coğrafik saha ya da insan kütlelerini içine alan dil öbeklerinin oluşumu insanlık için ikinci bir kimlik ve kültür devrimidir. Artık topluluklar

sadece totemleri ya da tanrılarıyla değil, dilleriyle de kendilerini tanımlamaya başlamışlardır.

Sadece iletişim ve aktarım aracı olarak ele alınmaması gereken dil, özünde sınıflandırmayı da taşıdığı için analitik zekânın toplumsal yaşama etkin bir şekilde girişini de sağlamıştır. Yalnızca simgelerle birtakım şeylerin aktarımını sağlamakla kalmayan, aynı zamanda aktarılan şeyleri de etkileyerek onları yeniden üretip farklı biçimlerde çoğaltıp zenginleştiren dil, aynen inanç gibi yaşam içinde oldukça aktif-sürükleyici ve birleştirici bir role sahiptir. Bu özellikleriyle simgesel dil, toplumsallığın sistematik ifadesinin temel bir aracı olurken, insanı somutun esaretinden ya da onun taklitçisi olmaktan kurtarmıştır. Çünkü artık düşünmek sadece dış dünyadaki şeylere bağlı olarak değil, beyinde şekillenmiş olan simgeler üzerinden de gerçekleşmektedir. Böylece simgesel dil, o güne kadar kazanılan gelenekleri ve kültürü de akla uygun kılarak ahlaki değerlerin sistematize edilmesinde önemli bir dönüm noktasını ifade etmiştir. Bu durum inançla zenginleşen maneviyat alanının daha da güçlenmesi anlamına gelmiştir.

İnsanlık Tarihinde İnanç Sanılanın Ötesinde Bir Rol Oynamıştır

Diğer yandan oluşan dil öbekleri yoluyla ortaklaşan simgeler ortaklaşan inanç değerlerinin de önünü açarak klanlar ya da kabileler içine hapsolmuş fetişlerin ya da tanrıların daha da geniş topluluklar içinde hüküm sürmesini sağlamıştır. Bu özelliği ile dil manevi bir değer olarak geniş toplulukların ruhsal birliğinin sağlanmasında ve toplumsal örgütlenmenin sınırsız olarak önünün açılmasında önemli bir role sahiptir. Bu nedenle de simgesel dil, toplumlar arasında ilişkilenebilir, sorunların çözümünü ve diyalogun geliştirilmesini sağlamakta adeta bir dönüm noktası demektir. Bütün bu özellikleriyle simgesel dil, kimlikssel ve kültürel olarak aynı totemler gibi varlık-yokluk gerekçesi düzeyinde önem taşıyan bir nitelik kazanmıştır.

Toplumsal yaratımları yoluyla kendisini gittikçe yetkinleştiren insan, neolitikte

birlikte inançsal alanda toplumsallığın zirvesini yaşamıştır. Tarım-köy devrimi ve ana tanrıça inancı etrafında oluşan toplumsal yaşam, bugün için de tüm saldırılara rağmen kalıcı izler bırakmış olan önemli bir toplumsallık aşamasını ya da tarihin tanıdığı en son ve en sistematik başat demokratik komünal dönemi ifade etmektedir.

Bu özelliği ile kutsallık inancından somut ya da kişiselleştirilmiş tanrıların kutsallığına geçişte neolitiğin küçümsenmeyecek bir önemi vardır. Ana tanrıça kültürü öncülüğünde, doğadan sadece hazır bulunanların toplanması değil, toplumun maddi ihtiyaçlarının karşılanması bilimli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve düzenli bir hal alması neolitiği anlatmaktadır. Bu anlamda neolitik devrimle, toplum yaşamı daha istikrarlı ve kaliteli bir hale gelmiştir. Bu durum, insanların düşünce düzeyinin gelişmesini de sağlamıştır. İnsanların düşünce ve inanç yapılarının, onların yaşama tarzlarından ve araçlarından bağımsız olması elbette düşünülemez. Dolayısıyla yerleşik neolitik yaşam, yerleşik olmayan mezolitik yaşamdan farklı olduğu için yeni oluşan kültürel yapı ve inanç sistemi de eskisinden farklı olmuştur.

Neolitik dönemde kadının toplumsal gelişme sürecindeki her olay ve olguya damga vurması sonucu gelişen "*Ana Tanrıça Kültürü*", totem inancının zayıflamasına ve giderek ikinci plana düşmesine neden olmuştur. Artık doğanın gücü totemler tarafından değil, neolitiğin tanrıcaları yoluyla kadınlar tarafından temsil edilmektedir. Çünkü kadın, bir zamanların bilinemeyen, anlaşılamayan, denetlenemeyen dünyasının sırlarının farkına varmıştır. Tarım-yerleşik yaşam ve bunlara bağlı olarak gelişimi hızlanan zanaatçılık yoluyla ıslah edilmeye başlanan doğanın gücü, kadına akmaya başlamıştır. Bir başka deyişle kadın doğayı ve canlıları evcilleştirirken onların gücünün kendisinde olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde neolitiğin inancıyla birlikte insan kendisinin, doğanın edilgen bir uzantısı olmadığını, aksine etkin bir değişim gücü yani özne olduğunu görmüştür. Bir başka deyişle neolitik, kendi farkına varan insanın ortaya çıkışını

sağlamıştır. Taoculuğun *“Tao taşa uyur, çiçekte rüya görür, hayvanda uyanır ve insanda uyandığının farkına varır”* sözünün yine Mevlana’nın *“Taştım, kaya oldum, ot oldum, çiçek oldum, süründüm, uçtum, balık oldum, en sonunda insan oldum”* deyişi kaynağını neolitiğin bu zihniyetinden almıştır.

Neolitik dönem, her türden egemenlik arayışından uzak, farklılıkların uyumluluğunu esas alan, çokluk temelinde verimli bir yaşamı esas almıştır. Bu dönemin tanrıçaları da doğa ve toplumla uyumludur. Barışçı, üretken, bereketli, koruyucu; korkutan-cezalandıran değil, şefkatli ve doğurgandır. Tanrıça, insanlar üzerinde egemenlik kurmaz, aksine onlara sürekli vermeyi esas alır ve onlarla iç içe mütevazı bir yaşam sürer. Kadın eksenli gelişen bu demokratik komünal ortamda hâkim olan ruh, eşitlik-özgürlük tutkusu, anlamlı ve onurlu bir yaşam anlayışıdır. Bu ruhun sürekliliğinin ve kolektif yaşamın teminatı da ana tanrıça inancıdır.

İnsanlık tarihinde inanç sanılanın ötesinde bir role sahip olmuştur ve bu her geçen gün daha fazla gün ışığına çıkmaktadır. Örneğin neolitiğin hazırlık aşaması diyebileceğimiz sürecin önemli bir yerleşkesi olan Göbekli Tepe, büyük bir tapınaklar kombinezonudur. Yani Ziggurat öncesi, yatay yapılmış kapsamlı bir tapınak yerleşkesidir. Toprağa yerleşiklik ya da tarımdan bağımsız olarak oluşan bu yerleşkede zihniyet ya da inanç düzeyinde tarihe iz bırakan hazırlıkların yapılmış olduğu ortaya çıkan verilerden anlaşılmaktadır. Bu tarihi yerleşkeyi altında saklayan tepeliğin üzerindeki tek ağacın, yöre halkı tarafından bir dilek tutma yeri olarak halen ziyaret ediliyor olması da güçlü bir tarihsel arka plana işaret etmektedir. Kazılarda ortaya çıkan 11-12 bin yıllık dikili taşlar ve üzerlerine ilkel de olsa kazılmış olan hiyeroglifi andıran yazılar, inanç eksenli güçlü bir toplumsal kültüre işaret etmektedir. Tümöyle çözüldüğünde zihniyet dünyasında olduğu kadar inanç alanında da yeni boyutlar aralayabilecektir.

Yazının yaygın kullanımına bağlı olarak günümüze kadar kendisini aktarma şansını yakalamış olan Sümer uygarlığı ve yol açtığı gelişmeler, inanç tarihi açısından da

önemli bir dönüm noktasıdır. Bu tarihi, tabletler üzerine çivi ile yazılmış olan (ve esas olarak da tanrılarla tanrıçalar arasında geçen savaşın) mitolojik anlatımlardan biliyoruz.

Milyonlarca yıl süren ve dünyanın birçok yerinde küçük topluluklar yoluyla tecrübe edilerek geliştirilen komünalite ve onun maddi-manevi dünyasının tersine, Sümer uygarlığı ile ziggurat denilen tapınaklarda doğal olmayan, rahibin zihninde yapılmış yeni bir toplumsallık tarih sahnesine giriş yapmaktadır. Sümer uygarlığının insanlığın doğal toplum tarihine bir müdahale olarak ortaya çıktığını biliyoruz. Doğal akışın sonucu olmayan bu durum, komünaliteye, doğal-demokratik işleyişe ve bir bütün olarak toplumsallığa karşıt, iktidar amaçlı ve özel mülkiyet temelinde yükselen hiyerarşik ve devletçi bir gelişmenin önünün açılması demektir.

Bu gelişmenin öncüsü de dikey olarak inşa edilen tapınakların yani zigguratların mucidi olan rahiplerdir. O güne kadar yaratılmış olan tüm insanlık değerleri, rahipler öncülüğünde egemenlikçi topluma hizmet eder hale getirilmeye başlamıştır. Rahipler şaman kültüründen gelmektedir. Şamanlık aynı zamanda bir bellek kasası ya da arşiv gibi düşünülürse yaratılan değerlerin toplumsallık temelindeki işleyişine yeni bir yön vermek mesleki bir marifet gerektirir. Rahiplere gelinceye kadar bu marifetin milyonlarca yıllık birikimi içeren temeli oluşmuştur.

Zigguratlar sadece bir tapınak-eğitsel-ekonomik merkez ya da çeşitli yöntemler ortaya çıkaran laboratuvar değil; aynı zamanda bir üretim merkezidir. Yani bu tapınaklarda gerçekleşen toplum imalatında bir yandan bilim ve sanattan güç alınarak mitolojik esaslı zihniyet oluşturulurken, diğer taraftan da tarım, zanaatçılık, hayvancılık, ticaret alanında yaşam standartlarını yükselten üretim gerçekleştirilmektedir. Burada zihni çalışma ile insanların bundan sonra nasıl yaşayacağını yanıtı oluşturulmakta ve kavratılmaktadır.

Zigguratların hem devleti oluşturan hem de inancı yeni bir içerik temelinde üreten merkezler olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu merkezlerde Sümer rahipleri neolitikten çaldıkları maddi-ma-

Tek tanrılı dinler içine doğdukları toplumsal kaosa köklü ve kalıcı bir çözüm arayışının sonucu olarak çıkmışlardır. Tamamen toplumsal ihtiyaçlar ve zorunluluklar temelinde gelişmişlerdir. Toplumsal kültürün özellikle egemen kesimler tarafından tahrip edilen politik ve ahlaki dokusunu yeniden yapılandırma, dejenere olan yaşama yeni bir anlam ve yapısalılık getirme istemi belirleyicidir.

nevi değerleri, devletçi toplum sisteminin temel harcı olarak yeniden üretmişlerdir. Buna göre de eşitliğin yerine cinsiyetçiliğe dayalı her türden egemenlik; barışın yerine savaş, üretimin yerine sömürü başköşeye oturtulmuştur. Buna bağlı olarak tanrıçalar düzeni de tanrılar panteonuyla yer değiştirmiştir. Bundan böyle tarihin yazılmasında erkek egemenlikli sistem hâkim duruma gelecektir. Ve artık tarih diye anlatılan egemen erkeğin hikâyesi olacaktır.

Tek Tanrılı Dinler Gerçeği

M.Ö. 5. yüzyıl ile M.S.7. yüzyıllar arası tek tanrılı dinlerin ortaya çıktığı ve belli bir sistematığa sokulduğu bir dönemdir. Tüm iddiaların aksine günümüz toplumsal kültürünü belirleyen temel ilke ve değerlerin ortaya çıkarıldığı bir dönem olması açısından bu süreç insanlık tarihinde önemli bir yer tutar.

Tek Tanrılı dinler geçmişteki dini inançlardan birçok yönüyle farklılık gösterirler. Bunların başında bireylerin en mahrem davranışlarına varana dek tüm hayatı düzenleme çabaları gelmektedir. Bu nedenle tek tanrılı dinler için *"Ahlak dinleri"* tanımlaması da yapılmaktadır. Tek tanrılı dinler giderek derinleşen bir biçimde toplumsal ve bireysel kültürü a'dan

z'ye yeniden biçimlendirmeye girişmişler, bunun için de çok ciddi zihniyet çalışmaları yürütmüşlerdir.

Tek tanrılı dinlerin toplumsal kültüre diğer bir etkileri hitap ettikleri ve kabul gördükleri toplumlara önceki dinlerden daha bariz bir şekilde etnisitelerini de içeren Musevi, Hristiyan, Müslüman gibi bir kimlik sunmalarıdır. Tek tanrılı dinler içine doğdukları toplumsal kaosa köklü ve kalıcı bir çözüm arayışının sonucu olarak çıkmışlardır. Tamamen toplumsal ihtiyaçlar ve zorunluluklar temelinde gelişmişlerdir. Toplumsal kültürün özellikle egemen kesimler tarafından tahrip edilen politik ve ahlaki dokusunu yeniden yapılandırma, dejenere olan yaşama yeni bir anlam ve yapısalılık getirme istemi belirleyicidir. Toplumsal kültürün kendini bu dinlere açması bu temelde kendi toplumsallığını yeniden inşa etmesi sıradan bir şey değildir. Bu toplumsal yaşam için mucizevi bir atılımdır. Yeniden doğma ve gelecek demektir. Bu yanlarından ötürü de en geniş halk yığınlarınca kabul görmüşlerdir.

Kapitalizm olarak tanımlanan finans-kapitalin egemen olduğu burjuva düzeni, gelişmeye başladığı ilk dönemlerde din karşısı bir yaklaşım sergilemiştir. Laizizm adı altında din ile devlet ilişkilerini birbirinden ayırdığını söylemiş, kilisenin etkinlik alanlarını sınırlamış, mülklerine el koymuştur. Ancak iktidarda tam bir hâkimiyet sağladıktan sonra, din olmadan sistemi sürdürmenin mümkün olmadığını görmüştür. Toplumu kutsallık yüklenen metafizik kavramlarla en fazla sistemin yönetimine hazırlayanın din olduğunu, temel kavramlarının da buradan ödünç alındığını görmüştür. Gelişen toplumsal muhalefeti din olmadan etkisiz duruma getirmeyeceğini anlayınca da, laisizmi bir kavram olarak korusa da, gizliden gizliye dine de yeniden başköşeyi vermiş, etkin hale gelmesini sağlamıştır. Denilebilir ki, dinin iktidar organları tarafından en çok kullanılması ve bu temelde toplumun en fazla kullaştırılması, sistemin yedeği ve *"uysal eşeği"* haline getirilmesi, en çok din karşısı olduğunu söyleyen kapitalist-modernist sistem tarafında gerçekleştirilmiş-

tir.

Dinler Toplamların Hafızasıdır

Yüz yıllarca egemenlerin aşındırdığı ahlak olgusunu koruyan, ayakta tutan bu temelde insan toplumsallığının korunmasını hedefleyen, dayanışma, hoşgörü, emeğe ve başkalarının haklarına saygı, birlikte yaşamanın gerektirdiği sorumluluk duygusu, adalet ve eşitlik gibi insanı hayvanlar âleminden ayıran ve onun toplum olarak birarada yaşamasını sağlayan ahlaki değerler dinler tarafından korunmuştur. Günümüzde de dine yönelik modernist saldırı en çok bu nedenlerle geliştirilmektedir. Dinlerin öğütlediği ahlaki değerler aşındırılmadan kapitalizmin tüketici, güdülerinin peşinden koşan, çıkarları için her şeyi satabilecek insanlar yığınına ortaya çıkarmak ve onlar üzerinden tekel kârı geliştirmek, iktidar tesis etmek mümkün değildir. Manevi değerleri ayakta tutan, toplumsallığı başa alan öğretiler ve örgütler en çok da dini kurumlar ve kuramlar bu nedenle hedeflenmektedir. Dolayısıyla din gerçeğine toplumsallık merceğinden bakmak ve bu çerçevede yaklaşım göstermek zorunludur.

Din de diğer tüm toplumsal olgular gibi aklın ürünü olarak gelişmiştir. Ancak ilk dönem dinleri ile sonraki kutsallıklarla bezenmiş soyut tanrı ve din arasında büyük farklılıklar oluşmuştur. Hiyerarşik devletçi yapılanmaya geçişle veya hiyerarşik devletçi yapılanmada bu özelliklerinden uzaklaştırılmıştır. Evreni ve kendisini bilme ikinci planda kalmış, toplumun yönetilmesinde, yönlendirilmesinde temel araçlardan biri haline gelmiştir. Başlangıçta kendisini tanrı gören ve gösteren krallar bu yalanı ve bu yalana dayalı olarak toplumu yönetemeyeceklerini anladıklarında, hem tanrıların, hem tanrı kralların, hem de dinin rolü önemli oranda değişmiştir. Üst toplum, dini en etkili bir yönetim aracı olarak kullanırken, alt toplum toplumsal ihtiyaçların karşılanması temeline yaklaşım göstermiştir. Tanrının varlığı ya da yokluğu, dinin gerçekliği, olması ya da olmaması onlar açısından fazla anlam taşımamıştır. Bu konular alt toplum açısından tartışılması gereken konular olmamıştır. Hiyerarşik devletçi sistemi temsil eden,

tanrılık sıfatından düşseler de tanrılar gibi yaşayan üst toplum, alt toplumun gerçeği düşünmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. Üst toplum inşa edilen bir toplumsal gerçeklik olan dinin ya da dinle birlikte anılan tanrının tartışılmasını, gerçeğe ulaşılmasını, yine topluma egemen kıldığı dinin kurallarıyla engellemiştir. Bu tür tartışma konularını dinden çıkma olarak değerlendirmiş, bunu insanların bilincinde yaratılan ve tanrısal kattan gelen sonsuz bir baskıyla tamamlamışlardır. Kendileri gerçeği bilmelerine rağmen, bu gerçeğin toplum tarafından bilinmesini engellemek için ellerinden geleni yapmışlardır. Baskılı mekanizmanın zihindeki yansıması olarak cehennem alt topluma reva görülürken, cennet üst topluma tahsis edilmiştir. Dahası egemenler inşa etmiş oldukları bu toplumsal gerçeklikle cennete gitmeden, cenneti bu dünyaya getirmiş ve "cennette yaşar gibi" yaşamışlardır. Mitolojik çağlardan günümüze din bir de bu yaklaşım temeline şekillendirilmiştir. Bu, dinin ütöpik ve toplumsal yaklaşımlarının hiç olmadığı, doğuşundan son gününe kadar despotik ve iktidarcı olduğu anlamına gelmez.

Doğal toplumun dinlerinde iktidarcı, hiyerarşik, devletçi bir yaklaşımın olmadığı kesindir. Hatta denilebilir ki, mitolojik çağlarda da din rolünü gören ve tek tanrılı dinlere de kaynaklık eden mitolojiler tam anlamıyla iktidarcı değillerdir.

Joachim Wach, ilkel kabileler süreci olarak tanımladığı doğal toplum sürecinde dinin rolü üzerine şunları belirtmektedir "Onların hiçbir bayramı yoktur ki, aynı zamanda dinî bir mâna ifade etmesin. Hiçbir mukaveleleri yoktur ki, Tanrı adına akdedilmiş olmasın. Hiçbir spor yarışmaları yoktur ki, kendisine dinî bir âyin eşlik etmesin." (9)

Toplumun birliğini ve örgütlülüğünü savunmaya mitolojilerde de rastlanmaktadır. Hatta tek tanrılı dinlerde de somut hiyerarşik yapıların savunulmasına rastlanmaz. Bu dinler derinlikli olarak ele alındıklarında başlangıçlarında hiyerarşi karşıtı oldukları görülür. Örneğin Hristiyanlık, İslamiyet buna örnek olarak gösterilebilirler. Hristiyanlık 300 yıl gibi uzun bir süre savunduğu toplumsal eşitlikçi

yaklaşımlardan dolayı kovuşturmalara, takiplere, baskılara, işkencelere, çarmlara gerilmelere, arenalarda aslanlara yedirilmelere vb. uğramıştır. Ama devlet dini haline geldikten sonra bu toplumsal özelliklerinden uzaklaştırılmış, egemen sınıflar elinde toplumu yönetmenin aracı haline getirilmiştir. Keza İslamiyet'in doğuş süreçlerinde de benzer bir durum yaşanmış, Hz. Muhammed'in ölümüyle birlikte İslamiyet de bu eşitlikçi ütopyalarından uzaklaşmıştır. Bugün ise, bu dinlerin doğuş dönemindeki özellikleriyle hiçbir bağları kalmamış, toplumsal bir baskı aracına, devlet yönetme araçlarına dönüştürülmüşlerdir. Toplum değil, devlet dinin sahibi olmuştur.

"Demokratik duruş ve komün özellikleri açısından her iki hareket yine de insanlık tarihinde özgürlük ve adalete doğru küçümsememesi gereken adımlardır. İlkçağ ve klasik dönem köleciliğine karşı binlerce yıllık bir direniş geleneği, zihniyet, politika, sosyal ve ekonomik alanda önemli kazanımlar sağlamıştır. Yazılı tarih her ne kadar bu kazanımları ayırtırmasa da, gerçekliğinden kuşku duyulamaz. İnsanlık kültürü büyük ölçüde bu iki direniş kanalından beslenmiştir. Bunlar tüm sanatların başta gelen konuları olmuşlardır. Mabetsel anıtları tüm görkemiyle günümüze kadar gelmişlerdir. Toplumsal ahlaktan kırıntılar kalmışsa, yine bu gelenekten ötürüdür. Ölümsüz destanlar, azizler, evliya menkıbeleri büyük insanlık duruşlarını yansıtır. On yıllarca inzivaya çekilen, zindanda çürüyen, çarmlara gerilen, bir dilim ekmek, zeytin, üzüm ve hurmayla kendini terbiye eden,

insan acısını duyan, bilgeliğe en yüce değeri veren bu geleneklerdir. Bireyciliğe değil, komün yaşamına, manastır düzenine, bilgi birikimine, sanat ve zanaatın gelişimine tam bir okul değeri veren yine bu geleneklerdir. (10)

Bugünden bakıldığında din ve devlet yönetiminin birbirlerinden ayrılmaz ikili haline geldikleri rahatlıkla söylenebilir. Her ne kadar laiklik (*sekülerlik*) adı altında din ve devlet işleri birbirlerinden ayrıştırıldıkları, dinin bir inanç olayı olarak vicdanlara bırakıldığı söylene ve iddia edilse de gerçek bunun tam tersini göstermektedir. Dahası din devleti olarak kendisini tanımlayan devletlerin sayısı hiç de az değildir. Vicdan ikinci plandadır veya sadece alt topluma hitap eden bir yaklaşımdır. Üst toplum neyin olduğunu, dinin özellik ve rolünü çok iyi bildiğinden, vicdaniyla asla dine yaklaşmaz. *"Savaşçı-iktidar kliğinin öldürmekten ve ölmekten*

başka bir şans tanımadığı insanlığa barışı düşündürten, insan onurunu koruyan, yardımlaşmayı esas alan, kardeşliğe vurgu yapan, evrenselliğe açılım sağlayan yine bu soylu gelenek kanallarıdır. Sınıfsız toplumu getirememişlerdir; hakim toplumsal sistemin içinde çoğunlukla erimekten de kurtulamamışlardır. Kendileri de bazen eski efendileri kadar hiyerarşik ve devletçi kesilmişlerdir. Fakat insanca değerlerden günümüze bir şeyler kalmışsa, bu hareketlerin bundaki payını düşünmek gerçeğe hakkını vermekle eşit. Günümüzdeki demokratik duruş, özgürlük-eşitlik, doğal çevre arayışı, insan hakları, kültürel kimlikler iki büyük geleneğin katkısı düşü-

nülmeden izah edilemezler. En az çağdaş bireysellik kadar demokrasi için vazgeçilmez bir zemin olan kamusal alan bu iki büyük hareketin başta gelen mirası olarak düşünülürse, geleneğin olumlu etkisi daha gerçekçi ve çözümleyici olarak anlaşılacaktır.”(11)

“Din, Bütün Sembollere Anlamını Veren, Kuşatıcı Mutlak Sembollerin Kaynağıdır.”

Sadece ortaçağ devletleri değil, tüm hiyerarşik devlet yapılanmalarının temelinde dinsel ideoloji vardır. Kapitalizm her ne kadar feodal devlete karşı bireyin özgürlüğünü propaganda kapsamında öne çıkarsa, laiklik bayrağı altında toplumun desteğini arkasına almak istese ve yine bireysel haklarla birlikte anarak din ve vicdan hürriyetini öne çıkarsa da egemen hale geldikten, iktidarını etkin kıldıktan sonra teolojiyi iktidarın temeli haline getirmiştir. Günümüzün en modern burjuva devletini dahi bu literatürün dışında değerlendirmek mümkün değildir. Siyasal teoloji, hiyerarşik devletçi yapılanmaların tüm yönetim kavramlarının dinsel kökenli olduğunu gösterir. Din ile devlet, din ile siyaset ilişkileri iç içe geçmiş haldedir. Ne devleti din olmadan değerlendirmek mümkündür, ne de dini devlet olmadan.

“İnsanın sosyal ve siyasal ilişkileri şu veya bu şekilde sembollere bağlıdır. (Durkheim bunlara ‘ortak temsiller’ adını vermektedir). Din, bütün sembollere anlamını veren, kuşatıcı mutlak sembollerin kaynağıdır. Bu mânada din, kutsal semboller ağının üzerini kaplamış, o olmadığı zaman yoksun kalacakları ‘istikrar’ ve ‘doğruluk’ görüntüsü veren bir kubbedir. Dinin sembolik bütünleştirici işlevi en açık şekilde dinsel ayinlerde görülmektedir. Öyle ki, burada toplumun hayati sorunları açık bir şekilde sembolik olarak kutsalın sahasına yükseltilmek suretiyle, dinî işlevler toplumsal kurumlara işler ve devamlılıklarını sağlar.”(12)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi bu ilişkileri birbirinden ayrı değerlendirmek imkânsızdır. Fransız Devrimi’yle başlayan ulus-devlet süreci, her ne kadar devleti din olmadan tanımlamaya kalksa da bu gerçeği yansıtmaz. Anayasalar, halk

iradesine dayanan cumhuriyetlerin tanımını ya da halkın kendi kendisini yönetmesi anlamında demokrasi olarak devlet biçimini tanımlasa da bu yaklaşımlar birer örtü olmaktan öte bir anlam ifade etmezler. Çünkü siyaset dilinin temel kavram ve yaklaşımları ne kadar kendilerini uzak tutsalar da, din merkezlidir. Siyaset ile din ilişkisi de, din ile devlet ilişkileri gibi iç içe geçen ilişkilerdir. Hiyerarşik devletçi sistem altında bu ilişkileri birbirinden ayırmak mümkün değildir. Günümüzün demokratik ya da cumhuriyet olan devlet biçimleri ile Ortaçağ’ın teokratik devleti arasındaki fark nispidir ve görüntüden ibarettir. Siyasetin dili de farklı değildir. Siyasetin kavram ve kuralları kaynağını dinden almaktadır. Bugünü tarihin başlangıcından, dini mitolojiden ve siyasetin kavramlarını dinden ayrı değerlendirmek mümkün değildir ve ayrı değerlendirilse bile bu, gerçeğin ifadesi olmayacaktır.

Klan, kabile, aşiret formunun hâkim olduğu doğal toplum sürecinden sonra oluşan kavim, ümmet, ulus bilincinin oluşumunda din, ortaya çıkış gerekçelerinin tersine kullanılmıştır, ama Ortaçağ din devletlerinden günümüze, modern devletlere doğru gelindiğinde bu kullanım çok daha kapsamlı ve etkili hale gelmiştir. Yani dinin toplumsal ihtiyaçlara yanıt olma durumu, yerini toplumu yönlendiren etkin ve temel araçlardan biri olmaya bırakmıştır. Din, dincilikle yer değiştirmiştir. Günümüzde etkin kullanılan dinin çarpıklaştırılmış halidir.

Kutsalsız İnsan En Kültürsüz, En Cahil ve Yıkıcı İnsandır

Zaman içerisinde egemenlerin dinlerin toplum üzerindeki etkilerini kendi lehlerine kullanmaya, toplumsal-kültürel yanlarını törpüleyerek, egemenliklerinin destek unsuru haline getirmeye çalışmaları dinlerin insanlığın en büyük hakikati olan toplumsallaşma temelinde ortaya çıktıklarını, toplumsallığı koruma ve sürdürme gibi bir amacı içerdikleri gerçeğini değiştirmez.

“Doğa karşısında bilinçsizlik ve güçsüzlük dinin doğuş nedenleri arasında en önemli yeri tutarlar. Ama din bundan çok daha öte bir şeydir. Dilin, düşüncenin,

örgütlenmenin gelişmesinde, toplumsal bilincin oluşmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Tanımlar, kavramlar, simgeleştirme-ler yani soyut aklın ve karşıt da olsa analitik zekânın gelişmesinde çok önemli bir yer tutmuştur. Ki dinin gelişmesini sadece doğa karşısındaki güçsüzlüğü, çaresizliği olarak değerlendirmek de yetersiz kalır. İnanç olmadan insanın yaşaması mümkün değildir. İnanç mutlak anlamda metafizik bir tanrıyla bağlantılandırılmak zorunda değildir. İnanç, insanın yaşam dayanağıdır, bu bir yaratanın varlığına inanmak temelinde olabileceği gibi, başka şeylere inanma ve bağlanma temelinde de olabilmektedir. Ama insanın metafizik bir varlık olduğu da dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Bilmek ya da doğanın temel sırlarının keşfine varmak, insanı metafizik bir varlık olmaktan çıkarmamaktadır.

Kutsallık da özünde yaşamları üzerinde etkili bulunan her şeye gösterilen ve huşu, coşku, bazen korku ve endişe içinde, bazen sevgi ve saygı, bazen acı ve ağlayış içinde gösterilen tutumdur. Nesne ve anlamların yaşamları üzerindeki etkilerine biçtikleri değerdir. Ahlak olarak da yorumlayabiliriz. Zaten ahlakın temelinde de topluluklarını ayakta tuttuklarına inandıkları bu tanrı ve kutsallıklar vardır ve temel rol oynar. Topluluklar bu konuda çok ciddidir. En ufak kural ihlalinin, saygısızlığın, kurban sunmanın felaketle sonuçlanacağına inanırlar. Yani tam ahlaki toplumlardır.” (13)

İnsanı diğer canlılardan ayıran toplumsal kültürün temelini oluşturan en önemli özelliklerden biri inanç, diğeri ahlaktır. Ahlak ise tarihi boyunca insanın kutsal bulduğu olgular etrafında gelişmiştir. Toplum kutsalları üzerinden ahlaki ilkelerini inşa etmiş ve geliştirmişlerdir. İnançsız ve ahlaksız bir toplumsal form düşünülemez. Bunları kaba materyalist ya da pozitivist bir yaklaşımla hiçe sayan yaklaşımlar toplumsal gerçekliğe şaşı bakmaktadır. Nitekim şaşılıktan da öte kör ve hoyrat bir yaklaşım içinde olan kapitalist modernitenin bilimciliği büyük felaket ve yıkımlara kapıyı ardına kadar aralamıştır. Bugün nükleer savaş tehlikesi, küresel ısınma, ozon tabakasının delinmesi ve ekolojik yıkım, kadının metalaştırılması, işsizlik, açlık, toplumsal cinnet durumu toplumkırı-

rımı en üst düzeye çıkarmıştır.

Kapitalist modernitenin doğamız ve toplumumuzda yol açtığı yıkımlar insanın metafizik yanını inkâr eden, inanç temelli tüm kutsalları hiçleştiren ve toplumsal ahlaki parçalayan bilimcilikle yakından bağlantılıdır. İnanç ve temelini oluşturduğu ahlaki parçalayan kapitalist modernitenin bilimciliği kendi kendini sınırlandıramamaktadır. Sınırlarını özgürlük ahlaki çizmediği ve kılavuzluk etmediği sürece insanlığımız savrulduğu uçuruma doğru ilerlemesini sürdürecektir.

Yararlanılan kaynaklar:

(1) Abdullah Öcalan-**Bir Halkı Savunmak**

(2) Joachim Wach-**Din Sosyolojisi**-Çev. Ünver Günay-MÜİFVY-İstanbul 1995-syf.17-18

(3) Yümni Sezen-**Sosyoloji Açısından Din**-MÜİFVY-İstanbul 1998-syf.106

(4) Amiran Kurtkan Bilgiseven-**Eğitim Sosyolojisi**-İstanbul 1987-syf.114

(5) Hense Leonard-**Hellen Latin Eskiçağ Bilgisi**-syf-187

(6) Durkheim'den aktaran: Christopher Newman-**Din Sosyolojisi: Uyuşma, Çatışma Ve Değişim**-Çeviri: M. Cengiz Yıldız

(7) Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi-**Kimin İslam'ı (Osmanlıdan TC'ye Siyasal İslam)**

(8) Mircae Eliade-**Dinin Anlam Ve Sosyal Fonksiyonu**-Çev. Mehmet Aydın-1995-syf. 51

(9) Aktaran: Hans Freyer-**Din Sosyolojisi**-Çev.T. Kalpsüz-AÜİFY-Ankara 1964-syf.31

(10) Abdullah Öcalan-**Bir Halkı Savunmak**

(11) Abdullah Öcalan-**Bir Halkı Savunmak**

(12) Peter L. Berger-**Dinin Sosyal Gerçekliği**-Çev. A. Coşkun-İnsan Yay-İstanbul 1993-syf.432-433

(13) Abdullah Öcalan-**Kapitalist Modernitenin Aşılma Sorunları Ve Demokratikleşme**

KÜLTÜR KAYNAĞINDAN IRMAK OLUP ZAMANDA AKMAK VE YENİ MEKÂNLARDA YOL ALMAK ÜZERİNE

Geleceğin özgür ve güzel yaşanması amacı her insanda öylesine büyük bir hayal, ütopya, istem ve hedeftir ki bilincinde olalım ya da olmayalım hepimizi sürükleyip götüren en büyük duygu ve düşüncedir bu. Bir anlamda insanlık bu amacın gerçekleşmesini sağlayacak kararlılığın kendisini götürdüğü mekânlaradogru, içinde yaşadığı zamanın ruhu ile yol almaktadır. Yaşamın anlamı, farklılığı ve zenginliği bu yürüyüş esnasında yaratılmaktadır.

Yaşamın anlamına yeni anlamlar katan biri her şeyden önce bir amaca yönelme kararlılığını göstermiş demektir. Bu da onun amaca yürümeye başladığının, harekete geçtiğinin işaretidir. Biliyoruz ki hareket olmazsa değişim olmaz. Değişim olmazsa yaşam diye bir şey gerçekleşmez. Bunun için bir bireyde ya da grupta değişim, onun hedefine yöneldiğinin en somut göstergesidir. Bu aynı zamanda insanı diğer varlıklardan ayıran toplumsallığının ifadesi ve sonucudur. Bu yaşam kanununa göre olmayanlar çürüyorlar demektir. İnsandaki çürüme bedeninin fiziksel çürümesi değildir. Zaten bedenimiz biyolojik olarak ölüm denilen toplumsal yasanın sonucunda çürümez, değişime uğrar. İnsan, duygusal ve düşünsel olarak çürüeyebilen bir varlıktır. Burada da temel bir toplumsal yasa işlemektedir. İnsanda anlam arayışı, anlamlaştırılmış olanı anlama çabası varlığının ispatıdır. İnsan bunu duygusu ve düşüncesi ile gerçekleştirmektedir. Bu gerçekleşme olmazsa insan varlığı tartışılacak olacaktır. Unutmayalım ki her varlık tabii olduğu ve olacağı doğal yasalara göre yaşar. İnsan dışında tanıdığımız diğer tüm varlıklar varlaştıktan ya da doğduktan sonra kendilerini bekleyen mecralarda akarlar. Ancak insan varlığının ispatı için kendisine yasa koymuş bir varlıktır. İnsan kendi kararını verme yeteneğine sahip olmakla farkını yaratmıştır. Örneğin kültürleşmek,

değişmek bireyin ve toplumun kendi kendisine koyduğu bir yasadır. Ve bu sürekli işleyen yaşam akıntısıdır.

Bu serüvenden hareketle tek tek her birimizin hayatı ve onun anlam zamanı tükenmeyen kaynağa sahip bir "ırmak" gibidir. İnsanın kendisi için koyduğu yasalar bu "ırmak"ın akışının sürmesi ile kanunlaşır. Belirtmesinde fayda olacak olan bir vurguda toplum yasalarının tümü en başta da değişim yasası gelişigüzel kanunlaşmamıştır. Çünkü toplumun arkasında ahlak olarak bildiğimiz vicdanı vardır. Temelinde bir şeyi tanımakla başlamış olan sorumluk duygusu ve düşüncesi, insanı baştan itibaren yükümlülük altına koyarak ona doğrultu vermiştir. Buna ters düşmek özünden kopmak ve uzaklaşmaktır. Bu da kötü bir değişim olacaktır. Toplumsal yasalar gibi her bireyin topluma ve başka bireylere karşı duyduğu sorumluluğu yerine getirmek için kendisine koyduğu kural ve kaidelerde bu toplumsal ahlakın yükümlülüğünden doğmuştur. Bu en başta insanda değerlere bağlılık dediğimiz olguyu geliştirmiştir. Bu diyalektik ile yol alan toplumsallık aktıkça debisi büyüyen bir ırmak olmuştur.

Bu güçlü "ırmağa" ters düşüldü mü akıntıya karşı kürek çekilmiş olur. Bunun toplumsal yaşamdaki karşılığı toplumsal yasaya karşı çıkmak demektir. Toplumsal yasaya karşı çıkmak hayatı var eden değerlere saldırmak, kültürünü yok etmek, paylaşımda bulunduğu birey ya da toplumdan uzaklaşmak demektir. Böyle bir hayatında çekilmez, sıkıcı, yaşanılmayacak bir yaşam olacağı çok açıktır. Hayatın çekilmez hale gelmesi ya da getirilmesi, kişide yaşanan anın anlamsızlaştığını; geleceğin ise "özgür ve güzel" temelde kurulma arzusunun ya azaldığını ya da kalmadığını gösterir. Birçok kişi böylesi bir anlamsızlaşma sürecini daha çok içinde bulunduğu koşullara ve zorluklara bağlayarak an-

lamlandırmak ister. Bu yanılgıdır. Çünkü insan, gücü yüzde yüz içinde yaşadığı an'la sınırlı, sadece o andan ibaret bir varlık değildir. İnsan anda gerçekleşir. Ancak insan için an'dan daha gerçek ve daha güçlü olan geçmiştir. İçinde bulunduğu zamanı ve mekânı kendisini "özgür ve güzel" yarınlarına taşıması önünde engel gören ya da zamanın ve mekânın koşullarını gerçekleştiren birinin geçmişle ve geçmişi ile kurduğu köprüde bir sorunu var demektir. Kişi geçmişinde "toplumsal yasaya" karşı tersiyönden kürek çekmişse ve bu, kişiyi yormuşsa bile geçmiş'inan'a güç verme pozisyonu hep vardır. Çünkü en azından kişi neyin yanlış, neyin eksik olduğunu yaşayarak biliyordur. Bu bağlamda bilinmelidir ki en büyük güç kaynağımız, geçmişte yaşadığımız hata ve eksikliklerimizi an'ın silahı ile içinde bulunan zamanın ruhuna göre vurmaktan geçecektir. Geçmişe yönelirken şu noktanın da altını çizmek gerekir; geçmiş eşittir her şeyi ile yanlış yaşanmış bir zaman aralığı demek değildir. Bu noktada da önemli ve belirleyici olan kişinin geçmişini sorgulama yolu ve yöntemini doğru seçmesidir.

Asıl güç kaynağımız olan geçmişimizin an ve gelecek karşısında ya yetmeme ya da geriye çekme gibi bir dezavantajı hep olacaktır. Bu dezavantajı avantaja çevirmenin yollarının çok olduğunu bilmek toplumsallık gereğidir. Yetmeyen yanlarımızı yeterli hale getirmek geriye çekenleri de an'ın yürüyüşüne engel

olmaktan çıkarıp zamanın ruhuyla kılmak temel bir yöntemdir. Çünkü geçmişi zamanın ruhu ile uyumlu hale getirmek de tıpkı geçmişin eksikliklerini ve hatalarını düzeltirken ortaya çıkan enerji gibi güçlendirecektir. İnsan sadece hata ve eksikliklerini düzelterek güç toplamaz. Geçmişte yaşadığı, ancak içinde olduğu zamana ve mekâna denk düşmeyen doğrularını büyüterek de güçlenir. Bunun için hatalardan ve yanlışlardan arınmak, oluştukları zamanın ruhuna uygun olsalar da bugüne cevap olamayanları da özlerini bozmadan büyütme en doğru yöntemdir. Dolayısıyla geçmişi unutmak, görmezden gelmek veya inkâr etmek değil; geçmişin kirlerinden arınmak, eksik olanı da an'ın gücüyle değiştirip özgür ve güzel geleceğe doğru yürümek, varlığımızın amacıdır.

Bu konuyla bağlantılı unutulmaması gereken bir diğer husus ise birey ya da grup güçlenip ütopyasını gerçekleştirirken an'ın zamanına karşı "sabırla", mekânının zorluklarına karşı da "inatla-ısrarla" mücadele etmeyi bilmelidir. Bu yaklaşım bireyi ve kendisiyle beraber başkalarını yarına taşıyacak temel bir ahlaki ilkedir. Özcesi geçmiş her insanın güç kaynağıdır. Eskiden geçmişin zaman kaynağından bazen berrak temiz sular akmamışsa bile bunu temizlemek, kaybedilenden daha büyük bir güç ortaya çıkaracaktır.

Bu ve benzer değerlendirmelerde bulunarak birey ve gruplar için telkinde bulunmakta, toplumsal sorumluluklarını hatırlatıp ölçü koymakta görece bir kolaylık vardır. Ancak değişim ve dönüşümde toplumsal yaşam ve bu yaşamın pratik ürünü olan kültür değerleri söz konusu olunca, söz söylemek bu kadar kolay olmayacaktır. Bunun için en konuyu inceleyip sık dokumak gerekir. Bu konuda da bize rehberlik edecek olan zaman ırmağı ve tarihi mekânlardır. Bu yol yürüyüşünde de arzulanan adrese ulaşmak için bu rehberden şaşmak gerekir. Yine tarihsel zamanların ruhuna bakarak, o dönemlerin sözlerine kulak vererek, felsefik yorumlarını anlamaya çalışarak da bir tartışma yapmak doğru bir değişim ve dönüşüm için şarttır. Bu yorumlarımızdan hareketle

insan duygu ve düşüncelerinin değişim ve dönüşümlerini kültürlerine bakarak irdelemeye çalışalım. Amacımız insan öznesi üzerinden yarattıkları kültürü anlamaya çalışmak, toplumsal değişim ve dönüşüm olgusunu kültür ürünleriyle tanımlamaya çalışmak olduğundan her üç kavramı beraber ele almak da bir diğer doğru yol olacaktır.

Birey-toplum-kültür birliği

Birey, toplum, kültür kavramları iç içe kavramlardır. Birini anlatırken aslında farkında olmadan bir diğeri hakkında da konuşuyoruzdur. Örneklendirirsek bir bireyden kendisini yaratırken geçmişini sorgulamasını beklerken, bireyin ve top-

istediği gibi inşa edilmekten kurtulamazlar. Şüphesiz özellikle sınıflı ve hiyerarşik toplumlar baskı ve sömürüye açık toplumlar oldukları için, bireyin direnme ve özgürlük talebi hep var olacaktır. Köleliği inşa eden toplumsallaşmaları gönül rızasıyla kabul etmeyecektir. Yine yabancı, farklı, sömürgeci toplumlarla bütünleşmeye ve asimile edilmeye karşı da daha fazla direnecektir. Ama yine de toplumların baskı ve eğitim kurumlarının çarklarında dönüştürülmeye, hatta yok edilmeye çalışılacaktır. Toplumsal çarklar değirmen gibi öğütür, kendilerine göre un ve hamurdan malzeme oluştururlar. Gerek kurumlar arası çelişkiler, gerek direnen insan her zaman toplum içinde uzlaşmaya dayalı dengeler kapsa-

Birey toplumun eseri, toplum bu eserlerin birliğidir. Kültür toplumun kimliği, toplum bu kimliğin yaratıcı mekânıdır. Toplumsal doğa da gerçekleşmiş kültür dünyasıdır

lumun düşünce-duygu denklemini yani bir bütün olarak ideolojik kültürünü değiştirmesini istemiş oluruz. Bu eksende ki her değişimin sonucunda ortaya çıkan sonuçlar kültürel değişim olarak yaşam bulmaya başlar. Bu bağlamda formüle edersek birey toplumun eseri, toplum bu eserlerin birliğidir. Kültür toplumun kimliği, toplum bu kimliğin yaratıcı mekânıdır. Toplumsal doğa da gerçekleşmiş kültür dünyasıdır. Toplumu kültür olgusu olmadan ele almak zordur. Aynı biçimde birey hakkındaki her tartışma da toplum tartışması olacaktır. Görüldüğü gibi her üç kavramı da birbirinden ayırmak mümkün değildir. Dolayısıyla önemli olan bu üçlü arasındaki diyalektik bağı doğru anlamaktır, anlamaya çalışmaktır.

"Bir anlamda toplumun tüm geçmişi olan kültürü özümseindikten sonra birey toplumun üyesi, mensubu haline gelir. Toplumsallaşma sürekli çabayla gerçekleştirilir. Her toplumsal eylem aynı zamanda bir toplumsallaşma eylemidir. Dolayısıyla bireyler diledikleri gibi değil, toplumlarının

mında bir yer edinecektir. Ne toplumun mutlak eritme gücü, ne de bireyin toplumdan tamamen kopma şansı vardır. Özcesi, toplumu doğruya yakın bir yaklaşımla temel alan insan örneği üzerinde yöntemli çalışma ve hakikat rejimleri daha anlamlı sonuçlar verebilir." **(Demokratik Uygarlık Manifestosu-Uygurluk)**

Konu başlığımız "Kültür Kaynağından, İramak Olup Zamanda Akmak Ve Mekânlarda Yol Almak Üzerine" cümlesidir. Bu vurguyu birey ve toplum yaşamındaki değişimi kültür değerleri temelinde yorumlayarak anlamaya çalışmak şeklinde ele almayı öneriyoruz. Dolayısıyla değerlendirmelerimize temel bazı sorular sorarak başlayabiliriz.

Değişmek nedir? Neden değişiyoruz? Her değişim doğru, iyi ve güzel midir? Bu değişimin zamanını ve mekânını kim belirliyor? Birey nasıl değişir? Toplumsal değişim nedir? Kültür neden ve nasıl değişir? Görüldüğü gibi konu hakkında sorulacak pek çok soru mevcuttur. Bu ve benzer soruları tarihsel bir

perspektifle yanıtlamadan değişim olgusuna doyurucu bir yanıt vermek mümkün değildir. Demek ki birey, toplum ve kültürel alanda yaşanan değişime hemen bir çırpıda "oldu ve bitti" demek zordur. "Oldu ve bitti" diyen, en basitinden toplumsal sorumluluktan kaçma kolaycılığını seçen yaşam acemisidir. Yaşam gibi bir yanı gül bahçesi bir yanı bulduğu ilk fırsatta insandan bir parça alıp götüren acımasızlık karşısında acemi olmak, kolay kaybetmelerin temel nedeni, toplumsal sorunların da kaynağıdır. Demek ki hayatın akışının en bariz göstergesi olan değişim olgusunu derinlikli ele almamız bir zorunluluk olmaktadır.

"Unutmamak ve farkında olmak gerekir ki, evrende en küçük zerreciklerden tutalım kozmos seviyesindeki bütünlüğe kadar, oluşumu mümkün kılan ikilemler ve bunların karşılıklı ilişki ve etkilemelerinden doğan, her ikisini bağrında taşıyan, fakat ikisinin de toplamından farklı olan bir oluşum tarzı esastır, evrenseldir. Tüm değişimin ve gelişimin temelinde bu tarz oluşumu görmekteyiz." (Demokratik Uygurlık Manifestosu-Kapitalist Uygurlık)

Gücümüz ve aynı zamanda yeni güç kaynağımız geçmişimizse,geçmiş sadece kendi bireysel tarihimiz olarak değil, ait olduğumuz toplumumuzun tarihi olarak kele almalıyız. Bu yaklaşım bizekültürel değişim başta olmak üzere birey ve toplumun değişim ve dönüşümünüdoğruya en yakın bir şekildeanlama olanağı verecektir.

Geçmişimiz olan toplumsal tarih derin bir hafızadır.Bu hafızanın gücünü kültürel değerlerimizden somut görebilmekteyiz. Her toplumun kendi dilinde konuşması, en güzel ve anlamlı cümlelerin yılarca unutulmadan aynı anlamlarda ve aynı seslerle dillendirilmesi toplumsal hafızanın kültürel izlemlerimize çarpıcı bir örnektir. Bu örneğimizden yola çıkarak ulaştığımız sonuç değişim zorunlu ve sürekli olsa da kimi değerlerin de buna direndiği, değişmek istemediğidir. Demek ki birey ve toplumda yine kültür değerlerinde kimi temel yapılandırıcı değerler değişmemektedir. Daha doğrusu ilk günkü gibi kalmasalar da yaşadıkları değişim öz

ve biçimlerini ilk günküden fazla uzaklaştırmamaktadır. Böylesi değerler ancak yabancı dış bir etkinin yok edici saldırısı ile ortadan kaldırılabilir. Buda bir olgunun değişimi değil yok edilmesidir.İktidar ve sömürgeci emeller için yürütülen savaşlar bu işi gerçekleştirmek için başvuru olan temel yöntemlerdir. Kürt kültürüne dayatılan sömürgecilik bu belirlemeye verilecek en çarpıcı örnektir. Demek ki değişim ile yok olmayı ya da yok etmeyi birbirinden ayırmak gerekmektedir.

Değişimin toplumsal yasaya göre olması için birey ile toplum arasındaki ilişkinin simbiyotik (birbirinden beslenen ve birbirini geliştiren) olması gerekir. Hep toplumdandan alan yada hep bireyini baskılayan toplum türündeki ilişkilerde,arzulanan değişim ortaya çıkmaz. Batı kapitalist sistemi ve Ortadoğu'da yaşanan güncellik,belirtmeye çalıştığımız bu duruma örnektir. Batı'nın bencil bireyci ferdi ile Doğu'nun 'kutsal toplum' algısının ezdiği birey ilişkisinin yol açtığı sonuçlar ortadadır. Böylesi bir toplum ve birey ilişkisinde atılan her adım, yapılmak istenen her değişim kültür dünyasını baltalamaktadır. Toplum kendi kimliği olarak kararlaştırdığı kültür değerlerini bireylerine sunmalıdır. Bireyde toplumun eseri olduğunu bilerek buna saygı duymalıdır.

Merkezi Uygurlık Sisteminin Değişimleri

Toplumsal tarihi irdelediğimizde son beşbinyıldakültürel değişimadı altındayayşananların bireyi ve toplumu değiştirmekten çok yok ettiğini görürüz. Bunun birinci dereceden sorumlularının kendisini değişim aracının motoru olarak tanımlayanlar olduğunu görüyoruz. Beş bin yıllık zaman akışı içinde birey, toplum ve kültür değişip farklılaşmamış,birilerinin keyfine, zevkine ve çıkarlarına göre biçimlenmiştir. Hem de zoraki bir biçimde. Bu zorakilik toplumun ezici bir kesimine yaşananlara sadece tabi olmayı farz kılmak biçiminde yansımıştır. Ve toplum ne yaşadığını anlamadan adeta büyük bir hızla tünelde yol alan bir araca bindirilmiş gibi daha karanlık noktalara taşınmaya mecbur edilmiştir. Beş bin yıllık merkezi uygar-

lık tünelinin ucunda ışığın olmadığı görüldükçe, isyanlar başlamış ve toplumsal değişim karanlık bir tünelin içinde sürekli tekrarlanankaosun ifadesi olmuştur. Gerçekte toplum beş bin yıldır karanlık bir tünelde aynı yöne hızla yol aldırılan rehine gibidir. Uygarlık karanlığı etrafta ne olup bittiğini görmeyi ve anlamayı engellediği için birey ve toplum zamansızlığı yaşamaktadır. Bu zamansızlık insanın hafızasını kaybetmesine yol açarak geçmişine, kendisine güç veren değerlerine yabancılaşmasına sebep olmuştur. Böylece insan nerede yaşadığını, nereye bağlı olduğunu unutmaya başlamıştır. Bununla beraber neyin, nerede, nasıl değiştiğinin farkında olma yetisini kaybetmiştir. Böylece uygarlık makinesi bu ortamın havasını kullanarak en basit yaşam tekrarlarını bile büyük değişim zaferleri diye topluma sunmaya başlamıştır.

Uygarlık zaman diliminde toplum ve birey adına birileri emirlerle değişimi dayatmıştır. Bunların toplumsal değişim dedikleri şeyin bir avuç efendiye sayılmayacak kadar çok insanı kul yapmak olduğunu bugünün kültüründen de biliyoruz. Bu temeldeki birey ve toplumsal değişimstartını köleciler sistemi yaratan rahipler vermişti. Rahip toplum mühendisi gibi çalışarak elinin değdiği her yerde "büyük değişimler" ortaya çıkarmıştı. Her şeyi bilen rahip tüm toplumun hafıza merkezi vedönemin din adamı ve bilim insanı kimliğine bürünmüştü. Yönetici rahip kimin neye ihtiyacı olduğunu en iyi bilen konumu da yakalayınca, değişim için iki dudağı arasından çıkan her ses mutlak yerine getirilmesi gereken kutsal yasa anlamına geliyordu artık. Toplumsal ihtiyaçların ne olduğunu da belirleyen bu rahip kimliği; toplumun, gereksinimleri arayıp bulmasını, hareket ve eylemde bulunmasını beraberinde getirmiştir. Bu dönemin değişimi önemli oranda rahibin herkes adına konuşabilme, yapma ve yaptırma gücü sayesinde gerçekleşmiştir. Bu özellikleri ve eylemleri ile artık rahip bir kişi değil bir 'toplum' olmuştur. Belirttiklerine katılmayanlara, onlara göre olmayanlara dayattığı ise **değişim değil yok etmek** olmuştur. Rahip toplumunun değişim dediği yenilikler, kendisinin doğru bulduğu ve ye-

rine getirilmesi gereken kendi icadı ilahi yasalardır. Kullaştırma ve hizmete alma değişimidir yaşananlar. Bu kültürel değişim tarihsel olarak da ispatlıdır.

Bu dönemde kültür ve ahlaki değerlerde yaşanan değişim, toplumun ve bireyin iradesi ve aklıyla üretime katıldığı ve anlayarak sahiplendiği bir değişimi değil tabi olmaya yol açan bir gerileme durumudur. Bunun için böyle bir değişime toplumsal ve kültürel değişim diyemeyiz. Bu, egemen üst sınıfın kendi sistemini kurması faaliyetidir. Egemen faaliyet değişim değil ele geçirme faaliyetidir. Bu ele geçirme sadece üretilen maddi kültürü gasp etme ile sınırlı kalmamış insanlık da gasp edilmiştir. Zaten köleciler gasp edilip talan edilen insanlık halinden başka bir şey değildir. Gasp edilen maddi ve manevi değerlerözellikle ile beraber şekli şemai değiştirilip saraylarda, depolarda el altında tutulmuş tarlalarda ve savaş alanlarında da kullanılmıştır. Oysaki toplumsal değişim ve buna bağlı kültürel farklılık ucu açık hareket etme özgürlüğüdür. Hapsolmaya gelmez. Bu adımla başlayan ve beş bin yıldır süren uygarlık kültürü toplum, birey ve kültür değerlerini birilerinin çıkarına hizmet etsin diye karanlık ortamlarda biçimlendirilmek üzere gasp etmiştir. Gerçekten de önce klasik köleciler, sonra da merkezi uygarlık sisteminin diğer köleciler dönemleri insanın önce aklını veduygularını daha sonra da fiziki olarak tümünü kapatma zamanının adıdır. Dışarıda kalmayı başarmış insanlık yanları ise şimdiye kadar ancak bunun yanlış olduğunu söyleyebilecek kadar direnebilmiştir.

Toplumsal değişim ve dönüşüm adı altında kültür değerlerini gasp ederek biçimlendirme hamlesinde benzer bir yaklaşım tek tanrılı dinlerde de görülmektedir. Zamanın tanrı tarafından yaratıldığı, tüm mekânların bize O'na hizmet karşılığında bahşedildiği söylemi ile sınırlandırılmış hayatın bu diliminde "tanrı ne isterse o olur" kutsal yasası değişimin anahtar sözü yapılmıştır. Değişim karşısında bireyin ve toplumun "kaderine razı olması" gerektiği ilkesi ile de değişime katılmamız değil yaşananlara rıza göstermemiz salık verilmiştir. Bu ilkeler yeni efendi sınıfın toplumdan beklentisinin şifreleridir. Kendi ideolojik

kültürünün vurgularıdır. Bu ilahi emir herkesi bir biçimde sınırlandırmıştır. Bu sınırlar içinde kültüre yeni değerler katarak, yaşama katılmak yerine, sorgulama-dan var olana tabii olmak esastır. Bugün Ortadoğu toplumlarında yaşanan çıkmazın temel bir nedeni de bu egemen toplum yasasının geleneksel gücünden kaynağını almaktadır. Bu egemen kültür şemsiyesi altında yürüyenlerin yenilik yaratma güç ve iradeleri daha çok tabi olmayla ölçülmüştür.

Kapitalizm ve toplumsal değişim

Toplumsal değişim yasa-sının hem birey ve toplum yaşamında hem de kültür değerlerinin değişiminde sistematik sorunlara yol açan kulvara alınmasınıniniciatçısı kapitalist modernitedir. Kapitalist modern zaman kendinden önceki tüm yanlış değişim ve dönüşüm yasalarını bilimsellik adı altında formüle etmenin yaratıcısıdır. Toplumbilim adına toplum inkârını "bilimselleştirmiştir." Kültürel değişim adına kültürel zenginlikleri soykırım yöntemleri ile yok etmiştir. Bireyin iradesi ve özgürlüğü adı altında insanı "yarış atına" çevirmiştir. Toplumsal değişimi sürekli tekrar eden kısır bir döngüye hapsedmiştir. Zaten bu dönemde zaman sanallaştırılmış, mekânlarsa cila-landıkları için nerede yaşandığı tanınmaz hale getirilmiştir. Bu çağı anlamak için ana hatlarıyla da olsa zaman ve mekân algısına ve kültürel değişim olgusuna daha yakından bakmakta yarar olacaktır.

Kapitalist egemenliğin zaman algısı başı ve sonu belli, düz ve çizgiseldir. Tarihi tanımlarken kullandığımız ırmak benzetmemizle belirtirsek, kapitalist zaman, kaynağı ve ulaştığı bataklığı belli, kirlenmiş düz akan bir su gibidir. Kölecilikte ve tek tanrılı dinlerde zaman ve mekân toplumun dışında ona rağmen yaratılmış ve işleyiş yasaları belirlenmiş bir

nesnedir. Ebedi ve ezeli tanrının ürünü ve onun önümüze koyduğu sınavı başarı ile vermemiz için düzenlenmiştir. Yeni şeyler yapmak ve değerlere değer eklemek değil, var olana yani efendilerin yaptıklarına tabi olmak gerekir. Modern algıdaysa zaman ele geçirilmiş, saatle denetime alınmış, gerektiğinde ileri, gerektiğinde de geriye alınabilecek kurma kolları bir aygıttır. Zamanı anlamamızı, varlığını hissetmemizi sağlayan değişim ise saatin saniyeleri hızında gerçekleşen yuvarlak bir döngüdür. Bu anlayışla kapitalist egemenlik, zamanı ve değişimi ve her iki olgunun gerçekleştiği mekânı da egemenliğine almış var saymaktadır. Ona göre tarihte ilk defa zaman denetimdedir ve istendiği gibi ayarlanmaktadır. Bunun diğer anlamı insan algısının daha doğru bir tabirle anlam ve değişim gücünün kontrole alınmış olduğudur. Bunun için egemenliğin bu biçimi kendisini zamanın yaratıcı gücü olarak tanımlamaktadır. Tanrısal kutsallığın yerine kendisini koyarak zamanını kutsallaştırmıştır. Tüm eski kültürleri gereksiz, geri, demode, basit, ilkel şeklinde tanımlayarak yok etmek için elinden geleni yapmıştır. Bu kültürü yaşayan birey ve toplumu da 'klasik, zamanı geçmiş' antropoloji ve etnolojinin denekleri olarak ele alarak gül-

mece konusu yapmıştır. Bu ideolojisini hâkim kıldıkça, istediği tek tip insan ve tek renkli kültür ve yaşamı **yaratabilmiştir**. Kapitalizmde ister birey ister toplum isterse kültürel değişim adına olsun gerçekleşmiş her şeyi bu ilkeyle okumadan bu sistemin çirkinliği anlaşılamaz. Bugün içinde bulunduğumuz sorunları da anlayamaz ve onlara çözüm gücü olamayız.

Bu sistemin bir diğer özelliği de egemenliği ve çıkarları için her anı dakik işletmekteki yeteneğidir. Ancak bilinmesi gereken bir diğer nokta kapitalist zihniyetin kendi zamanını kutsallaştırması algısının, toplumun "ahlaki olan kutsaldır" ilkesine dayanan inanç temelli bir kutsallık değil, pozitif bilimin ruhsuz putçuluk-

Temel toplumsal kanun olan değişim ve dönüşüm, kapitalizmde birincilik için baş vurulan bir yarışma halini almıştır. Yararımlar zamandan koparılmakta ve ondan önceye gidebilmekte buda zamanı tam yaşamadan adeta atlayarak havada yürümeye yol açmaktadır. Moda denilen şey bu zaman algısının bir sonucudur. Yaşam süresi günlerle, aylarla ve mevsimlerle sınırlı "yaratıcılık" olan moda, kapitalist değişimin zihniyetini ve farklılık yaratmayı biroyun gibi ne kadar basitleştirdiğini ele veren en **çarpıcı sapkın kültürüdür**. Çağın imaj ve makyaj çağı olması da bu algısından doğmuş diğer bir gerçeği ve kimliğidir. Bunun diğer bir anlamı da her şeye kısa ömürler biçen kapitalizmin

İnsan algısının geçmişten kopartılması hata ve eksikliklerini sorgulayacak vakit bulamaması yaşadığı güzel, doğru ve iyi şeyleri yersizce ve zamansızca terk etmesi günümüzün temel hastalığı haline bu mantık sayesinde getirilmiştir.

layışına dayanan bir kutsallık olduğudur. Bu yanıla da kapitalist modern zaman, dik bir yamaçtan akan lağım suyuna benzemektedir. Anlam yaratmaz, tüketir. Aktıkça etrafını kirleten ve canlılığı öldüren bir zehir saçır. Böylece önüne aldığı her şeyi silip süpürmekte, tabiatı değiştirerek yok etmekte sınır tanımamaktadır.

Zaman algısının bu biçimde kurgulanmış olması çok doğal olarak mekânsızlığı da yaratmıştır. Dolayısıyla kapitalizmde zaman mekânsız, mekân zamansızdır. İnsan algısının geçmişten kopartılması hata ve eksikliklerini sorgulayacak vakit bulamaması yaşadığı güzel, doğru ve iyi şeyleri yersizce ve zamansızca terk etmesi günümüzün temel hastalığı haline bu mantık sayesinde getirilmiştir. Çünkü dönem algısının ve bilincinin dayandığı sınırları belirlenmiş zaman, derin bir bilinç yaratma önünde engeldir. Bilinç yaratmadığı içinde en kutsal değerleri bir çırpıda terk etme kültürüne yol açmıştır. Bu hızlı terk ediş yaşamı insanlar arasında "hipodromda yarışan atlar" misali rekor kırılacak bir yarışa indirgemıştır.

yarattıklarını sürekli tüketmeye mecbur hale gelmesidir. Zamanı bu kısır döngü içinde sıkıştıran sistem, beyinleri felç etmiş ve her şeyi hastalıklı hale getirmiştir.

Günümüzde insanın herhangi bir nesneye -insanda dâhil- egemen olmaya başladığı an, gerçek ve tek anlamlı zaman sayılmaktadır. Bu durum toplumsal zamanı vahşet sahnelerinin çekildiği bir filme dönüştürmüştür. Kapitalist modern tarihin baştan sona kanlı olmasının altında gerçek ve doğru yaşama algısı yerine hayat denilen olgunun böyle algılanması fikri yatmaktadır. Zamanı toplumun ve mekânındışına çıkarıp, arabaya koşturulan at gibi geyen sistem, mekânı da atın arkasında iki tekerleğe mahkûm araba gibi mekanikleştirmiştir. Bu algı yarının nereye gideceğini bileceğine inanan bir mutlak bilme düşüncesine de yol açmıştır. Kapitalizmdeki bilimsel öngörülülük denilen şey önemli oranda budur. Yani yarın ve öbür günün hem zaman hem de mekân olarak nasıl olacağının bugünden ayarlanabileceğine olan inanç hâkim paradigmadır. İktidar düzeninde ayarlayıcı güç bir avuç elit özne

**Derin bir yoğunlaşma,
sorgulama, tartışma, okuyarak
öğrenme, araştırıp inceleme,
zihniyet değişimi yaparak
yenilenme ve kendisini bu
biçimde yaratma olması
gerekirken, kuaför salonlarında
geçirilen birkaç dakika
sonucunda değiştiği duygusuna
ve düşüncesine kapılmaktadır
insan.**

olduğu için de bugünden tüm toplumun hatta diğer tüm canlıların yarınları ipotek altına almaya çalışılmaktadır.

Kapitalist uygarlık toplumun yarınlarını hatırı sayılır derecede ideolojik olarak fethetmiştir. Bu insanın tarihin en derin mahkûmu olmasıyla sonuçlanmıştır. Bu fethedilme ve mahkûmiyet“gönüllü kölelik” yaratmıştır. Bu insanlığın zaman bakımından anlamsızlığa, mekân itibarıyla de yabancılaşmaya yol açmıştır. Sunulan her şeyi kabul eden tepkisiz sürü misali bir kitle yaratmıştır. Toplumsal duyarsızlığa da sebep olan bu zihni durum, neticede ahlaksızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yaratıcılığın sonu gelmez tekrarlara hapsedilip kısırlaştırılması, onu bu tekrarları topluma icat olarak yutturma için biçim ve imaja yüklenmeye götürmüştür. Ve böylece yaratıcının yaratığına taptığı putperestlik dönemine geri dönmüştür. Kapitalist sistemin modern kölecilik çağı olmasının alt yapısı böyle döşenmiştir.

Dinlerdeki “Yarını Allah bilir” fikrifelsefik olarak pozitif bilimin düz ilerlemeciliğinden daha fazla toplumsal anlama ve değere sahiptir. Bugünden yarını “bilimsel olarak” belirleyebilirim iddiasında olan bir iktidar sistemi bunu istediği gibi yapmak için akla hayale gelmeyen yol ve yöntemlere başvurmaktan geri durmayacaktır. Gündelik yaşamda karşılaştığımız hayret uyandırıcı olaylar bundan kaynaklanmaktadır. Yine tekniğe

dayalı üretim alanlarında bunu rahatlıkla görebiliyoruz. Örneğin bu üretim sahalarında birkaç yıl sonrasının ihtiyacının bugünden yapıldığı iddia edilmektedir. Birkaç kişi oturdukları yerden milyarlarca insan adına kararlar almakta, bu insanların tercihlerini, arzularını istem ve taleplerini hatta zevklerini bile belirleyebilmektedir. İstemi, talebi, tercihi başkalarının dizayndan geçmiş hiç kimse değişim olgusunun bir öznesi olduğunu iddia edemez. Kapitalizmde yaşananlar gerçek manada budur.

Düz bir çizgide sürekli ilerleyen zaman tanımlanmasında geriye dönmek mümkün değildir. Oysaki kapitalist moderniteden önceki zaman algısında geriye dönüşler daha rahat olabilmıştır. Geriye dönmekten kastımız, geçmişe uzanmak ve onu asla unutmamaktır. Bu ilke geçmiş sorgulama, hatalarını düzeltme olanağını verdiğinden, geleceği daha özgür ve güzel kurma olanaklarını verme potansiyeline de sahiptir. Kapitalizmden önceki birey ve toplumda geçmişle bağların daha güçlü olduğunu, insanların anılarına daha sadık kaldıklarını sadece sanat ve edebiyat alanına bakarak görmek mümkündür. Geçmişe bağlılık; geçmişi sürekli düşünmek, hatırlamak ve onu geleceğe taşımaktır. İçinde yararsız, zararlı ve zamansızca yaşanmış veya ortaya çıkmış davranışları, kültürü değiştirirken yerine daha doğru, iyi, güzel ve özgürlükçü olanın konulmasıdır. Kapitalist kültür toplumdaki bu emel ilkeyi de yerle bir etmiştir.

Kapitalizmde değişim asla toplumsal olmamıştır. Olamaz da. Canı isteyen istediği gibi değişebildiğini iddia etmektedir. Toplumsal değişimde her varlığın ve kültür değerinin kendi özüne göre bir değişim zamanı olduğu unutturulmuştur. Duygusu ve düşüncesi ile beraber değişen insan, artık saçları ve sakallarının biçimiyle uğraşarak değişim yapabileceğine inanmaya başlamıştır. Derin bir yoğunlaşma, sorgulama, tartışma, okuyarak öğrenme, araştırıp inceleme, zihniyet değişimi yaparak yenilenme ve kendisini bu biçimde yaratma olması gerekirken, kuaför salonlarında geçirilen birkaç dakika sonucunda değiştiği duygusuna ve düşüncesine kapılmaktadır insan.

Tüm bu anlatımlardan hareketle bu "değişim rüzgârının" neden böyle estirildiğine de bakmakta yarar olacaktır. Değişim adı altında kararlar alan ve bunu en ince ayrıntısına kadar ayarlayanlar bu gücü nereden alıyorlar? Neden adımıza bu tür şeyler yapma görevini kendilerine hak görüyorlar? Bu geleneğin kaynağı nedir? Ve buna karşı direnç noktalarımız nelerdir? İktidar denilen makine neden insan ve kültürel zenginlikleri öğütmekten hoşlanır? Ona bunu yaptıran nedir? Toplumun egemenleri ve iktidar sahipleri neden topluma saldırırlar?

İktidar sağlam temel üzerine inşa edilmiş yükseldikçe temeline ağır gelen, temele uymayantaş yığınınını andıran bir binaya benzer. Üzerinde kurulduğu temel kendisinden önceki komünal demokratik toplumun kültürel yaratımlarıdır. İktidarcı ve devletçi uygarlıktan önceki toplumumuzun gerçek toplumsallığımız ve olması gereken yolda ilerleyen değişim doğrultumuz olduğu geçen her gün biraz daha ispatlanmaktadır. İktidarcı uygarlığın topluma sürekli saldırmasının altında insanlığın sağlam bir yapıya sahip olması yatar. Çünkü iktidar kültürü varlığını

kanıtlamış, değişim ve dönüşüm diyalektiğini yakalamış sağlam toplumsallığımıza ters bir yapı olarak şekillenmiştir. Buna saldırmadan denetime almadan yaşayamaz.

Bu toplum karşıtlığının ortaya çıkmasından sonra tarihten kanıtlı bir diğer verimiz ise uygarlıkla beraber iki farklı birey, toplumsal inşa ve kültürle karşı karşıya olduğumuz gerçeğidir. Her iki yapı arasında uzlaşmaz çelişkiler vardır. Bu ikililik insanın ahlakına ve vicdanına da girmiştir. Aynı zamanda toplumsal değişim dediğimiz olgunun algılanmasını da şekillendirmiştir. Bundan kaynaklı kültürel değişim söz konusu olduğunda kimin, neyi, niçin ve nasıl değiştirdiğine bakmak olmazsa olmazımız olmaktadır.

Devletçi uygarlık için toplumsal ve kültürel değişim, iktidarcıyı sağlama almaya yarayan ideolojik ve propagandatıf bir faaliyet olup zorba yöntemlerle hâkim olmaya başlamak. Bunun için değişim adı altında yaptıkları, zorlandıklarında karşıtlarının üzerine buldozer gibi giderek onları yok etmek olmuştur.

Toplumsal değişimin yapıtaşları: Ahlak ve Politika

Toplumsal değişimi doğruya yakın tanımlamak, toplumu tarihselliği içinde doğru tanımakla mümkündür. Halende üzerinde yeterince kafa yorulmayan konu budur. İnsanlığın doğadaki diğer canlılardan daha çok kendi türüne ve diğer türlerle zarar vermesinin temel sebebi eksik ve yanlış yapılmış insan ve toplum tanımıdır. Yoksa dinlerin 'eşref-i mahlûkat', bilimin 'en akıllı varlık' olarak tanımladığı insan neden kendisini ve doğasını yok eden bir mecrada sürüklensin ki. Doğru tanımlama toplumun özünü anlamaktan geçer. Toplumun mayasının, harcının ne olduğunu bilmeden artık ispatlandığı gibi hiçbir toplumsal sorun çözülemez.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan toplumsal doğanın temel taşları olarak ahlak

ve politikayı almalıyız dedi. Ve bu konuda ileri düzeyde ikna edici toplum, tarih ve kültürel verilerle ön açıcı değerlendirmelerde bulundu. Toplumun temel yapı taşları ahlak ve politikaysa -ki öyledir- o zaman toplumsal değişimidoğru anlamamızı sağlayacak alanlar toplumun ahlak ve politika kurumları olacaktır.

Ahlak toplumun vicdanıdır. Toplumu birarada tutan, birbirine bağlayan sorumluluk duygusudur. Paylaşma yol açan duygu ve akıldır. İnsan toplumunu fiziki bir grup ve içgüdüsel birliklerden ayıran en özgün ve tümüyle farklı özelliğidir, ahlak. Bu anlamda ahlaka toplumun canlı ruhu da diyebiliriz. Politika ise insanın kendi toplumsal özelliklerine göre çalışma yeteneğidir. Özcesi emek vermektir. Toplumun ahlakına göre iş yapmaktır. Ve her zaman en iyisini, doğrusunu ve güzelini arayıp bulma ve geliştirme kabiliyetidir. Bu belirlmelerden hareketle toplumsal değişimi ahlak ve politikada izlemek en doğrusu olacaktır. Kültür değerlerini ise ahlakiliğe ve politik düzeye bakarak değerlendirmeye tabi tutmak en bilimsel yaklaşım olacaktır. Demek ki toplumsal ve kültürel değişimden kast edilen şey toplumun ahlak ve politikasının özsel bir değişime uğramadan hacim değişikliğini yaşaması olmalıdır. **Gerçekleşmiş toplumsal, bireysel ve kültürel değişimlerin doğru, iyi ve güzel olup olmadıklarının ölçüsü bu değişimin ahlak ve politika karşısındaki ilişkili biçimleri ile ölçülmelidir.** Yapılan veya atılan her adımın bu teraziye ölçülmesi insanlığın özü gereğidir. Zaten toplumsal değişimi, toplumun özü olan değişmeyen ancak zamanın ruhuna göre biçim alan ahlak ve politika ile kıyaslamadan, haklarında karar vermek sakıncalıdır. Kesinkes bilinmelidir ki toplumsal değişimin kurallarını belirleyen duygu ve düşüncelerimizi ahlaki ve politik değerlerimizle mukayese etmez ve olası olumsuzlukları bu değerlerle terbiye etmezsek yaşanacak olan orman kanunu olacaktır. Kapitalizmde yaşanan orman kanunudur. Adeta kimin aklına ne geliyorsa onu toplumsal ilişkilere dayatma gibi bir kültür oluşmuştur. Kapitalizmde bireyin ve toplumun duygu ve düşünce alanlarında giderek küçülmesi ve

toplumsal özlerini yitirmesi, bunun yerine ruhsuz biçimciliğin hâkim hale getirilmesinin nedeni ahlakiliğin ve politikliğin yaşam dışında bırakılmasıdır.

Uygarlık denilen tarihsel süreçte yaşanan her türlü gelişme, ahlak ve politikadan uzaklaşmayla sonuçlanmıştır. Kapitalizmde de bu zirve yapmıştır. Bunun anlamı uygarlığın toplumsal değişimi ifade etmediği, toplumu ele geçirdiğidir. Toplumsal değişim dinamiklerini parçaladığıdır. Uygarlığın topluma getirdiği yenilik, iktidar, sınıflaşma ve devlet denilen siyasi mekanizmadır. Hepimizin bilmesi gereken en önemli yaşam ve özgürlük kanunu şudur; uygarlığın ifadesi olan iktidar, sınıflaşma ve devlet dışında kalan diğer kültür alanları uygarlıktan önceki komünal toplumun yaratımı ve icatlarıdır. Uygarlık hâkim olmaya başladıktan sonra bir yandan bu kültür alanlarını kendi kimliği olan üçlüye uyumlu hale getirmek için ele geçirmiş ve kendi zihniyeti ile kullanmış diğer yanda da gelişim karakterine zarar verdiğine inandığı değerleri de bastırarak ya tanınmaz hale getirmiş ya da bitirmek istemiştir. Bunun için uygarlık tarihi Kürt halk önderinin deyimi ile insanlıktan düşme ve uzaklaşmanın tarihidir. Uygarlıkta toplumsal-kültürel değişim denilen durum toplumsallıktan kaçmaktır. Toplumsal değişimin tersi yönünde yol almaktır. Bunun için uygarlık tarihi içinde halkların kendi toplumsal yaşamlarını sürdürmeleri her zaman çok sıkıntılı olmuştur. Ancak nefes alacak kadar bir gelişme olanağı bulabilmiştir. Beş bin yıllık tarih esas itibariyle uygarlığın istemlerini topluma dayatması karşısında direnen halkların yol açtığı gelişmelerdir. Bu anlamda tarih bu iki kültürün çelişki ve çatışmalarının sürmesidir. Nasıl ki her varlık, ikilemli bir yapının karşılıklı mücadelesinden sonra doğan üçüncü hali ifade ediyorsa beş bin yıllık tarihte yaşananlar da uygarlığa karşı komünal toplumun mücadelesinin yol açtığı gelişme olarak okunmalıdır. Ancak uygarlık baskın yan olduğu için bu tarihte rengini daha çok gösteren taraf olmuştur.

Konumuzun içeriğine göre belirtirsek beş bin yıllık tarih, ahlak ve politikanın dayatılan ahlaksızlığa ve politikasızlığa

karşı mücadelesi tarihidir. Bu mücadeleyi yaşamın her alanında böyle okumak gerekir. Yemek yemeden tutalım siyasi mücadeleye, siyasi mücadeleden sanat edebiyat çalışmasına kadar bu kural hep geçerli olmuştur. O zaman gündelik yaşamda gördüğümüz her şeyi bu pencereden bakarak anlamaya çalışmalıyız. Gerçekleşen ve dayatılan her şeyin toplumsal olmadığı, toplumsal olması için ahlaki ve politik özelliklerinin olması gerektiği perspektifiyle her şeye bakılmalıdır. Bu konudaki toplumsal yasa toplumsal çıkar ve toplumsal gelişime ne katıldığıdır. Bu toplumun özgür geleceği için hayatidir. Geleceğin daha güzel ve özgür olması için bu kural şimdiye kadar yaşanmış olan değişim ve dönüşümleri daha toplumsal kılma gücü de verecektir.

Kürt Halk Önderi merkezi uygarlığa karşı demokratik uygarlık, resmi iktidarcı modernitelere karşı da demokratik modernite tanımlaması ve kavramsallaştırmasını geliştirmiştir. Toplumsal değişim ve dönüşümde merkezi uygarlık sisteminin başatlığını ortadan kaldırmadan toplumsal yaşam rotasına giremez. Gerçekleşen değişim gerçek manasında değişimi ifade edemez. Konu hakkında Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın Özgürlük Sosyolojisi kitabından bir alıntıyla daha sistemli ve özlü bir şekilde belirtelim:

"Demokratik modernite, değişimin meşru yolunu açık tutan sistem özelliğindedir. Ahlaki ve politik değerinin yüksek olması bu sistematik özyle bağlantılıdır. Değişimin meşru yolu çok önemli olmakla birlikte basittir. Her toplum mensubu, nerede ve ne zaman olursa olsun, bu değişime katkıda bulunabilir. Neolitik toplum kalıntılarını, hatta klan toplumunu yaşayan bir mensubu Moskova veya New York'ta yaşayan bir mensubu değişime her an katkı yapma potansiyeline sahiptir. Bunun için büyük, kutsal anlatılar şart olmadığı gibi, kahramanlık eylemleri de şart değildir. Tek şart, toplumsal doğanın temel varoluş hali olarak ahlaki ve politik düşünme ve davranma yeteneğini göstermektir. Her bireyde asgari düzeyde de olsa var olduğuna emin olduğumuz bu yeteneği (erdem, fazileti) işlevsel kılmaktır. Şüphesiz bununla tarihsel-toplum boyunca ortaya çıkmış, meşru değişim

yolunu aydınlatmak için insanlık hafızasına mal edilen büyük ve kutsal anlatıların önemsiz olduğunu belirtmek istemiyorum. Tersine, meşru değişimin yolu ideolojik ve maddi tekellerle kapatıldığından, bu anlatılara büyük rol düşer. Yine benzer biçimde kahramanlık eylemleri özgürlüğe giden yolda vazgeçilmez kutsal değer taşırlar. Mühim olan, demokratik modernitede değişimin tarihsel-toplumun bütünsel çabaları olmadan sağlanamayacağını bilmektir. Önemli kişiliklerin ve örgütlenmelerin rolü inkâr edilmiyor. Ancak toplumun ahlaki ve politik dokularına mal edilmedikçe ve meşru yoldan geçilmedikçe, bu rol fazla anlam ifade etmeyecektir...

Değişme ve dönüşme kapasitesi, ahlaki ve politik boyut temel varoluş olarak ortadan kaldırılmadıkça, en geniş toplum olarak düşünülebilir. Şüphesiz hiçbir toplumda ahlak ve politika tümüyle ortadan kaldırılamaz. Ama işlevleri son derece daraltılabilir. Örneğin kapitalist modernite toplumunda ulus-devlet tahakkümünde ahlak ve politika en aza indirgenmiş, hatta yok edilme sınırlarına kadar daraltılmıştır. Bunun nedenleri ve sonuçları üzerinde uzunca durmuştuk. Ahlak ve politikanın sınırlandırılması durumunda toplum değişmiş mi oluyor? Hayır. Tersine daraltılmış, değişimi ve farklılaşması durdurulmuş, hatta homojenliğe zorlanmış ve çok sert bir hukuki statü altında boğuntuya getirilmiş oluyor. Değişim kapasitesi şurada kalsın, tek tip kültür oluşturmak ve vatandaş yetiştirmek için homojenleştirme adı altında biz-öteki ikilemine indirgenmiştir, daraltılmıştır. Görünüşte sanki modern toplum sınırsız bir değişimi yaşıyormuş gibi çok renkli bir görüntü sunulur. Bu tamamen medyatiktir ve propaganda görüntüsüdür. Altındaki gerçeklik tek renklidir; ya griye yakındır veya karadır."

Ancak demokratik uygarlığın tarihsel mirasına dayanan toplumsallığımızın diyeti ve direnişi ile yarınlarmızı özgür kılabilir, tüm yaşam alanlarını rengârenk gül bahçeleri misali donatabiliriz. Bunun için ekilecek mekânlarımız olduğu gibi bu insanlık mekânlarına ekilmiş fidanlara, çiçeklere su verecek ırmak da vardır.

UYGARLIK TARİHİ KÜLTÜRKIRIM TARİHİDİR

İnsanlık tarihi bin yılların birikimi olarak topladıklarını bugün insanlığına sunmaktadır. Bugün yaşadığımız kültürel renklilik, halkların çeşitliliği, dillerin zenginliği; sanatların, zanaatların, teknolojinin yaratımları bin yıllardan süzülen insan emeğinin ve tecrübesinin bir eseri olarak bizlere ulaşmaktadır. Tüm bunların ortak ifadesi olan kültürel birikimimizi tarihin başlangıcında ilk düşünmeyi, konuşmayı, üretmeyi, paylaşmayı, toplumlaşmayı başaran insanlara borçluyuz. Bugünümüz o ilk insanlardan, özellikle uzun yılların birikimini neolitik kültür olarak bütünleştirmeyi başaran ana tanrıça kadından mirastır.

İnsanlığın kültür birikimi içinde, uygarlık ve onun kurumlaşması anlamına gelendeğerin, yine uygarlığın zihniyeti olarak iktidarın ve bunların ortak karakteristik özelliklerinin derinlikli incelenmesi, insanlığın toplumsal şekillenişindeki yanlış giden noktaları doğru çözümlemek ve yeni toplumu inşa etmek açısından can alıcıdır. Kültür ile ilişki ve çelişkileri, kültürün tarihsel birikimi içinde nasıl roller oynadıkları çözümlenmesi gereken önemli hususlar olmaktadır. Uygarlık, iktidar ve devlet tarihsel gelişim seyirleri içinde insanlığın beynini bulandırma ve toplumu kandırma özelliklerini öylesine incelikli örebilmişlerdir ki, tanımlamalarını yapmak ve özelliklerini netleştirmek bu karakterleri nedeniyle büyük bir muğlaklığı kendisiyle beraber yaratmıştır.

Kültür en genel ve açık tanımıyla, insanlığın toplumsallaşmayla birlikte açığa çıkardığı tüm yaratımlar ve birikimlerdir. Yani insanlığın anlam dünyası olarak açığa çıkardığı yaşama bakış ve yaşamı yorumlaması olduğu gibi bunlara paralel oluşturduğu her türlü kurumlaşmayı da içermektedir. İnsanlığın anlam dünyası ve bunun yansıdığı kurumsal örgütlenmele-

rin hepsi kültür kavramının içine girmektedir. Anlam kurumla yaşamsallaşır, yaşamda somutlaşır. Anlam olmadan kurum oluşamayacağı gibi kurumlaşma oluşmadan da anlam korunamayacak uçup gidecek yada dağılıp kaybolacaktır. Elbette kültür kavramını incelerken vurgulanması gereken en belirgin özelliği toplumsal karakteridir. Kültür toplumsal bir olgudur. Toplumların üretip biriktirdiği değerler toplamıdır. Yani bir toplumun yaşam içinde denediği, sonuçlarını gözlemlediği, kendi geleceği ve toplumsallığı açısından gerekli ve gereksiz yönlerini ele alarak bazı yönlerini daha da geliştirirken, bazı yönlerini törpülediği ve tarihsel akışla günbe gün ördüğü, yonttuğu ve biçimlendirdiği değerlerdir. Toplum bunları yaratırken kendi varlık gerekçesi ve koşulları olarak örgütlemiştir. Kültürün toplumsal yaşamdaki rolü damarlarda dolaşan kan gibidir, topluma an be an yaşam taşır. Toplum ancak kültürle var olmuştur, var olmayı başarmıştır. Toplum adeta kültürün kendisidir, kültürle özdeştir. Bu nedenle kültürel değerlerden kopuk, kültürel değerleri olmayan bir toplum olamaz.

Kültür tanımlamasının toplumsal misyonu ve anlamı ışığında uygarlık, devlet ve iktidar kavramlarına baktığımızda, kültürün karakteriyle tezat olduklarını, adeta düşmanı rolü oynadıklarını görmekteyiz. Oysa diğer yandan kendilerini toplumsal ihtiyaç ve çıkarların olmazsa olmazı gibi göstermekte de büyük bir ustalık göstermişlerdir. Öyleki uygarlık, tarihin başlangıcı, iktidar, insanın ve toplumun temel bir karakteristik özelliği, devlet ise toplumun ayakta durması ve yürümesinin vazgeçilmez gerekliliği gibi insanlığın bilincine yedirilmiş ve toplumsal hafızaya işlenerek insanlığın doğal koşulları, geleneği hatta kültürü olarak meşrulaştırılmışlardır. Uygarlığın yürütücü kurumları iktidar ve devlettir. Nasıl ki kültür anlam ve kuru-

mun ortak ahengiyle toplumu var kılmışsa, uygarlıklı çağların başlamasıyla toplum yaşamında iktidar anlamın, **devlet iktidar**ının somutlaştığı kurumlar olarak kültür anlamlaşmasının yerini almışlardır daha doğrusu gasp etmişlerdir. Uygarlık değerlerinin kültür değerlerinin yerini alması, uygarlık güçlerinin söylemlerinde olduğu gibi, toplumun zorunlu ihtiyacı yada vazgeçilmezleri olduklarından değil toplumu kemirmek amaçlıdır. Uygarlık ve kurumları kültür değerlerinin üzerinden asalakça yeşermiştir ve hala kültürel yaratımların adeta kanını emerek yaşamaktadırlar.

Uygarlık ve kurumları toplumsal yaşamda kendini tüm toplumdan daha kurnaz ve üstün gören elit bir kesimin ürünüdür. Bunlar uygarlık alışkanlıklarını toplumun kültür değerlerine dayandırarak meşrulaştırmayı başardıkları gibi, toplumun uygarlığa karşı gelişen direnişlerini ya bastırarak ya da kurnazca kendine mal ederek denetimine almayı ve kendi çıkarları temelinde kullanmayı becermişlerdir. İnsanlığın toplumsal karakterinin örülmesi anlamına gelen tarihe damga vurmuşlardır. Bu nedenle de meşrulaşma zeminlerini öncelikle tarihsel akışa ve toplumsal yaşamın örgütlenişine dayanarak sağlamaktadırlar. Peki, ne kadar toplumsal olgulardır? Toplum için ne kadar zorunlu ve yaşamsal ihtiyaçtır? Toplum kendi ihtiyaçlarının bir zorunluluğu olarak bu ol-

gulara muhtaç mıdır? Ne kadar topluma aitler. Uygarlık ve onunla birlikte toplum yaşamına giren iktidar ve devlet olgularına baktığımızda, toplumun üzerinde bir karabasan gibi çöktükleri görülmektedir. Toplumsal yaşamın gelişmesine değil katkı sunmak, ilerlemesi önünde bir set gibi durarak engellemişler, kendileri açısından tehlikeli gördükleri toplumsal kültür değerlerini ise budayıp iğdiş ederek kendi renklerine boyamışlar, baş edemedikleri hallerde de tamamen yok etmekten geri durmamışlardır. Kültürel değerler ve uygarlık yaratımı olgularının **çelişik karakter**leri tarih boyunca iç içe ve çatışmalı bir seyir izlemiştir. Bazen uygarlığın yoğun baskısı altında, bazen kültürel direnişin canlanmasıyla, sürekli çatışarak ve çelişerek ama iç içe ve paralel var olagelmışlerdir. Bu tarihsel mücadeleyi tanıdıkça, uygarlığın insanlığa kaybettirdiklerini, buna karşın kültürel direnişe borçlu olduğumuz insanlığımızı anlayabiliriz.

Bu değerlendirmelerden sonra, uygarlık ve ona bağlı kavram ve kurumları kültür kavramının dışında mı ele almalıyız hususu da **oldukça tartışmalıdır**. Kültür kavramının insanlığın tüm yaratımlarını kapsayan geniş anlamı yanında, dar anlamda her olgunun yada kurumsallığın kendi tarihsel akışı içindeki birikimini o olgunun kültürü olarak ele alabiliriz. Bu çerçeveden baktığımızda uygarlık

değerleri toplum karşıtı olarak topluma olumsuz da olsa yön vermişler, toplumun zihninde ve tarihinde, dolaşısıyla toplumun kültürel akışında etki bırakmışlardır. Toplumsallığa hizmet anlamında kültüre karşı bir devrim bir sapma olarak gelişmiş olsada, topluma hakim kıldıkları alışkanlıklar, kurumsallıklar ve zihniyetler

bazında topluma yansımalarını uygarlığın, devletin ve iktidarın kültürü olarak adlandırabiliriz. Uygarlık kültürünü değerlendirirken en çok dikkat etmemiz gereken husus, uygarlığın, kültürün geldiği bir aşamadan sonra yaşadığı bir nitel sıçrama olmadığıdır. Uygarlık kültüründe bir sapma hatta karşı devrimdir. Ancak uygarlık kültürü olarak inceleyeceğimiz, uygarlığın kendi bütünlüğü ve akışı içinde oluşturduğu, kendi karakteristik özelliklerle anlamına gelen yanları olabilir.

Kültüre karşı bir karşı devrim: Uygarlık

Öncelikle uygarlık kavramına doğru bir tanım getirmek önemlidir. Günümüzde uygarlık kavramı kültür kavramıyla özdeşleştirilmiş ve iç içe geçmiş olarak anlaşılmaktadır. Hatta kültür kavramı yaşamın sadece manevi yanıyla sınırlandırılarak toplumsal önemi ve belirleyiciliği görünmez kılınarak, asıl toplumsal ve tarihsel birikimler uygarlıkla özdeşleştirilmiştir. Uygarlığın başlangıcı insanlığın toplumsallığın ve kültürleşmenin başlangıcı olarak ele alınmaktadır. Oysaki insanlık kültürleşerek toplumsallaşmaya başlangıç yapmıştır. İnsanlığın temeli kültürle başlar ve uygarlık bu kültürel birikim üzerinden bir sapma olarak gelişir. İnsanlık varlığını kültüre borçludur. Kültür insanlığın varlığının nedeni ve zorunluluğu olduğu gibi garantisidir. Uygarlık temel karakteristik özellikleri olan sömürü, hegemonya ve iktidarı yine bunları gerçekleştirmek için başvurduğu yanıltma taktiklerini, öncelikle toplumun kültürel değerleri karşısında uygulamaktadır. Uygarlık toplumların kültür yapılanması üzerine öylesine kendi karakterini dayatmıştır ki, bunları birbirinden ayırmanın zorluğu bir yana, uygarlığın toplumların başına nasıl bir bela açtığını anlamak bir karmaşaya dönmüştür.

Uygarlık insanlığın kültürel akışı karşısında, sınıf, kent ve devlet kurumlarının gelişmesiyle toplum yaşamında açığa çıkan farklı zihniyet ve kurumların ortaklaşa yarattığı tarihsel süreçtir. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşme uygarlığın temel karakterini belirlemektedir. Toplum artık bu olgulara göre yeniden şekillene-

cek, kategorilere ayrılacak ve buna göre zihniyet yapısı gelişecek ve tüm bunlar insanlığın uygarlık çağlarına has kültür yapısını oluşturacaktır. Bundan önceki ana kadın etrafında örgütlenmiş olan klan kabile şeklindeki toplumsal örgütlenişte eşitlik, tarım köy toplumu temelinde üretme dayalı toplumsal yaşam ve doğal otoriteyle yönetim ve toplumsallık etrafında kenetlenmiş bireylerden oluşan toplumsal kültür hakimdir. Ayrıca doğa ve toplum arasında simbiyotik ilişki diyebileceğimiz insanın doğayı kendi gibi canlı, ruhlı saydığı ve saygıyı aksatmadan yaklaşımı esas aldığı, doğanın nimetlerinden yararlanarak insanlığın kendi kutsallarını yarattığı bir ilişki hakimdir. Uygarlığın gelişimiyle bunlar büyük sekteye uğramışlardır. Toplumsal örgütlenişteki eşitliğin yerine hiyerarşi, sınıflaşma ve iktidar ilişkileri hakim olacaktır ve giderek devlet şekillenecektir. Tarım köy toplumu yerine kentleşme yine devletleşmeye giden yola hizmet edecektir. Doğal otoritenin yerini alacak olan iktidar önce hiyerarşide ve daha sonra devlette somutlaşacak, sömürü ve tahakküm toplumun hücrelerine kadar işleyecektir. Varlığının anlamını toplumda bulan insan yerine sonuna kadar bireycileşmiş, toplumsal değerlerden kopuk insanlar ve parçalanmış toplumsallık gelişecektir. Bunun sonucu ise insan neslinin kendi kendini tüketmesi anlamına gelen savaşın bir uygarlık kültürü olarak tarih sahnesine çıkmasıdır. Artık insanlık yürüttüğü savaşları, yıktığı ve fethettiği ülkeleri, katlettiği nesilleri kazandığı zafer ve başarılar olarak algılayacak ve tarihini bunların anlatımıyla güçlü sayacak, uygarlığını böyle yaydığına inanacaktır.

Kendi neslini tüketmeyi bir kültür haline getiren insanlık aynı fetih ruhuyla doğaya da saldırmaktan geri durmayacaktır. İnsanın doğaya saygıyla yarattığı kutsallıkların yerine doğayı sınırsız istismar ve sömürü hakim olmuştur. Günümüzde bu yaklaşım zirveye varmış, doğanın sadece kaynağa dönüştürülerek sınırsız sömürüye tabi tutulması artık doğanın tükeniş aşamasına gelmesine yol açmıştır. Uygarlığın doğaya sınırsız tahakkümü doğayı yok etme sınırında bir tahribata ulaşmıştır. Doğadaki bu tahribata bakıldığında

toplumun kendi iç çelişkileriyle mi yoksa ekolojik çelişkilerle mi yıkılacağı noktası bir uygarlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bunlara bakarak uygarlığın insanlık açısından bir gelişmeden ziyade felaketler yığını sorunsallıklar yarattığı sonucuna varıyoruz. Uygarlığın insanlık açısından bir gelişmemi yoksa olumsuzlukların kaynağını olduğu tartışılabilir bir konu olarak bugün karşımıza çıkmaktadır. Uygarlığın gelişimiyle toplumu sömürme fırsatı yakalayan egemenler açısından elbette ki büyük bir gelişme, tarihin başlangıcı ve kendisidir. Elbette böyle algılar, çünkü uygarlıkla yaşam koşulu buldular, tarihe uygarlıkla çıktıkları için kendileri açısından tarih uygarlıkla başlar. Oysa gerçek, bir avuç sömürgeci için, toplumsal

derecede sömürmekte, önüne geleni alıp kendisiyle götürmekte ve buzların altına gömmektedir. Nerede ve nasıl duracağı ise belirsizdir. Nar topu ise tam tersi alev alev etrafını yakarak ilerlemektedir. Oysa sonuç insanlık için yine aynıdır. Yakılıp yıkılarak yok olma. Uygarlığın temel kültürü kendi ilerlemesi için her türlü kırımını geliştirmesidir. Bu buzlarda dondurarak olur yada ateşlerde kavurarak olur, fakat uygarlık önüne geleni kırıp geçer. Uygarlık kültürü kırım kültürüdür.

Uygarlığın tarihsel akışına dair RêberAPO'nundığer bir belirleme ise "ana nehir akışında" olmasıdır. Yani uygarlığın başlangıcından itibaren kopmadan, ara vermeden ilerlediğidir. Mekan değişmiş, biçim değişmiş olabilir, ama öz ve gelecek aynıdır. Uygarlık kültürü doğuşunda

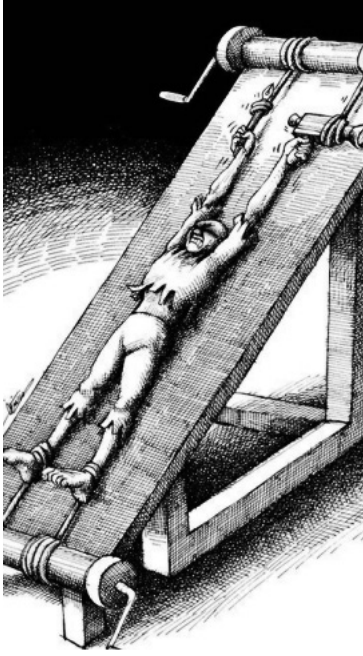
Uygarlığın hormon karışmış suyu ile beslenen topraklar belki gürleşen ürün sunuyor, fakat toprağın asıl kendi suyuyla yeşerttiği ürünün tadı, besini kalmamıştır artık.

yaşamın alt üst edilmesi ve toplumsal değerlerin çalınmasıdır. Bu nedenle toplum açısından büyük bir felaket, cennet misali yaşamın cehenneme dönüşümüdür, bir anlamda yaşamın sonudur. Artık toplum sömürü ve iktidarın pençesinde büyük işkenceler ve öldüresiye koşullarda karın tokluğuna çalıştırılacaktır. İnsan yaşamını diğer canlılardan ayıran yanı yaşama anlam arayışıyla bakabilmesidir. Uygarlıkla bu, insanlıktantekrar çalınacak, uygarlığın insana dayattığı köleci zihniyetle insanlar karın tokluğuna hayvanlar gibi çalıştırılacaklardır. Yaşam artık insan için sadece biyolojik var olma düzeyine indirilecektir. Anlamdan kopan insan hayvanlaşma düzeyinde yaşayan insandır. Uygarlığın insanlığa biçtiği misyon tekrar hayvanlaşma düzeyine dönüşün açık ifadesidir.

RêberAPO uygarlığın tarihsel akışını bir "kartopu nar topu ilerleyişi" olarak tanımlamaktadır. Yani bir taraftan bir kartopu gibi gittikçe büyümekte donduruculuğu ve ürkütücülüğü artmaktadır, tanrı gazabı gibi insanların üzerine inerken geçtiği yerleri artık kendine gelemez

hangi dinamikler üzerinden şekillenmişse hâlâ onlarla beslenmekte ve onları beslemektedir. Ana nehir kollara ayrılıp başka topraklara akmakta ve oraları uygarlık sularıyla sulamaktadır. Uygarlığın hormon karışmış suyu ile beslenen topraklar belki gürleşen ürün sunuyor, fakat toprağın asıl kendi suyuyla yeşerttiği ürünün tadı, besini kalmamıştır artık. Diğer taraftan ana nehirden ayrılmaya kalkan nehirlerin kurumaktan başka şansı yokken, ana nehrin çekiciliği etraftaki küçük sularıda kendi akışına çekmektedir. Bu benzetmeler uygarlığın merkezi karakterinin kendinden kopmak isteyen yok oluşu dayattığı gibi, yaşamak isteyen kültürlerle ancak kendisine dahil olurlarsa yaşama şansı veren bir karakteri olduğunu ifade etmektedir. Uygarlık sürekli bir merkeze dayandığı gibi çevresinden beslenir. Uygarlık merkezi hakim ve hegemon görölse de besini çevresini sömürmek olan bir asalaktır.

Uygarlık kültürünün diğer bir özelliği ise sürekli bunalımlı olması, bunalım üretmesi, bunalıma sokmasıdır. Uygarlığın karakteri her ne kadar merkeziliği esas

alsada saf ve tek iktidar yoktur, iktidar olarak üstün olmak isteyen güçler arasında sürekli bir rekabet ve hegemonya savaşı vardır. Bu uygarlığın sürekli bunalımlı olmasının nedenidir. Rekabet savaşında kim uygarlık

silahlarını daha iyi kullanırsa o hakim olacaktır. Yani var olan uygarlığı devirmek için ondan daha derin bir uygarlık kurmak gerekir. Buda baskının, sömürünün, zorbalığın gittikçe artması ve uygarlığın bunalımlı karakterinin gittikçe derinleşmesi demektir. Bu özelliğiyle uygarlıklar en hakim oldukları dönemlerde bile yıkılma ve saldırıya uğrama baskısı altındadırlar. Bu nedenle halkları baskı ve sömürü altında bunalıma soktukları gibi kendileri de sürekli bunalımlıdırlar. Nitekim tüm uygarlıklar, büyümelerinde zirveye ulaştıklarını sandıklarında düşüşe geçerler. Çünkü uygarlıkların zirvesi demek bunalımın zirvesi demektir ve buna ne sömürü altındaki çevre güçler, nede halklar tahammül edemeyecekler ve karşı mücadele vereceklerdir.

Toplumların uygarlıksız yaşayamayacağı, uygarlığın gelişmenin ölçüsü olarak görülmesi uygarlık güçlerinin ideolojik hegemonyasından başka bir şey değildir. Uygarlıkların yıkılması bir kayıp olmamakla birlikte böylesi haller, toplumsal kültürlerin özgürce yeniden yeşermesinin önünü açar. Bu anlamda uygarlıktaki yıkılış egemenlikten iktidardan ve devletçi zihniyetten kurtuluş anlamına gelmektedir ki, buda özgürlüğe yürüyüşün ön

koşullarıdır. Bundan sonra gerekli olacak olan yıkılan uygarlık kültürü yerine demokratik uygarlığın kültür değerlerini inşa etmektir.

İktidar Bir Zihniyet Hastalığıdır

Uygarlığın ve kurumlarının zihniyeti olarak iktidarın anlaşılması uygarlığın ve devletin anlaşılması ve aşılması açısından en öncelikli konumdur. Devlet bir üst kurum olarak tüm maskelerine rağmen toplumla çelişkileri açısından iktidardan daha açıktır. Oysa iktidar çok daha maskeli olduğu kadar toplumun hücrelerine kadar içselleştirildiği için anlaşılması daha zordur. Toplumda ağırlıklı yaklaşım iktidarın yönetim erki olarak algılanmasıdır, bu yönüyle nötr olarak görülür. Fakat toplumun kuruluşuyla var olan yönetimin iktidarın gelişmesiyle toplumdan koparıldığı, çarpıtıldığı bilinmez. İktidar toplumun kendini yürütmesi ve sistemleştirmesi olan yönetim erkini toplumun sömürülme mekanizmasına çevirmiştir. Böylece iktidar, değil toplumu yönetmek, var olan toplumu dağıtma rolü oynamıştır. Toplumu savunmasız, her türlü saldırıya açık hale getirmiştir.

İktidar, yönetim erkiyle özdeşleşmesine paralel, sadece devlete has görülür. Oysa iktidar devlet olmadan da uygarlık zihniyeti olarak topluma hakimdir. İktidar sadece devlette somutlaşmaz amadevleti topluma indirger. Devlet olmadanda iktidar varlığını korur ama iktidar olmadan devlet varlığını sürdüremez. İktidar adeta devletin yaşam suyudur. İktidar çöktüğü gibi devlet de çöker. Bu nedenle devletler yıkılıp yerine yenileri kurulsa da özünden bir şeyin değişmemesi iktidar zihniyetinde bir değişiklik olmamasındandır. İktidar devletin ruhu gibidir. Can çıkmadan huy çıkmaz deyiminde olduğu gibi,devletin ruhu ya da canı olan iktidar değişmeden devlet de değişmez, iktidarcı zihniyet yıkılmadan devlet kültürü aşılmaz, hatta anlaşılmaz.

İktidar sömürü kültürüdür. Sömürüyü meşrulaştırır ve süreklileşmesi için her yolu devreye koyar. Öyle ki sanki iktidar zihniyeti insan doğasının doğal bir özelliğiymiş gibi insana içselleştirilir. Toplum yaşamının her alanına içerilmesiyle

hayatın her anında karşımıza çıkar. Yani hayatın her anında iktidarla ve dolayısıyla sömürüyle karşı karşıyayızdır. Sömürü toplumsal parçalanma olmadan olmaz. İktidar zihniyetiyle toplum sınıflara, cinslere, uluslara, dillere, dinlere ve kültürlere göre parçalanır. Bu olguların kimi alt kimi üst kılınarak toplum çelişkiler yumağına döner. İktidar kültürünün son durağı savaşlardır. İktidarda somutlaşan gücü ele geçirmek için insanlık her türlü oyuna başvurularak savaştırılır.

İktidarı elinde bulundurmak güç olmak, hatta özgür olmak olarak algılanır. Ezilen kesimin özgürlüğü egemende görmesi iktidarın bu parçalayan yanıltma özelliğinin sonucudur. Özgürlük adına iktidarı ele geçirme mücadeleleri bu nedenle yine iktidarın tuzağına düşüş olarak sonuçlanmıştır. İktidar var oldukça toplumsal parçalanma aşılamaz, parçalanma aşılmadan da sömürü aşılamaz, özgürlük gerçekleşmez.

Tüm bu yanıltma özellikleriyle iktidar bir toplumsal hastalık gibidir. Doğru-yanlış insan zihniyetinde muğlaklaştıran, birbirine karıştıran bir düşünce sapmasıdır. Toplumu uyuşturan, etkisizleştiren, yanlış yola sokan, iktidara karşı mücadele edenleri bile sırlı karakteri nedeniyle, kendine hizmet ettiren bir zihniyet hastalığıdır. İnsanlık bu hastalığı aşmadan sağlıklı düşünemeyecektir.

İktidarın toplum zihniyetine bu kadar oturması ise kendini bir gelenek olarak sunmasıyla bağlantılıdır. Tarihi en az uygarlık ve devlet kadar eski olan iktidar, toplumun en küçük biriminden en üst kurumlarına kadarilmekilmek kendini yerleştirdiği gibi uygarlık tarihi boyunca kendini biriktirerek gelenekleştirmiştir. RêberAPO'nundeyimiyle "para gibi iktidar da biriktirilir." Birikme sadece maddi olgulara has bir özellik değil elbette, manevi değerlerde biriktirilir. İktidarda somutlaşan birikim ise kültürün bütünleştirici zihniyetine karşı parçalayan, sömürüye açan uygarlık zihniyetinin birikimidir.

Uygarlık ve İktidar Kültürünün Zihniyeti Ataerkilliktir

Uygarlıkla açığa çıkan tüm bu egemenlik ve sömürünün ilk denen-

diği toplumsal kesim ise kadındır. Kadının neden uygarlığın hedefi olduğu, oldukça önemli bir değerlendirme konusudur. İnsanın toplumsallaşarak kültürlenmesinin yürütücü gücü kadındır. Kadın fethedilmeden, toplumsal kültürün hiçbir alanı fethedilemez ve sömürülemez. Mitolojide tanrıça İnanna'dan çalınan 104 me kadın kültürünün açığa çıkardığı toplumsal değerlerdir. İnanna'dan me'lerin çalınmasının tarihin en eski kültür gaspı olduğunu söyleyebiliriz. Bu kültür gaspının sonuç alması iki bin yıl kadar çok uzun bir zaman dilimine yayılıyor. Kültürün inşacı olan ana kadın toplumunu ayakta tutan değerlerinden öyle kolay vazgeçmiyor. Söylem olarak özgürlük kelimesi icat edilmemişse özgürlük ruhu kadın kültürünün temel karakteridir. Gelişen kültürle özgürlük, insanlığın bilincine yerleşmiştir. Diğer bir özellik ise insanlık doğada yaşama tutunabilmek için toplumsallığı geliştirmiştir, bu nedenle toplumsallık yaşam gerekçesidir. Toplumsallıkla vardılar, toplum yoksa yok olacaklarının bilincindedirler. Özgürlük önce toplumsallığın koruyuculuğunda yaşama tutunabilmek, sonra toplumsallığın yarattığı tecrübeyle yaşamı güzelleştirecek yeni değerler geliştirebilmektir. Kadın kültürünün temel dinamiği toplumsallığın getirdiği özgürlüktür. Kadın kültürü toplumsal bir olgu olarak gün yüzüne çıkar, özgürlükle beslenir ve büyür. Eğer özgürlüğüne saldırı varsa direnişe dönüşür. İfade bulduğu topluma saldırı varsa genlere kadar sinmiş özgürlük karakteriyle toplumunu savunur. Kadın kültürünün uygarlık dışı direniş gücü, bugün hâlâ kadına ve kadın şahsında topluma bin yıllarca dayatılan tecavüz kültürüne inat içten içe özünü korumaktadır.

Kadının uygarlık tarafından esir alınması ve uygarlık karakteri temelinde yeniden inşa edilmesi ile tüm toplumun uygarlığın hizmetine girişinin temelleri oluşturulmuştur. Bu anlamda uygarlık kadın kültürü karşıtı olarak cinsiyetçi temelde şekillenmiştir. İlk sömürü ve egemenliğin kadın üzerinde geliştirilmesi bir rastlantı değildir, kadın aşılmadan ataerkillik gelişemezdi. Ataerkillik gelişmeden ise iktidarın ve hatta devletin gelişmesi düşünülemezdi. Bu nedenle

bugün uygarlık iktidar ve devletin temelinde erkek egemen kültür bulunmaktadır. Bunun en somut ifadesi hiçbir uygarlık kurumunda kadının yerinin olmamasıdır. Uygarlık kendi aşamalarına göre toplum üzerindeki baskı sömürü yöntemlerini yenileyerek kılıf değiştirse de kadın üzerindeki sömürü, baskı ve şiddete dayalı tecavüz kültüründe klasik yöntemlerini olabildiğince derinleştirerek sürdürmektedir. Çünkü uygarlık temel bir sömürü alanı olarak kadının her türlü emeğinden yararlanmaktadır. Diğer yandan uygarlık karşıtı özülle kadındaki uyanış uygarlığın sonu olacaktır.

Kadın kültürünün temel dinamiği toplumsallık ve özgürlük iken, ataerkilliğin ve iktidarın gelişmesinin temel dayanağı komplo, bencilik ve mülkleştirmedir. Bunun mitolojik tanımı tanrıca İnanna'nın me'lerinin çalınmasıdır. Me'ler tanrıçada sembol olsada bu tanrıçanın toplumsal gücünün göstergesidir, me'ler tüm topluma aittir. Me'leri çalan kurnaz tanrı Enki me'leri tüm toplumdan çalmaktadır, hem bunları komployla çalmakta hemde kendi zimmetine geçirerek onları mülkleştirmektedir. Toplum bu me hırsızlığıyla birçok yeni kavramla karşılaşmanın şokundadır. Hırsızlık, bireycilik, komplo, mülk, gasp bunlar uygarlık adına kadın kültürüne yapılan ilk saldırı ve hatta ilk karşı devrimle insan zihnine işlediği ilk günahahtan yoğunlaşmış kavramlardır. Bunlara karşın kadın kültürü özgürlük ve direniş kavramlarını icat edecektir.

Erkek egemen zihniyette gelişen komplocu zihniyet temelini avcılık kültüründen

almaktadır. Erkek önce avlayabilmek için hayvanlara komplo kurmayı öğrenmiştir. Daha sonra bunu toplum değerlerini avlamak üzere topluma yöneltmiştir. Avcılık kültüründeki ilk komplonun hedefi öldürmektir. Bu nedenle erkek egemen zihniyette komplo ne kadar meşruysa öldürmek de o kadar meşrudur. Artık erkek egemen zihniyet, tüm avcılık hüneleriyle toplum değerlerini ele geçirmek için, gerekirse toplumun ölümüne avdadır.

Kadın köleliği kadına dayatılan kültürel kırımdır, toplum kırımdır. Üstelik bu sadece kadını değil tüm toplumu egemenliğin ve sömürünün kısılcına hapseden bir kırımdır. Kadın toplumun öncüsü ve yürütücü gücü olduğuna göre, o esir olduktan sonra kim ayakta durabilirki yada kim toplumu savunabilirki. Bundan sonra kadın değil yaşamın üretici, yaratıcı gücü olmak kendine bile gücü yetmez bir pozisyona getirilmiş, tüm toplumu örgütleyen iradesi kırılmış, artık erkeğin denetimindeki bir mülk olarak, ev hapsinde bir kadere mahkûm edilmiştir. Toplumsallıktan kopuş, kadına verilen en ağır cezadır. Toplum olmayan her şeyini kaybetmiş demektir çünkü. Tarih ve toplum ilerlerken, o olduğu yerde kalmıştır. Artık kadının karakterini ifade edecek ne kültürden nede toplumsal yapıdan bahsedilebilir. Kadın, toplumu, tarihi, kültürü olmayan, erkeğin gölgesinde bir varlığa dönmüştür.

Kadının köleleştirilmesiyle başlayan kültürel kırım insanlığa bambaşka bir yaşam kaderi çizmiştir. Tanrılar önce yüksek dağlara çekilmiş sonra gökyüzüne yükselmişlerdir. Sonra görünmez derecede büyümüş, erişilmez derecede tekleşmişlerdir. Ana tanrıçanın yaşamın içinden biri olmasına karşın gelişen bu tanrı kültürü, sadece tanrıların değil tüm toplumun yaşam karakterinin ifadesi olmaktadır. Bu kültürün açık tanımı şudur, egemen sınıf erişilmeyecek kadar yüksek, yenilmeyecek kadar güçlüdür, tek yapılabilecek şey onlara iyi hizmet etmektir. Soylular sınıfı, kendini tanrı ilan eden krallar, hepside ele geçen bu sınıfsal ayrıcalığın ellerinden gitmemesi çabasıyla geliştirilmiş sahte kutsallık yaftalarıdır. Gücün temsilcisi ise güçlü adamdır. Adam gücünü önce ana kadının evine yaptığı

Kadın kültürünün temel dinamiği toplumsallık ve özgürlük iken, ataerkilliğin ve iktidarın gelişmesinin temel dayanağı komplo, bencilik ve mülkleştirmedir. Bunun mitolojik tanımı tanrıca İnanna'nın me'lerinin çalınmasıdır.

hırsızlıkla ispatlamıştır. Bundan sonra iyi savaşı, savaşta iyi ganimet kaldıran soy-ludur, kraldır, tanrı soyundandır. Kendini tanrının ardına saklayarak var eden, yine tanrıya dayanarak sonsuzlaşmayı hedefleyen iktidar ve devlet kültürünün temelleri atılmıştır. Bu gücü ele geçiren kaptırmamak için ailesini büyütecek, ne kadar kadını mülküne geçirir, ne kadar çocuğa baba olursa iktidar gücünü ispatlamış olacaktır. Gücünün kendisi dışında birilerinin eline geçmemesi için her türlü savaşı geliştirecektir. Erkek şahsında ataerkilliğin gelişmesiyle, giderek toplumdaki doğal işbölümü ile gelişen yararlı hiyerarşinin yerine sınıflaşmanın temeli olan hiyerarşigelişecek, ataerkillik ise hanedanlık olarak sistemleşecek, iktidarın kalıcılaştığı kurumlaşma olan devletin yürütücü gücünü oluşturacaklardır. Artık devletin doğacağı ana rahmi, insanlığın başına bin yıllarca bela olacak bu canavarın doğuşuna hazırlanmıştır. Ataerkillik, hanedanlık, hiyerarşi, iktidar uygarlığın kurumlaşmasının dayandığı temel kavramlar olduğu gibi bugün de hâlâ uygarlık kültürünün devam etmesinin temel dinamikleridir.

Devlet Tecavüz Kültürünün Kurumlaşmasıdır

Devletin varlığına dair tarih boyunca birçok yorum yapılmıştır. Kimi devleti doğaya dayandırarak, toplumsallığın doğal hali olarak yansıtmış, kimi toplumun refahı için olmazsa olmaz bir zorunluluk olarak değerlendirmiştir. Kimi zorunlu kötülük olarak değerlendirirken, kimi iyilerin elinde iyi, kötülerin elinde kötü olan nötr bir kurum olarak ele almıştır. Sistem karşıtı olarak tarihe damgasını vuran Marx bile devleti yeterince çözümleyemeyerek, tarihi düz çizgisel ilerlemeci bir yaklaşımla ele alarak devletin varlığını meşrulaştırma gibi kendine ters bir amaca hizmet etmiştir. Engels devletin tarihin çöp sepetine atılacak bir çıkırıkmakinesi olduğunu söylese de bunu zamanla bırakarak, devlet dışılığı başarmayı devrimin temel ve acil görevi olarak belirleyememiştir. Oysa devlet doğuşundan özü bozuk bir olgudur. Devlete karşı devlet kurmak, yıkarken kötü, kendisinininkini kurarken iyi olarak değerlendirmek, dev-

letin sırlı karakterinin kandırmacasıdır. Kavramlar kim, nasıl istiyorsa öyle içi doldurulmaz, her kavramın içeriği tarihsel şekilleniş ve yaşanış süreciyle oluşur. Ve bu kavrama el uzatan kişi onun tarihsel karakterinin esiri olmaktan kurtulamaz. Devletin doğuş amacı gasp ve talandır. Tarihsel ilerlemesi hep bu karakteri derinleştirmek üzerindendir, bu nedenle devlet topluma dayatılan bir üst kurum olarak tamamen aşılmalıdır. Devletin karakterinde değişiklik yapmak, onu reforme etmek hayaldir. Devlete alternatif devlet kurmak demek, alternatif gasp ve sömürü kurumu kurmak olur. Devlet asla halkların çıkarına olamaz.

Devletin ilk temeli Sümer rahiplerinin öncülüğünde Ziggurat denilen tapınakta atılıyor. Bu tapınağın özelliği piramit şeklinde katmanlardan oluşmasıdır. Piramidin en üst katında tanrı oturuyor, rahipler dışında kimse tanrıya yaklaşmıyor. İkinci katta tanrıya en yakın olan rahipler oturuyor. Onlar tanrının emirlerini halka iletme kutsal görevini icra ediyorlar. Bir alt katta zanaatçılar ve tüccarlar bulunmaktadır. En alt katta ise halk ya da o günün statüsüyle köleler bulunmaktadır. Kölelerin en alt katta olması, hem en değersiz insan bile sayılmadıklarının ifadesiyken, aynı zamanda üst katların bütün ağırlığının onlar üzerine olduğunu gösterir. Toplumun tüm yükü onların sırtındadır. Zaten Sümer mitolojisine göre insan türü olarak tanrılar tarafından yaratılmasının nedeni, tanrılar panteonunu beslemek, onların ihtiyaçlarını karşılamaktır. Her türlü toplumsal ihtiyaç onların emeğiyle üretilirken, gasp ve talana uğrayan artı üründe yine onların ürünüdür. Ziggurat modelini alıp topluma bugün dayatılan modellerle karşılaştırsak, bazı kurumların adının değişmesi dışında her şeyin yerli yerinde olduğunu göreceğiz. Değişim ise sadece biçimdedir, devletin kurumlara o gün verdiği rol ve misyon aynı karakteriyle devam etmektedir. Devlet bir gasp kültürü olarak doğmuş, tarihi boyunca değişim adına uyguladıkları ise, nasıl daha fazla gasp yapabilir üzerinden biriktirdiği tecrübeyi topluma dayatması olmuştur.

Zigguratta kurumlaşmadan önce gaspı başlattığı ve kurumsallaşmasının temelini

attığı toplum birimi ise ana kadının özgür toplumu olduğunu belirtmiştik. Gasp, fetih gibi kavramlar özünde tecavüzdürler. Ana kadının toplumuna yapılan tecavüzün, askeri eylemlerle tüm toplumlara dayatılması, gasp ve fetih gibi kavramlarla askeri bir terim olarak meşrulaştırılmıştır. Özünde tecavüzün süreklileşmesidirler. Güçlü erkek ana kadının evinin içinden çıkan bir ihanetle ev hırsızı olarak ana kadının toplumsal kültürüne saldırmış, tecavüz etmiştir. İşe önce kadını kendi zimmetine geçirmekle başlamıştır. Devletin kurulmasıyla kadının toplumu yaşatma ve yürütme merkezi olan tapınaklar 'musakaddim' denilen ilk genel ev olarak topluma tecavüzün meşrulaştığı kurum olarak sunulacaktır. Kadın, ya bir kocanın özel mülkü olarak, her gün bir kocanın tecavüzünün gölgesinde titreyecek yada musakaddim denilen genel evde tüm erkek toplumunun tecavüzüyle inletilerek tüm topluma ibret olacaktır. **Uygarlığın kadına reva gördüğü erkek şahsında devletin ve iktidarın tecavüzü altında inim inim inlemek, ruhundan tutalım bedeninin her bir parçasına kadar parçalanıp erkeğin istemlerine göre biçimlendirilerek, erkeğe sunulacak zevk malzemesi olmaktır. Erkek ise evde yada musakaddimde kadına hergün tecavüz ederek, erkeği güç iktidar gören zihniyeti içselleştirecektir. Bu kadının düşüşü kadar erkeğinde düşüşüdür. Kadın açık bir şekilde köleleştirilirken, erkeğin kendini güç gördüğü tek alan kadın üzerindeki hakimiyeti olacaktır. Bu erkeğe yeterli bir iktidar alanı olarak sunulurken, erkek yaratıcılık, üretkenlik ve toplumun ilerlemesindeki rollerinden koparılmaktadır. Oysaki ana kadının toplumunda kadının toplumun öncüsü olması gibi erkeğinde toplumun ilerlemesinde belirleyici rolü vardır. Devletin daha sonra tüm topluma dayatacağı karılaştırma kültürü, kadın şahsında ilk olarak evde ve musakaddimde böyle şekillenirken, erkeğin tecavüze dayalı erkek egemen zihniyeti kadının düşüşü olduğu kadar erkeğinde düşüşü olarak böyle başlamıştır. Tecavüz kadına sadece bedensel saldırı değildir. Bu özellikle böyle başlatılarak kadına irade kırma, erkekte iktidarın bu kadarına razı**

olmayı hedeflese de kadının bedeninden başlayan tecavüz tüm ruhunu, toplumsallığını, kültürünü parçalama temelindedir. RêberAPO 'devlet' kelimesiyle, 'ele geçirilen kadınla geçirilen ilk gece' anlamına gelen tecavüz kelimelerinin aynı kökenden geldiğini belirtiyor. Devletin kadına tecavüzle başlayıp gittikçe sistemleşen ve tüm topluma dayatılan tecavüz kültürünün bu gelişim seyri kavramların kökenlerinin neden ortak oluştuğunu da açık bir biçimde ifade ediyor.

Devlet Kendini Tanrısallaştırarak Toplumu Uyuşturur

Uygarlığın ve uygarlık zihniyeti anlamına gelen iktidarın yürütücü kurumu olarak devlet doğmuştur artık. Devletin temel özelliği toplumun her türlü üretimi ve kültür değerleri üzerinde tekel kurarak gasp ve talanı yürütmesidir. Yani devlet doğuşundan itibaren toplumsal bir kurum, toplumun refahı için geliştirilmiş bir kurum değil, toplum üzerinde asalakça yaşayan egemen zümrenin toplum üstü kurumudur. Toplum üstü bir toplum, topluma karşıt bir üst toplum olarak da ifade edebiliriz. Devlet kültürü de aynı şekilde, toplumsal değerleri gasp eden, kırma uğratan, toplumdan kopuk bir kesimin çıkarları için, topluma her türlü yok oluşu dayatan bir kültürdür. Topluma öğretilen ise, insanın toplumsallaşmasının devlet sayesinde var olduğu, devletliliğin insanlığın doğal bir hali olduğu, devletsiz olunamayacağı, halkların başına devletleri olmadığı için felaketlerin geldiği gibisinden, bir sürü devlet mitoslarıdır. Bu yöntemle devlet kendini bir toplumsal olgu, bir toplumsal kültür olarak insanlığın bilincine yerleştirir.

İşte bu noktada devlet kendini tanrı ilan eder. Devletin oluşum karakteri mutlaka karşı direnişi var kılar, buna karşı en etkin aracı dine dayalı ideolojik silahıdır. Topluma ne kadar kaba şiddet soykırım ve katliam dayatsada karşı koyuş ve direnç gelişecektir. Oysa dinin inandırıcılığıyla direnç uyuşturulur. Neden boyunca eğilmesi gerektiği meşrulaştırılır. Toplumsal zihniyette ilk parçalanma tüm doğayı kendi gibi ruhu olan canlılar olarak gören

toplum zihniyetinden tanrıların evreni yürüttüğünü öngören zihniyet yapısına geçişle yaşanmıştır. Bununla insan doğayla bütün ve özdeş olmaktan çıktığı gibi kendi anlamını da yitirmiştir. Doğa cansız görülürken insan ruhu ise anlamsızlaşmıştır. Doğanın ruhuyla insanın ruhu da öldürülmüştür. Evren kendi anlamlaşmasını insanda ifade etmektedir. Tanrı sistemine geçişle anlam sadece tanrıya has bir özellik haline gelmiştir. Doğayla özdeşlikte tüm varlıkların farklı özellikleri ve misyonları olmakla birlikte, her şeyin kendine göre anlamlı ve değerli olması ifade

Tanrının doğuşu devlet sistemine girişin kilidi olmaktadır. Devlet, kendini tanrıyla özdeş tutarak hiçbir yapısallığın yapmayı düşünmediğini yapabilmektedir. Devlet kendini tanrı geleneğinin bir parçası kılarak kendi geleneğini ve kültürünü yapısallaştırmıştır.

edilmektedir. Her şeyden üstte tanrı kavramına geçişle sadece tanrının değerli ve anlamlı olduğu, diğer varlıkların anlamsız ve birbirinden farkı olmayacak kadar değersiz olduğu sonucu çıkmaktadır.

Tanrının doğuşu devlet sistemine girişin kilidi olmaktadır. Devlet, kendini tanrıyla özdeş tutarak hiçbir yapısallığın yapmayı düşünmediğini yapabilmektedir. Devlet kendini tanrı geleneğinin bir parçası kılarak kendi geleneğini ve kültürünü yapısallaştırmıştır. Devlet, varlığını tanrının sonsuzluğuyla eş tutmakla, kendini tanrı kadar büyük, yüce ilan etmekle tanrının gücünün arkasına saklanmayı başarmıştır. Diğer taraftan doğuşundan itibaren kendini hep tanrı istedi diye ve tanrının hizmeti için kurulmuş olarak yansıtır. Oysaki devlet tanrının değil, tanrı devletin hizmetine konulmuştur. Tanrının tekliği, yüceliği, erişilmezliği, ezeli ve ebedi oluşu devletin kendisi için kurguladığı özelliklerdir. Devlet kendisini tanrıyla öz-

deşleştirerek tanrının yıkılmaz, yenilmez, sonsuzluk özellikleriyle kendini yıkılmaz, yenilmez göstererek ezel ve ebed ilan etmektedir. Bunu korumak içinde sürekliliğine bir an bile ara vermeyecek kadar sıkı bir örgütlülüğü esas almak zorundadır. Uygarlığın yürütücü kurumu olarak varlığında bir saniye bile boşluk oluşmasına izin verilmemiştir. Devletler yıkılıp yenileri kurulsun da bunlar özde değil biçimi kurtarma ve ömür uzatma yenilenmeleridir. Bunun diğer anlamı devlet halkların kendi iradeleriyle var olmalarına bir saniye bile fırsat vermemek için sürekli ve aralıksız bir örgütlenme ile var olmuştur.

Devlet Kültürü Kanla Boyalıdır

Devlet, varlığının ideolojik aracı olarak dini, döneme uygun biçimlendirerek topluma sunmuştur. Diğer yandan toplumu sürekli baskı ve şiddetle cenderede tutarak farklı düşüncelere kapı aralanmaması için özen göstermiştir. Sürekli yoksulluk, açlık konumunda tutulan insanlar ancak yaşamlarını nasıl sürdürebileceklerini tasavvur edebilirler. Bu topluma şiddetin dayatılmasının en yumuşak halidir. Öyleki insanlar bunu kaderleri sanırlar, oysaki bu devletin çok sistemli, bilinçli dayattığı açlıkla terbiye etme kültürüdür.

Diğer taraftan şiddetin daha açık zor olarak topluma dayatılması savaş kültürüdür. Uygarlık güçleri ve devletler kendi tarihlerini savaş tarihleri olarak anlatırlar. Tarihte ne kadar savaşmışlar, ne kadar katliam, gasp, fetih yapmışlarsa o kadar şanlı, güçlü olduklarını bu şekilde kendi toplumlarına empoze ederler. Uygarlık tarihinde bunlar şaşılacak derecede meşru hatta kutsaldır. İnsanların birbirini katletmesi uygarlığın en canı yüzüyken, bu kutsallık ve onurla özdeşleştirilmiştir. Devlet kültürü katliamlar üzerine kurulduğu gibi kanla beslenir. Uygarlık tarihi savaş ve katliamlar tarihi olarak kanla boyalı bir tarihtir. Uygarlık bunu onur olarak sunarken, canı yüzünü deşifre etmektedir. Devlet kendi varlığını savaşla büyütürken, bazen de başka devletleri savaştırarak, kendisine talan alanı açar.

Şiddetin ve savaşın kurumlaşması olarak ordular, devletin tarih sahnesine

çıkışına paralel olarak örgütlenmişlerdir. Ordular tüm çağlarda devletlerin güç göstergesi olmuşlar, devletler tüm çabalarıyla ordularını güçlendirmeyi varlık gerekçesi olarak saymışlardır. Devletin temel bir kurumu olarak ordu, tarihe insan kırım makinesi olarak damga vurmuştur. Devlet kendi tabasındaki insanları her türlü savaşa göndererek kendi toplumu üzerinde bu kırımı geliştirdiği gibi, ordular girdikleri toprakları çekirge sürüleri gibi hiçbir şeyi affetmeden yakıp yıkar ve talan ederler.Öncelikli görevi öldürme, katliam olan ordu insana uyguladığı fiziki kırımla toplumun her türlü değerini de gasp eden, talan ve kırımdan geçiren yararlılık değirmenidir. Orduda somutlaşan devlet kültürü soykırım,talan ve imha kültürüdür. Bunun en açık ifadesi günümüzde ordu ve savaş üzerine geliştirilen teknoloji tüm insanlığı ve doğayı defalarca yok edebilecek kadar tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

Toplumu uyuşturan ideolojik araçları ve zorla sindiren askeri araçları kurnazlıkla topluma yöneltmek ise yönetici kesimin görevidir. Bu kesim toplumun değerlerini gasp eden üst toplumdur. Toplumu sömürecek silahları icat etmek kolay değildir. Devletçi' yönetim' (gerçekte yönetmez, idare eder) geleneği komployla iktidarı ele geçirmek, demagojiyle toplumu uyutma geleneğidir. Devletçi idarecilik, kendini çobana, toplumu sürüye benzeterek toplumun bir sürü gibi kolayca güdülebileceğini hesaplamışlardır. Yine kendilerini tanrıyla özdeşleştirip insanları gölgeleri, kulları ilan etmişlerdir. Kısacası toplum üstü olabildikçe güçlü olacaklarını ve toplumu daha rahatça sömürebileceklerini hesaplamışlardır. Toplumun kendi özünü aramaması için kendi zihniyetlerini toplumun hücrelerine kadar işlemişlerdir. Toplumu tamamen iradesiz bıraktıkları halde, toplumun özeldede erkeğin iktidar sahibi olduğu yanlışını topluma işlemişlerdir. Aileyi bir devlet kurumu haline getirerek en küçük birimde kendi modellerini hakim kılmışlar, böylece devletin toplumsal hücrelerini oluşturmuşlardır.

Devletin başlangıç karakterinin hâlâ aynı olduğunun en çarpıcı bir örneği de

sürü toplum kültürüdür. Devletin başlangıcında 'çoban yönetici' peşindeki sürü toplum, tanrı peşindeki gölge toplum, bugünkü yöneticilerin topluma yönelttiği üç S'lerin (spor, sanat, seks)uyuşturduğu sürü toplum olarak, dahası ulus devletin homojen toplum projesiyle sürüdeki farklılıkların bile olmadığı gölge gibi grileşen toplum modeli olarak kütle toplum halinde devam etmektedir.

Ulus Devlet Kültürü Faşizmdir

Devletli sistemin son aşaması olarak yaşanan, ulus devlet modelinde devletin en yumuşak söylemli ama en kanlı çağı yaşanmaktadır. Ulus devlet Rönesans'ın, yeniden doğaya, topluma ve insanın özüne dönüş felsefesini gasp etmiş, halklar adına yeniden doğuş anlamına gelen Rönesans'ın sloganlarını kendine mal ederek meşruiyetini sağlamıştır. Rönesans'ın üzerine karabasan gibi çökerek, Rönesans'la yeşeren toplumsal kültürü kırıma uğrattığı yetmezmiş gibi, kendisini bu kültürün öncüsü ve yürütücüsü gibi göstererek kendini yaşatma zemini yaratmıştır. Beyaz katliam olarak tanımladığımız,kültürler üzerine uygulanan içini boşaltma ve kendi zimmetine geçirerek kendi çıkarları için kullanma özelliği, ulus devletin doğuş zeminidir. Bu nedenle ulus devlet var oluşunun ve ilerlemesinin temel dinamiğini,kültürkırım, asimilasyon ve soykırım üzerine oluşturmuştur.Feodal çağın büyük imparatorlukları kıtaları fethederken, halklardan istediği ganimeti aldıktan sonra onların kültürlerini yaşamalarına izin verirdi. Oysa ulus devletin hegemonya anlayışı, toprakları fethederek yayılma değil, kültürleri fethederek, halkları hegemon kültür içinde eriterek kendini sonsuzlaştırmaktır. Ulus devlet maddi talan, gasp ve zora karşın insanların kültürlerini korudukça başkaldırı ve direniş potansiyelleri olduğunu fark ettiğinden ve kalıcılığını kültürel fetih üzerinden yapmak istemektedir.

Rönesans felsefesinin temel sloganları olan "özgürlük, eşitlik ve kardeşlik" üzerinden toplumkırım ideolojisinin ayaklarını oluşturmuştur.Özgürlüğü libe-

ralizm ideolojisine zemin yaparak zihinleri muğlaklaştırmış, toplumu parçalayan bireycilik ideolojisini yaratmışlardır. Eşitliği homojen toplum olarak tek tip, yani renksiz-cansız kitleler yaratmanın temeline koymuşlar, toplumu homojenleştirmek için toplumların renklerini kıymıdan geçirmişlerdir. Kardeşlik yerine ise 'üstün ulus' kavramıyla halkların arasına nifak tohumları ekmişler, tarih boyunca görül-meyen katliamlar bu üstünlük kandırma-cası adına yürütülmüştür. Tüm bunların asıl hedefi ise halkları en çok derinden soymanın, bu soygunlarla tekeller yaratmanın ideolojisini yaratmaktır.

Ulus devletin en açık tanımı faşizmdir. Hiçbir çağ, uygarlık ve devlet biçimi, ulus devlet kadar topluma saldırmamış, toplumu savunmasız ve çaresiz bırakmamıştır. Ulus devletin temeli halklar üzerinde vahşice uygulanan katliamlar sonucu elde edilen ganimetin sermayesiyle atılmıştır. Bu vahşi ganimet avcılığının yarattığı doyumsuzluk, ulus devletin icatçısı Avrupa devletlerinin birbirleriyle rekabetine ve tüm dünyayı kaplayan savaşlara yol açmıştır. Ulus devletler sömürgelerinde ve

birbirleri arasında yürüttükleri kafatası avcılığıyla tüm dünyayı kan gölüne çevirmişlerdir. Bugün faşizm, o günlerin bazı bireyleri ve kesitleri şahsında mahkûm edilerek sanki dönemsel yaşanmış ve aşılmış gibi lanse edilse de, faşizm ulus devletin en temel karakteristik özelliğidir. Ulus devlet modelini benimseyen tüm ülkelerde toplum her an faşizmin tehdidi altında, daha doğrusu faşizmin saldırısı altındadır.

Liberalizmin özgürlük anlayışıyla, birey için, kendisi evrenin merkezi ve her şey onun etrafında dönmektedir artık. Liberalizm herkesin istediğini yapmasını söylerken ahlaki çökertmiş, toplumsal değerleri anlamsız kılarak, bireyciliği hortlatmış, toplumu atomlarına kadar parçalamıştır. İstedikini yapabilecek olan ise gücü olan olduğu için vaat ettiği serbestlik sadece gücü, parası olanlar içindir. Gücü yani parası olan için her şey mubahtır söylemi, liberalizmin sömürü felsefesidir. Liberalizm devletin sınırlandırılmasından ve sadece toplum düzenini sağlama misyonuyla var olmasından bahseder. Burada devleti kendisine engel gören kapitalistin iktidar savaşı dile gelmektedir, kapitalist

devletin sınırlanmasını isterken, kendi hizmetine girmesini istemektedir. Artık devlet değil para iktidarın temelidir, para kimdeyse iktidar o olmalıdır. 'Komutan para' geri kalan her şey metadır. RêberAPO'nundeyimiyle "komutan paradır" ve "para sermaye bahane, iktidar şahane"dir. Paraya dayalı iktidar tüketim toplumunu gerektirir. Toplum durmadan tüketmeli ki sistemin para çarkı dönsün ve iktidar üretsün. Liberalizmin yıktığı toplumsal kültürlerin yerine geliştirdiği, tüketim kültürüdür.

Devlet kültürüne göre hiç bir devlet dinsiz olmaz, ilk doğduğu günden tanrının arkasına saklanarak bugüne gelmiş iken, bugün yeni ad ve biçimlerle kendini yenilemiş gibi görünse de ulus devlet deeski gelenekten kopamaz. Tanrısız ve dinsiz kendi ayakları üzerinde duramaz, dini ve tanrısı olmazsa baş aşağı tarihin dibine kapaklanacaktır. Devlet geleneği yeniçağa göre yeni bir tanrı kim olabilir derken, baştan beri ortak kimlik olarak kullandığı tanrının yerine bu kimlikte bu sefersadece kendi adını yazmayı akıl eder. Ayrı bir tanrıya gerek yoktur, kendini tanrı ilan edecektir. Yeni tanrı, ulus devletin kendisi iken, dini ise milliyetçilik. Yüce tanrıların yerine küçük ve bencil ulus devletler geçer. Dinler her ne kadar devlet tarafından istismar edilmiş olsalar da hemen çoğunun çıkış amacı, topluma nefes aldırma olmuştur. Tam bir kurtuluş olmasa da toplumsal reform niteliği olan ve egemenlik kısılcığında inleyen insanlara bir nefes olabilen dinlerin yerine, ulus devletle birlikte bencilliğin, gaspçılığın, savaş ve katliamların ideolojisi milliyetçilik geçmiştir.

Geleneğe göre yeni dininde iman şartları inşa edilmelidir. Ulus devlet tanrısına iman şartları ise şunlardır: Ulus devlet kendini tanrılaştırırken, tanrı ola-

rak gücünün yetersizliğini bilmektedir, bu nedenle halkların kadim dinlerini de dincilik olarak kendi ideolojisi temelinde kullanacaktır. Halklar milliyetçilik nedeniyle uçurumlarla birbirinden uzaklaştırılırken, dincilikle, halkların ahlak ve vicdanının dili olan dinler, 'uygarlıklar arası çatışma' adı altında milliyetçiliğin vicdan sömürü aracına dönüştürülecektir.

Cinsiyetçilik de yeni devlet tanrısının iman şartlarından biridir. Erkek egemenliğinin azamileşmesi kullanılan savaş, iktidar, tekel araçlarının her çağdan daha ucubeleşmesinde somutlaşmaktadır. Kadının bu sistemdeki yeri artık evinden çıkış ve açık pazara sunulan meta olmasıdır. Meta sistemin yaşam gıdasıdır, kadınsa metaların metasıdır. Hiçbir meta onsuz satılamaz kılınmıştır. Kadın her meta ile müşteriye sunulan bir eşantiyona çevrilmiştir, öyle ki her ürünün üzerine bir kadın yüzü, bir kadın bedeni resmedilecek, alıcıya ürüne ek bedavadan sunulacaktır. Kadın ürünlerin kalitesinin reklam aracı olarak sistemin yalancı yüzünün gülümsemesi olarak aldatmada kullanılacaktır. Sistem kadına iktidar alanında da yer açmıştır. Bu ise erkeğe benzeşerek erkek çizgisine eklenmiş, erkek karikatürlüğüdür. Erkek egemen kültür içinde asimile olan kadinkendine en yabancılaşmış kadındır. Erkek karikatürüne dönmüş kadın, kadın kültürünün kırımının zirvesidir. Diğer yandan kadın, erkeğin iktidar kompleksini tatmin aracı rolünü sürdürürken, uygarlıkla başlayan toplumsal misyonu icra etmekteyken; kadın katliamları ve tecavüz kültürü zirveye ulaşmaktadır.

Bilimcilik Bilimi Yalana İndirgemedir

Ulus devlet tanrısının en önemli iman araçlarından biride bilimcilik olmaktadır.

Ulus devlet bilimcilikle tüm eski ve geri düşünceleri aştığını, en gelişkin, bilimsel ve modern devlet modeli olduğunu bilimin arkasına saklanarak yutturmaya çalışmaktadır. Oysa bilimin gücüne sığınarak sömürüyü meşrulaştırdığı gibi, bilimi sömürü araçlarını üretmek için kullanmaktadır. Öncelikle doğayı bir makine gibi muntazam işleyen bir mekanizma olarak tanımlaması doğayı ve insanı iradesi olmayan, dışarıdan yönetilecek daha doğrusu istenildiği gibi sömürülebilecek nesneye çevirme anlamına geliyor. Diğer taraftan bir toplumsal inşa gerçekliği olan hiyerarşiyi, büyük balığın küçüğü yemesi, güçlü olanın yaşam hakkı olması gibi belirlemelerle doğadaki canlıların ilişkilerine dayandırması, iktidara ve hiyerarşiye boyun

larda yüzen bireyler yaratılmıştır. Neyi seveceği, giyeceği, beğeneceği, yiyeceği sistem tarafından belirlenmiş, bireysel refleksleri, beğeni, ret ölçüleri ölmüş uydu kişilikler yaratılmıştır. Yaşam yalanlar alemine dönmüştür. Böyle bir bireyin toplumsallıkla bağı tamamen kopmuştur, çünkü onu yaratan, şekillendiren toplum değil, sistemin demir pençesidir. Sistem bunu yaparken zaten ilk hedefi bireyi toplumdan koparmaktır. Çünkü toplumun ahlaki kuralları bireylerinin böyle savrulmasına izin vermeyecektir. Sistem bireyi toplumdan kopararak bir taşla insanlığı her yanından vurmaktadır, insani yaşamsallığı katletmektedir. Bireylerin koptuğu toplum artık toplum olmaktan çıkar, insan yığınınına döner. Birbirine benzeyen ama

Her şeyin birbirinden kopuk öncesi ve sonrası belirsiz sanal bir boşlukta yüzmesi, şizofren hastasının ruh halidir. Sanallık yanılmadır. Hayal ise olmasını istediğini tasavvur etmedir. İnsanlar hayallerinin büyüklüğünce büyük iddialara ve eylemlere sahip olurlar. Sanallık hayallerin kırıma uğratılmasıdır.

eğmeyi bilimsellik adına zorunlu kılması anlamına gelmektedir. Bilimcilik sistemi böyle meşrulaştırdığı gibi, sistemi yürütmek için bilime en çok başvurduğu alan en vahşi ölüm araçlarını ürettiği savaş teknolojisi. Ulus devlet en çok kardeşlikten söz ederken, kardeşine karşı en çok silahlanan devlet olmaktadır. Bir taraftan silah sanayisiyle, bir taraftan ekolojiyi tehdit eden endüstriyalizmle insanlar arası çelişkiden önce ekolojiye dayatılan tahribat yaşamın sonunu hazırlamaktadır.

Bilimcilik endüstriyalizm ve teknolojiyle insanlığı yok oluşa sürüklerken, yarattığı sanal zihniyetle, toplumun duyargalarını köreltmış, toplumu toplum olmaktan, insanı insan olmaktan çıkarmıştır. İnsanlık ulus devletin dünyanın sonunu getiren çelişkili karakterine karşı kıyameti koparmalıyken, sanal dünyada yüzmektedir. Ulus devletin toplumu vurma silahları olan üç S'ler bilimciliğin ürettiği teknolojiyle her yere yetismektedir. Medya, sanat, spor, seks ile insanlığın beyni boşaltılmış ve sanal dünya-

birbirinden soyut, birbirini hissetmeyen, değil hissetmek algılamayan bir kalabalık yığını. Makineleşme denen durum yada insana dayatılan makineleşme bu olsa gerek. Sadece deneni, ezberletileni yapan, gerisini, ilerisini, farklısını bilmeyen, düşünemeyen verili olana güdümlenmiş bir yürüyüş.

Bilimcilikle analitik zekânın sapması zirveye ulaşırken, açığa çıkan şizofren insanlıktır. Bilimcilik her şeyi birbirinden ayırıştırarak, kopararak incelemeyi esas alır. İnsan zihninde her şeyin birbirinden kopuk olduğu eklektik, eklektik olduğu kadar yaşamdan kopuk bilgilerle doludur. Her şeyin birbirinden kopuk öncesi ve sonrası belirsiz sanal bir boşlukta yüzmesi, şizofren hastasının ruh halidir. Sanallık yanılmadır. Hayal ise olmasını istediğini tasavvur etmedir. İnsanlar hayallerinin büyüklüğünce büyük iddialara ve eylemlere sahip olurlar. Sanallık hayallerin kırıma uğratılmasıdır. İnsanlar artık hayal kurmaz, kurulacak hayali sistem onun için kurmuştur. Fakat bu kişinin kendisinden

o kadar uzaktır ki, kişinin bunların peşinde koşması aklına bile gelmez. Yapabileceği, hayıflanarak ömür tüketmektir artık.

Homojen Toplum Topluma Karşı En Büyük İhanettir

Ulus devletin sanal bir üretimi de homojen ulus modelidir. Ulus devlet adından da anlaşıldığı gibi kendini halkların uluslaşma formuna dayandırır. Halkların ulaştığı toplumsal form olan uluslaşmayı daha doğarken kimliğine kendi öz adı olarak yazar. Yani o ulusun has be has 'malı'dır. Tek varlık nedeni ulusun çıkarlarıdır, refahıdır. O ulusun hizmetindedir. Ulus onu nasıl istiyorsa öyle örgütler yönetir, yönlendirir. Devlet bu taktikle tarihinin en büyük kandırma yeteneğini yaratmıştır. Ulusa hizmet ediyorum diyerek, ulusu tamamen boyunduruğu altına almış, yapmak istediği katliamı ulus adına diyerek yüceltmış, ulus elemanlarının kendini iktidarın, devletin sahibi sanma hastalığıyla tamamen iradelerini ele geçirmiş, böylelikle de kendine karşı çıkamaz kılmıştır.

Adına devlet kurulan ulusun hali böyleyken, birde bu ulusla yıllarca aynı coğrafyayı paylaşan komşulara dayatılanlar vardır. Onlar yok sayılmaktadır, tek olan, ulu, yüce ve her türlü güçlülük kavramıyla pohpohlanan egemen ulusa benzeşmekten, onun içinde erimekten başka yaşam şansı tanınmamaktadır. Ulus devlet ideolojisinin en gerçek dışı ve vahşi yanı homojen ulus anlayışıdır. Oysa homojen ulus bir hayaldir, dünyanın hiçbir coğrafyasında, diğer kültürlerden hiç etkilenmeden şekillenebilmiş; bağımsız, tek başına var olagelmiş, kendini yaratabilmiş ve bugünde öyle yaşayabilen bir halk veya ulus yoktur. İnsanlık, bugün yaşanan kültür ve uygarlık düzeyini iç içe yaşam sayesinde, birbirlerinden alıp vererek, etkilenerek, ilham alarak, kısaca birlikte yaratmışlardır. Nasıl ki bir çocuk toplumdan kopuk büyütülmeye kalkılsa, yabani bir canlı gibi büyüyecekse ve aynı şekilde hangi toplum ortamında doğmuşsa ona göre şekil alıyor, kültür kazanıyorsa, insan toplulukları da tarih akışı olarak bildiğimiz kültür birikimlerinin etkileşimiyle şekil alırlar ve

içinde bulundukları çağın özelliklerinden etkilenirler.

Gökten zembille inmiş gibi, hiçbir kıldürden uygarlıktan etkilenmemiş, komşularıyla alıp vermemiş, iç içe geçmemiş, bu anlamda "saf, katıksız ve asil uluslar" yoktur, olamaz. Ki saflığın ve asilliğin tanımı başkalarına karışmamak olamaz, asillik insanlık değerlerine saygılı olmak, onları korumak, bu uğurda mücadele etmektir. Yoksa başka halklarla alıp vermemenin ne değeri yada ne anlamı var ki, daha da önemlisi insanlığa ne faydası var ki. Hayatın başlangıç sırrı çeşitlilik ve farklılıktır. Güzellik farklılıktır. Bir ağacın iki yaprağı bile bu anlamda birbirinin aynı değildir. İnsanlık açısından ise güzellikler paylaşıldıkça hayat yaratılır, insanlık komşusundan öğrendiğini daha da geliştirerek yenilikler yaratmıştır.

Başka halklara illa kendisi gibi olma, kendi kültürünü, dilini dayatma zamanına gelindiğinde, burada asillik, değil alçaklık başlamaktadır. Bunu o halkı rencide ederek, aşağılayarak, erimeye zorlayarak yapma, eğer boyun eğmiyorsa, ki hiçbir insan topluluğu kimliği olan bu değerlerinden kolay vazgeçmez ve direnir, o zaman en vahşi katliamlarla, cinayetlerle yok etme ve kalanların üzerinde de sürekli katledilme olasılığını hatırdan tutarak onlara teslim olmayı dayatma sadece alçaklık anlamına gelir. İşte ulus devletin biricik ütopyası olan homojen toplum yaratmanın gerçek yüzü budur. **Ulus devletin tanrıya kendini şirk koşması budur.** Tanrı bile, insana kendi iradesiyle karar verme, amelde bulunma, yaptıklarının sorumluluğunu üstlenme hakkı vermiştir ki insanın yaptıklarına göre sevap ve günahlarını ölçebilsin. Ulus devlet ise insan iradesine tanrıdan daha fazla karışmaya cüret etmektedir, biçtiği sınırlardan bir milim kaymayı kabul etmemektedir. Ulus devlet tanrısının gerçek Azrail yüzü ortadadır. Dört yüz yıldır insanlık tarihi boyunca yaşananları kat be kat aşan savaşlara ve ölümlere maruz kalmıştır. Oysa bu katliamlar kendi ömrünü kısaltmaktayken o hırsını insanlıktan ve doğadan çıkarmaya devam etmektedir. Can havliyle insanlığa ve doğaya saldırırken, kendi sonuna

doğru yürümektedir.

Ulus Devlet, Devlet Kültürünün Sonudur

Uygarlık, iktidar ve hegemonyanın bugün ulaştığı düzey insanlığa ve tüm kültürel birikimlere karşı tarihin en büyük savaşını açmış durumdadır. Diğer taraftan toplumun hücrelerine kadar iktidarı sızdırmayı sömürüyü arttırmak için zorunlu görürken, toplumların temel direniş dinamiği olan kültür değerlerini kendi önündeki en büyük engel olarak görmektedir. Diğer taraftan uygarlık ve iktidar her ne kadar zirveye ulaşmış olsa da tüm rezervlerini harcamış, tüm numaralarını denemiş, toplum nezdinde deşifre olmuş durumdadır ve tarihinin en derin bunalımını yaşamaktadır. Ulus devlet, uygarlık ve iktidarın zirvesi olmakla birlikte en büyük bunalımlarla karşı karşıyadır. Bu bunalımlar devlet geleneğinin sonuna işaret etmektedir. Artık devlet geleneğinin reforme edilecek yanı kalmamıştır ve ulus devlet devlet geleneğinin sonu olacaktır. Her zirvenin sonu düşüş olduğu gibi, uygarlık, devlet ve iktidarda içinde bulunduğumuz çağda tepe taklak düşme aşamasını yaşamaktadır. Uygarlık kendini kültür değerlerinin üzerine oturarak var ettiği halde, kültürü tamamen yok edemediği ve ona yenildiği için kültürden intikam alırcasına yok edici saldırılarını gün geçtikçe arttırarak sürdürmektedir.

Sistemin hesaplayamadığı, insan ve toplum doğasının kendine has karakteridir. İnsan zihni hiçbir çağda kendisine dayatılanlara karşın istenen yada beklenen refleksleri vermemiştir. İnsan ve toplum zihninin kendine has bir akışı vardır, kendine has algıları, tepkileri, seçimleri vardır. Tarih boyunca insan topluluklarına yön vermek isteyenler çok çıkmışsa da bunların hiçbirisi insanlık üzerindeki emellerine ulaşamamışlardır. İnsanlık bir yerlerde mutlaka bu niyetleri çözmüş, fark etmiş vedeşifre etmiştir. Bunun sırrı ise yine insanlığın tarihten aldığı güçtür. Toplumsal hafıza insan bilincinin derinliklerinde tarihsel özü taşıyıp getirmiştir. Bu öz toplumun ahlaki ve politik karakterini oluşturan kültürel birikimidir. Ahlak toplumu birarada tutar, insanın varlık gü-

cünün toplumsallığa dayandığı bilinciyle, insan ve toplum bağlarını dengeleyerek korur. Yine politika ne kadar toplumdan çalınmış ve egemenlerin kendi iktidarlaraını yürütme aracı haline getirilmek istense da oda toplumun hafızasındaki yerini korumuştur. Toplumun kendi yaşamını en iyi örgütlemesinin yol ve yöntemi olarak toplumsal gözeneklerde varlığını sürdürerek, yeri geldiğinde toplumun öz savunması olarak harekete geçmektedir.

İnsanlığın gerçek tarihi yazısız kılınmış, yok sayılmış, daha da kötüsü çarpıtılıp, 'barbar' 'ilkel' ilan edilip teşhir edilmiştir. Ama insan iradesinin ve zihninin sırrı, işte yinede insanlık özünü unutmamayı başarmıştır. Ve fırsat buldukça tarih boyunca o öze dönebilmek için direnişlerde bulunmuştur. Zamanını tamamlamış, sınırlarını fazlasıyla zorlamış egemenlikli uygarlıklara ve onun son versiyonuolan kapitalist moderniteye insanlığın tahammülü kalmamıştır. Ve insanlık tarihsel kökleri üzerinden yeni uygarlığı örgütlemeye yürümektedir. Bu yeni uygarlığın öncü güçleri egemen sistemin gelişmesiyle sistem dışında kalan, başta kadınlar olmak üzere, ezilen, horlanan, aşağılanan gerçek demokrasi güçleri olacaktır. İnsanlık, egemenlikli uygarlık çağından çıkardıkları dersler üzerinden, ahlaki ve politik toplum özüyü direnişi yükselterek demokratik moderniteyi örgütleyecektir.

TECAVÜZ KÜLTÜRÜ TOPLUM İRADESİNİN KIRILMASIDIR

Kültür nedir? Nasıl oluşur? Toplum yaşamında önemi nedir? Kültürsüz de yaşanabilir mi? vs birçok soruya arayacağımız cevap bizi kendimizle, tarihimizle, yaşam biçimimizle tanıştırır. Kültür insana ait bir kavramdır, toplumun silinmeyen hafızası, kimliğidir. İnsanlık ilk toplumsallaşmaya başladığı andan itibaren kendi tarihi akışını başlatır. Tanrıçalar çağı diye adlandırdığımız ana eksenli toplumda yaşam biçimi, kültürü komünal-özgürlükçü karakterinden dolayı eşitliği, özgürlüğü, paylaşımı, sevgiyi, kolektif emeği, bunun barışçıl kapsayıcı kıvrak dilini esas alır. İnsan denen varlığın komünal zihniyeti böyle şekillenirken, buna göre yaşam biçimini, kültürünü de yaratır. Anacıl toplum kültürü, ahlakı ve politikayı da toplumun çimentosu olarak görür. Toplum her konuda yazılı olmayan değer yargılarını, ahlakını kendi yaşam kültürünü biçimlendirir.

Bir birey toplumdan, toplumsal değerlerden soyut, tek başına kültür yaratamaz. Kültür, toplumsal bir olgudur, komünal toplumun ortak emeğidir. Bir insana içinde bulunduğu yanlış üslup ve davranışlarından dolayı 'kültürsüz, kültürden nasibini almamış' denilir. Yani bu ne demek oluyor, toplumsal değer yargılarından, emeğinden, hafızasından, ahlaktan ve vicdanından kopuk olan birey gerçeğini ifade ediyor. Bu açıdan kültür, insanlığın ortak benliğidir. Dolayısıyla yaşam biçimi, tarzı ve üslubuyla toplumsallığına ters düşen birey, ancak dinozorlaşmayı, insan taslağı haline gelmeyi kabul etmiş bireydir. Tanrıçalar çağında böylesi bireyler toplum ölçülerinde terbiye edilmeye çalışılır, olmazsa toplum dışına atılırdı. Toplumsallığın ahlaki ve vicdani özünü yozlaştırmaya çalışanlara karşı, bu ister birey isterse grup olsun, toplum kendini savunur, öz savunmasını yarattırdı. Bu açıdan kültür, aynı zamanda toplumun öz savunması, güvenliğidir. Kuşkusuz öz savunma, insan-

lığın özünde olan bir gerçeklik olmakla birlikte aynı zamanda her canlı içinde geçerlidir.

Tecavüz Kültürünün İlk Hedefi Kadının Kültürüdür

Her canlı kendisini ve yaşamını güvenceye alacak ortamı, yaşamı koruyabilmek için mücadele eder, öz savunmasını gerçekleştirir. Öz savunma canlı olanın doğal refleksidir. Peki, neye, kime karşı öz savunma? İşte burada 'tecavüz' denilen gerçekle karşılaşırız. Eğer tecavüz, bir insanı, toplumu düşünsel- duygusal- bedensel olarak ihlal etmekse, insanca, onurlu ve özgürce yaşam hakkını, emeğini, yaratılan değerleri elinden almaksa öz savunma kaçınılmaz olur. Toplum olduğu ilk günden ve var olacağı son güne kadar kendi yarattığı kültürü, yaşam biçimini korumak için öz savunmasını kesintisiz yürütecektir.

Tanrıça kültürünün anacıl-komünal toplumuna karşı ilk örgütlü saldırıya, aynı anlama gelmek üzere tecavüze, tarihin en eski verilerine göre Sümerliler çağında İnanna-Enki mitinde rastlıyoruz. İnanna tanrıça kültürünün, komünal değerlerin toplam ifadesi olurken, Enki kurnaz, erkek aklın ve zihniyetin yalancı, ikiyüzlü, iktidarcı kimliğini ifade etmektedir. Mitolojiye göre İnanna, kadın öncülüğünde komünal toplumun yarattığı değerleri ifade eden yüz dört me'yi hileyle çalan Enki'ye karşı mücadelesini, öz savunmasını gerçekleştirerek, insanlığın özüne karşı geliştirilen tecavüze cevap vermek istemiştir. Toplumsal anlamda gelişen ilk tecavüz kadına karşı geliştirilmiştir. Buradaki 'kadın'ı salt biyolojik bir olgu olarak ele almak yerine; kadında temsilini bulan toplumsal kültür, dil, duygu-düşünce bütünlüğünden oluşan yaşam tarzı şeklinde anlamak gerekir. Bu açıdan kadına karşı gerçekleştirilen bu saldırı, kadın şahsında insanlığa karşı yapılmış en eski ve en bü-

yük komplo anlamına gelir.

Kuşkusuz erkek aklıyla ve zihniyetiyle geliştirilmek istenen toplumsal cinsiyetin başlangıcı olan bu tecavüz kültürüne karşı tarihten bugüne büyük mücadeleler yürütülerek, bedeller verilmiştir, verilmektedir. İnanna'yla başlayan mücadele, özgürlüğün ve aşkın tanrıçaları olan Tiamat ve Afrodite ile büyük kadın felsefecileri olan Hipatya ve Aspasya ile, ateşi çalıp insanlığa veren Prometheus ve güneş tanrısı olan Apollon'la, sayısız kabilenin soylu direnişleriyle, Leyla Kasımlara, Hakilere, Agitlere, Zılanlara ulaşmıştır. Böylelikle bir tecavüz sistemi olan egemenlikçi sisteme karşı özgürce yaşamak isteyen tüm insanlığın onurlu mücadelesi kesintisiz bir şekilde sürdürülmüş, komünal – demokratik yaşam kültürü korunmaya, günümüze kadar yaşatılmaya çalışılmıştır. Yani tecavüz kültürü öyle rahat bir şekilde gelişmemiştir. Bu kültüre karşı özgürlük mücadelesi hep var olmuştur, olacaktır.

Tecavüz Bir Kültür olabilir mi?

Peki, tecavüz nedir? Neden tecavüz kültürü diyoruz? Tecavüz bir kültür olabilir mi? Dar anlamıyla ele alındığında tecavüzün anlaşılamayacağını hemen belirtmek gerekir. Tecavüz bir insanın, bir toplumun yaşamından tutalım tüm haklarını gasp etmek, kendi tasarrufuna geçirmektir. Tecavüz sadece bir insanın bir insanı köleleştirmesiyle de izah edilemez. Onu yaratan zihniyet çok köklü bir geçmişe sahiptir. Tecavüz onu geliştirenler tarafından süreklileştirilen ve yaşam tarzı haline getirilen bir kültürdür. Bunu erkek aklın yarattığı ya da yaratmak istediği toplum gerçeği olarak görmek de mümkündür. Bu öyle bir yaşamdır ki insana bir yol bırakmaz. Ya tecavüz kültürünü içselleştirerek, kabullenerek, onun içinde eriyerek yaşayacaksınız ya da onun karşıtı olarak sürekli inkâr veya imhayatabi tutularak kötüsünden tecavüz gerçeği içinde yaşatılacaksınız. Amaç mutlaka ama mutlaka bu kültürün etkisinde, denetiminde, içinde yaşatmaktır. Tecavüz kültürünün dışına çıkmak istendiğinde ise buna yeltenene karşı her türden yönelim

mubah görülür. Beş bin yıllık toplum tarihi boydan boya birçok kabilenin, halkın, ezilen insanlığın, kadının bu kültüre karşı mücadelesi büyük bedeller verilerek sürdürülmüş, sürdürülmektedir. Hiç kimse tecavüzün, tecavüz kültürünün hiçbir direnişle karşılaşmadan özümsemediğini, yaşandığını iddia edemez. İnsanlığın, toplumun ilk oluşumundan itibaren komünal, demokratik, özgürlükçü ruhun yarattığı kültür buna izin vermez. Direniş hep olagelmıştır.

Tecavüz Kültürü Kürdistan'daki Özgür Ruha Saldırısıdır

Tecavüz kültürü bin yıllardır öyle bir gerçeklik yaratmıştır ki, yaşamımızın her anında bu kültürün etkisini görebiliriz. Evrenselden tekilliğe gidecek olursak, Kürtler iyi bir örnek olabilir, bu konuda. Kürt halkı Ortadoğu'nun kalbinde, 'altın hilal' denilen Mezopotamya'da en kadim olan halktır. Toplum olarak tarihin ilk sayfalarında yer alan, tarihiyle, yaşam biçimiyle, kültürel gelenekleriyle, efsane sayılacak direnişiyle, kahramanlıklarıyla yaşamı yaratmış, dünyanın en zengin ve güzel sayılacak coğrafyasında, ahlaki-politik toplum damarını sürekli güçlü tutan, komünaliteyi koruyan, demokratik, özgürlükçü bir halk gerçeğimiz olduğunu bugün herkes bilmektedir. Bu nedenledir ki tecavüz kültürünün yaratıcıları, sahipleri olarak bunda ısrar edenlerin gözleri, kulakları, tüm duyargaları Mezopotamya'dadır, Kürt halkının bu

gerçeği üzerinde yoğunlaşmakta ve her türlü yönelimle Kürt halkının komünal, demokratik, özgürlükçü yaşam biçimini ortadan kaldırmak için çalışmaktadırlar. Şunu çok iyi bilmektedirler ki, Ortadoğu gerçeğinde, Kürt halkı şahsında, komünal, demokratik, özgürlükçü kültür güçlü kaldıkça ve direndikçe, tecavüz kültürünün sahipleri kendilerine yeterince yer açamamakta, bu kültürü halklar nezdinde içselleştirememektedirler. Kürdistan'da toplumsal çatışmaların sistemli bir biçimde süreklileştirilmesi bu nedenledir. Peki, tecavüz kültürünün yaratıcıları Kürdistan'a hangi yöntemlerle yönelmektedir? İşte bu çok önemlidir. Çünkü bu konuda Kürdistan'da çok büyük, kapsamlı ve derinlikli bir mücadele var. Bu mücadele tarihsel olduğu kadar güncel anlamda PKK gerçeği içerisinde kendisini göstermektedir.

Sistemin Kürdistan'da tecavüz kültürünü içselleştirme ve bunu sürekli kılma çabaları yıllardır sürmektedir. Sistem güçleri toplumumuza adeta teslimiyeti dayatmakta, ölümü göstererek tecavüz gerçeğiyle yaşamaya razı etmeye çalışmaktadır. Bu aynı sistemde bir erkeğin bir kadına söylediği şu sözlerle benziyor; 'bana teslim olmazsan yaşamına son veririm, kimseye yar etmem. Ya benim olacaksın ya da öleceksin'. İnsanlık dışı yaşam koşullarında tutulmamız, kimliksiz, kişiliksiz ve onursuz bir yaşamın dayatılmasından tutalım, ormanlarımızın yakılması, tarihimizin barajlarla sular altında bırakılması, yaşadığımız toprakların çoraklaştırılması gibi toprağımız üzerindeki saldırıya dek, bunların hepsi tecavüz anlayışın sonucudur. Bize ve toprağımıza can veren onlarca derelerimizin, nehirlerimizin, ırmaklarımızın Hasankeyf, Munzur şahsında barajlanmak istenmesi, özgürce akışları değil de barajlarla yok edilmeye çalışılması, bununla birlikte tarihimizin sular altında bırakılmak istenmesi bir tecavüzdür. Topraklarımızın, ülkemizin devletin askeri gücüyle karış karış işgal edilmesi, kendi topraklarımızda özgürce yaşayamayışımız, topraklarımızın bize yasaklanması, yer altı zenginliklerimizin bizden koparılıp götürülmesi tecavüzün sonucudur.

Tecavüzcü kültür sahiplerinin en büyük

destekçisi olan ve her şeyi kirli yayınlarıyla çarpıtan özel savaş medyası, mantar gibi ürettikleri dizileriyle, reklamlarıyla, en önemlisi de haberleriyle, bir yandan Kürdistan'da yaşanan tecavüzün üstünü örtmekte, perdelemekte, bir yandan de tecavüzü bir yaşam biçimi, davranışı haline getirmek, özümsetmek için yoğun çaba sergilemektedir. Halklara, kadınlara, gençlere özellikle dizileriyle, filmleriyle, klipleriyle hayali dünyalar sunmakta ve buna göre rol biçmekte, tecavüzün bir kültür olarak zihinlerde özümsemesi için olağanüstü çaba göstermektedir. Bu, zehri şerbet olarak sunmaktır; kendini bin bir maskeyle gizlemek, toplumun tüm kesimlerini tecavüzcüsüne benzetmek, âşık ettirmektir. Yine bu, bir insanı, toplumu komünal, demokratik, özgürlükçü ruhundan uzaklaştırmak, kişiliksizleştirerek kimliksizleştirmek, özünden boşaltmak, dolayısıyla insan taslakları haline getirmek, her türlü kullanıma açık, üzerinde her türlü operasyonu yapabilecek şekilde nesneleştirmektir. Bu bir kültür katliamıdır, soykırımdır.

Her biri bir rengi ifade eden, adeta bir renk cümbüşü olan kültürleri, dilleri, yaşam biçimlerini bir potada eritip bir renge hapsetmektir. Tüm renkleri, sesleri, zenginlikleri yani farklılıkları aynılaştırarak, tekleştirmek ve bu tekliğe yaşamı hapsetmek faşizmdir, insan, kültür, yaşam katlidir, tecavüzdür. Her şey "tek millet, tek devlet, tek vatan"la bitmiyor. Bu teklik yaşamın her alanında dayatılarak yaşamın renkleri soldurulmaya çalışılıyor. İnsan olan kendi özüne dayatılan bu hakareti asla kabul etmez, topluma model olarak sunulan insan(!) tiplerini, davranışlarını, kültür alışkanlıklarını, yaşam biçimlerini reddeder. Ama maalesef, Kürdistan'da tecavüz kültürünün dayatmalarını çok çarpıcı bir şekilde görmek mümkündür. Kadınlarımız, gençlerimiz şerbet olarak sunulan bu zehre aynen uyuşturucu gibi alıştırılmak istenmektedir. Bu tecavüz kültürün etkisiyle kendi ana dilini, kültürünü hor görmüş, küçümsemiş, ağzına bile almak istemeyen, davranışlarıyla, giyimiyle, yaşam biçimiyle tecavüzcüsünü taklit eder hale gelen binlerce gencimiz, kızımız var. Neden diye suçlamıyoruz hiç kimseyi. Ama

bunun bir zihin karartması, perdelemesi, hafıza yitimi sonucu olduğunu ve özellikle tecavüzcü medyanın, sistemin marifeti olduğunu biliyoruz. Toplumsal tarihine yabancılaştırılan yani kendisine yabancılaştırılan bir insana, bir topluma başka yaşam seçeneği kalmaz. Tek bildiği hakikat, tecavüz kültürünün içinde en kötüsünden yaşamak olur. Yani tecavüzcüler tarafından hakikat, gerçek olan da tekleştirilmiştir. Başka bir hakikatin olabileceği hiç düşünülmemiş, bunun arayışı içine girilmemiştir. Ben kimim, evrende, doğada, kendi toplumsallığımda, tarihimde, coğrafyamda, kültürümde neyi ifade ediyorum diye yoğunlaşmamıştır. Güncelliğe, günöbirliğe takılı kalınmış, tecavüz kültürüne sorgulamadan teslim olunmuştur.

kadar, mücadeleyi sonuçsuz bırakacaktır. Sorun bu zihniyeti yaratan ve bize içselleştirmeye çalışanlardadır.

Diğer yandan, ahlaki politik toplumun anacıl komünal aile gerçeğinden beş bin yıldır giderek kopan, tecavüz kültürün etkisiyle yozlaşan aile gerçeğinin tecavüz kültürünün içselleştirilmesindeki rolünü de küçümseyemeyiz. Aile komünal, demokratik, özgürlükçü olduğu süreçte bir anlam ifade eder, toplumun temel taşı olarak görülür. Aile, tecavüz kültürün sistemli olarak sürekli üretilmesinde ve yaşatılmasında bir role sahipse çok köklü sorgulanması ve reddedilmesi gerekmektedir. Tecavüz kültürünün ve sisteminin etkisiyle, aile içindeki toplumsal cinsiyetçiliğin yarattığı rollere göre davranmak ve kadına her türlü yönelimi, şiddeti, tecavüzü reva görmek asla kabul

Kadın, bir taraftan aile içi şiddet, diğer yandan devlet politikalarının yarattığı şiddet sarmalı içinde oldukça sıkışmış, yaşayamaz hale gelmiştir.

Tecavüz Kültürü Bir Sistemdir

Tecavüzün bir kültür haline gelmesi tabi ki sadece medyayla gerçekleştirilmiyor. Bu bir sistemdir hem de bin yılları alan bir tarihle adım adım geliştirilen bir sistemdir. Bilinç karartılması, tek diye dayatılan hakikatin içselleştirilmesidir. Tarihteki ilk tecavüzcüler, tecavüzün ilk yaratıcıları kadının anacıl komünal demokratik aile sistemine karşı ilk saldırılarını gerçekleştirmişlerdir. Anacıl aile gerçeğinin öncelikle özünün boşaltılması ve ailenin tamamen erkek aklıyla yeniden yaratılması gerekiyordu. Sistemin tek sahibi nasıl tecavüzcülerse, aileye de erkek tek sahip olmalıydı. Kadına düşen pay tecavüzün en büyüğünü yaşayacak olan nesne, mal olmaktır. Ailedeki erkek, tecavüzcülerin kendisine verdiği rolü hiç sorgulamadan içselleştirirken, aslında kendi ayağına baltayı vurma misali, kendi sonunu hazırladığını, aslında tecavüzcülerin bir kurbanı olduğunu bilmeden bu oyunun içine girmiştir. Aile içindeki tüm erkekleri suçlu görmek, mücadeleyi salt ailedeki erkeğe dönük yapmak dar bir yaklaşım olduğu

edilecek bir gerçeklik, hakikat olamaz. Bunun Kürdistan'da etkisi yok mudur? Tabi ki var. Halen birçok yerde kız çocukları, kadınlar, bir insan olarak görülmemekte ve değer verilmemektedir. Kürdistan'da kadın olmak çok zordur. Kadın, bir taraftan aile içi şiddet, diğer yandan devlet politikalarının yarattığı şiddet sarmalı içinde oldukça sıkışmış, yaşayamaz hale gelmiştir. Kürdistan'da tecavüzcü güçler bir yandan ailede erkek eliyle kadını baskı altına alırken, diğer yandan özellikle genç kızlarımıza, kız çocuklarımıza tecavüzü sistemli olarak dayatarak, istediği an öldürerek tecavüzü kalıcı kılmaya çalışmaktadırlar. Tecavüzcü güçler bir yandan da 'kaleyi içten fethet' misali 'kız çocuklarını okutalım, çeşitli kurslarla meslek sahibi kılalım' adı altında asimilasyonu dayatmaktadırlar. Kürt'ün kendine has, zengin kültür ve dilini insanlık dışı bir asimilasyondan geçirerek, kültürün yaratıcısı ve koruyucusu olan, bin yıllardır canı pahasına kültürünü yaşatan kadını, kendi eliyle kendi katili yapmaya dönük çabalarını kesintisiz sürdürmektedir.

Cinsiyetçilik Tecavüz Kültürünün Ürünüdür

Kürdistan'da aile böyle şekillendirilmeye çalışılırken, tecavüz kültürünün içselleştirilmesi için verilen devlet eğitimleri (dini cemaat eğitimleri de dahil) cinsiyetçilik, milliyetçilik, dincilik, bilimcilik ideolojileriyle, tecavüzcü anlayış, çocuklara, gençlere sürekli empoze edilmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan tecavüzü kültür haline getiren sistemin cinsiyetçiliği nasıl geliştirdiği de önemli olmaktadır. Toplumun en önemli tarihsel çelişkilerden biri olan cinsiyetçiliği tanımlayabilmek, tarihsel gelişim seyrini kadın bakış açısıyla çok yönlü değerlendirecek güncellik içerisinde yeniden ele alıp çözümleyebilmek özgürlük, eşitlik arayışçıları açısından çok önemlidir. Hiçbir güç kendi tarihsel ve toplumsal geçmişini bilmeden kalıcı çözümler geliştiremez. Kaldı ki tecavüz kültürünün bir yaratımı olan cinsiyetçilikle kadına dair, kadın adına yazılanların ne kadar kadın rengi ve diliyle yazıldığı da tartışma götürür. Bu açıdan insanlığın en eski ve en köklü tarihsel çelişkisi olan cinsiyetçiliğin nasıl ortaya çıkıp geliştiğini, toplumların biçimlenmesinde kendi rolünü nasıl oynadığını ve bunun giderek toplumsal bir çürümeye nasıl yol açtığını irdelememiz gerekmektedir.

Cinsiyetçilik, tecavüz kültürünün bir yaratımıdır. Doğal toplum, ana tanrıça kültürüyle şekillenmişti. Ana tanrıça yeteneğiyle, öncülüğü ve yaratıcılığıyla toplumsal bir kimlik kazanmaktaydı. Kadının yaratımı olan toplum, demokratik toplum anlayışı, eşitlik, özgürlük, paylaşım, gönüllü katılım ve yaratıcılık temelinde gelişmekteydi. Birey, doğal toplum kimliğiyle kendini tanımlamakta, üretime, yaşama katıldıkça toplumun bir tamamlayanı, öznesi olabilmekteydi. İşbölümüne dayalı toplumda herkesin gücüne, yeteneğine ve yaşına göre kendi rengiyle katılımıyla toplumunkomünalitesi açığa çıkmaktaydı. İnsanlar doğadan, toplumdan kopmayan duygusal zekâlarıyla, canlı doğa anlayışı temelinde kendilerini doğanın üzerinde değil, doğanın bir parçası gibi görmekteydi. Meyve veren, ürün veren tüm canlıları kutsama temel bir felsefe haline gelmişti.

Ana kadın etrafında gelişen toplumu toplum yapan kadının yaratımlarıdır. Cinslerarası ilişkilerin komünal ahlak anlayışıyla düzenlenmesi; sanatın ve zanaatçılığın ihtiyaçlar temelinde gelişmesi, bitkilerle renklendirmeyi sağlama, eşyaya biçim verme (çanak, çömlek vb.) heykeller, takılar üretme, çeşitli mesleklerin, ilk doktorların, astronominin, tarımcılığın, hayvancılığın ortaya çıkışı kadın kültürünün eseridir. İlk dilin gelişimi açısından dilin kıvraklığı, doğayla etkileşim, sürekli varolana anlam yükleme, en önemlisi de toprağın, suyun, doğanın dilini öğrenme, vücut diliyle konuşma anlamında ilk öğretmen kadının yarattığı komünal değerlerdir. Bu komünal değerlerin açığa çıkmasında rol oynayan kadın ile erkek arasında bir anlamda optimal bir denge olduğunu belirtebiliriz.

Mitoloji Tecavüz Kültürünün Gelişimini Anlatır

Sınıflı toplumun hiyerarşi, savaş ve iktidar temelinde ortaya çıkışıyla yaratmaya çalıştığı tecavüz kültürüyle birlikte cinsler arası ilişkilerdeki bu optimal denge bozulmuş ve kadın aleyhine tek renkli, tek sesli erkek zihniyetli bir toplum gelişmiştir. Tecavüz kültürünün ideolojik

zihniyet yapılanmasının çok eskilere dayandığını bugün birçok belgede görebilmekteyiz. Sümer mitolojisindeki İnana-Enki mücadelesi kadının yaratımları ve toplumun komünal değerleri olan yüz beş me üzerinden geliyor. Enki kadının bu yaratımlarını çok haksız bir şekilde çalması ve İnanna'nın bu yaratımları tekrar kazanmasının mücadelesini mitolojik söylencelerde görmekteyiz. MÖ. 4000-2000 yıllarında kadın-ana kültürü Sümerlerde etkin bir yere sahiptir. Babil Yaratılış Destanı'nda (EnnumaEliş) durum tersine dönmüştür. Olağanüstü güç kazanan Marduk güçten düşürülmüş ana olan Tiamat'a karşı savaş açmıştır. Kadın-ana tanrıçaya karşı korkunç ayıplama, karalama bu tarihten itibaren gelişmiştir. Kadını erdemsiz, zararlı ve korkunç göstermek mitolojiyi de zorlamaktadır. M.Ö. 2000'lerde bu kültür yaygınlaşarak toplumsal statü kadını aleyhine gelişmekte, erkek, her şeyiyle yüce, kahraman; kadın her şeyiyle küçük, ayıp ve değersiz olarak ele alınmaktadır.

Tek tanrılı dinlerde Lilith-Âdem arasında geçen mücadelede de Lilith'in Âdem'e boyun eğmeyerek kendi özgürlüğünde karar kılması sonucu erkek iktidar aklın yaratmak istediği sistemin dışına itilmesi ve ardından Havva ile birlikte kaybeden cins gerçekliğinin oluşturulması cinsler arası mücadelenin çarpıcı ifadeleridir. Havva'nın Âdem'in 'kaburgasından yaratılma' gerçeği aslında bir anlamda kimlik-sizleşen, kendi toplumsal ve tarihsel ana tanrıça kültüründen kopan ve tamamen erkek zihniyetinin tecavüzcü kültürüne teslim olan kadının durumunu anlatmaktadır. Diğer taraftan Havva'nın yeni oluşan sisteme karşı çelişkilerinin olması ve buna karşı mitolojik söylencede adı geçen yasaklı meyve elmayı yemesi, yani gerçeği arayışı, bilgiye ulaşma istemi, sert bir tepkiyle karşılanmış ve bu girişimi günahkârlık olarak değerlendirilmiştir. Âdem ile giriştiği bu eyleminde Havva tecavüzcüler tarafından suçlu görülerek cezaya mahkûm edilmiştir. Tanrının yeryüzündeki temsilcisi Âdem ise, ilk iktidar hırsını Havva üzerinde tatmin ederek kendi toplumunun çekirdeğini oluşturmuştur. Havva ve Âdem şahsında temelleri atılan

toplumsal cinsiyetçilik çok güçlü bir şekilde günümüze kadar gelmiştir.

Toplumsal Cinsiyetçilik Yaşamın Her Anına İçerilmiştir

Toplumsal cinsiyetçiliğin sınırları yoktur. Hangi halktan, hangi sınıftan ya da hangi ırktan olursak olalım, cinsiyetçilik, dünya genelinde en tarihsel ve güncel çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir anlamda tüm çelişkilerin temelidir. Cinsiyetçilik çözümlenmeden hiçbir çelişki çözümlenemez. Çünkü toplumların optimal dengesi bu temel çelişki üzerinden bozulmuş ve günümüze kadar gelmiştir. Cinsiyetçilik bugün yaşamımızı her yerde ve her anlamda etkilemektedir. Cinsler olarak farklılığımızı aile içerisinde öğreniriz ve buna göre ruhsal dünyamız biçim alır. Aile ve toplum içerisinde özne, kimlik, kişilik olarak tanınmamız cinsiyetimize göre belirlenir.

Bir kere roller ve statüler biçilmiştir, toplum ve sistem bu roller ve statülere göre kendini var etmekte ve sürekli kılmaktadır. Bu rolleri yok saymak, değiştirmeye kalkmak toplumun, sistemin mayasına dinamit koymak gibi algılanır ve şiddetle reddedilir. İşte bu yüzden ki, sistemin eğitim politikası da buna göre şekillendirilir ve aile içerisindeki cinslerin rolleri eğitim ortamlarında kuvvetle desteklenir. Ders kitapları ilkokuldan itibaren buna göre biçimlendirilir. Ev içinde annenin ve babanın rolleri sürekli işlenerek bizlere empoze edilir. Oturuşumuzdan kalkışımıza kadar kendi cinsimizin had-dini bilmeliyiz; iyi aile çocuğu olmak için kendi cins gerçeğimize göre davranmalıyız edebiyatı tekrarlanır. Büyüyüp meslek seçimine gelsek de bazı meslekler cinslerimize göre ayrıştırılır. Öğretmenlik, (yarım gün ev-yarım gün iş) sekreterlik, hemşirelik vb. kız çocuklarına yakıştırılırken; bilim adamı olmak, ekonomist yada siyasetçi olmak ağırlıkta erkek çocuklarına yakıştırılır ve onlar teşvik edilir.

Dünyada cins olarak sayısal eşitliğimiz olsa da toplumsal alanın her yerinde temsiliyet düzeyimiz hiçbir zaman eşit olmaz. Erkek, yaşamın tüm kamusal alanında yerini alırken, kadınlar bundan

**Reklamlardan, TV dizilerine,
haberler ve gazete
sayfalarına kadar kadının
'yeri' bizlere sürekli anlatılır
ve empoze edilmeye çalışılır.**

mahrum bırakılmıştır. Erkek egemenlikli sistemin bilinçli ve iktidara dayalı bir yaklaşımı olan bu durum, kadının tamamen toplumsal mücadele araç ve olanaklarından uzaklaştırılması olarak değerlendirilebilir. Yaşamın yaratılmasının, dönüştürülmesinin en önemli zemininden uzaklaştırılan kadınlara tek alternatif olarak ev içine hapsolmek ve tamamen siyasetin dışına itilmek reva görülmektedir. Cinsiyetçi siyasetin, kadın ve ezilenler üzerinde en geniş ve sistemli baskıları geliştirmenin aracı olarak kurumlaştırılması, toplumsal eşitsizliği, adaletsizliği ve iradesiz bir yaşama tabi kılınmayı beraberinde getirmektedir. Diğer yandan kadınların siyasete katılımı genelde erkek egemenlikli sınıf ve toplum gerçeğinin perde arkası bir savunucusu ya da tamamen erkek karakterli bir siyaset yürütücüsü olarak gerçekleşmektedir. Kendi rengiyle, kimliği ve değerleriyle siyasete katılamayan kadınlarımızın, yitirdiği kendi öz tarihsel ve toplumsal değerlerine yüzlerini dönmeleri bu açıdan çok önemli olmaktadır.

Medya Cinsiyetçiliğın Kışkırtılmasına Kilitlenmiştir

Dünyanın önemli ve dördüncü gücü olarak tabir edilen medya alanında ise durum daha bir vahim hal alır. Cinsiyetçiliğın ya da toplumsal cinsiyetçiliğın en yoğun işlendiği ve bunun erkeğe de kadına da en çok içselleştirilmesi için çalışmaların yürütüldüğü alan medya alanı olmaktadır. Medya sürekli olarak kadının kullanılan bir nesne, meta ve obje olduğunu vurgulamaktadır. Bununla sistem, erkek egemenlikli toplumda kadının yerinin ve

statüsünün neresi olduğunu hatırlatan programlarla kendi erkek ideolojisini pekiştirmektedir. Reklamlardan, TV dizilerine, haberler ve gazete sayfalarına kadar kadının 'yeri' bizlere sürekli anlatılır ve empoze edilmeye çalışılır. Reklamlarda kadın ve satılmak istenilen meta araçları sürekli özdeşleştiriliyor. Kadın ve çocuklar metanın bir parçası gibi topluma sunuluyor; TV dizilerinde sahte aşk edebiyatlarıyla kadın, hep kurtarılmayı bekleyen, aldatılan, ihanete uğrayan ve kandırılan konumdadır. Aile kurumunun üstünlüğü, kutsallığı ve kadının 'namus kisvesi' altında terbiyesi ilk planda tutulmaya çalışılır; çeşitli televole, magazin programlarında, pornoyu aratmayacak bir biçimde kadın bir cinsel obje olarak topluma sunulur. Haber programlarında ise durum farklı değildir, ya gündemin sonunda, önemsiz, değersizmiş gibi kadına dair olana yer verilir ya da popülist kültürün etkisiyle kadına dair yapılan aktiviteler küçümsenir. Diğer yandan çok ikiye bölünmüş bir şekilde kadını eve, dört duvar arasına kapatmayı hedefleyen yayın politikaları oluşturan basın iyi, namuslu anne ve eş kimliğini ön plana çıkartmaya çalışmaktadır. Bu nedenledir ki kadın ve erkekleri etkileyen, biçimlendiren kitle iletişim araçları egemen sınıfın, sistemin kendisini devam ettirmesinin, ayakta tutmasının bir nevi teminatıdır.

Cinsiyetçilik, bir kız veya erkek olarak davranmaktan daha öte bir şeydir; cinsiyetçiliği başkalarıyla olan etkileşimlerimizde yaratılan bir toplumsal kurum olarak anlamamız önemlidir. Bizler bir gün boyunca, binlerce önemsiz eylemde cinsiyetçi toplumu yeniden üretiriz, oluştururuz. Ancak toplum içinde oluşturduğumuz kadınsılık ve erkeksilik temelindeki toplumsal roller hiçbir zaman doğal değildir, olamaz da. Önder APO, bunu şu cümleleriyle çok güzel dile getirmiştir: **"Sanki kadının yaşadıkları doğallığın gerekleriymiş gibi bir anlayış tüm bilimsel yaklaşımlarda, ahlaki ve siyasi tutumlarda ön varsayım olarak kabul görür. Daha hazin olan kadının kendisi de bu paradigmayı doğal kabul etmeye alışmıştır."** Görüyoruz ki, cinsiyetçilik bir davranış biçimi olmaktan çok bir zihniyet sorunudur. Tüm mimik hareketlerimizden

tutalım davranış biçimimizi, kullandığımız dil ve üslubumuzu, olay ve olgulara bakış açımızı edindiğimiz zihniyetimiz belirlemektedir. İrademiz ve bilincimiz dışında doğduğumuz günden itibaren bize öğretilen bu zihniyet kalıplarını içselleştirmişizdir. Özünde içselleştirdiğimiz kendi köleliğimizdir. Cinsiyetimiz ya da biyolojik farklılığımız sanki köleliğimizin en temel gerekçesiymiş gibi bize sürekli empoze edilmeye çalışılır. Yaptığımız tüm işler küçümsenir, gereksizmiş gibi görülür ve 'kadınca' bulunur. Köleliğimiz, erkek egemenlikli sistemin tüm kurumlarında topyekün meşrulaştırılmaya çalışılır. Sistemin en temel çelişkisi olan cinsiyetçilik, sıradanlaştırılıp basitleştirilerek bireyselleştirilip parçalı kılınır. Tüm bunların altında yatan derin bir iktidar anlayışıdır. O halde devletçi iktidar anlayışını, aileyi çözümlemeden kendi köleliğimizi çözümleyemeyiz.

Sistemden Kopuş Tecavüz Kültürünü Sorgulamakla Başlar

Kendi gerçekliğimizin tarihsel ve toplumsal olarak farkında olmamız ve doğumumuzdan itibaren bize biçilen rolü doğru sorgulamamız çok önemlidir. Erkek egemenlikli zihniyetin üzerimizde yani düşünce ve davranış kalıplarımızda yarattığı tahribatı çok yönlü görerek anlam gücümüzü geliştirmemiz gerekmektedir. Kullandığımız dil kime ait? Nasıl ve hangi

ideolojiye göre düşünüyor, uyguluyor yaşıyoruz? Kadınsılığımız veya erkek-siliğımız doğal mıdır? Taşıdığımız kadınlık ya da erkeklik kimliğimiz, kişiliğimiz neye göre oluşmuştur, bunun toplumsal cinsiyetçilikle, tecavüz kültürüyle bağlantısı nedir, vs. birçok soruyu kendimize sorarak kendi öz kimliğimize ve gerçekliğimize adım atmamız, cins bilincimizi geliştirerek kendi özümüzü aramamız, sınıflı toplumu sorgulamamızla mümkün olacaktır. Unutmayalım ki, geleneksel kadınsı ve erkeksi teslimiyetimiz fiziki veya biyolojik değil tamamen toplumsaldır ve kaynağı iktidardan getirdiği kölelikte yatmaktadır. Nasıl yaşıyoruz, kadınlar ve erkekler olarak bizden beklenenler neler, neden farklılıklarımızı demokratik, özgür, cins eşitliğini hedefleyen ortak yaşama hedefine dönüştüremiyoruz gibi birçok soruyu kendimize sorup cevabını bulmalıyız. Yani gelenekselliklerimizi radikal bir sorgulamadan geçirerek, bencil, güdüsel ilişkilerden arınarak özgür yaşam yolunda adımlar atmamız. Ortak yaşam iradesini gösterebilmemiz için demokratik güç birliğine dayalı, eşit, özgür ilişkileri yaratabilmeliyiz.

Toplumsal cinsiyetçilik tüm toplumu ilgilendiren ve etkileyen bir olgudur. Bu açıdan toplumsal cinsiyetçiliğin veya erkek bakış açısıyla şekillenen toplum gerçekliğinin getirdiği toplumsal çürümeyi görerek, sevgisizliğe, insana karşı ilgisiz-

liğe, maneviyattan boşalma yani anlam yitimine, şiddete, baskı ve işkenceye karşı mücadele etmemiz çok önemlidir. Çünkü erkek egemenlikli zihniyetle şekillenen bir toplum, en üst düzeyde bio-iktidar anlayışı ve yol yöntemleriyle biçimlenir. Kendi içinde doğal toplumun tüm etik değerlerine ters düşmesi sonucu bir yaşam, ilişki biçimi oluşturur. Kutsal bilinen değerler anlam yitimine uğrayarak dejenere edilir. İyi ile kötünün, güzel ile çirkinin, sevgi ile nefretin vb. ters yüz edilmesi sonucu insanın elinden yaşam dayanakları alınır. Her şey, manevi, ahlaki tüm değerlerde dahil, bencil, çıkarıcı bir biçimde anlamsızlaştırılarak kullanılır.

Tüm buna karşı öncelikle kendimizde doğal topluma dair olan yanlarımızın bilincine varmamız yani doğal toplumun komünal değerlerini yeniden canlandırmamız, kadınlar ve erkekler olarak demokratik güç birliğine dayalı yaşam dayanaklarını oluşturmamız gerekmektedir. Kadınların da bu yaşamın bir öznesi olduğunu, onun iradesinin ve kararının olmadığı bir yaşamın yaşanılmaz olduğunu bilerek düşünmemiz, davranmamız önemli olmaktadır. Dili, düşüncesi ve kendine ait eylemi olmayanın bir topluma kendi rengini, sesini katamayacağı, dolayısıyla tek renkli, tek sesli erkek egemenlikli bir toplumun bize hiçbir şey kazandırmayacağını bilerek, cinsiyetçiliğe karşı her birimizin aktif bir mücadele içersinde olmamız, eşit ve özgür, yeni bir toplumun inşa edilmesinde mihenk taşı rolünü oynayacaktır. Demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü toplum paradigmamızın da yaşam bulması bu mücadele kararlılığı ve azmimizle gerçekleşecektir.

Tecavüz, tecavüz kültürü çok derin ve kapsamlı bir konu olduğundan, bunu bir yazıya sığdırmak mümkün değildir. Önderliğimiz, tecavüz kültürünü yüzlerce çözümlemeleriyle, İmralı'da geliştirdiği savunmalarıyla kapsamlı ele almış, tarihsel-toplumsal olduğu kadar güncel boyutlarını ortaya koymuş ve tecavüz kültürüne karşı ahlaki politik toplumun tarihselliğini çözümlemiş, demokratik, komünal kültürün nasıl yaratılacağını özellikle 'Özgürlük Sosyolojisi' kitabında dile getirmiştir.

Biz özgürlük militanlarının şunu çok iyi bilmesi gerekir ki, PKK, tüm tecavüz kültürünün toplam gerçeğine karşı radikal çıkışın, mücadelenin adı olmaktadır. PKK, tecavüz kültürünün tarihsel, toplumsal ve güncel gerçeğinin farkına vararak çıkışını gerçekleştirmiştir. PKK, tecavüz kültürüne karşı direnen Star, İhtar, Afrodit, Prometheus şahsında tanrı ve tanrıçaları, Hipatya, Aspasya şahsında bilgeliğinin özünü canıyla savunanları, cadı avıyla yakılmış binlerce kadını, Leyla Kasım, Zariye ve Beselerin kahramanca direnişlerini, binlerce kabilenin özgür yaşam istemlerini ve burada sayamayacağımız kadar onca komünal demokratik toplum mirasçısının sağlam duruşunu ve tecavüz kültürüne karşı direniş ruhunu arkasına alarak mücadelesini başlatmıştır. Hakikatin, tecavüz kültürü olarak hiç de tek olmadığı bilinciyle, kendi özgürlükçü hakikat arayışını aşk düzeyinde, büyük bir inanç ve kararlılıkla yeni insanın yarattığı militan duruşuyla gerçekleştirmiş, gerçekleştirmektedir. Bundandır ki kahramanca direnen ve duruşuyla, yaşamıyla destan yazan binlerce şehidimizin Haki Karer yoldaşla başlayıp Kemallerin, Mazlumların, Erdalların, Beritanların, Zılanların, Şılanların, Viyanların büyük, onurlu yaşam arayışı ve şahadetleriyle yaşamı yaratışları. Bu açıdan bir PKK, PAJK militanı olarak tecavüz kültürüne karşı yaratılan özgür yaşamın farkına varmak çok önemlidir. Özgürlüğü katıldığı ilk günden itibaren PKK içinde ve dağlarda tadan, bunu geliştirmek için özgürlük hakikatinin peşine aşkla düşen insan, tecavüz kültürünün tüm çıplak gerçeğini derinliğine çözümler, üzerindeki etkilerini büyük bir nefis mücadelesiyle tereddütsüz söküp atar. Bunun için ise büyük bir tarihsel, toplumsal bilinç gerekir. Bu bilinci kendinde her gün oluşturmaya başlayan bir militan yaşamın, özgürlüğün ve köleliğin farkına varır. Farkına vardıkça tecavüz kültürünün yarattığı derin köleliğe karşı savaş açar, zihni aydınlanır ve özgürlüğe aşk derecesinde bağlanır. Bu nedenle önce niçin savaştığımızı, savaşımızla özgür yaşamı yarattığımızı bilelim.

KAPİTALİZMİN TOPLUMU ÖĞÜTME MAKİNESİ OLARAK POPÜLER KÜLTÜR

Başka bir hayatın kurulabilmesi, başka bir kültürün kurulabilmesi demektir. Bu ise etrafımızı saran kültürün sorgulanması, açığa çıkarılması ve aşılmasını gerektirir. Reel sosyalizmin damgasını vurduğu mücadele sürecinde belki de en fazla ihmal edilen konu bu olmuştur. Kapsamlı ve derinlikli sistem analizleri yapılır, ekonomik, sosyal ve siyasal çözümlemeler geliştirilirken, 'nasıl yaşamalı?' sorusuna en kapsamlı yanıtın geliştirilebileceği kültür alanı bir türlü gereken ilgiyi görememiştir. Kültür ekonomik çözümlemelerin gölgesinde en spekülative, muğlak ve belirsizliğe terk edilen önemsiz bir konu olarak kalmıştır. Son elli yıl içinde yoğunlaşan kültür tartışmaları ise daha çok 'popüler kültür', 'kitle kültürü' kavramları altında yürütülmektedir. Ancak kültür alanı hâlâ en sorunlu, kafa karışıklığı ve muğlaklığın en fazla yaşandığı alan olmaktan kurtarılamamıştır. Bu durum nedensiz değildir. İlerde bu nedenleri ele alacağız. Kültür kavramı etrafında geliştirilen bu kafa karışıklığını aşmanın, mücadelesini yürüttüğümüz ahlaki ve politik toplumu açığa çıkarıp, geliştirecek ve kalıcılaştıracak kültür tanımını ortaya çıkarmanın en temel devrimci çalışmayı oluşturduğunu özellikle belirtmek gerekmektedir.

Kültür belirli bir mekân ve zamanda, belirli araçlar ve yöntemlerle toplumsal yaşamın yeniden üretilmesidir.

Kültür üzerinde en fazla tanımlar geliştirilen kavramlardan biridir. Kim nerede duruyorsa, bulunduğu yerden bir kültür tanımı yapmaktadır. Bu da iletişim araçları ve kültür endüstrisinin gelişmesine paralel ortaya çıkan bir durum olarak ele alınabilir. Yine kültürün toplumsal yaşamdaki yeri ve önemi, toplumları ve bireyleri yeniden inşa etme ve biçimlendirmedeki rolü ortaya çıktıkça, kültür kavramı da üzerinde yoğunlaşılacak bir hal almıştır. Bu nedenle öncelikle kültürün tanımında bir

netliğe ulaştığımız, rolünü ortaya koyduğumuz, toplumsallıkla, iktidar ve sermaye ile ilişkisini açıklığa kavuşturduğumuz zaman konumuz olan popüler kültüre açıklık kazandırmak daha kolay olacaktır.

Türkçe Sözlük'te kültür, "*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün özdeksel ve tinsel değerler ile bunları yaratmada, sonraki kuşaklara iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümü, ekin, hars. Bir topluma ya da halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü*" biçiminde tanımlanmaktadır. Sosyolog İ. Erdoğan, "*Kültür insanın toplumsal yaşamının her alanındaki kendisini ve kendisinin olanı (veya olduğunu sandığını) ifadesidir; çünkü kültür, insanın kendi yaşamını, geçmişten gelen tecrübeler ve birikimlerle ve kendi yarattıklarıyla nasıl ürettiğini anlatır. İnsan kendini nasıl üretiyorsa odur ve bu üretme yolu onun kültürüdür*"² demektedir.

Önder APO ise kültürü tarihsel ve güncel kapsamı itibarıyla toplumsal yaşamın temel kavramlarından biri olarak geniş ve dar anlamıyla ele almakta ve çok boyutlu bir tanımlamaya tabi tutmaktadır:

"*Kültürü insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanımlamaya kavuşturabiliriz. Yapısallıkları dönüşüme açık kurumların bütünü olarak tanımlarken, anlamlılıkları dönüşen kurumların zenginleşen ve çeşitlenen eşgüdümlü anlamlılık düzeyi veya içeriği olarak tanımlamak mümkündür. Bir benzetmeyle tanımlamayı güçlendirirsek, yapısallığı yapının maddi, somut çerçevesi olarak, anlamı ise bu maddi, somut çerçevenin içeriği, hareket ettiren, duygulu ve düşünceli kılan yasası olarak belirlemek mümkündür.*"

Kültürün dar anlamda tanımı da oldukça sık kullanılmaktadır. Burada kültür daha çok anlam, içerik, yapının yasası ve

canlılığı olarak belirlenmeye çalışılmaktadır. Toplum söz konusu olduğunda, dar anlamda kültürü anlam dünyası, ahlâk yasası, zihniyeti, sanatı ve bilimi olarak tanımlıyoruz. Politik, ekonomik ve sosyal kurumlar bu dar anlamla bütünleştirilerek geniş anlamda genel kültür tanımına geçilir. Dolayısıyla ancak temelde kurumsal ve içerik olarak anlamı varsa, bir varlık olarak toplumun kendisinden bahsedilebilir. Sadece kurumsal veya anlamsal toplumdan bahsetmek oldukça yanıltıcıdır. Tikel bir toplum ancak yeterli ölçüde bir kurumsal ve anlamsal düzey taşıyorsa kendisini bir varlık olarak kimliklendirebilir, adlandırabilir. Sadece kurumsal veya anlamsal toplumdan bahsetmek, bu tür toplumlar içinde insanca yaşanabileceğini varsaymak, tarihte tüm toplumlarca dile getirildiği gibi yanlışlık, sapma, ahlâksızlık ve çirkinlik olarak yargılanır.”(3)

Kültür Bir Halkı Saran Öz Varlık Biçimidir

Yukardaki tanımların ortak noktalarından hareketle kültür bir halkın, bir toplumun belirli zaman ve mekanda çeşitli araçlarla ortaya çıkardığı yapısalıklar ve anlamsallıklar bütünü, onun yaşam tarzı ve yaşamı yeniden üretme biçimidir diyebiliriz. Kültürleşme bir anlamda toplumsallaşma demektir. Toplumu oluşturan ve yeniden üreten kültürden başka bir

şey değildir. Demek ki kültür toplumsaldır, toplum tarafından toplumun devamlılığı, sağlığı ve gelişimi için üretilir. Yine belli bir mekânı gerektirdiği gibi belli bir zaman için geçerlidir, yani kültür değişen ve dönüşen bir nitelik taşımaktadır. Bir diğer özelliği kültürü sadece manevi alanla sınırlama ve maddi yaşamdan bağıını koparma, anlam ve yapı bütünlüğü dışında ele almanın mümkün olmamasıdır. Tarih içinde kültürün doğuşu ve gelişimine bakıldığında da bu temel özellikleri görülebilir.

Sınıfların, hiyerarşik ve devletçi düzenin ortaya çıkmadığı doğal toplum sürecinde kültür tüm toplumdur. Kültürel farklılaşma söz konusu değildir. Toplum bütündür. Sınıflara, gruplara, değişik inanç ve çıkar gruplarına bölünmemiştir. Ama uygarlıkla, hiyerarşik devletçi ve erkek egemenlikli sistemle birlikte toplumda kültürel farklılaşmalar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir yandan hiyerarşik-devletçi sistem ve onun kültürü, diğer yandan Önder Apo'nun belirttiği gibi onun yanında ve onunla mücadele eden toplumun komünal demokratik kültürü ayrılmıştır. Daha sonra yaşanan toplumsal bölünme ve gelişmeye paralel bunlar da kendi içinde farklılaşacaktır. Egemenlerin kültürü içinde de, toplumsal kültür içinde de çeşitlenmeler ve farklılaşmalar ortaya çıkacaktır.

“Kültür, oluş yerinin ve yapılış biçimi-

nin özelliklerine göre siyasal, ekonomik, sosyal, eğlence, dinlenme, aristokrat, işçi sınıfı, gençlik, müzik, sanat, aile, köy, kent, başkaldırı, arkadaşlık, dostluk, çevre ve teknolojik kültür gibi gruplara ayrılabilir."⁴ Yine farklı etnisitelerin farklı zaman ve mekânlarda ortaya çıkardıkları farklı kültürler vardır. Ama tüm bunları iki başlık altında toplamak mümkündür. Birisi halkların, toplumların kültürü, onların varlıklarını devam ettirmelerini, kendilerini yenilemelerini sağlayan kültür; diğeri buna karşıtlık temelinde gelişen, egemen sistemi meşrulaştıran güçlendiren ve yeniden üretilmesini sağlayan kültür.

Herhangi bir toplumun, bir ideolojinin, alternatif bir çıkışın varlığını devam ettirebilmesi, kendini topluma mal etmesi ve başarılı olabilmesi için kendini toplumsal bir kültüre dönüştürmesi gerekir. Ancak böyle olursa bir toplum, bir ideoloji, bir çıkış kendisine ait bir toplumsal kişilik ve kimlik haline gelebilir.

Kültür Toplamların Varlık Koşuludur

Devletçi, iktidarcı, hegemonik ve cin-siyetçi uygarlığın doğuşuyla birlikte parçalanmış toplumda kültür de parçalanmayı yaşamıştır. Egemenlerin kültürüyle toplumsal kültür arasında keskin sınırlar çizilmiş ve aralarında sürekli bir mücadele olagelmıştır. Bunun yanında birbirlerinden etkilenmeler de yaşanmıştır. Ama artık toplumsal kültür doğal toplum sürecinde olduğu gibi tüm toplumun kültürü diyebileceğimiz bütünlüklü bir yapı sergileyememiştir. Tüm toplumu kucaklayan tek bir kültür söz konusu olmamıştır. Bu anlamda Türk kültürü, Kürt kültürü gibi genellemeci kültür tanımları yanlıştır. Genellemeci kültür anlayışı toplumsal parçalanmayı, sınıfsal, cinsel ve etnik ayrışmayı perdelemeye ve egemenlerin toplum üzerindeki egemenliğini meşrulaştırmaya hizmet etmektedir.

Devletçi uygarlığın doğuşuyla birlikte kültür üzerinde toplum ile egemenler arasındaki mücadele kesintisiz bir biçimde günümüze kadar gelmiştir. Ancak bu mücadelenin toplum aleyhine en fazla derinleştiği süreç kapitalist modernite süreci olmuştur. Kapitalist modernitenin büyü-

me ve yaygınlaşmasıyla birlikte, sermaye ve iktidar sahipleri kültürü hem tekellerine almışlar, hem de üretimini, ifade biçimlerini ve içeriğini değiştirmişlerdir. Toplumun kültürel üretim yöntemlerinin yerine merkezi, tekelleşmiş üretim yöntemleri geçerken, içeriğe bireycilik, tüketicilik, belleksizlik, eğlence hakim kılınmıştır. Tabii bu arada kitle iletişim araçları ve medya dünyası da kültürün üretildiği temel alan haline getirilmiştir. Dev medya şirketleri başta olmak üzere kültür endüstrisini oluşturan tekeller 'halk adına halk için' kültürün üreticisi haline gelmiştir. Toplamların, halkların kendi kültürlerini oluşturması ve sürdürmesi gasp edilmiştir. Beğeni ve tercihleri, kabul ve ret, güzel ve çirkin, iyi ve kötü ölçülerini üretme koşulları ellerinden alınmıştır. Bunun yerini önce ulus-devletler giderek uluslararası tekeller kaplamıştır. Beğeniler ve tercihler bunların biçimlendirdiği kültüre ve onun ürünlerine odaklandırılmıştır. Toplamlar artık kültür üreten konumundan çıkarılmakta, kültür satın alınan ve tüketilen bir konuma itilmektedir. Satın alınan kültür ise kültür endüstrisi tarafından sistemin mantığına ve çıkarına göre tasarlanarak üretilen kültür ürünleridir.

Tam da burada toplum olmaktan çıkma olgusunu tanımlayabiliriz. Kendi kültürünü üretememek toplum olmaktan çıkmak demektir. Kültürünü üretme koşulları ortadan kaldırılan bir toplumun toplum olma özelliğinden bahsedemeyiz. Günümüzde bu hale getirilmiş toplamları anlatmak için 'kitle toplumu' kavramı kullanılmaktadır. Kültürünü üretme yeteneği ve gücü çalınmış, egemenler tarafından gasp edilen, kâr ve iktidar amacıyla yeniden üretilen kültürün alıcısı haline getirilmiş toplumu anlatan çeşitli kavramlaştırmalara gidilmiştir. Ancak biz kitle toplumu kavramlaştırmalarını esas alacak ve kapitalist modernitenin toplum olmaktan uzaklaştırılmış sözde toplumunu bu kavram altında inceleyeceğiz. İşte burada kitle toplumunun satın aldığı ve tükettiği sözde kültür için de popüler kültür kavramı üzerinde duracağız.

Kapitalizm değer üretmeye değil tüketmeye dayalı bir iktidar sistemidir. Çünkü kapitalist modernite toplumsallığı

Kapitalist modernite sürecinde toplumdan ziyade kitleden söz edilmektedir. Kitle ise kendisi için maddi ve manevi üretimde bulunmaktan koparılmış ve tüketici olmuş toplum demektir. Bu hale getirilmiş toplumlara ise kitle toplumu denilmektedir.

parçalayarak ve zayıflatarak sistem haline gelmiştir. Akıl ve vicdan dışılığı bu kadar açığa çıktığı halde sistem olarak hala varlığını sürdürmesini de aynı şekilde sağlamaktadır. Bu nedenle kapitalizme bir toplumsal biçim diyemeyiz. Toplumsallık dağıtılınca ortaya çıkan yozlaşma, istismar, gasp ve talanın, ahlaksızlık ve hüküm süren yalanın sistem kazanması kapitalizmdir.

Kitle Toplumu

Kapitalizmde kültürel bir ürün toplumsal kültürü geliştirmek, bu yolla toplumu daha sağlıklı kılmak amacıyla değil, kâr elde etmek ve iktidarı büyütme amacıyla pazara sürülmek ve tüketilmek için yapılır. Tüketim kapitalizmin olmazsa olmazıdır. Kapitalizmin gücü tüketimle doğru orantılıdır. O nedenle üretkenliğin teşvik edildiğine rastlamak çok enderken, tüketicilik günün yirmi dört saati bin bir yöntemle teşvik edilmektedir. *"Ne kadar tüketim o kadar kapitalizm"* denklemi günümüz modernitesinin temel denklemidir. Bu nedenle kapitalist modernite için toplum tüketicilerden ibarettir. En sağlıklı toplum en çok tüketen toplum, en iyi birey tüketen ve tüketimi teşvik eden bireydir. Zenginliğin, refahın, gelişmişliğin, çağdaşlığın günümüzdeki ölçüsü üretim değil tüketimdir. Fakat toplumsal yaşam demek, üretim halinde olmak demektir. Bunun için kapitalist modernite sürecinde toplumdan ziyade kitleden söz edilmektedir. Kitle ise kendisi için maddi ve manevi üretimde bulunmaktan koparılmış ve tüketici

olmuş toplum demektir. Bu hale getirilmiş toplumlara ise kitle toplumu denilmektedir.

Kapitalist modernite sisteminde maddi ve manevi değerler ne kadar yoğun ve hızlı tüketilirse, kâr ve sermaye de o kadar büyümektedir. Bu yüzden tüketimin hızlandırılması ve yoğunlaştırılması gerekir. Hiç gerekmediği halde bir şeyi ihtiyaç haline getirmek sistemin özelliklerindendir. Tüketim olmaksızın sistemin yaşayabilmesi mümkün değildir. Bu özelliğiyle kültür alanına ve kültürel ürünlere yaklaştığında sistem kültürü özünden ve içeriğinden boşaltmaktadır. Kültürün ve kültürel ürünlerin temel özelliği kalıcılıktır. Bir özelliğin kültürleşmesi toplumsallaşması demektir. Bir eserin toplumsal kültüre mal olması ise kalıcılığı gerektirir. Kültürel ürünler ve bunlar üzerinden taşınan değerler kalıcı olursa, tüketimi de yavaş ve geç olur. Bu da daha az kâr, daha az iktidar demektir. Kapitalizm sürekli ve daha çok biriktirmek mantığıyla işlediği için kalıcılığa düşman olmak zorundadır.

Kapitalist sistem açısından alım-satım esas olduğu için her şey pazara sürülecek, alım-satım konusu haline getirilecek derkeleye düşürülmek durumundadır. Alım-satım için felsefi olarak olması gereken şey değersizliktir. Çünkü bir şeyin satılabilmesi için, önce onun insan bilincinde değersizleştirilmesi varsa kutsallığından soyundurulması gerekir. Çünkü kutsal ve değerli olan bir şey pazara sürülemez, alım satım konusu yapılamaz.

Kültüre Yaklaşım İnsan ve Toplumu-na da Yaklaşımır

Kültür ile toplum arasındaki kopmaz bağ bu sonuca yol açar. Kültürel değerler toplumsal emeğin bir sonucudur. Kültür değerlerinin ayırım yapılmadan pazara sürülebilmesi için toplumun kendi emeğine ve bunun sonucu olarak ortaya çıkardığı değerlere yabancılaşması, *"Bunlar satılabilir"* mantığının geliştirilmesi gerekir. Bu ise toplum olmaktan çıkmaktır. Çünkü toplum üretmek, yeni değerler yaratmak temelinde işleyen canlı bir organizmadır. Bu organizma ihtiyaçtan fazlasını tüketen değil üreten bir özellikte işler. Toplumsal

üretimin fazlalığı tüketimi değil, toplumsal zenginliği artırır. Ama kapitalist modernite toplumsallığı dağıttığı için her değeri alım satım konusu yapabilmekte, toplumsal işleyişi tüketim lehine çevirebilmektedir.

Alım satım konusunda kapitalist pazarlamacılık, kültürü popülerleştirerek satar. Kültürel değerler tüm insanlığın değerleri oldukları için, satışa sürüldüğünde alıcısı da tüm insanlık olur. Kültür insanın manevi olarak beslenmesini sağlar. Kültürel değerler pazara sürüldüğünde alıcı bulmasının nedeni budur. Kültürel değerlerin bu iki özelliğinin sistem tarafından istismarı toplumsal kültüre pazara düşme yani popüler kültür haline dönüşme dışında bir yol bırakmaz.

Kültürün popülerleştirilmesinin daha çok para kazanmak ve bunun için pazarı genişletmekle birebir ilişkisi vardır. Amaç iddia edildiği gibi tüm toplumu kültür ve sanat ile buluşturmak değildir. Para kazanma amacı olmayan hiçbir uygulama kapitalist sistemde gerçekleşemez. Çünkü değerlerin el değiştirmesinde para kazanmak amaç olmaktan çıkarsa kapital birikmez. Kapitalizm biter. Kültürün en geniş kesimlere ulaşması için halk kültürlerinin işlenmesi gerekir. Cinsi, etnisitesi ve sınıfı ne olursa olsun, her kesimden alıcısının olduğu tek alan kültür değerlerinin satıldığı pazar alanıdır.

*"Toplum toptan metalaşmaktadır. Alım satım konusu olmayan hiçbir değer kalmamıştır. Kutsallık, tarih, kültür, doğa, her şey metalaşıyor. Bu gerçeklik de toplumsal kanserleşmedir ve kaosa götürür."*⁵ Üzerinde bilinçli bir şekilde en çok spekülasyon geliştirilen ve muğlaklık içinde rolünü sürdürmesi istenen popüler kültür kavramının kökü People (halk) kelimesinden gelir. Ancak egemen sınıflarca anlam kaymasına uğratılmıştır. Günümüzde 'geniş kitlelerin benimsediği kültür' anlamında kullanılmaktadır. Bu haliyle geniş kitlelerin tükettiği kültürdür. Ancak halkların kendi tarihinden, yaşamından süzdüğü bir kültür değildir. Egemen sistem tarafından, onun müzik sektörü tarafından, onun medya sektörü tarafından, onun ideolojik kurumları ve başka sektörleri tarafından egemenlerin zihni, duygusal

ve sosyal normlarını hâkim kılmak üzere üretilmektedir. Geniş toplumsal kesimler tarafından tüketilmektedir. Ancak bundan hareketle popüler kültürün halkın kültürü olduğu anlamı çıkarılamaz. 'Geniş halk yığınları kullanıyor, halka aittir ve iyidir' denilemez.

*"Popüler kültür kavramı kaymaya uğratılmamış anlamıyla merkezileşmiş kültür endüstrileri tarafından yaratılma yerine, yerelde halkın kendiliğinden yarattığı kültür anlamına gelir. Popüler kültür, modern kitle iletişim araçlarının gelişmesinden önceki zamanlarda üretilen halk kültürünü içerir."*⁶

Bu tanım belki 20. yüzyılın ortalarına kadar bir ölçüde geçerliydi. Fakat popüler kültür kavramı artık "halkın, halka ait, halktan" anlamını taşımamaktadır. Popüler kültür kavramının halk ile olan bu bağı geçerliliğini yitirmiştir. Halk kültürü yerelliğini ve özgünlüğünü, otantikliğini koruduğu ölçüde halkın olarak kalmaktadır. Fakat 'popüler kültür' kavramı kapitalist modernitenin iktidar ve pazarının bir parçası olmuştur. Popüler kültür kavramı "kültür endüstrisi tarafından üretilen ürünlerin yaygın kullanımı" anlamına gelmektedir. Kapitalist modernite tarafından, kapitalist modernite için dönüşüme uğratılmıştır. Böylece popüler kültür kavramı bir zaman ait olduğu toplumun elinden gasp edilerek, diğer mallar gibi kâr ve iktidar amacıyla üretilen ve satılan bir duruma dönüştürülmüştür. Egemen sistem tarafından egemen sistemin yeniden üretilmesi amacıyla üretilen kültürdür.

Popüler kültür toplumun sorunları, ilişkileri, sevinçleri ve acıları bağlamında, endüstriyel amaçlar gütmeyen kendini yenileme, ifadeye kavuşturma ve toplumsallığı sağlıklı olarak geliştirme temelinde ortaya çıkan bir kültürel birikim değildir. Popüler kültür kapitalist modernitenin ekonomik olarak kâr elde etme ve pazarı genişletme, ideolojik olarak da toplumu yeniden inşa etme, yeniden kurgulama amacıyla sürdürdüğü planlı bir sürecin sonunda ortaya çıkmaktadır. Bunun için oluşturulmuş son derece güçlü mekanizmalara sahiptir. Hem oldukça kârlı bir sektör durumundadır, hem de sistemin ayakta kalmasında etkili bir rolü bulun-

maktadır. Sistemin zihniyet ve duygu dünyası, davranış ve ilişki kalıpları bu sektörde yeniden ve yeniden üretilmektedir. Bireycilik, hazcılık, rekabet, karamsarlık, belleksizlik, kadercilik ve cinsiyetçilik gibi sağlıklı bir toplumsallığı kemiren kişilik özelliklerinin ve davranış kalıplarının yeniden üretimi bu sahada gerçekleştirilmektedir. Toplumun ahlâki ve politik güçten düşürülmesi, sistemin zihinsel iklimine çekilmesi en fazla da popüler kültür üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Walter Benjamin'in deyimiyle "Kültürün mekaniksel üretimi" ve modern kitle iletişim araçları yerel halk kültürünü de işgal etmiş, onun saflığını dönüşüme uğratmıştır. Halkın maddi ve manevi kültür ürünleri ya ortadan kaldırılmış, (çelik ço-

bir sahipliği söz konusu değildir. Popüler kültürle yürütülen kâr ve iktidar oyunları medya ve iletişim araçları üzerinden gerçekleştirilmektedir ve topluma ait her kültürel olgu popüler kültürün ilgi alanına girmez. Bir kültürel olgu pazara sunulduğunda kâr sağlayacaksa alınıp işlenir ve popülerleştirilir, değilse unutturulur. Yine sistemin yapısına ve mantığına ters ise popülerleştirilmez. Aksine eski, ilkel, cahil insanlara ait kötü ve zararlı etiketleriyle kötülenir. Buna karşı alternatif kültür üretimine yönelen toplumsal kesimler baskı ve engelleme mekanizmalarını karşılığında bulurlar. Ya kısa sürede piyasadan sürülürler ya da toplum tarafından tutulmuşsa ele geçirilip ticarileştirilirler. Protest müzik buna iyi bir örnektir. İşbirlikçi

Popüler kültür, para verip tüketmek üzere satın alınan paketlenmiş kültürdür. Bu anlamıyla bir kutu bisküvi ya da bir şişe meyve suyundan farkı yoktur. Alabildiği kadarıyla tüketici kitlenin malıdır. Onun ötesinde toplumun kültür üzerinde bir sahipliği söz konusu değildir.

mak, aşık atma, sözlü destanlar, sürahi, testi, tas, çanak, el yapımı oyuncaklar, geleneksel oyunlar, doğal tedavi yöntemleri) ya ilkelik ve gerilikle suçlanarak marjinal duruma düşürülmüş (*halk ozanları, türküler, tahta kaşıklar, beşik, geleneksel kıyafetler*), ya da sermayenin çıkarına göre yeniden biçimlendirilmiştir (*düğün, nikâh, futbolun sermayenin salonlarına ve sahalarına taşınması, halk ve halay oyunlarının televizyonda metalaştırılarak gösteriye dönüştürülmesi*). Böylece öz niteliklerini yitirerek topluma yabancı bir üretim içinde yine topluma yabancı bir ürün haline getirilmiştir (*Türkülerin aranje edilmesi, poplaştırılması, halk oyunlarının modern dans haline getirilmesi, bakkalın süpermarket, berberin kuaför olması vb.*)

Popüler kültür, para verip tüketmek üzere satın alınan paketlenmiş kültürdür. Bu anlamıyla bir kutu bisküvi ya da bir şişe meyve suyundan farkı yoktur. Alabildiği kadarıyla tüketici kitlenin malıdır. Onun ötesinde toplumun kültür üzerinde

ulus-devletlerde uygulanan diğer bir popüler kültür politikası da toplumun otantik kültürünü Batı kültürüyle karıştırma-dır. Sonunda ortaya "*Modern dans, modern müzik, özgün müzik, Türk pop müziği, Türk hafif müziği, Kürt popu, Yeşil pop, vb.*" gibi kozmopolit, ne Doğulu ne Batılı ucube bir şey çıkmaktadır.

Kapitalist modernite sürecinde popüler kültürle birlikte toplumun kültüre, kültürel ürünlere toplumsallığını öğrendiği, kutsal, erdemli ve insani olanı ifade eden temel değerlerin yansıtıldığı eserler olarak bakışı ortadan kalkmıştır. Eğlence, kullanma, tüketme hâkim hale gelmiştir. Toplumsallığı üreten en temel alan olarak kültür toplumun tükettiği ve tüketildiği bir alan haline getirilmiştir.

Önder APO, "*Halkların kültürel gerçeklerinden koparılması fiziki, ekonomik katliam ve talanlardan daha yakıcı sonuçlar doğurmuştur*"⁷ demektedir. W. Benjamin de, sanatın kendine özgülüğünü ve eşsizliğini yitirmesine ve değerın pazarda para

cinsinden belirlenmesine dikkat çekmektedir. Ancak daha önemlisi konunun ideolojik boyutudur. Toplumun günlük kendini ve kendinin olanı kendine ve tarihine göre üretebilmesi engellenmekte, toplumun bu temelde kendini yeniden üretmesinin önüne geçilmektedir. Kapitalist modernite sürecinde toplumlar ve kültürler tarihsel üretim biçimleriyle yok edilmektedir. Modern üretim yöntemleri ve araçlarıyla (kitle iletişim araçları-medya) topluma ait olan ve yerel olan her şey tarihten silinmektedir. Bir yanda bunlar olurken, diğer yanda sistemin propaganda araçları ve sözcüleri yerelleşmeden ve yerel değerlerin korunmasından bahsetmektedir.

Bu biçimde dönüşüme uğratılan popüler kültür evde, sofrada, televizyonda, sokakta, işte, eğlence yerlerinde, gördüklerimiz ve duyduklarımızda, yediğimizde, içtiğimizde bulunan ve kaçınamayacağımız geniş bir günlük yaşam alanını içine almaktadır. Günümüzdeki biçimiyle popüler kültür kavramı *'nüfusun büyük çoğunluğunun kültürü'*, *'çoğunluk için olan kültür'* veya *'çoğunluk tarafından izlenen, tutulan, tercih edilen kültür'* anlamında kullanılıyor. Dolayısıyla, popüler kültür artık belli bir yerel topluluğun ürünü değildir ve onların yaşam kültürünü yansıtmamaktadır.

Popüler kültürün bu biçimdeki eleştirel tanımından farklı tanımları da yapıl-

maktadır. Bu anlamıyla popüler kültürün tanımı konusunda da bir mücadeleden bahsedilebilir. Kimi çevrelere ve kişilere göre popüler kültür direnenlerin ve egemenliğe karşı mücadele edenlerin kültürüdür. Bu kültür kendi başına var olmaz; egemen kültüre karşıtlık süreci içinde oluşur. Örgütlü iktidar güçlerine karşı geliştirilmiştir. Direniş tarafından yaratılmış, artık yaşanmayan uzak geçmişin değil şimdinin günlük yaşamın kültürüdür. Geniş anlamıyla da kapitalist modernitenin egemenliğini sürdürmek için uyguladığı politikalara karşı yürütülen mücadelenin içinde ortaya çıkar.

Popüler Kültürün Üretilmesi Sürecinde Toplum Dışta Bırakılmıştır

Popüler kültür kavramının ortaya çıkış süreci ve gerekçesine ilişkin daha önce böylesi bir anlam yüklemek mümkündür. Fakat popüler kültür kavramının deyim yerindeyse popüler tanımı ve algılanışının ne olduğu, bunu gerçekleştirenin kimler olduğu önemlidir. Dün popüler kültürün içeriğini ve tanımını yapan toplum olabilir, ama bugün popüler kültürü tanımlayan ve içeriğini oluşturan güç kapitalist modernitenin kültür endüstrisidir, okulları, tink-thank kuruluşlarıdır. Yani popüler kültürün tanımı da, içeriği de halkın elinden alınmıştır; tanımı yapan sermaye ve iktidar sahipleridir. Günümüzde

hâkim olan ve kitlelere mal olan tanımı ve anlamıyla popüler kültürün sahipliği konusundaki mücadeleyi kapitalist modernitenin kazandığı açıktır. Popüler olan, her şey olduğu gibi popüler kültürü de kendine mal etmiş durumdadır. Kendi kitle toplumunu üretmede ve bir kâr sahası olarak kullanmada popüler kültür alanını işgal ve gasp etmiştir. Çünkü kâr amacıyla kültürü endüstrileştirmek ve kazandırdığı yeni içerikle sistemin meşrulaştırılması, benimsetilmesi ve sürdürülmesi için kullanmak zorundadır.

Popüler kültürün üretilmesi sürecinde toplum dışta bırakılmıştır. Çoğunluğun beğendiğini ve istediğini ileri sürerek piyasaya sürdükleri ve güya topluma mal ettikleri kültürel ürünlerin içeriğine ve verdiği mesajlara bakıldığında görüntü daha da netleşir. Cinsiyetçilik, devletçilik, bilimcilik, dincilik, kadercilik, karamsarlık, belleksizlik, iktidarcılık, rekabetçilik, taklitçilik, tüketicilik, egemenlere benzerme, onlara hayranlık, kıskançlık, seks, erotizm, pazarlamacılık, gösterişçilik, biçimcilik, köşe dönmeçilik, amaca ulaşmak için her yolu mubah görme, bana necilik, sana necilik ve daha buna benzer yığınla özellik esas temaları oluşturmaktadır. Toplumun bin yıllar boyu lanetlediği, Kutsal Kitapların ve dinsel metinlerin haram saydığı özellikler geçer akçe ve kişilik özellikleri haline getirilmektedir. Popüler kültür ürünleri üzerinden yapılan kimi eleştiriler de aslında statükonun savunulmasıdır, meşrulaştırılmasıdır, halkın öfkesinin ve tepkisinin sulandırılmasıdır; direniş duygusunun muhalefete, isyan duygusunun protestoya indirgenmesidir, toplumun değişim arayan ve arzulayan ilerici özelliklerinin saptırılmasıdır. Böylece anormal ve sapkın olan, toplumsal vicdana ve toplumsal ahlaka karşıtlık içeren her şey popülerleştirilip normalleştirilmektedir. Toplumun bunlara alışması, bunları kanıksaması ve içselleştirmesi sağlanmaktadır. Diğer yandan asıl toplumsal değerler ve temel insani özellikler (*sorgulama, arayışçılık, tavır alma, direniş, toplumculuk, farklılıklara saygı, ilkel ve değerlere bağlı olma, vb.*) önce göz ardı edilir. Sonra yanlış, kötü ve uzak durulması gerektiği anlatılır; sonra da lanetli, tehlikeli, vah-

şi ve geri ilan edilir. Örneğin devrimcilik, örgütlenme istemi, devletin zulmüne ve sömürgeci politikalarına karşı durma, Kürt Özgürlük Hareketi'ni olumlama, gerilla, grevci işçiler, hak arayan emekçiler, cinsiyetçiliğe ve bunun devlet eliyle yürütülmesine karşı direnen kadınlar, askere gitmeyi reddetme, kayıp anaları, gerilla vb. Bunlar popülerleştirilmez, aksine gayri meşru ilan edilir, değersizleştirilir. Değerli olan nedir? Sistemin öne çıkardığı ve popüler hale getirdiği. Popüler olan nedir? *"Halkın tuttuğu ve sevdiği."* Popüler olmayan nedir? *"Halkın tutmadığı ve sevmediği."* Dikkat edilirse, popüler olmayan veya kıymetsiz olan şey sistem tarafından belirlenmekte ama sanki halk tarafından belirleniyormuş gibi sunulmakta, böylece iktidarın istediği ve belirlediği halka mal edilmektedir.

Popüler kültüre günümüzde damgasını vuran ABD ve AB'dir. Onların yönlendirdiği ve onların içeriğini oluşturdukları, hedeflerini ve amaçlarını belirledikleri kültür endüstrisidir. Bu nedenle, popüler kültür sorunu aynı zamanda kapitalist modernist sistemin tümünü içine alan ve halklara karşı yürütülen kültürel soykırım ve sömürüyü de içeren bir sorundur. Yani esaslarının, hedeflerinin, yöntemlerinin, araçlarının belirlendiği, yönlendirildiği esas yer ABD ve AB olan büyük bir kültür-kırım ve toplumdakı söz konusudur.

Egemenlikçi, hiyerarşik ve sömürücü sistemden beslenen ve bu yaşam biçiminin parçası olan bireyler ve kurumlar tarafından üretilen popüler kültür medya organlarıyla, reklam sektörüyle, sanat ve kültür kurumlarıyla, internetle ve daha birçok estetize edilmiş propaganda araç ve yöntemleriyle halka adeta zorla benimsettirmektedir. İçinde inceltilmiş ve görünmez kılınmış bir zor vardır. Halkı kültürel üretimden alıkoyma, halkın gerçek kültürü yaratma imkânlarını sınırlandırma, bütün kültür araçlarını (*Televizyonu, radyoyu, sinemayı, tiyatroyu ve her türlü kültürel aracı*) tek elde toplama ve denetleme alma ekseninde halka benimsetilmektedir. Amaç sistemi yeniden üretmedir. Bu dünyanın tüm halklarına karşı uygulanmakta olan küresel bir politikadır. Sistem kendini böyle sürdürmektedir.

Popüler kültür kimi zaman değişik biçimlerde sistem eleştirileri içermektedir. Ancak bu sistemin özüne ve yapısallığına dönük olmadığı gibi, alternatifini de içermemektedir. Bu yaklaşımın da amacı sistemi yeniden üretmektir. Sisteme yönelik eleştirileri yumuşatmaya ve kabul edilir kılmaya yöneliktir. Bu çok tehlikeli bir yaklaşımdır. Bu özellikleriyle popüler kültür toplumu kendisi için düşünmekten alıkoymakta; özgürlük, demokrasi ve eşitlik temelli yaşam arayışlarını ve sorgulamalarını geriletmektedir. Değişik toplumsal kesimlerin bu yolla tepkileri yumuşatılmakta, etkisizleştirilmekte ve sistem içi hale getirilmektedir. Popüler kültürün rolü budur. Bu rol kesindir ve çok etkilidir. Popüler kültürde sistem karşıtı duruş yoktur. Sisteme dönük tüm eleştiriler en nihayetinde sistemi meşrulaştırma amaçlıdır. Halkı sisteme karşı sağlıklı bir sorgulamaya, örgütlü bir duruşa ve mücadeleye yönlendirmek bir yana, tüm bunların engellenmesi, etkisizleştirilmesi ve sulandırılması temel amaçtır. Filmlerde, dizilerde, bulvar gazetelerinde, arkadaş sitelerinde, kliplerde direniş kavramının baba otoritesine karşı çıkmak ve ayrı bir evde oturmakla özdeşleştirilmesi, erkek egemen sistemde boğulan genç kadınlara özgürlüğün Batılı genç kadınlar formunda sunulması, farklılıklara saygı yaklaşımının *"Biri Cola, biri Pepsi içebilir"* ya da *"Ne güzel bakın Fenerbahçeliyle Beşiktaşlı bir arada maç izleyebiliyor"* söylemine indirgenmesi, demokrasinin oy hakkıyla sınırlandırılması, cinsiyetçiliğe karşı mücadelenin erkeğe karşıtlık olarak yutturulması, tercih ve seçim iradesinin ayakkabı ya da araba markası seçimi gibi maddi malların seçimi ve tercihi üzerinden tanımlanması bunlara örnek olarak verilebilir.

Kapitalist sistemin de kendini üretme sorunu vardır ve toplumun kendini üretmesiyle sistemin kendisini üretmesi birbirine zıt olgulardır. Toplum her zaman için eşitlik, özgürlük, refah ve adalet ekseninde gelişmek ister ve kendini bu temelde üretmeye çalışırken, egemenlikçi sistem daha fazla meşruiyet, daha fazla yalan, eşitsizlik ve adaletsizliğe ihtiyaç duymaktadır. Bunlar birbirine zıt olgular ve hususlardır. Sistem bireyciliği, tüketici-

liği, rekabeti, çelişki ve çatışmayı yaygınlaştırmadan kendini var edemez. Bireylerin ruhlarına ve bilinçlerine, duyguları ve güdülerine hükmetmeden, bunun için bilinçlerini köreltmeden, iradesizleştirmeden, alıklaştırmadan kendini yaşatma ve sürdürme gücü gösteremez. Bunun için sistem kendini toplumda hem genişliğine hem de derinliğine yaymak ve hakim kılmak istiyor. Askeri ve politik baskı aygıtlarıyla, fiziki ve psikolojik zorla, eğitim ve hukuk kurumlarıyla, bilim ve sanatla medya-internet araçlarıyla zihni normlarını estetize ederek, incelterek, gizleyerek toplumun ve bireyin zihni ve duygusal dünyasını denetime alma, yönlendirme faaliyeti sistemin kesintisiz sürdürdüğü en temel faaliyetidir. Üç S'yi (*seks, spor ve sanat*) müthiş kullanıyor; müzik, tiyatro, sinema gibi sanat dallarına inanılmaz yatırımlar yapıyor. Bu biçimde toplumları ve bireyleri denetliyor, yönlendiriyor ve kendini sürdürme gücünü gösteriyor. Popüler kültür tüm bu süreçlerin sonucu olarak ortaya çıkıyor. Popüler kültür kapsamında yürütülen tüm çalışmalar özü itibarıyla sistemin yeniden üretilmesini hedefliyor. Sistemin sürekliliği açısından uygun birey ve toplum gerçeği en yoğun olarak popüler kültür aracılığıyla ortaya çıkarılıyor. Apolitik, kendini yediği içtiği ve giydiğiyle tanımlayan, markasını onuru gibi taşıyan, toplumla ilgilenmeyi ahmaklık sayan, günde on kere kendini boyayan, hiçbir şeye saygısı bulunmayan genç tipi nasıl popüler yapılıyor? Medyaya, yayınlanan filmlere, kliplere, model olarak sunulan sanatçılara ve artistlere bakıldığında, öne çıkarılan tipolojilere dikkat edildiğinde bu çok net anlaşılır.

Popüler Kültür Tekleşme ve Benzeşme Demektir

Önder APO'nun 'olgunlaşmış kölelik sistemi' diye tanımladığı ortaçağda toplumun kültürüyle egemenlerin kültürleri arasında çok net ve keskin ayrımlar söz konusudur. Padişahlar, şahlar, krallar, imparatorlar, aristokratlar, beyler ayrı bir kültürü yaşarken, halkın kültürü ayrıdır. Halkın kültürü ağırlıklı olarak kaynağını doğal toplum sürecinden ve komünal demokratik değerlerden almaktadır. Bu

dönemden kalan tüm kültürel eserlerde zalime, haksıza karşı mücadeleyi, boyun eğmemeyi, zulme, adaletsizliğe ve haksızlığa karşı direnişi ve özgürlük özlemlerini içeren, toplumsal erdemleri ve güzellikleri dile getiren, toplumsal sorunları ve çözümlerini içeren, bu anlamıyla toplumsallığı güçlendirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan temalar hâkimdir. Güçlü ahlaki örgü ve toplumsal kaygı tüm eserlerde kendini gösterir. Halk kendi kültürünü bu biçimde üretmekte ve gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Ahlakını ve yaşam duruşunu bu temelde oluşturmakta, toplumsallığını böyle korumaktadır. Geniş halk kesimlerinin etkilendiği ve bizzat halk içinden çıkanların ürettiği kültür böyle bir içerik ve biçim taşımaktadır. Yani sisteme karşıtlığı, toplumsallığını koruma ve sürdürme kaygısını ifade eden bir öz hâkimdir. Kendini günümüze kadar taşıma gücü de esasında bu özelliklerinden ileri gelmektedir. Egemen sınıfların kültürü ise daha çok saraylıların ve sistem işbirlikçisi kesimlerin yaşadığı marjinal bir kültürdür.

Kapitalist modernite sürecinde bu ayırım ortadan kaldırılmıştır. Halkın kendi kültürünü üretmesinin olanakları ve zemini kurutulurken, sistemin uygun gördüğü normları işleyen, bu temelde bireyi ve toplumu yeniden sistem kulluğu temelinde inşa eden bir kültür ve toplumkırım yürütülmektedir. Kapitalist modernist sistemin tüm bileşenleri ve ideolojik kurumlarının hedefi kendi zihnî, duygusal ve güdüsel normlarını topluma hâkim kılmaktır. Bunun en etkili gerçekleştirildiği alan kültür alanıdır ve popüler kültür sistemin dışına çıkmayan, sistemin dışında bir arayışa yönelmeyen, kendisine sunulanı en son ve en iyi gören birey ve toplum gerçeğinin yaratılmasında en etkili alandır. Bugün dünyanın birçok yerinde popüler kültürle bu hedefe önemli düzeyde ulaşılmıştır.

Popüler kültürün en önemli özelliği, ezenle ezileni ortaklaştırmasıdır. Bu çok ince yöntemlerle yürütülmektedir. Popüler kültürle halka sistemin bir parçası olduğu ve buna uygun bir rol üstlenmesi gerektiği dayatılmaktadır. Herkesin fırsat eşitliğine sahip olduğu, sistem içinde

herkesin yükselme şansının bulunduğu, seçim ve tercih özgürlüğüne sahip olduğu yalanları müzik, spor, moda, sinema ve televizyon gibi popüler kültür araçlarıyla yutturulmaya çalışılmaktadır. Ezenle ezilen arasındaki ayırım popüler kültür ürünleriyle adeta sıfırlandırmaktadır. Aynı müziği dinlemek, aynı takımı tutmak, aynı markayı kullanmak üzerinden sanal bir eşitlik duygusu hakim kılınmaktadır. Böylesi yöntemlerle egemenler ve ezilenler arasındaki refleks ve duygu farklılığı ortadan kaldırılmaktadır. Dahası ezilenler egemenlere özgü tepki ve refleksler verir hale getirilmektedir.

Popüler kültür günümüzde kültürel farklılıkları yerle bir eden, ortadan kaldıran, herkese tek rengi ve yaşam biçimi dayatan bir tek tipleştirme yöntemi olarak da rol oynamaktadır. Popüler kültür tekleşme ve benzeşme demektir; maneviyattan, tarih bilincinden, farklılık ve özgünlükten soyundurma, tüm kutsallardan koparma ve güdüsellekle tüketiciliğin karakterize ettiği bir hoyratlıkta buluşma demektir. Bu da sistemin istediği tek tipleşmedir. Sistemin birey ve toplum tanımı kendisini en çok burada ele vermektedir. Kapitalist modernite sürecinde kültürel farklılıklara değer veren, anlayan, değerlendiren bir yaklaşım söz konusu bile olamaz. Halkların ortak değerlerini ifade etme yaklaşımı da yoktur. Sosyal düzeyi, inancı, cinsiyeti ve etnisitesi ne olursa olsun, toplumlara ve bireylere dayatılan kapitalist modernitenin birey ve toplum projesidir. Bu da halihazırda en etkili biçimde popüler kültürle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır.

Toplumsallık İnsanın Var Olma Biçimidir

Komünal demokratik değerlerin güncellenerek gelişmiş biçimde yeniden üretilmesi kültürel üretimin esasıdır. Kültürün komünal demokratik değerler ekseninde toplumsallığımızın korunması ve geliştirilmesinin temel yöntemi olarak ele alınması ve bu eksenle yeniden üretilmesi özgür birey ve topluma ulaşmanın olmazsa olmazıdır. Bu somut olarak neolitik dönemin komünal demokratik değerlerinin yeni değerlerle bezenip can-

landırılmasıdır. Özgür birey ve toplum duruşunun, beğeni ve kabul-ret ölçülerinin, duygu ve düşünce dünyasının bu esaslar üzerinden yeniden inşa edilmesi gerekir. Ne var ki, *"Kendini esas alacaksın, kendini yaşatacağısın"* biçimindeki değer yargıları, *"Gemisini kurtaran kaptandır"*, *"Her koyun kendi bacağından asılır"*, *"Benden sonrası tufan"*, *"Önce can sonra canan"* sözlerinde dile gelen bencilik, bireycilik, rekabetçilik, toplum dışılık popüler kültür tarafından toplumların üzerine yığılmaktadır. İnsanlığımızın bin yıllar içinde yarattığı erdemler, kişilik özellikleri, kabul ve ret ölçüleri, ahlaki ilkeler Marks'ın deyimiyle adeta buharlaştırılmaktadır. *'Katı olan her şey eriyip buharlaşmakta'*, kutsal hiçbir şey bırakılmamaktadır. Toplum ve birey tüm kutsallarından soyundurulmakta, en güçsüz, en donanımsız ve teslim almaya açık hale getirilmektedir. Toplumsallığı insanın en büyük hakikati ise, bu hakikate vurgu yapan, bireyi ve toplumu bu en büyük hakikat karşısında sorumluluğa ve sağlıklı bir duruşa davet eden, buna ulaştıran hiçbir kültürel yaratım popüler kültürün kapsamında değildir. Allanıp pullanarak birey ve topluma yedirilen *"Dünyayı kurtarmak sana mı kalmış"*, *"Köşeyi dön, kısa yoldan zengin ol, bunun için her şey mubahtır, her şeye sırtını dönebilirsin, yanındakinin boğazına sarılıp, çevrenin ve doğanın canına okuyabilir, her şeyi pazara dönebilirsin"* anlayışlarıdır. İçinde bulunduğumuz bölge ve dünya gerçekliği bir *"Kurtlar sofrasını"* andırıyor, *"İnsan insanın kurdu"* haline gelmişse ve bu Batı toplumları başta olmak üzere tüm dünyada bir cinnet haline yol açıyorsa, bunda popüler kültürün rolünü görmek zorundayız.

Toplumsallık insanın varoluş biçimidir. Tüm insanı değerlerin olduğu formattır ve insanın en büyük hakikatidir. Eskiden birisi *"Bana ne, ben kendimi yaşarım, bana ne komşumdan, çevremden"* dese ayıplanır, kınanır ve toplum içinde saygı bulamazdı. Şimdi ise bu kültür ve kişilik özellikleri geçer akçe olmuştur. Adeta akıllı ve işini bilir olmak toplumsal değerlerden sıyrılmak ve bireyciliği dizginsiz yaşamakla özdeş hale getirilmiştir. Mantıklı olmak, çıkarının götürdüğü yere en kestirmeden varmak

anlamına gelmektedir. Akıllı olmak her türden üçkâğıtçılığa gerekçeler üretmeye, açıklamalar getirmeye indirgenmiştir. Merhamet sadaka vermektir, cesaret ise iktidar ve devlet karşısında tanımı olmayan ama devlet gibi toplumu, garibanı, yoksulu, kadını, Kürt'ü, tüm ötekileri darp eden, gasp eden, tehdit eden çakallığın adı olmuştur. Diğer yandan erdemli ve ahlaklı kişiler, özgürlük, eşitlik ve adalet için mücadele eden, halkı ve toplumu için kaygılanan, düşünen, fedakarlık yapan insanlara acınarak, küçümseyerek bakılmakta; *"Bu hangi zamandan kalmış, dünyadan haberi yok"* denilmekte; kendini harcayan ve kendine yazık eden biri olarak görülmektedir. Bu sonuç popüler kültürün yaratımıdır.

Popüler kültür bir toplum öğütme makinesi gibi çalışmaktadır. Toplumsallığa karşı en büyük saldırı silahı olarak işlev görmektedir. Herkesi bencil ve bireyci kılmak, bunun için toplumu örgütsüz bırakmak, ahlaki örgülerinden arındırmak ve devlete bağlamak bu silahın esas amacıdır. Toplumsallığı esas alan kültürün yaşam bulduğu, kendini ürettiği bir toplumda kapitalist sistem gelişemez. Kapitalist sistemin yaşayabilmesi için toplumsallığın kutsallığı, toplumsallığa bağlılık, kültürün ve ahlakın toplumsallığı kutsamasının ve korumasının önüne geçilmesi, dahası bunların canına okunması ve toplumculuğun yerine bireyciliğin geçirilmesi, *"Kendini kurtarmak için her şey mubahtır"* anlayışının geçirilmesi gerekir. Paranın imparatorluğu başka türlü kurulamaz. Her şeyin pazara düşürülmesi, bunun için de kutsallığından, erdeminden sıyrılması gerekir. Popüler kültür tüm bunları gerçekleştirerek kapitalist sisteme, onun para tanrısına biat eden, sisteme karşı toplumsallığını koruyamayan, toplumsallığını kaybetmiş ve örgütlülüğü dağıtılmış bir toplum yaratır. Kapitalist modernist sistem ancak böyle bir zeminde yükselir.

Kültürel Direniş En Büyük ve Kutsal Direniştir

Kapitalist sistemin sadece şehre ve köye girmekten öteye yüreklere girme, beyinlere girme ve insanın bütün hücrelerini fethetme amacı vardır. Çünkü herkesi her-

kesin kurdu haline getirmeden, toplumsal birlik ve dayanışmayı yıkmadan, ahlak ve erdemi ayakaltı etmeden ekonomik ve siyasal alan başta olmak üzere hiçbir alanda kendini sürdüremez. Bu nedenle bütün beyinleri ve yürekleri işgal etmek istemektedir. Kapitalist sistem *'Bütün yürekler ve beyinler bana açılacak'* dayatması içindedir. Bu da sınırsız hegemonya arayışı demektir, *'Bana açılmayan hiçbir yürek ve beyin kalmayacak'* demektir, *'İnsanların yüreğine, beynine ve tüm hücrelerine hükmetmem gerekiyor'* demektir. Popüler kültürün Amerika'dan başlayarak tüm dünyaya yayılmasının altındaki temel dürtü ve gerçek budur.

Kapitalist modernist sistem kendisini popüler kültürle yaşatmaktadır. Popüler kültürü en geniş kitlelere yayarak kendisini ayakta tutmaktadır. Müzikte, görsel sanatlarda, spor üzerinde büyük sektörler kurulması bu nedenledir. ABD'nin en büyük sektörleri popüler kültür üreten sektörlerdir. Sinema, müzik, moda, medya en büyük sektörleri oluşturmaktadır. Küresel çapta faaliyet yürüten bu sektörler aracılığıyla popüler kültür bütün dünyaya yayılmaktadır. Çünkü sistem için bu zorunludur. Esas egemenlik bu temelde kurulmakta ve korunmaktadır. Zengini, fakiri, kölesi, işçisi, emekçisi herkes bu kültürü tüketmeye zorlanmaktadır. Böylece tüm toplumsal kültürler, farklılıklar, çelişki ve sorunlar bir potada eritilmeye çalışılmaktadır.

Popüler kültürü dayatanlar toplumda azınlığı oluşturan egemen kesimlerdir. Kâr ve iktidar temelli yaşamlarını tüm toplumun yaşamına dayatmaktadırlar. Toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları, tarihsel birikimi ve geleneği, özlemleri ve arayışları bir tarafa itilerek, toplum bunlardan koparılacak egemen güçler için egemen güçlerce kurgulanan bir yaşama zorlanmaktadır. Buna dur denilmesi gerekir. Bu da her *'toplumsal insan'*ın sorumluluğudur.

Tarih içindeki bütün büyük toplumsal çıkışlar ancak bu biçimde gerçekleşebilmiştir. Dinlerin çıkışına bakıldığında bu net görülür. Onlar kendi toplum projelerini böyle şekillendirmişlerdir. Tevrat, İncil,

Kuran gibi kutsal metinler toplumsallığı kemiren ve kaynağını kârcı ve iktidarcı güçlerden alan egemen kültürü hedefleyerek yeni bir çıkışa vesile olmuşlardır. İçerikleri yaşama ilişkin kesin tutumlar ve ilkelerle doludur. Yeni bir yaşam biçimini ortaya koymaktadırlar. Kendi sistemlerini kurma temelinde ölçülerini farklılaştırmaktadırlar. Her yeni toplumsal çıkış mevcut sistemle farklılaşmak ve bu sistemden ayrılmak istiyorsa kendi ölçülerini, değer yargılarını ve sembollerini ortaya koymak durumundadır. Yoksa kazanamaz, yenilir. Tüm yeni yaşam biçimleri eski yaşam biçimi ve ilişkilerini reddedip yeni ölçüleri koyma ve pratikleştirmeyeyle gerçekleşmiştir.

Popüler kültürle sistemin yaygınlaştırmak istediği yaşam anlayışlarına karşı duyarsızlık gittikçe yaygınlaşmaktadır. Oysa kültür mücadelesi, Önder Apo'nun deyimiyle *'Cihad-ı Ekber'*dir. Esas mücadele kültür alanında sürmektedir. Burada kazanılıp burada kaybedilmektedir. Burada büyük bir mücadele yürütülmezse, toplumun özgürlük, eşitlik, adalet ölçüleri erdem ve kutsalları yeniden toplumsal hakikate uygun bir biçimde yaratılamazsa asla bir sonuca gidilemez. Direniş kültürel alanı kapsıyorsa anlamlı ve sonuç alıcı olabilir. Çünkü kültürel direniş en büyük ve kutsal direniş demektir.

Yararlanılan kaynaklar

- (1) Türkçe Sözlük
- (2) İrfan Erdoğan-Popüler Kültürde Gasp Ve Popülerin Gayri Meşruluğu
- (3) Abdullah Öcalan-Kürt Sorunu Ve Demokratik Ulus Çözümü
- (4) Ayşe Lahur Kırtunç-Popüler Kültür Araştırmaları-syf,72
- (5) Abdullah Öcalan-Bir Halkı Savunmak
- (6) Polity Reader, 1994-Sayı.3 Aktaran: İrfan Erdoğan-Popüler Kültürde Gasp Ve Popülerin Gayri Meşruluğu
- (7) Abdullah Öcalan-Bir Halkı Savunmak

SOYKIRIM BİR MERKEZİ UYGARLIK YARATIMIDIR

Sınıflı devletli toplumun ortaya çıkışı birçok ilki de beraberinde getirmiştir. Bu ilklerden belki de en utanılasi, en tehlikeli, lanetlisi ve kanlısı olanı soykırım pratiği ve kavramıdır. İnsanlık merkezi uygarlıkla birlikte soykırım gerçeğiyle tanışmıştır. Merkezi uygarlık öncesinde, yaşam koşullarının dayatmasıyla klan ve kabileler arasında çıkan kavgalarda bazen bir tarafın imhası gerçekleşse de -ki klanlar 30-35 kişilik birimlerdir- bunlara soykırım demek mümkün değildir. Soykırım tamamen merkezi hegemonik uygarlığın bir yaratımıdır.

Fiziki soykırımlar, daha çok kültürel olarak daha geri bir topluluğun egemenlerinin siyasi ve askeri olarak denetim altına aldıkları kültürel olarak daha gelişkin toplum ya da topluluklara uyguladıkları bir imha yöntemidir. Çünkü kültürel olarak onları kendilerine benzeştirmeleri, uzun süreli denetim altında tutmaları ve bu toplulukları kendi uluslaşmalarının ham maddesi olarak kullanmaları mümkün değildir. Denetim altına alınmış topluluğun tarihsel kültürel olarak daha gelişkin olması, egemen sınıfların iktidarlarını sürekli bir tehdit altında görmelerine, deyim yerindeyse sürekli egemenliklerini yitirme korkusuyla yaşamalarına yol açar. Bu tehdit algılamasını sürekli kendi toplumlarına da yansıtarak diğer etnik, kültürel, dini vb. toplulukları ötekileştirme, başta "din düşmanı", "barbarlar", "saldırgan vahşiler" vb. biçimlerde tanıtarak yok edilmesi gereken düşmanlar olarak gösterme çabasına girerler. Baskın topluluğun kültürel asimilasyonuyla etkisizleştirilmeleri söz konusu olmadığından onlardan kurtulmanın, maddi ve manevi yaratımlarına el koymanın yolu olarak imha etmeyi toplumlarına da kabul ettirirler. Bunu başardıklarında ise soykırımı pratikleştirmeleri önünde ciddi bir engel kalmamış olur. Beyaz Avrupalıların Amerikan'ın asıl

yerlileri olan Kızılderililere, İngiliz Beyaz Efendilerin Aborjinlere, Beyaz Türk İttihat ve Terakki rejiminin Ermenilere, Nazilerin Yahudilere, Çingenelere, Komünistlere, TC'nin Kürtlere uyguladıkları katliamlar örnek olarak gösterilebilir.

Soykırım konusunda sayısız kitap yazılmış, birçok belgesel ve film yapılmıştır. Kuşkusuz daha da fazlasına gereksinim vardır. Yeryüzünde bu insanlık suçunun ortadan kaldırılması için başta gelen koşul, insanların bu insanlık suçu hakkında mümkün olduğunca **çok bilgilenele-**ri, bilinçlenmeleri, mücadele edebilecek duyarlılık ve kararlılığa ulaşmalarıdır.

Ansiklopedilerde ve sözlüklerde soykırıma ilişkin birçok tanım yapılmaktadır. Türkçe soykırım, diğer dillerde pogrom, holocost, jenosit vb. adlarla anılan soykırımın tüm dillerde uyandırdığı duygu ise aynıdır: İnsanlık dışı bu eylemlere karşı duyulan tiksindirici, mide bulandırıcı bir nefret.

Türkçede aynı anlama gelmek üzere birçok halk deymi vardı. Türk egemen sınıflarının devlet eliyle bölge halklarına dönük soykırım hazırlıkları sürecinde bolca ürettikleri ve kullandıkları bu deyimler giderek halkın dilinde de yer etmiştir. "Kökünü kazımak", "Ocağına incir ağacı dikmek", "zürriyetini kurutmak", "taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmamak", "ya devlet başa, ya kuzgun leşe" gibi deyimler soykırımla aynı anlamda kullanılmaktadır. Tarih boyunca kurulan tüm Türk devletlerinin bu konuda hiç de temiz olmayan bir sicile sahip oldukları ispat gerektirmektedir. Türkçe halk ağzı soykırım konusunda bu denli zengin bir hafızaya sahipken, Büyük Türkçe Sözlük ise en pespaye tanımları yapmaktadır: "Bir insan topluluğunu ulusal, dinsel vb. sebeplerle yok etme, jenosit."

Soykırım denince bir topluluğu ulusal,

kültürel, dini vb. nedenlerle fiziki olarak yok etmeyi anlamak oldukça yetersiz bir yaklaşım olacaktır. Yaşamın her anına ve alanına uygulanan soykırım çeşitleri vardır. Bir insan topluluğu yalnızca fiziksel bir olgu olarak, salt bireylerin matematiksel toplamı, fiziki varlıkları ve maddi ihtiyaçlarının giderilmesi ile tanımlanamaz. İnsanlaşma toplumsallaşmayla başlar. Toplumsallık ise maddi ve manevi olarak tüm yaratımların, tüm değerlerin bileşkesi, toplamı olarak tanımlanabilir. İnsanı sadece biyolojik, fiziksel bir varlık olarak tanımlamak nasıl mümkün değilse, toplum ve toplumsallık da öyledir. Aksi halde insan topluluklarının hayvan sürülerinden farkı kalmazdı. İnsanı maddi olduğu kadar manevi, biyolojik olduğu kadar duygusal, fiziksel olduğu kadar metafizik (moral değerler) olarak değerlendirmek gerekmektedir. Aynı şey toplum ve toplumsallık için de geçerlidir. İnsan ve insan toplumuna karşı işlenen bir insanlık suçu olan soykırımı da bu çerçevede değerlendirmek, tanımlamak en doğrusudur. Aynı zamanda bu insanlık suçunun ortadan kaldırılması mücadelesinin de bu kapsamda ele alınması sadece gereklilik değil, zorunluluktur.

Soykırımların belki de en tehlikelisi olan kültürel soykırımı ele almadan önce kavram olarak "soykırım"ın hukuk literatürüne giriş serüvenine bakmakta yarar vardır.

"Kavramın ortaya çıkışı ve uluslararası hukuk metinlerinde yer edinmesi, tüm

ailesini soykırımda yitirmiş olan Yahudi asıllı Polonyalı hukukçu-savcı Rafael Lemkin sayesinde olmuştur. Lemkin, Yahudi Soykırımı üzerine 1944 yılında yayınladığı kitabında ilk kez soykırım (genocide) kavramını kullanmıştır. Eski Yunancadan uyarlamalı olarak kullandığı Genocide (Jenosit) kavramı, genos (soy, kavim) ve cidus (öldüren) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Yahudiler "Pogrom", Yunanlılar "Holokost", Ermeniler "Büyük Felaket" adlarını vermişlerdir.

Lemkin'i derinden etkileyen ve Yahudi soykırımının sürdüğü yıllarda bu tür olayları soykırım olarak adlandırmaya sevk eden gerçek Ermeni soykırımıdır. Dolayısıyla kavramın esas yaratıcısı, Ermeni Soykırımı'nın mimarı olan İttihat-Terakki Partisi ve soykırım gerçeğini inkâr eden Türk devlet geleneği olmaktadır. Rafael Lemkin sadece bu gerçeğin dile getiricisidir. Tıpkı Guernica adlı resmin yaratıcısının İspanya ve Almanya'nın faşist iktidarının olması gibi...

26 Nisan 1937 tarihinde Bask'ın Guernica kenti İspanya faşist yönetimini destekleyen Alman uçaklarınca bombardımana tutulmuş ve kadın, çocuk binden fazla sivil hayatını kaybetmiştir. Bu olayı konu alan Picasso ünlü resmine Guernica adını vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi işgali altındaki Paris'te bir gestapo subayı resme bakıp Picasso'ya sorar: Bu sizin eseriniz mi? Picasso Nazi subayına tarihi bir cevap verir: Hayır, sizin eseriniz!

Soykırım Kategorileri

Rafael Lemkin Soykırımı açıklamarken sadece savaş süreçlerinde değil barış ortamında da soykırımın uygulanabileceğini, ayrıca soykırımın belli bir hazırlıkla ve sürece yayılarak uygulandığını ifade etmiştir: "Soykırım, sadece bir milletin aniden yok edilmesi anlamına gelmiyor. Tabii eğer bir milletin hızlı bir biçimde topyekûn yok edilmesi durumu varsa bu zaten soykırımdır. Ancak soykırım daha çok, yaşamın esasına kasteden çeşitli aksiyonların koordineli bir biçimde ulusal bir gruba uygulanarak, bu grubun yok edilmesinin hedeflenmesi anlamına geliyor. Bu politikanın hedefleri, grubun siyasi ve sosyal örgütlerinin, kültürlerinin, dillerinin, ulusal bilinçlerinin, dinlerinin, ekonomik varlıklarının, güvenliklerinin, sağlıklarının, özgürlüklerinin, insanlık onurunun ve hatta yaşamlarının yok edilmesi anlamına geliyor. Soykırım, bir gruba karşı yapılır, o gruptaki kişinin şahsına karşı olarak değil, o gruba ait olduğu için gerçekleştirilir.

Soykırım iki aşamadan oluşur: Ezilen gruba has özelliklerin ve niteliklerin ortadan kaldırılarak yok edilmesi; ardından ezen gücünün ulusal niteliklerinin ezilen gruba zorla kabul ettirilmesi. Bu durum yaşamasına müsaade edilen ezilen gruba uygulanır ya da bu grubun yaşadığı bölge tamamen boşaltılarak, ezen gruba ait kişiler buralara yerleştirilerek kolonileştirme başlatılır."

Lemkin'in tarif ettiği Soykırım yöntemleri(kategorileri)sekiz başlıkta toplanmıştır:

1-Siyasi Soykırım: Bölgedeki sokaklar, caddeler, yerleşim yerleri, ilçeler ve illere kadar adlarının değiştirilmesini öngören politikaların uygulanması.

2-Sosyal Soykırım: Özellikle entelektüeller ve grubun aydınları hedeflenir; çünkü onlar grubun önderleri olarak direnişin fikrî örgütçüleridir.

3- Kültürel Soykırım: Yerel halkın dilini okullarda konuşması ve kendi dilinde yayıncılık yapması yasaklanır.

4-Ekonomik Soykırım: Grubun ekonomik gücünü elinden alınca, sadece hayatta kalabilmek için yaşama hedeflenir, böyle-

likle ulusal grubun kültürel gelişmesi önlenir, düşünme kapasitesi azaltılır ve ulusal problemlerle ilgilenmeleri engellenir.

5-Biyolojik Soykırım: Hedef, grubun nüfusunu azaltmak, doğumları engellemektir; diğer taraftan aileleri yetersiz beslenmeye zorlamak, gıdasız bırakmak da hem doğumların azalmasına yol açar hem de yetersiz beslenen ailelerden doğan çocukların hayatta kalma şansları ciddi olarak azalır.

6- Fiziki Soykırım: Fiziki güçsüzlüğe yol açmak, hatta grubu ortadan kaldırmak için üç yöntem uygulanır.

a) Beslenme kısıtlanması ile ırkçı ayrımcılık: Örneğin grubun üyelerine hiç et verilmez ve protein kısıtlanması uygulanır.

b) Sağlığın ciddi tehdit altında olması: İlaç vermemek, grubun üyelerini insanlık dışı koşullarda telef olmaları amacıyla bir yerden bir yere nakletmek.

c) Sistematik yok etme (öldürme): Gruba ait üyelerin sistematik olarak öldürülmesi. Entelektüellerin ortadan kaldırılmaları öncelikli uygulamadır; böylelikle direnişin örgütlenmesi kırılabacaktır.

7- Dinsel Soykırım: Toplumda etkin olduğuna inanıldığı için dini yasaklama, kiliselerin sistematik tahribatı.

8- Moral (ahlaki) Soykırım: Ulusal bir proje peşinde koşmak yerine, grubu çok daha kolay alanlara çekmek, alkolizme alıştırarak pasifize etmek gibi.

Böyle bir dünya sisteminin merkezinde olan BM Lemkin'in çalışmalarından yararlanmış ve 12 Ocak 1951'de yürürlüğe giren soykırım suçu kararını çıkarmıştır. Bu karara göre:

"Ulusal, etnik veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla aşağıdaki fiillerden herhangi biri, Soykırım suçunu oluşturur:

a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;

c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;

d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbir almak;

e) Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletmek."

Bu kararlar çerçevesinde soykırım suçunun uygulandığı gruplar; milli, etnik, dini, ırki gruplar ile istikrarlı ve sabit gruplar, ekonomik ve sosyal gruplar, dilsel gruplar, cinsel gruplar, yaşlılar, bedensel veya zihinsel engelliler kategorileri olarak belirlenmiştir¹."

Fiziksel soykırım açıktan ve kanlı bir imhayı, katliamı içerdiğinden üstünün örtülmesi mümkün olmayabiliyor. Astarı yüzünden pahalıya çıkabiliyor. Bugün dünyanın en "ileri demokrasileri" olarak kabul edilen devletlerin tarihinde gizleyemedikleri büyük soykırım suçları bulunmaktadır. ABD'den Avrupa devletlerine kadar Latin Amerika'da, Avustralya'da, Afrika'da ve Asya'da fiziki ve kültürel soykırıma tabi tuttıkları birçok etnik, dinsel, kültürel topluluk vardır. Amerika'nın asıl sahipleri Kızılderililer, Avustralya'nın aslı sahipleri Aborjinler, Avrupa'da Yahudiler, Çingeneler, Komünistler, Afrika'da Siyahiler, Ortadoğu'da Ermeniler, Asurî-Süryani-Keldaniler uygulanan soykırımların kurbanı olmuş halklar olarak ilk akla gelenler olmaktadır. Bu soykırımlar, uygulayıcılarını konjonktürel olarak rahatlatmış olsa da hâlâ temel sorunlar olarak varlıklarını hissettirmektedirler. İşlenen bu insanlık suçlarının bir karşılığının olması gerekir herhalde. Göstermelik özür dilemeler suçları ortadan kaldırmamaktadır. İnsanlığın hafızasında insanlığa karşı işlenmiş suçlara ilişkin zamanasımı yoktur. Zamanasımı sınıflı devletli uygarlık hegemonlarının kendi suçlarını affettirmek için hukukçulara icat ettirdikleri bir hurafedir.

Kültürel Soykırım

Kentli, sınıflı, devletli uygarlık tarihi boyunca, ta Akadlardan başlayarak Asur İmparatorluğu'na, Roma'dan Osmanlıya, ABD, Büyük Britanya, Fransa, Almanya, Rusya vb. devletlerin tarihlerinde sayısız soykırım uygulamaları vardır. Kapitalist merkezi uygarlığın başat hale gelişine

kadar uygulanan soykırımlarda esas olan hedef etnik, kültürel, dinsel vb. toplulukların fiziki imhası temelinde ülkelerine ve tüm tarihsel kültürel değerlerine el konulmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'na kadar asimilasyonla devşirmek, öz kimliğine yabancılaştırmak pek görülmemiştir. Özellikle Müslüman olmayan Balkan halklarının çocuklarını alarak Yeniçeri Ocağı'nda örgütleyerek Balkan halklarının katili haline getiren uygulamayı soykırım hazinesine hediye eden Türk egemen sınıflarının Osmanlı İmparatorluğu'dur.

Kültürel soykırımın temeli, hedef ulusal, kültürel, dinsel vb. topluluğun maddi ve zihniyet kültürünü egemenlik altına almaktır. Kültür, tarihsel toplumun binlerce yıllık tüm maddi ve manevi (zihinsel) yaratımlarının, birikimlerinin toplamıdır. Bu da kendisiyle bir toplumsal hafıza yaratmaktadır. Toplumsal hafıza oluşumunun esası unutmamak ve unutturmamaktır. Unutmamak ve unutturmamak ise ancak farkındalık ile mümkündür. Farkındalık, tarihsel toplumun kültürel değerlerinin yaşamın devam ettirilmesi için vazgeçilmezliğini bilmek, onsuz olunamayacağını anlamak demektir. Ki bu da maddi ve manevi kültüre karşı geliştirilecek her türlü saldırıya karşı bir toplumsal sahiplenme ve direniş yaratır. Buna varlığını koruma ve direniş kültürü demek de mümkündür. Kültürel soykırımın esas hedefi de bu toplumsal hafızayı silmek, yani tarihsel toplumun maddi ve manevi kültürünü dumura uğratarak hedef topluluğu kendine benzeştirme zemini yaratmaktır. Toplumsal hafıza kültürel soykırımın etkili araçlarından olan popüler kültüre karşı direnişin kalesidir demek yerinde olacaktır. Bu nedenle de kültürel soykırımın ilk hedefi bu toplumsal hafızayı silmek, olmazsa zayıflatarak tedricen yok etmektir. Bunun için insanları günlük yaşamını sürdürebilme kaygısı dışında hiçbir şeyi düşünemeyecek duruma getirmek gerekmektedir. Açlıkla terbiye etmek, işkenceden geçirmek, yargılayarak zindana tıkarak teslim almak; bunun da yetmediği yer ve zamanda katlederek bu hedefe varmaya çalışılacaktır. Asıl hedef kitle toplumun vicdanı olan bilge kişilik-

ler/aydınlar, sanatçılar ve toplumun dinamik gücü gençliktir. Kültürel soykırıma karşı düşünce üretme, bunu topluma yayma ve örgütlenme ve mücadeleye kalkışma potansiyeli olan bu kesimlerin teslim alınması, olmazsa tasfiyesi hedeflenmektedir.

*“Kültürü insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısalıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanıma kavuşturabiliriz. Yapısalıkları dönüşüme açık kurumların bütünü, anlamlılıkları ise dönüşen kurumların zenginleşen ve çeşitlenen eşgüdümlü anlamlılık düzeyi veya içeriği olarak tanımlamak mümkündür.”*²

Kültürel soykırımın esas hedefi ise bu anlamlılıkları ve yapısalıkları dağıtmak, ortadan kaldırmaktır. Anlamlılıkları yok etmenin yolu toplumsal hafızayı zayıflatmak, giderek tasfiye etmektir. Yani toplumu balık hafızalı yapmaktır. “Unutmak ihanettir” özdeyişi, bu gerçekliği dile getiriyor olsa gerek. Yapısalıkları tasfiye etmenin yolu ise toplumu örgütsüz hale getirmek, günü kurtarmaktan başka bir şey düşünemeyen bireylerden oluşan yığınlar haline getirmektir. Toplumsal hafıza yitimine uğramış bir topluluk üzerinde her türlü kültürel sömürgecilik ve soykırım rejimi uygulanabilir. Yapısalığı dağıtmak ise ekonomik, siyasi, kültürel, özcesi her türlü toplumsal örgütlü yapıyı dağıtmak anlamına gelmektedir. Örgütsüz bir topluluk yaşamın idamesi için zorunlu olan beslenme ve soy sürdürme dışında hiçbir şey düşünemeyecek, her isteyen kolayca yönlendireceği, istediği biçimde yöneteceği bir yığın haline dönüşmüş demektir.

Kültürel soykırım, esas olarak tarihi kendisiyle başlatan, halkların on binlerce yıllık tarihsel toplumsal yaratım ve birikimlerini yok sayan ya da kendisine mal eden kapitalist modernitenin bir yaratımıdır. Kapitalist uygarlığın üç mahşeri atlısından biri olan ulus devlet, her türlü soykırımın, ama esas olarak da kültürel soykırımın **en uygun uygulama aracı**dır. Öyle ki, hedef topluluğu “kendisini yönetme yetisi olmayan uygarlıktan yoksun vahşiler topluluğu”, “uygarlıkla, demokrasi ve özgürlükle tanıştırılması gereken çağdışı kalmış aşiretler

topluluğu” gibi göstermekte gerçekten uzmanlaşmıştır. Tüm asimilasyon kurumları (başta okullar ve asker ocakları), medya denilen yaygın kitle iletişim araçları, misyonerlerden oluşan “İrşat Ekipleri”yle, zorunlu eğitim ve zorunlu askerlikle; bunların yetmediği yer ve zamanda zorunlu göçertme, açlıkla terbiye etme, kolluk kuvvetleri, yargısı, işkencehaneleri, zindanları ve kelle avcılarıyla hedef topluluğu özünden uzaklaşmaya mecbur etmekte ustadır. Bu amacına ulaşabilmek için katliam yapmaktan da geri kalmaz. Hedef ulusal, kültürel, dinsel topluluğun “vahşi saldırganlar”, “ülkeyi parçalamaya çalışan bölücüler”, “düşman dış güçlerin maşaları” vb. göstererek katliamlarını kendi toplumuna kabul ettirmek için kitlesel hipnotizma yapmakta da ustalaşmıştır.

Baskın ulusal, kültürel, dinsel vb. topluluğun egemen sınıfları kültürel olarak geri görerek kendilerine benzeştirebileceklerine inandıkları halk-kültürel toplulukları fiziki olarak imha etmek yerine asimilasyondan geçirerek kendi uluslaşmalarının hammaddesi olarak kullanmayı daha kârlı bulmaktadırlar. Bu ulusal, kültürel, dinsel toplulukları ucuz işgücü, bedava asker, yedek işgücü ordusu olarak kullanmayı kolaylaştırdığından çok daha “akılcı” olmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için etnik, dini, kültürel toplulukların fiziki soykırımdan geçirilmelerine gerek yoktur. Varsa direnişlerini ezmek için her türlü

şiddet ve katliam dahil tüm bastırma yöntemlerinin uygulanmasından kaçınılmaz. Direnişler bastırıldıktan sonra yürürlüğe girecek olan, yaşamın her alanını ve anını kapsayan kültürel soykırımdır.

Kültürel soykırım bir halkın dilini, geleneklerini, sanatını, ağıtlarını, folklorunu, hikâyelerini, bir bütün olarak kültürünü asimilasyon, baskı ve yasaklamalarla ortadan kaldırmaya dönük tüm uygulamalar olarak değerlendirilmektedir. En önemlisi de yaşamın her alanı ve anında sürekli aşağılayarak, ötekileştirerek, horlayarak, açlıkla terbiye ederek öz benliğinin kırma uğratılmasıdır. Kendi kimliğinden, halk gerçekliğinden utanır, kaçır hale getirilmesidir. Ki buna hakikat kırımı, irade kırımı da denilebilir. Tarihi coğrafi yer isimlerini değiştirmek, çocuklarını alıp hakim etnik grup mensubu gibi yetiştirmek, ken-

defleyerek unutturmak, bastırmak, imha ederek özünden uzaklaştırmaktır. Bunun için de yukarıdaki alıntıda da belirtilen soykırımın tüm kategorilerini iç içe ve sistemli bir biçimde uygulamaktır.

1-Hedef topluluğun dilini asimile ederek egemen topluluğun dilini ikame etmek. Kültür bir anlamda dil demektir. Çünkü tarihsel-toplumun tüm maddi ve manevi yaratım ve birikimlerinin dışı vurumu dil ile mümkündür. Bir halk topluluğunun dilini ortadan kaldırmak ya da tedricen yok etmek, onun kültürel kimliğinin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kültürel soykırımın ilk uygulaması hedef topluluğun dilinin ilkel, geri kalmış, uygarlığın gereklerine uygun olmadığı algısının yaratılması, dahası bunun hedef topluluğun kendisine de kabul ettirilmesidir. Dilinin gelişmesinin engel-

Hiçbir soykırım gerekli altyapı hazırlıkları yapılmadan, yani planlaması ve örgütlendirmesi yapılmadan gerçekleştirilemez. Soykırım gibi kapsamlı, planlı, örgütlü imha harekâtını içeren konseptler oluşturulmadan bunun pratiğinin geliştirilmesi olmaz.

dine yabancılaştırarak kimlik kırma uğratmak kültürel soykırımın en açık, gözle görülür kanıtları olmaktadır.

Kültürel Soykırımın Yöntemleri

Hiçbir soykırım gerekli altyapı hazırlıkları yapılmadan, yani planlaması ve örgütlendirmesi yapılmadan gerçekleştirilemez. Soykırım gibi kapsamlı, planlı, örgütlü imha harekâtını içeren konseptler oluşturulmadan bunun pratiğinin geliştirilmesi olmaz. Parametreleri netleştirilmeden soykırım, özellikle de kültürel soykırım izahları yetersiz kalacaktır.

Dünyanın her yerinde ve farklı zamanlarda geliştirilen kültürel soykırımlarda uygulama farklılıkları görülsede kültürel soykırım özünde hedef topluluğun dilini, kültürünü, tarihsel toplumsal kimliğini, ülkesini, ahlakını, maddi ve manevi değer yargılarını, hikâyelerini, efsanelerini, folklorunu; kısacası, kendisine ait ne varsa he-

lenmesi için birer asimilasyon yuvası olarak işlev gören okullarda anadil ile eğitim ve öğretimin yasaklanması, kamusal alanda kullanılmasının önüne geçilmesi devletin bekası için olmazsa olmaz kabilinden bir yasa haline getirilir. 6-7 yaşındaki bebeler ana ocağından alınarak birer kışlayı andıran devlet yatılı okullarında egemen topluluğun bir üyesi olarak yetiştirilir. Hem de erkek çocuklar "iyi" birer asker, tetikçi olarak, kız çocukları ise erkek egemen sistemin gönüllü devam ettiricisi olarak yetiştirilmeye çok özen gösterilir.

Dili yalnızca basit bir iletişim aracı olarak değerlendirmek eksik kalır. Dili, tarihsel toplumun tüm anlamlılıklarının ve yapısallıklarının temeli olarak değerlendirmek daha doğru ve yeterli bir tanım olacaktır. Bu nedenle dilin hedeflenmesi toplumun hedeflenmesi demektir. Bu konuda unutmamak önemlidir. Ancak, asıl önemlisi farkındalığın yaratılmasıdır. Dilin unutulmaması için yaşamsallığının far-

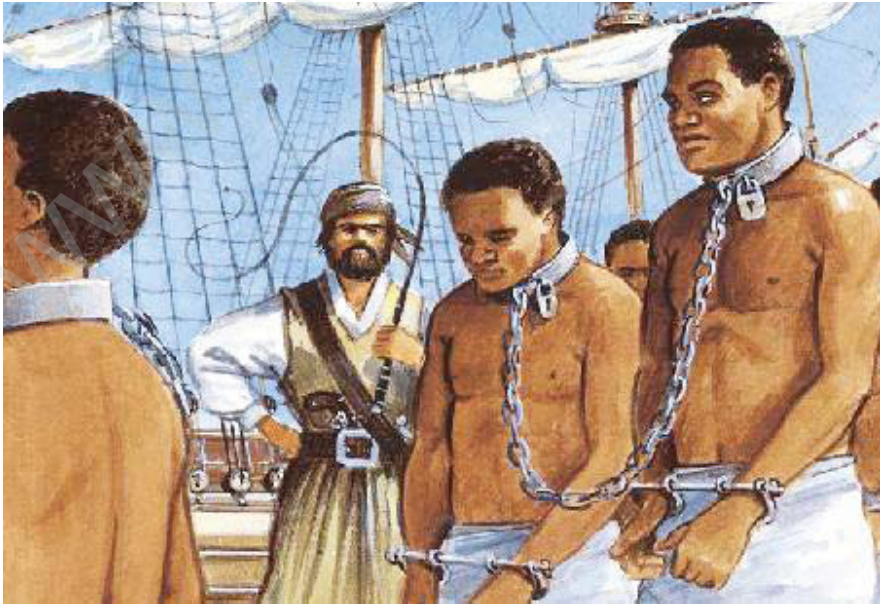
kında olmak gerekmektedir.

2-Kültür tarihsel toplumun maddi-manevi değerlerinin toplamıdır. Yani tarihsel ve toplumsaldır. Kültürel soykırımın bir hedefi de hedef topluluğun tarih bilincini yok etmektir. Bunun için de hedef topluluğun kültürel birikimlerini kendine mal etmeyi, yani egemen kültürün geliştirilmesinin hammaddesi olarak kullanmayı amaçlar. Hedef topluluğu tarihsiz, kültürsüz, hiçbir tarihsel toplumsal yaratımı olmayan bir yığın olduğu propagandasını süreklileştirerek kendisinden utanır hale getirmeye çalışır. Hedef topluluk için geriye kalan tek yaşama yolunun egemen topluluk kültürünü özümsemesi, oto asimilasyonla kendi kimliğini, tarihini, kültürünü, folklorunu, efsane ve hikâyelerini inkâr etmesi ve köksüzleşmeyi kabul etmesi olarak dayatır. Böylece tam bir kimlik kırımı sağlanır. Buna karşı direnenler ise işsiz bırakılarak, yetmezse diğer baskı ve teslim alma yöntemleri sonuna kadar kullanılarak boyun eğdirilmeye çalışılır. Yine başarılı olunmazsa fiziki imhaya kadar uygulamaların hedefi olur.

Tarihsel toplumun oluşumu tarih kadar bir mekânı da zorunlu kılar. Oluş zaman ve mekânla mümkündür. Tarihsel toplumun tarihinin yanı sıra

mekânı, yani coğrafyası da kültürel soykırımın hedefidir. Coğrafya tarihsel toplum kültürünün gelişmesi üzerinde belirleyici düzeyde etkilidir. Hedef topluluğun yaşadığı coğrafyanın dağ, ova, kent, mahalle, sokak, köy vb. yerleşim alanlarının isimlerini değiştirmekten, kendi dilinde çocuklara ad konulmasının yasaklanmasına kadar akla gelecek ve gelmeyecek her yol ve yöntem denenir. Tarihine ilişkin tüm belgeler ya imha edilir ya da kasalarda saklı tutulur. Tarihi mekânları barajlarla sular altına bırakmaktan talan ve tahrip etmeye kadar yok edilmeye çalışılır. Buna karşı çıkanlar ise kalkınmaya, uygarlaşmaya karşı çıkmakla suçlanırlar. Tarih bilincini yok etmek için devletin tüm kurumları ve satılmış kalemleri üzerlerine düşeni yapmaktan geri kalmazlar.

3-Kültürün bir diğer genel tanımı da yaşam tarzında ifadesini bulmaktadır. Hedef topluluğun yaşam tarzını değiştirmek için öncelikle ülkesinden kopartılması esas alınır. Mecburi iskân, sürgün, ekonomik yaşam olanaklarını elinden alarak göçertmek toprağından kopartmanın ilk akla gelen yöntemleri olmaktadır. Yaşam olanakları elinden alınarak egemen topluluk nüfusunun yoğun olduğu kentlerin varoşlarında açlık, hastalık, horlanma ve

ırkçılıkla karşı karşıya bırakarak terbiye etmeye çalışmak, egemen ulus şovenizmini de güçlendirdiğinden devletlerin işine gelmektedir. Tarım alanlarını istimlak adı altında gasp ederek, hayvanlarını yok ederek ya da el koyarak yaşam tarzından ve olanaklarından yoksun bırakmak, hedef topluluk için kökünden kopartılmak anlamına gelmektedir. Topluluğun en dinamik kesimi olan gençliğini işsiz bırakarak bir yandan uyuşturucu, fuhuş, hırsızlık gibi suçlara bulaştırarak en yozlaşmış bir duruma düşürmek, diğer yandan da modernist yaşamın çekiciliği ile yozlaştırmak egemenlerin başlıca yöntemlerinden biridir. Bu yolla egemenlerin her türlü kirli işlerini yapmaya hazır, işçilere karşı da tehdit olarak bir işsizler ordusu oluşturulmuş olur.

4-Hedef topluluğun demografik yapısını değiştirmek de kültürel soykırımın yöntemlerindendir. Hedefi topluluğun nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu alanlarda azınlık konumuna düşürmek amacıyla ekonomik, siyasi ve kolluk kuvvetleri marifetiyle zor kullanarak göçertmek sıkça uygulanan bir yöntemdir. Ayrıca, "nüfus planlaması" adı altında doğum oranlarını düşürmek için kadınların kısırlaştırılması, salgın hastalıklar yayma yoluyla toplu ölümlere yol açarak nüfusun azaltılması vb. uygulanan başlıca yöntemlerdir. Bir de kendi yurdundan göçertilen yerli hedef topluluk üyelerinin yerine baskın topluluğa ya da bir başka topluluğa bağlı kesimleri yerleştirerek bölgenin nüfus yapısının değiştirilmesi de derinlikli olarak uygulanan bir yöntemdir. Hedef topluluğun çocuklarının "evlatlık" alınarak, "devlet yetiştirme" ya da "yetim yurtlarında devletin koruması altına alma" gerekçesiyle ailelerinden alınarak farklı bir dil ve kültürle yetiştirerek kendi özüne yabancılaştırılmasını da bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir.

Soykırım yöntemlerinin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi için modern leviathan ulus devletin denetimindeki üniversiteler, düşünce kuruluşları, medya vb. tüm yaratıcılıklarını sonuna değin kullanırlar. Hepsini sıralamak çok da gerekli değildir.

Lemkin'in çalışmalarından yararlanılarak uluslararası hukuk belgelerine de girmiş bulunan soykırım tanımı ve kategorilerinin hemen hepsi kültürel soykırım politikalarının bileşik uygulama esaslarını oluşturmaktadır. En kabasından en ince uygulama yöntemlerine kadar kültürel soykırım zamana yayılmış, ayrıntılarına kadar planlanmış ve ısrarla uygulanan kanlı ya da kansız katliam olmaktadır. Aslında buna artık bir topluluğu değil bütün toplumu hedef alan toplumkırım demek çok daha yerinde olacaktır. Bir ulusal, kültürel, dinsel topluluğun şahsında soykırıma tabi tutulan bütün bir toplum, insanlık olmaktadır. Bu nedenle **TOPLUMKIRIM** tanımlamasını da bu literatüre eklemek gerekmektedir.

Ulusal, kültürel, dinsel vb. bir topluluk kendisine uygulanan kültürel soykırıma karşı ne denli direnirse dirensin, sonuçta soykırımcıların amacına uygun olarak kendilerini egemenlerin gözüyle 'öteki' görmeye, ezilmişlik psikolojisi içinde egemenlere benzeşmeye, kimlik ve değerlerini inkâr etmeye başlamışlarsa, kültürel soykırım başarıya ulaşmış demektir. En büyük soykırım da budur! Bu noktada söz konusu olan toplumsal hafıza yitimi, öz benlik kırımı, öz irade kırımı, öz bilinç kırımıdır.

Önder APO Demokratik Toplum Manifesto'sunun son cildine, yani Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü adlı savunmasına parantez içinde "Kültürel Soykırım Kıskaçında Kürtleri Savunmak" adını verirken de bu gerçekliklerden hareket etmektedir. Bugün Kürdistan'da yürürlükte olan tam bir toplumkırımdır. Anayasa, yasa ve raporlarla planlanmış, uygulama esasları kararname ve yönetmeliklerle belirlenmiş, uzun zamana yayılmış ve bir devlet politikası olarak yürütülen, kavramın en geniş içeriğiyle bir kültürel soykırım, toplumkırımdır.

Yararlanılan Kaynaklar;

1-Komünar Dergisi 51.sayı

2- Abdullah ÖCALAN, Demokratik Toplum Manifestosu 5. Kitap-Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü

ÖZGÜRLÜĞÜN EVRENSEL ŞİFRESİ KÜLTÜREL DİRENİŞ

Toplum ve Bireyin Özgürlük Tutku- su

Aklı donduran, yüreği kurutan kapitalizmin buza kesmiş hesaplar dünyasında insan ve toplumunu yaşatan en güçlü dayanak nedir diye sorulursa, hiç şüphesiz ilk yanıt özgürlük tutkusu olur. Hiç bitmeyen bir tutku! Özgürlük tutkusunun sürekliliği ise gelenek ve kültür ile olan bağları sayesinde.

Kültür gelenekten kopuk olmadığına göre gelenek nereye kadar özgürlüğe imkân sunar, ne kadar özgürlüğü engeller? Kültür ile özgürlük özdeş olabilir mi? Kültür sadece geçmiş birikimler midir? Bir kimlik, aidiyet, köken meselesi midir? Bu vb sorulara verilecek yanıtlar kültürel direnişin anlam ve önemini, daha da önemlisi nasıl ortaya çıkaracaktır. Ayrıca, kültürel direnişin evrensel ve tikel, bireysel ve toplumsal düzeyde neyi ifade ettiğini de bu soruların ardından görünür kılmak mümkün olacaktır.

Özgürlüğün kaynağı toplumsal anlam ve bilince dayansa da salt toplumsallığın birey karşısındaki baskılayıcı etkisi toplumsallığı özgürlük karşısına dönüştürme potansiyelini taşır. İnsanın toplumsal bir varlık olduğu, toplumun ise komünal tarzda varoluş kazandığı gerçeği özgürlük alanı için ne kadar önemliyse, toplum-birey çelişkisinin de optimal dengeyi sağlayacak bir diyalektikle çözümlenmesi özgürlük için o kadar önemlidir.

Toplum için özgür kalmak, kültürünü korumaktan geçer. Bunun için bireyin özgürlüğü toplumun özgürlüğüyle çelişmemeli, toplumsal kültüre-toplumsallığa zarar vermemelidir. Çünkü toplumun en büyük savunma gücü toplumsallığıdır. Doğanın getirdiği zorluklar karşısında olduğu gibi devletli uygarlık karşısında da etkili savunma gücü budur. Toplumsallığı dağıtılmadan hiçbir toplum egemenlik altına alınamaz. Toplumsallıktan, ko-

münallikten kopmak özgürlük yitiminin başlangıcını oluşturur. Bunun da tarihi devletli egemenlik sisteminin ilk ortaya çıktığı dönemlere dek gider. Toplum bu deneyimleri yoğunca yaşamış ve özgürlüğünü ancak toplumsallığını koruduğu ölçüde sürdürebileceğini idrak etmiştir. Toplumsallık sayesinde özgürlük tutkusu genlerde yer etmiştir. Tarihin erken dönemlerinde Antalya'da yaşayan Likyalıların 500 yıl arayla Perslere ve Romalıların teslim olmaktansa topluca ölümü seçmeleri başka hangi gerçeklikle açıklanabilir? Özgürlük tutkusu toplumsallık olmadan korunamazdı. Roma imparatoru tek bir Likyalı bile olsa sağ ele geçirme emrini askerlerine vermesine rağmen tek bir Likyalı bile sağ ele geçiremezler. Bireycilik hâkim olsaydı, hiç kuşkusuz böyle bir direniş yaşanmayacaktı. Yunanlıların küçük bir ordu gücüyle Pers İmparatorluğu'nu yenilgiye uğratması yine aynı özgürlük bilincinin sonucudur. Özgürlük toplumsallık ile mümkünken zamanla toplumsallığın özgürlüğün karşısına dönüşmesi nasıl

mümkün olabilmektedir?

Zaman ve mekân faktörü toplumsal gerçekliklerin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Doğal toplumda özellikle klan aşamasında belirgin bir kimlik farklılaşması yaşanmadığından bireyin özgürlük sorunu gündeme gelmez, fakat toplumlar kendilerini bir üst aşamada yeni formlara kavuşturduklarında farklı rol ve kimlikler devreye girer; birey faktörü önem kazanır. Merkezi uygarlığın saldırıları da devreye girince birey kimliği ve gücü toplum içinde belirleyici olmaya başlar. Fakat uzun yılların oluşturduğu ağır toplumsallık geleneği bireye fazla fırsat sunmaz. Burada birey-toplum çelişkisi yaşanmaya başlar. Toplumdan değişim talep edilir. Fikri ve manevi anlamda bir kaos durumu yaşanır. Değişmesi gereken ile sürekliliği korunması gereken değerler birbirine karıştırıldı mı kaostan çıkışta toplum zarar görür ve egemenliğin her türlü saldırısına açık hale gelir.

O halde bireyin özgürlük tutkusunu ile toplumun özgürlük tutkusunu ayrı yerlere koymamak gerekir. Tam da bu noktada değişim ve süreklilik kavramlarıyla toplumu, daha doğrusu tarihsel toplumu yeniden değerlendirmek gerekir. Çünkü geçmiş, gelenek ve kültür bağlantıları ancak bu iki kavram ile sorgulandığında değişen ve değişmeyen değerler ile bunun tarihsel toplumda yol açtığı sonuçlar anlaşılabilir.

Aklın Özgürleşmesi Özgürlüğün Ahlakileşmesi

Özgürlük üzerine yürütülen tartışmalarda özgürlüğü geçmişten kopmak, eskiye dair tüm bağları çözüp atmak şeklinde yorumlayanlar vardır. Liberalizmden önce Avrupa'nın "yeniden doğuş"unda bunu görürüz. Karanlık ortaçağa tepkinin vardıği düzey yeni bir karanlık mı olacaktı yoksa insanlığı aydınlatacak mıydı? Karanlıktan çıkışta aydınlatıcı güç, yol gösterici akıl idi. Her şeye kadir bir akıl! Akıl öylesine büyütülecektir ki sanat eserleri bile sadece aklın ürünü sayılacaktır. Bir yandan geçmiş ve gelenek akıl yoluyla yeniden inşa edilirken, öte yandan aynı akıl geçmiş ve geleneği mahkûm edecektir.

Rönesans hareketinin en önemli so-

nuçlarından biri sanatı özgür zihnin bir ürünü ve bir bilim alanı olarak görmektir. Sanatı bilim düzeyinde ele alan öncülerin başında gelen Leonardo Da Vinci sanatı bilim olarak ele almayanları, zanaatçı olarak tanımlar ve bilimin de geleneklere dayalı yürütülemeyeceği görüşünden hareketle gelenekten kopmayı savunur: "Resim sanatı, ressamlar model olarak yalnızca seleflerinin resmine sahip olduğu sürece, nasıl çağdan çağa giderek geriliyor ve yok oluyor. Ressam, başkalarının **yapıtlarından etkilendiği zaman daha az değerli tablolar üretir, ama bir de doğaya yönelmeye görsün, iyi sonuçlar alır. Romalıları izleyen ressamlarda bunu görüyoruz; sürekli birbirlerini taklit ettiler ve çağdan çağa sanatları geriledi. Onlardan sonra Floransalı Giotto ortaya çıktı. Yalnızca keçiler ve benzeri hayvanların uğradığı dağların yalnızlığında yetişmiş biri olarak, sanatında dosdoğru doğaya yöneldi, beslediği keçileri ve çevrede gördüğü bütün hayvanları inceleyerek, onların çeşitli duruşlarını kayalara çizdi, öyle ki, bu uzun araştırmalar sonucunda, yalnızca çağının ustalarını değil, aynı zamanda çeşitli çağlarda ortaya çıkmış ressamı da geçti. Ondan sonra, sanat yine kötüledi, çünkü hepsi de daha önce yapılan resimlerden etkileniyordu."**

Taklitçiliği eleştirirken geçmişi yadsımak gibi bir tuzağa düşmek, en ünlüsü de olsa bir ressamı, savunduğu bilimle birlikte yargılamaktan bizi alıkoyamaz. Floransalı Giotto doğayı resmederken yaptığı iş bir yansıtmaydı ve yansıtmayı anlayışı Rönesans'ın önemli sonuçlarından biriydi. İster doğrudan doğanın yansıtılması olsun isterse idealleştirilmiş doğanın yansıtılması olsun ikisi de sonuçta bir yansıtmadır ve Rönesans'tan çok öncelele, sanatın köklerine, ilk mağara resimlerini çizenlere kadar gider. Gelenek orada başlamıştır. Buradan da anlaşılıyor ki, Da Vinci'nin bilimi mağaradan koptuğu ölçüde Avrupalıdır.

Tüm tarihini Grek ve Roma uygarlıklarına dayandıran bir bilim anlayışının Romalıları izleyen sanatçıların gerilediğini iddia etmesi -ki gerçekten gerilemiş de olabilirler- bir paradoks olarak dururken, asıl sorun geleneğin yadsınmasıdır. Kaldı

ki Rönesans yeniden doğuş demekti ve geçmişe yönelmekle işe başlamıştı. Bir süre sonra geçmişten kopmak fazilet olduysa da 19. yüzyılın endüstriyalizm çılgınlığı karşısında geçmişe yönelme tekrar başat hale gelmişti. Gel-gitleri bol olan bu dünyanın ilk akıl hocaları ne diyordu?

Platon sanatı "bir kopyayı tekrar kopya etmek, bir imgeyi tekrar imgelemek" şeklinde ele alırken, bu işin bir yansıtma olduğunu anlatsa da öte yandan bu işin insanları gerçek bilgiden uzaklaştırdığını, yanıltıcı olduğunu iddia ediyordu. Platon'un tanımına bakılırsa Da Vinci'nin Giotto'su bilim yapmıyordu! Fakat Da Vinci'nin imdadına Platon'un öğrencisi Aristo'nun teorisi yetişir ve sanatçının insanları kandırmadığını, aksine onlara hayatı açıkladığını söyler. Ruhu eksik olsa da daha gerçekçi bir değerlendirme!

Adorno gibi, sanatın bir yansıtmadan ibaret olmaması, toplumu eleştirmesi, rahatsız etmesi gereken bir formda olması gerektiğini savunanlar da vardır. Fakat

layarak hakikati açıklama gücünü pekiştirdiğini söylemek gerekir.

Avrupa'nın en büyük devrimsel gelişmelerinden biri olan Rönesans'ın başarıları aydınlanmanın-bilimin önünü açmak iken, ne yazık ki toplumun önünü açamamış; kapitalizmin egemen olmasını önleyememiştir. Çünkü bu bilim anlayışı aklı her şeyin yerine koyuyordu; Sokrates'ten beri öne çıkan bir anlayışın zirveleşmesi oluyordu. Rönesans ve aydınlanma giderek entelektüalizme dönüşüyor, entelektüellik akıl yoluyla endüstrileşiyordu. Nietzsche'nin isyanı da bunaydı yani aklın tanrılaştırılmasına!

Bilim alanında doğa hakkında başarılı sonuçlar elde edilirken, aynı başarı toplum hakkında ortaya çıkmıyordu. Sorun buydu, çünkü toplumsal gerçeklik doğayla birebir örtüşmüyordu ve aynı bilimi topluma uyarlamaya çalışan Avrupa aklı faciaların önünü açıyordu. Toplumsal gerçekliklerin inşa edilmiş gerçeklikler olduğunu görmeyen bu aklın vardığı son nokta,

Rönesans yeniden doğuş demekti ve geçmişe yönelmekle işe başlamıştı. Bir süre sonra geçmişten kopmak fazilet olduysa da 19. yüzyılın endüstriyalizm çılgınlığı karşısında geçmişe yönelme tekrar başat hale gelmişti.

Adorno da sanatın hakikati açıklama gücünde olduğunu savunur. Sanat ile anlatmaya çalıştığımız bilim aklının tek başına hakikati açıklamaya yetmediği ve geçmişin inkârı üzerinden hakikate ulaşılama-yacağıdır.

Bilim hakikatin bir tür açıklayıcı yöntemiyse, sanatı da onun estetize olmuş yöntemi olarak görmek pekâlâ mümkündür. Hakikate, bilgiye sadece bilimle ulaşılabilirliğini iddia etmek, bilimi bu kadar kutsallaştırmak sanatçıyı da kendini bilimle izah etme arayışına sokmuştur. Oysa hakikat ne sadece bilimle ne de sadece sanatla açıklanabilir. Biri olmadan diğeri belki var olabilir, ama biri tek başına hakikati açıklama gücünde olamaz. Bu anlamda bilim ile sanatı özdeşleştirmek ya da birbirinden koparmak yerine birbirine yakınlaştırmak; ikisinin birbirini tamam-

Sosyal Darwinizm oluyordu. Sebep nesne ve özne ayrımında yatıyordu. Gözleyen ve gözlenen ilişkisinde ayrıma giderken, bilim fizik alanında çığır açıyorken, insan ve toplumuna dair körleşmeye yol açıyordu.

Ortaçağ dinsel düşüncesi yer-gök ayrımıyla evrensel gerçekliği perdelerken Avrupa bilimciliği de özne-nesne ayrımıyla aynı şeyi yapmış oluyordu, hem de bilimsellik adına yaptığı için daha vahim sonuçlar doğurmak pahasına!

Avrupa bilimi toplumsal olguyu çözümlemekte Sümer Rahiplerinden daha ileri bir anlayışa sahip değildi. Sorun toplumun sınıfsız, devletsiz düşünülememesi değil, toplumun aynen doğa kanunları gibi kanunlarının olduğuna inanılmasıydı.

Buna göre toplum sürekli bir ilerleme içindeydi ve kapitalizm bu ilerlemenin sonucuydu. Toplumun canlı bir organizma

olduğu, bütünselliğinin farklılıklara dayandığı, ahlaki ve politik nitelik taşıdığı; değişen-değişmeyen, hızlı değişen-yavaş değişen yanlarının bulunduğu sorgulanmıyor, dolayısıyla toplum kültürel bir varlık değil bir endüstri ürünü derekesinde görülüyordu. Bu bakıştaki en iyi niyetli yaklaşıma göre toplumda gelenek ve kültürün yeri ancak bir üst yapı kurumunu oluşturabilirdi. Olumlu-olumsuz ayrımı yapmadan, geleneğin gücü görülmeince, toplumu koruyan kültürün direngen karakteri de görülmemişti. Böylece bir kez daha aklın özgürleştirilmesi sorunu gündeme geliyordu. Aklın bilimcilik elinden özgürleştirilmesi!

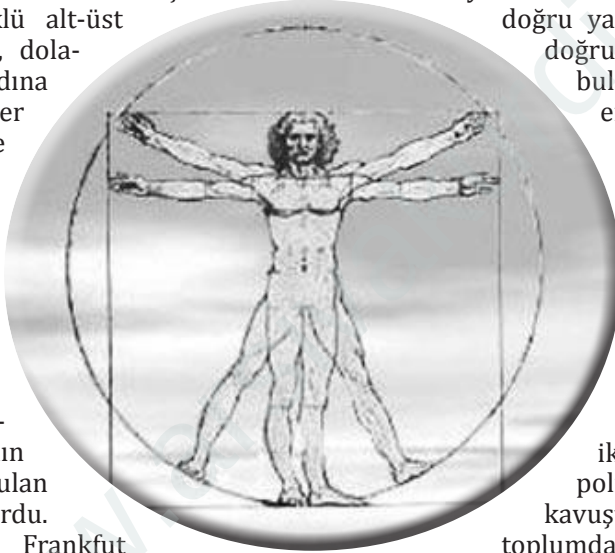
Geleneğin yadsınması devrim sorunsalının da büyük paradoksu olmuştur. Devrim köklü alt-üst oluşu ifade eder, dolayısıyla gelenek adına ne varsa yıkıp geçer denildi! Devrime yüklenen bu anlam bağrında karşı-devrimi taşıyor olsa da Sovyetler Birliği çökene kadar buna inanılmadı. Oysa daha 20. Yüzyılın başlarında bir grup aydın devrim adına kurulan sistemi sorguluyordu.

Almanya'nın Frankfurt kentinde kurulan bir enstitüden adını alan "Frankfurt Okulu", "eleştirel kuram" dedikleri tarih, toplum, felsefe tartışmalarıyla kapitalizmi ve karşısında kurulduğu iddia edilen reel sosyalizmi sorguluyordu. Okulun önde gelen isimleri arasında bulunan Adorno eleştirel kuramını kültür endüstrisi üzerine kurmuştu. Kültürün artık bir endüstri halini aldığını; insanların kültür üretmediğini, sadece kültür endüstrisinin nesneleri haline geldiğini iddia ediyordu. Kültür sorgulamaları Adorno'yu Marks'ın ünlü alt yapı-üst yapı ayrımını reddetmeye götürmüştü. Buna göre, endüstri bir alt yapı kurumuyken kültür bir üst yapı ku-

rumudur. Adorno ikisini birleştirerek "kültür endüstrisi" kavramını kullanır. İtirazında haklı olan Adorno çözümün de toplumdaki sınıf mücadelesini yadsımadan, kültürel karakterde olabileceğini görmüşse de dili sürekli olumsuzlayıcıdır; olumsuzlukları göstermek dışında fazla bir seçeneği yoktur. Adorno'da sorun toplumun tümünden batmış olduğunu iddia ederken çıkışı bulamamasıdır. Bu yüzden sanattan beklentisi dünyanın kötü halini anlatmasından öte bir şey değildir. Çünkü kültür endüstrisinin rolü insanları aptallaştırmak, dünyayı olumlamak, sistemi yaşanabilir göstermektir. O halde sanat bunun tersini yapmalı; birey olarak sanatçı dünyayı kurtarmaya soyunmalıdır! "Yanlış hayat doğru yaşanmaz" derken doğru yaşamın yolunu bulamaması onun en büyük trajedisidir.

olmuştur. Aşışlageldik ekonomik-politik eleştirilerden ziyade, kültür eleştirisi üzerinde durması Adorno'yu iktidar dışı bir politik tanımlamaya kavuşturabilirdi, fakat toplumda asla yok olmayacak değerleri görememişti.

Soruları gibi sözlerinin de çoğu anlaşıl-maz halde kalacaktı. Doğru yanıtlar bir süre sonra Annales Okulu'nda karşılığını bulmaya başlayacak; Fernand Braudel'in tarih incelemeleri cıgır açıcı nitelikte olacaktır. Özellikle dünya tarihini incelediği bir başyapıt olan "Maddi Uygarlık" kitabı tarih yorumu kadar hakikat algısında da bir dönemeç olmuştur. Zaman ve mekânı sabit olmayan, canlı olgular şeklinde değerlendirerek Newtoncu akıldan kopmuş ve toplumda değişen-değişmeyen, hızlı veya yavaş değişen değerleri inceleyerek tarihsel toplumun oluşumunu devlet-iktidar dışı bir bakış açısıyla

yorumlamayı başarmıştır. En önemlisi de kapitalizmin ekonomi karşıtlığına dair tespitidir. Buna göre hakikati perdeleyen pozitivizmin etkisinden kurtulmak daha bir olanaklı hale gelmiştir. Önderlik Braudel için şöyle der: *"Gerek kapitalizm tahlili, gerek bütünlüklü toplum anlayışını 'tarihsel süreler' biçiminde sunması gerçekten ufuk açıcı niteliktedir. Özellikle kapitalizmin pazar karşıtlığını belirlemesi ve iktidar tekelleriyle ekonomik tekellerin benzer birikim özelliklerine sahip olduklarını vurgulaması son derece önemlidir."*

Önder APO Braudel, Nietzsche, Foucault, G.Childe gibi yazarların görüşlerini önemsemekle birlikte yeni bir sosyal bilimin nasıl olması gerektiğini tarif ederek alternatif sistem oluşturmuştur. Çünkü gelinen aşamada özgürlük adına ne kadar değer varsa kapitalist modernite elinde

Toplumsal kültürü oluşturan temel öğeler ahlak ve politika olduğuna göre direniş de ahlaki ve politik olacaktır. Dolayısıyla özgürlük de ancak ahlaki ve politik olabilir. Kültürel direnişi bu tanımlarla ele aldığımızda gelenek ve devrim tanımlarını da yeniden yapmak mümkün olabilecektir.

carpılmış; ahlaksızlık ahlakın yerini tutmuş, bireycilik dizginsiz şekilde koşturulmuştur. Yeni ve bütünlüklü bir alternatif oluşturmadan bu sistemle baş edilemeyeceğini değerlendiren Önderlik özgürlüğün evrensel şifrelerini çözmüştür.

Öncelikle tekli uygarlık anlayışını yıkmış; devletli uygarlık karşısında ondan daha eski kökleri olan demokratik uygarlığın tarihte ana nehir olduğunu göstermiştir. Demokratik uygarlık tarihi direnenlerin tarihidir. Bu tarih anlayışı toplumu ahlaki ve politik bir olgu olarak tanımlayıp devlet ve iktidar alanının dışında ele alır. Direniş tarihini miras olarak toplumun yeniden inşasıyla da alternatifini kurar. İnşa edilecek olan, toplumun baskılanan ve geriletilen ahlaki ve poli-

tik özellikleridir. Egemenlik sahası dışına çıkıldığında ahlaki ve politik özelliğin toplumsal kültürü oluşturan temel öğeler olduğu görülür. Yeni sosyal bilim bu özellikleri açığa çıkarmaktan sorumludur.

Toplumsal kültürü oluşturan temel öğeler ahlak ve politika olduğuna göre direniş de ahlaki ve politik olacaktır. Dolayısıyla özgürlük de ancak ahlaki ve politik olabilir. Kültürel direnişi bu tanımlarla ele aldığımızda gelenek ve devrim tanımlarını da yeniden yapmak mümkün olabilecektir.

Kültür Teslim Olmayı Bilmez; Ya Yok Edilir Ya Yaşar!

Gelenek kendi başına her şey değildir. Ne devrimcidir, ne de devrimlerle yıkılması gerekendir. Gelenek, toplumsal genlere-hafızaya kazınmış olan ve katılaşmış olan kültürdür. Gelenek aynı zamanda toplumsal aklın ve toplumsal vicdanın harcıdır. Baskılanabilir, bozulmaya uğratılabilir, ama her zaman yeniden inşa edilebilir. Devrimlerin görevi de toplumun ahlaki-politik inşasına hizmet etmektir. Esas olan sınıfların çatışarak birbirini yok etmesi değil, kültürel direniş zemininde toplumun yeniden inşa edilmesidir.

Önderliğin kültürel direniş üzerine yaptığı değerlendirme insanlık adına umut yüklüdür: *"Gelenek ve kültürün kendisi direniş demektir. Ya yok edilirler ya da yaşarlar, teslim olmayı bilmezler. Böyle bir özellikleri vardır. Fırsat buldular mı, daha yoğun direniş sergilemeleri özleri gereğidir. Ulus-devlet faşizminin hesaplayamadığı gerçeklik budur. Bastırmak, hatta asimile etmek bitmeleri anlamına gelmez. Kültürlerin direnişi kayaları delerek varlıklarını kanıtlayan çiçekler misalini andırır. Kendilerinin üzerine geçirilen modernite betonlarını parçalayarak tekrar gün ışığına çıkmaları bu gerçekliği kanıtlar."*

Önderliğin bu değerlendirmeleri evrensel karakterde moral değerler oluşturmakla birlikte insanlığın kendi yaratımı olan kültüre sahip çıkmasının da kapitalizm karşısında başarının kilidi olduğunu göstermektedir. Yani, tüm insanlık için kökleri çok eski ama her gün yenilenen bir güneş doğmaktadır: Demokratik Uygarlık Güneşi!

Demokratik uygarlık köklerini doğal toplumdan alan, devlet-iktidar dışı toplumun toplam kültürüdür. Bu kültürün ilk yaratımları Neolitik çağda filizlenirken, günümüze dek toplumların ve bu arada karşıt uygarlığın ana beslenme kaynağı olmuştur. Karşıt uygarlık ondan egemenlik temelinde yararlanırken, toplumlar açısından hep bir varoluş kaynağı ve direniş feneri olmuştur. Bu öyle bir kaynaktır ki bilince çıkarmamış toplumlar için bile vardır, yaşamaktadır; çünkü toplumsal genlere işlemiştir, temel düşünüş ve yaşam tarzına yön veren odur.

Kapitalist modernitenin betonladığı neolitik değerler her fırsatta gün yüzüne çıkarken yok olmadığını kanıtlamaktadır. Dinlerde, felsefelerde, etnik ve yerel direnişlerde, sanat ve bilimde yaşayan en canlı değer olarak bu doğal toplum özelliğini görmeden kültürün direngen gücü anlaşılamaz.

Günümüzde nerede ekolojik bir yaşam belirtisi varsa kaynağı doğal toplumdur. Nerede bir demokratik gelişme yaşanıyor, kaynağı yine doğal toplumdur. Kirlenmenin, ahlaksızlığın, hırsızlığın, despotizmin kaynağı ise doğal toplumdan kopuşu yaratan kapitalizmdir. Birçok köyde halen çöplük yoktur, çünkü çöp yoktur. Kapitalizm oraya girmediği için bu böyledir. Kapitalizmin girdiği her yerde bir çöplüğe ihtiyaç duyulur, çünkü kapitalizm çöp üretir. Kapitalizm çöplük demektir. Kapitalizmin hâkim hale gelmediği yerde sömürü ve hırsızlık yoktur; işsizlik ve yoksulluk yoktur. Bunların anlamı her kötülüğü kapitalizme yüklemek değil; kapitalizme karşı direnmemenin de bir kötülük olduğunu bilmek gerekse de kapitalizmin kendisinin bir kötülük, insanlığın başına gelen en büyük felaket olduğudur.

Bir toplum için en büyük felaket düşünce gücünü, ruhunu, dilini, yaratıcı kabiliyetini ve kendine ait yaşam tarzını kısıcasıya kültürünü kaybetmektir. Kültürel soykırım denilen olgu kapitalizmin, toplumların başına gelmiş en büyük felaket olduğunu göstermeye yetmektedir. Çünkü hiçbir egemenlik biçimi kapitalizm kadar toplumu toplum olmaktan çıkaramamış, hiçbir toplumu çevresi-doğasıyla birlikte bu kadar tahribata uğratamamıştır. Sebe-

bi sınırsız egemenlik, sınırsız sömürü ve kazanç elde etme arzusu ve bunun için yöntem geliştirmede sınır tanımamadır. Bu gerçekliğe karşı direnen güç olarak aşiretler, etnik, mezhepsel yapılar, örgütler, partiler sıralanabilir fakat bunların hepsini kuşatan daha evrensel bir gerçeklik vardır ki o da doğal direnme karakterinde olan kültürdür.

Kapitalizm karşısında direnişin doğal bir toplumsal refleks olarak ortaya çıkmasını sağlayan olgu kültürdür. Bunu söylerken insan iradesinden bağımsız bir kültürden bahsetmiyoruz; kültürün kendisi insan iradesinin yaratımlarıdır zaten. Fakat söz konusu olan kısa zaman dilimi değil uzun süre kapsamındaki toplumsal direniştir ve bu da kültürel karakterde olup kültür dışında başka bir olgu kendinde bu kadar güçlü bir direniş kapasitesini taşıyamaz. Çünkü kültürün oluşumu yüz yılları, bin yılları kapsadığı gibi toplumun varoluş tarzı olarak, yaşam karakteri olarak gerçekleştiği için direngendir.

Kültür toplum yaşamını oluşturan maddi ve manevi tüm yaratımların ortak karakteridir; bir yaşam karakteridir. Toplumlar siyasi ve askeri yenilgiye uğrasa bile kültür kolay yenilmez, direnir. Tarihte çokça rastlanan "yenenlerin yenilenlerin kültürü içinde erimesi" olgusu kültürün gücünü anlatır. Bunun farkına varmış olan kapitalist modernite topluma karşı en büyük savaşını kültürel alanda vermektedir.

Kültüre Kurulan Tuzaklar

Kapitalizm teslim alamadığı kültürleri yok etmeye yönelirken, daha tehlikeli bir yöntem olarak kültür endüstrisini devreye koymuştur. Kültür endüstrisini siyasal egemenliği diğer araçlarıyla tamamlamaya çalışan kapitalizm, geçtiğimiz yüzyılda ulus-devlet siyaseti ve ardından finans kapitalin küresel aldatıcı diliyle; özgürlük, eşitlik, adalet söylemleriyle tutunmaya çalışmaktadır. Sinsice bir yöntem olan kültür endüstrisi ve onun küresel dilinin kullanımı, kültür olmayanı kültür olarak sunma, insanların kültürel üretimi yerine kendi imalathanesinde hazırladığı sahte kültürü dayatma, insanı-toplumu yeniden sürüleştirme hareketidir.

İlk uygarlıklar arasında kültürel karak-

teriyle öne çıkan Babil, hukuku fethetme aracı olarak kullanır. Hammurabi yasaları çarpıcı bir örnektir. Kölelik düzeninin evrensel meşrulaştırma aracı olan bu yasaların mutluluk ve adalet getirdiği söylenir. Öte yandan korku siyaseti devreye konulur. Asur tabletlerinde okunduğu üzere, kral yaptığı katliamlarla övünür, korku salarak yönetmeye çalışır. Toplumsal ilerleme sağlandıkça, korku ve hukuk kısıncına sahte bir sevgi siyaseti eklenir. Roma ile başlayan "barbarların" terbiye edilmesi, onlara medeniyet götürülmesi söylemi Amerika ve Afrika kıtalarının işgalinde devam eder.

Toplum ahlakı ve moral değerleri korkuyu yenebilecek güçtedir. Fakat aldatici sevgi gösterileriyle toplumun ahlakına vicdanına-direnişine karşı çok ince ağlar örülür. Rus Çariçesi Katerina Fransız Devrimi'nden nefret eder, ama Fransız aydınlarıyla yazışmaktan geri durmaz. Polonya'yı işgal ederken "size özgürlük getiriyoruz" diyebilecek kadar Fransız edebiyatından yararlanır. Tıpkı ABD'nin Somali, Afganistan veya Irak işgallerinde olduğu gibi yeni söylem özgürlükçü lafazanlık olur.

Liberalizmin dincilik, bilimcilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik gibi tezgâhlarında örülen ağlar tüm toplumu sarmaya başladığında bir içselleştirme olgusu yaşanır.

Yabancılaşma artık yabancılaşma olarak görülmez; yabancılaşma, benzeşme olgusu ilerlemenin, çağdaş olmanın, hatta neredeyse insan olmanın tek ölçütü haline getirilir.

Bir dönem Fransız diline ve modasına olan özenti, ardından Amerikanlaşma, Amerikan markası ve yaşam tarzı Dallas türü dizi filmler eşliğinde topluma yutturulur. Ulus-devletin ezip tek tipleştirmeye çalıştığı kültürler direndikçe, daha içselleştirici argüman ve semboller devreye konulur. Yeni yükselen trend bireycilik olur. Batı'nın bireycilik üzerinden fethi kolay olurken, Doğu buna karşı yine toplumsal kültürün gücüyle direnir. Direndikçe sopa sırtından eksik edilmez. Ama Doğu yine direnir; kapitalizmi içselleştirmez. Devreye yeni kültür ajanları sokulur. Bunların başında ulus-devletler gelir. Ulus-devletler eliyle kültürler yıkıma uğratılmaya çalışılır. Ulus-devlet kaleleri yetmez olunca devreye Truva atları sokulur. Türkiye'de Tayip Erdoğan öncülüklü AKP gerçeği Truva atı olarak inşa edilir. İlmî İslam söylencesi bir kültürel fetih aracı olarak devreye konulur. AKP bir marka haline getirilir. Bunu besleyen diğer marka Fetullah Gülen olur. Markalaştırma sol yelpazeyi de kapsamına alır. Efsanevi gerilla komutanı Che markalaştırılmaya çalışılır. Faşistler Che resimli tişörtler giyer, Küba purosuyla poz verir.

Kapitalizm bir markalaştırma hareketi olarak toplumun en kutsal addettiği değerlere el uzatmaktan çekinmez. Din, ulus, ahlak, kadın birer pazar aracı haline getirilerek toplum içten fethedilmeye çalışılır. Özgürlük söylemi kullanılarak en vahşi çürütme siyaseti bile erdemlilik olarak sunulur. Benzer şekilde kültürel soykırım yöntemleri göz önüne getirildiğinde direnişin kültürel odaklanmasının önemi daha iyi anlaşılır. Devlet ve iktidar hedefli direnişlerin, kaybetmeye mahkûm olmak kadar sistemi yeniden ürettiği artık aşîkârdır. Dolayısıyla kültürel soykırıma karşı kültürel direniş toplumsal kurtuluşta başarılı olmanın en önemli şartı haline gelmiştir.

Kültürel Direnişin Görünümleri

Kültürel direnişin yansıdığı haller bi-

reyden topluma, toplumlardan toplumlara çeşitli farklılıklar gösterse de hepsinin ortak anlamı kapitalist soykırım sistemine karşı olmalarıdır. Dinsel, mezhepsel, sınıfsal, cinsel, etnik, bölgesel veya yerel karakterlerde görülebilen kültürel direnişler geleneğin gücünü arkasına almakla birlikte geleneği güncelle yorumlayıp demokratik değerlerle buluşturduğu ölçüde sisteme alternatif olma kapasitesini gösterebilirler. Bu anlamda direniş tek başına sonuç almaya yetmez. Aynı zamanda alternatif sistemin inşa edilmesi gerekir. Direnişlerin iktidar odaklı olmayan toplumsal alternatifini oluşturabilmesi de en başta kapitalist sistemden zihinsel, duyuşsal ve yaşamsal olarak kopuşu zorunlu kılar. Kopuş direniş demektir, fakat alternatifini oluşturmadan kopuş tam anlamıyla gerçekleşemez.

Toplumsal kültürün yeniden inşa edilmesi kapitalist moderniteyi tüm zihniyet ve kurumsal kalıplarıyla reddettikten

şamını kurma, kendisi olma, öz güç ve öz yeterlilik vardır.

Bilgi entelektüalizmin elinden, sanayi ve doğa endüstriyalizmin elinden, ekonomi sermaye tekelliliğinin elinden, ulus ise devletin demir kafesinden kurtarılmayı beklemektedir. Kültürel direniş yaşamın her alanında bütünlük sağlayan bir direnişe dönüştüğünde sonuç alıcı olabilecektir. Kapitalizme alternatif olduğu gibi iktidarcı-devlet odaklı direniş anlayışına da alternatif olmalıdır. Aksi halde kültürel direniş kendini kaplayan betonlardan çıkış yaparken bile kendi eliyle yeni beton kafesler üretmekten geri kalmaz. Bunu belki en çok iktidar olgusuyla sorgularız. Bunda bir yanlışlık da yoktur, fakat iktidarcılıkta en fazla kullanılan meşrulaştırma aracının sanat olduğunu göz ardı etmemeliyiz. Buna karşı sanatın kültürel direnişin en başat ögesi olduğunu belirtmek gerekir.

Sanat olarak kültür, taşıdığı hakikat değeriyle bütün betonları yıkmaya muk-

Bilgi entelektüalizmin elinden, sanayi ve doğa endüstriyalizmin elinden, ekonomi sermaye tekelliliğinin elinden, ulus ise devletin demir kafesinden kurtarılmayı beklemektedir. Kültürel direniş yaşamın her alanında bütünlük sağlayan bir direnişe dönüştüğünde sonuç alıcı olabilecektir

sonra imkân dâhiline girmektedir. Burada tuzaklara dikkat etmek gerekiyor. Biraz modernist biraz demokratik olunamaz. Biraz düzenden biraz devrimden alınarak alternatif oluşturulamaz. Ya da taklitçilikle, benzer dil ve yöntemleri kullanarak yabancılaşma aşılamaz. Bunun anlamı içe kapanmacı bir yerellik, münzevi bir yaşam ya da umutsuz bir kaba direnişçilik değildir. Doğal toplumun anlam dolu şirsel yaşamı, günümüzün özgürlük bilinci ve binlerce yıllık kültürel direniş geleneği sayesinde daha çok özgürce inşa edilebilir. Geçmişin tekrarı veya geçmişe özlem değil geçmişin güçlü yaşam anlayışı ile yeni olanı inşa etmekten bahsediyoruz. Bu anlayışta maneviyat kadar kendi ekonomisine, tekniğine, bilgi ve yönetim sanatına sahip olma, bütünlüklü şekilde ya-

tedirdir; yeter ki kendi hakikatini taşısun, kapitalizmin sahte hakikat değerlerine ve onun yalan rüzgârlarına kapılmasın! Müzik toplumun ve doğanın ruhundan doğsun ve ruha dönsün, yerlerde sürüklenen vicdanı ayaklandırınsın; tiyatro yaşamın önünü açsın, zihinlerdeki pasları söksün; sinema doğadaki, ruhtaki ve yaşamdaki kirlenmeye son versin; resim kendini görmeyenlere ve bilmeyenlere kendini görmeyi ve bilmeyi hatırlatsın; mimari ekolojik ve kültürel yaşama nefes aldırınsın; beden ruha kavuşsun, söz anlamına, aşık da maşukuna!

Bütün bunlar için ne kadar büyük bir mücadele, bilinç ve hassasiyet gerekir? Elbette büyük mücadele gerekir, fakat Önderlik çok şey değil bir şey ister: *"Yeter ki biraz aşk ve namus olsun"* der, başarılı-

mayacak iş yoktur! Özgürlük felsefesini aşkla ve ahlakla ele aldığımızda özgürlük an içinde yaratılmış demektir, gerisi bu anlam gücünü örgütleyip pratiğe dökmektir. Pratik gelişmiyorsa iktidarın sahte aşkı damarlarda dolaşıyor demektir. İktidardan boşanmak için sırrı olmaktadır.

Kültürel direnişi sakatlayan en ağır hastalık iktidarcılıktır. İktidarcılık toplumsal kültür karşıtlığıdır. Bir tür virüstür. Buna bulaşan kişi veya grup, toplumu içten çürüten kurt haline gelir, fırsatını bulduğunda da tepesine biner. İktidar gücünü elde edemeyenler ise onun özentilisi olursa kraldan daha kralcı kesilip kültürel ajancıklar rolünü oynarlar. Bu tipoloji, toplum için daha tehlikelidir, çünkü toplumun içindedir. Topluma iyiyi, doğruyu, güzeli taşıyırma adına belki de hiç farkında olmadan her türlü çirkinleştirici öğeyi taşıyıp durur.

Toplumsal elinden alınan öz yönetimi kendisi temsilen sağlayacağını iddia edip topluma rağmen toplum adına karar alır; toplum hoşlanıyor diyerek kültür endüstrisinin ürünlerini sanat diye sunar, en yozlaşmış tarzda sahneye çıkıp uyuşturucudan daha fazla gençleri uyuşturur. Ekonomi adına yeni kapitalistler yaratır. Bilim adına bilgi yollarını kapatır. Topluma rağmen toplumculuk olmaz. Topluma rağmen sanatçılık, topluma rağmen ekonomicilik olmaz. Topluma rağmen toplumsal kültürden bahsedilemez. Burada sanatçılık, ekonomicilik, toplumculuk oyunu oynanıyor demektir ki bu da sanatın, seksin, sporun egemenlik aracına dönüştürülmesinden farklı bir iş yapılmadığını ortaya koyar.

Alternatif sistemin inşa edilmesi ne taklitle mümkündür, ne geleneğin tekraranmasıyla, ne toplum üstüçülükle, ne toplum kuyrukçuluğuyla, ne de egemenlerin dili ve araçlarıyla! Din olsun, siyaset olsun, sanat olsun hangi alana bakarsak bakalım geleneğin gücü ve demokratik değerlerin buluşturulması, bütünlüklü bir alternatifin oluşturulmasında zengin bir alan sunar. Özgürlük alanı ve eylemi bu sayede ortaya çıkar.

Gelenek olarak din veya örf-adetler demokratik muhtevayla ele alınıp dönüştürüldüğünde, siyasal olarak toplumda öz

yönetim iradesi, kurum ve kurumlaşması oluşturulduğunda, zihinsel olarak pozitivist ve dogmatik kalıplar aşıldığında, özgürlük bir ütopya olmaktan çıkıp her an yaşanan bir ahlaka ve kültüre dönüşecektir. Hiçbir egemen devletin ve kapitalist modernitenin demokratik değerlerle donanmış kültürel direnişle baş etme şansı yoktur. Bunun için direnişi seçen insan bireyine düşen rol kültür kalkanı, kültür militanı, fedaisi ve öncüsü olmaktadır.

Öncü Kültür Kalkanı

Kültürel direniş zihniyeti ne kadar toplumsal olursa olsun kendiliğinden tam sonuca ulaşamaz. Ancak birey öncülüklü örgütsel direnişle pratiğe dönüşür. Sistemi en soldan eleştirmiş olan anarşizm akımının temel yetmezliği de burada ortaya çıkmaktadır. Toplumda parti öncülüğünü reddederler. Öncü parti kavramı her ne kadar topluma müdahale etmeyi, toplum mühendisliğini çağırırsa da yüklenen misyon toplumun ahlaki ve politik inşasına hizmet etmek olduğu müddetçe, günümüzün azgın soykırımcı sistemine karşı kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Devrim ve devrimciliğin ölçüsü haline gelen ahlaki-politik inşaya hizmet etmek bir parti öncülüğünü meşru kıldığı gibi ulaşılmak istenen hedefin prototipi olarak da parti-örgüt inşası öncülük rolünü layıkıyla oynayabilir. Bu tip bir pratik reel sosyalizmin devlet kapitalizmini doğuran bürokratik anlayışının önünü kapatır. Öncü güç olmadan da toplumdaki kaos derlenip toparlanamaz; bu açıklardan da kapitalist modernite kendini yaşatma olanaklarını elde eder. Liberalizmin iddiası olan piyasa gizli, görünmez bir elin idare ettiği tezinde olduğu gibi toplumun da kendiliğinden kaosunu ve düzenini idare ettiğini söyleyemeyiz. İddiamız topluma müdahale etmek değil, toplum içinde toplum öncülerinin rol oynaması gerektiğidir. Bu da ancak yereli savunduğu ölçüde evrensel özgürlük bilincini kuşanmış kişiliklerle mümkündür.

Kültür kalkanı olması gereken bir öncü gücün yerel ile evrenselin bağımlı güçlü kurması gerekir. Demokratik uluslaşmanın farklı kültürleri yaşatma pratiği, yerel ile ulusali-evrenseli buluşturmayı esas

alır. Yerel bir hareket demokratik uluslaşmayla, demokratik uluslaşma da evrensel düzeyde ulusların ulusu anlayışıyla bağı kurmadığı zaman, tutucu bir mezhepleşme anlayışına düşeceği gibi kapitalizmin saldırıları karşısında da ayakta duramaz. Demokratik uluslaşmanın demokratik olma kıstası ise yerel irade ve kültürü esas almasıdır. Evrensel özgürlük ilkesine bu yolla ulaşılabilir. Dolayısıyla özgürlüğün en çarpıcı tanımı olan anlam gücü, kendisini kültürel yaşamda bu şekilde cisimleştirmiş olur.

Buradan hareketle yerel özerklikleri savunmak kadar yerel ve bölgeselden başlayıp dünya genelinde ortak örgütlenme çatılarına kavuşmak gerekir. Dünya İnançlar ve Kültürler Kongresi veya Konfederasyonunu hedeflemek, bu anlayışa göre dar-yalıtık veya birbirine rakip gibi duran örgütlenmeleri aşmak zorunludur.

Demokratik anlayış ve günümüzün iletişim koşulları, tüm kültürel alanlarda ortak çatı örgütlenmelerinin inşasını mümkün kılmaktadır. Küresel emperyalizme karşı küresel direnişin örgütlenmesi sadece birbirinden kopuk hareketlerin direnişiyle olmaz; direnişin ortaklaşması yerel ve evrensel özgürlük yolunda atılacak en büyük ve tarihsel adım olacaktır.

Kadın Kültürüyle Gelen Hayat ve Özgürlük

Hayatı anlamdan yoksun bırakan, özgürlüksüz kılan ve yaşanılmaz hale getiren kültür veya kültürsüzlük erkek egemen kültürünün eliyle yaratılmıştır. Erkek eliyle şekillenmiş bu dünyada, hakikat değerini kaybetmemiş gerçek kültürü nereden bulacağız?

Avcılığın ve Şamanizmin temellik ettiği savaş kültürü egemenlik kokar! Egemenlerin saldırılarına karşı direniş savaşları ise özgürlük kokar! Fakat bu tür savaşlarda yer almak bir yiğitlik ölçütü olsa da toplumsal kültürün tümünü tarif etmeye yetmez.

Yiğit, direniş savaşında vurulmuşsa ona kimse üzülmeyiz, herkes onu gururla anar. Gılgamış bile Enkidu'nun savaş sahasında değil de normal ölümüne serzenişte bulunur: "Kahramanlık gösterilen savaşlarda düşmedi; ölümler diyarı yakaladı

onu..." Doğal toplumun içinden çıkmış bir uygarlık işbirlikçisi de olsa Enkidu'yu ölümler diyarının yakalaması yiğitlikle bağdaşır görünmez.

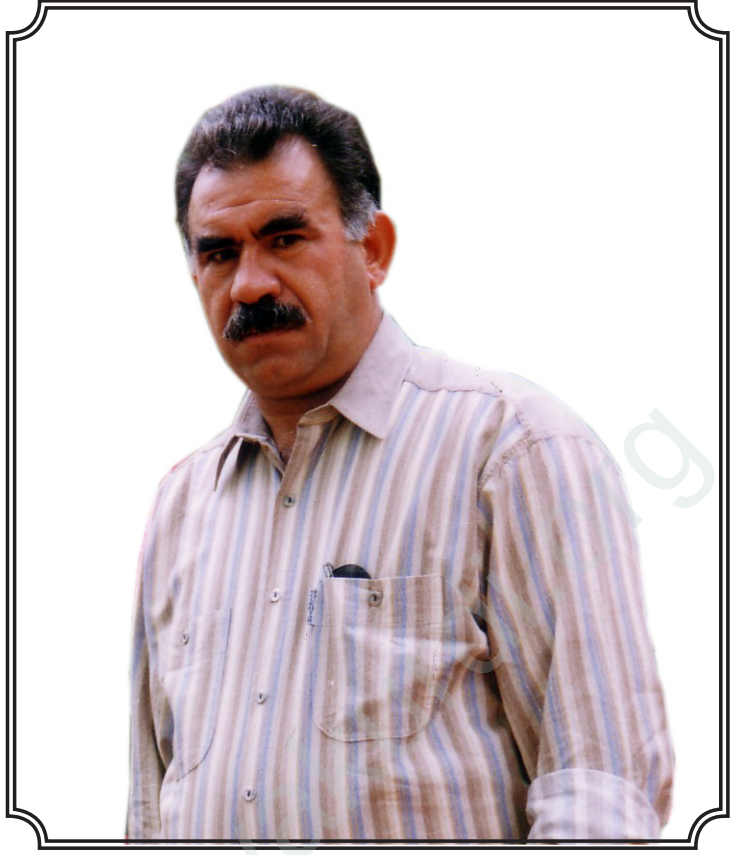
Yiğit yatağında ölmemelidir! Direniş kültürünün yarattığı bu tür değer yargılarına bakılırsa özgür yaşam için belli bir anlam ifade ettiği söylenebilir. Fakat yaşamı kuşatan o kültür daha derinlerde olmalıydı.

Burada sorulacak asıl soru aslında kültürün ve kültürel direnişin ilk kaynağının ne olduğudur? Çünkü ilk kaynak günümüzde de yol gösterici olacak son kaynaktır. Tüm tarih incelemeleri, farklı dillerle söylenecek olursa kültürün, kültürünün, ekinin, çandın ilk üreticisinin ve ilk kaynağının kadın olduğunu göstermektedir. Neolitik köy devrimi bunun en açık kanıtıdır.

Ana kadın kültürü, kadın etrafında gelişen toplumsallaşmayı ve kültürleşmeyi anlatmaktadır. İlk öğütülen buğdaydaki tadı, yeşildeki güzelliği, doğadaki canlılığı, sevgiden doğan bereketi, anlamı ve hakikati ilk sezen, ilk üreten ve koruyan kadındır. Modernizmin ağlarında kendi gerçeğine yabancılaşmış kadından bahsetmiyoruz. Kadın kültüründen bahsediyoruz.

Kadın kültürü en direngen kültür olduğu gibi tüm toplumlarda en başta gelen kültür taşıyıcısı da kadındır. Neden en direngenidir? Çünkü ilk ve en çok ezilen olduğu halde hiç yok edilemeyen bir kültürdür. En çok taşıyanıdır, çünkü erkek egemen kültürü toplumsal kültüre karşıtlık temelinde gelişirken, kadın kültürü toplumsallığı korumak ve geliştirmek temelinde şekillenmiştir. Bu özellikler toplumsal insanın kadın kültürü temelinde şekillenmesinin doğru ve gerekli olduğunu göstermektedir. Felsefede, dilde, yaşamda bu anlayış esas alınır, erkek egemen kültürü aşılabilir. Erkek egemen kültürün aşılması ise kapitalist modernitenin aşılması demektir.

Kültürel direniş için son sözü Nietzsche'ye bırakalım: "Yeni gürültüler bulanların değil yeni değerler bulanların etrafında döner dünya. Sessizce döner!"

Neolitik çağın büyük devrimci toplumunun kutsallık dolu komünalist düzenlerinin tüm uygarlıkların yiye yiye (madden ve manen) hâlâ bitiremedikleri mirasları yüreklerimizi, yüreğimi burkup durmaktadır. Bu müthiş destansı direnenler ve saldıranların tarihini kendi öz tarihimiz saymalıyız. Yani 'demokratik uygarlık tarihi'. Fakat bu unutulmuş ve gasp edilen tarihi ayıklayarak yazmalı ve sahip çıkmalıyız. Uygarlık taşlarının süslerine sevdalanıp, kabile ve tüm etnisite, kavim yoksullarının emeklerine, direnişlerine ve isyanlarına, kahramanlıklarına ve bilgeliklerine ihanet eden silik taş sahiplerinin ve saray kullarının tarihine asla sahip çıkmamalıyız. Bu ayrım yapılmadan demokratik uygarlık tarihi yazılamaz. Bu tarih yazılmadıkça da güncel özgürlük, eşitlik ve demokrasi mücadelesi başarıyla verilemez. Tarih köktür. Köküne dayanmayan bir canlı nasıl kendini devam ettiremezse, insan türü de sosyal tarihine dayanmadan özgür ve onurlu yaşam yolunu seçemez.